De Egyptische

Seerp Anema

bron
Seerp Anema, *De Egyptische*. Uitgeversmaatschappij Holland, Amsterdam 1938

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/anem001egyp01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

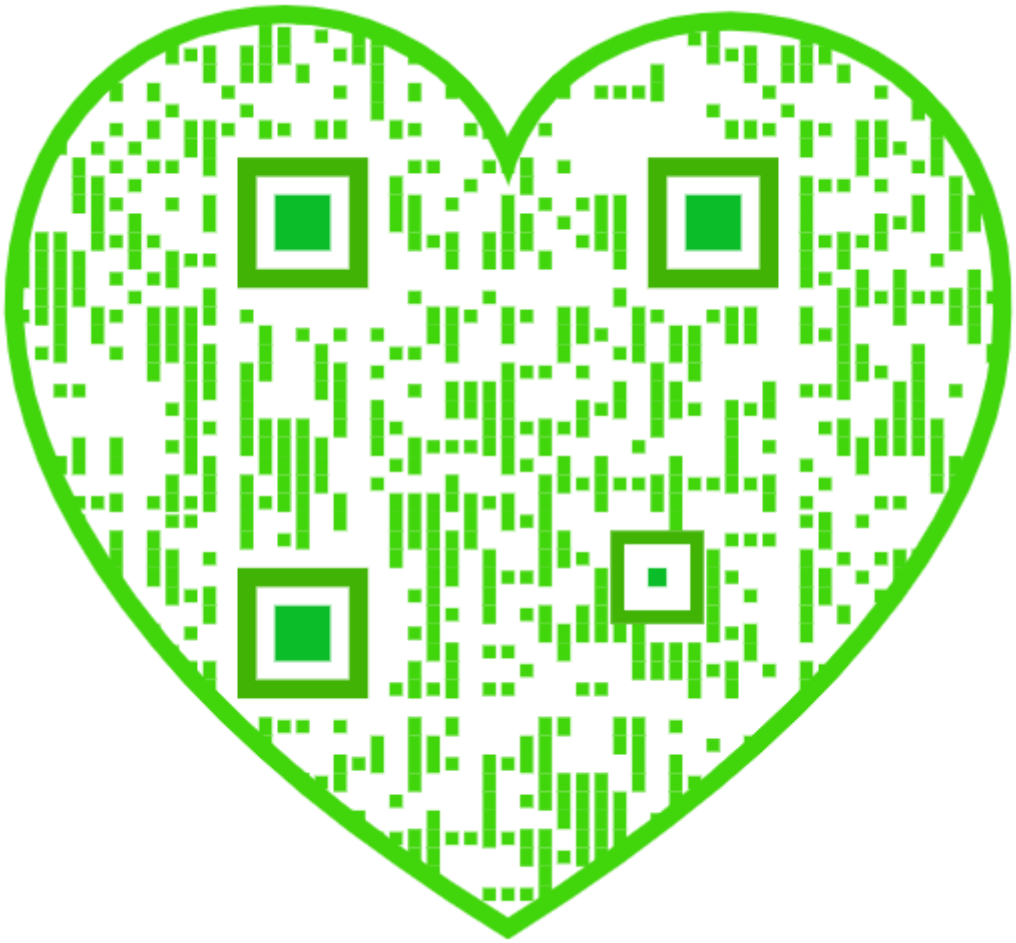

I. Het sjir ha-sjirim.[1)]

Nieuw lacht de lente over Erets Jisraëel.

Het is het derde jaar der regeering van den gezegende Jahwès, van den beminde om zijns zelfs wil, om Dawieds wil, Jedid Jah, den heerlijke om Sjilo's wil, - Sjalomo.

Het land Jehoeda drinkt met stillen wellust den zoeten beker van het welbehagen Gods.

Jahwe wordt beproefd door zijn koningspaar op den troon van Jeroesjaleem, of Hij boven hen en hun land de vensters des hemels niet zal opendoen en zijn zegen afgieten, tot harten en schuren zijn gunsten niet meer kunnen omvatten...

De burchten van Malkizedeq en Dawied staan daar als gebeden om de genade van het verbond met Noach en het verbond met Abrahaam. En de hemel hoort om Dawieds wil.

En Dawieds wil is de wil van Masjiaach en Masjiaach's wil is Jahwès wil: vrede over Jisraëel; want al zijn zonden zijn verzoend.

Het eindeloos offer rookt en brandt de eeuwen door tot Sjilo komt. De wet van Mosjè, Jahwes knecht, wordt gedacht, die Hij op Horeb aan Jisraëel bevolen had.

Dan worden de hoogmoedigen nederig.

En de goddeloozen vreezen God.

En de Godverzakers zoeken den Heere.

Allen zijn het eigendom Jahwès, die hen eindeloos mint als een vader den zoon, die hem dient.

Randen van bloedimmortellen trekken een vierkant om het plantsoen der binnenplaats van den Dawiedsburcht.

De clematis om de gecanuleerde cederen zuilen, die de galerijen der tweede en derde verdieping dragen, doet zijn eerste loovers groenen. Rondom de zacht klaterende fontein, een leiding uit de bassins van de Gichoonbron, door de Tyrische bouwlieden kunstig hierheen gevoerd, - prijken jonge granaatboompjes met hun roodachtig loover. Nog laten de blinkende roode bloesems zich wachten.

Overal in den vochtig gehouden grond knoppen en bloeien sjosjanniem: irideëen, blauwe en witte crocussen en fel roode tulpen.

Heel het groote vierkante perk, door de zuilen der gallerijen ingesloten, is overwoekerd door een fijn roze plantje dat over groote

kiezels en kleine rotsblokken kruipt en slingert met dunne roode lianen en blaadjes en grijze bloempjes. En boven al die geuren en kleuren uit heffen de rozestruiken haar koninklijke bloemen: witte, gele, roode. Tusschen de drie hooge muren van den burcht dwarrelen de lauwe stroomen der lentewind op en neer en wiegelend geven de bloemen, door hoveniers kunst hier saamgebracht, hen haar geuren over.

Met zich in diepe ademhalingen ontspannende borst geniet de koningin Abisjag, de Sjoenemietische, de lauwe geuren, die ze brengen door de openstaande deurramen van haar ontvangzaal, eens Dawieds slaapvertrek.

Hier hadden haar verrukkingen en angsten geworsteld aan de borst van den grooten Herder-Koning.

Hier was Sjalomo's koningspsalm geboren.

Hier blies de groote Godsman in Bathsjeba's armen den laatsten adem uit.

En thans was dat sterfvertrek in een geboortevertrek veranderd. Hier worstelden thans om leven, om eeuwig leven, de ontroeringen van het hooge bruidspaar, ontvangen op de Libanoon- en Chermoonreize; hier worstelde om den vorm van het lied het onmetelijke geluksgevoel van het Masjiaansche bruidspaar.

Zoet beklemde het Abisjags adem, als eens haar geluk in de armen van haar Heldenkoning deed.

Hoog deed het haar wangen gloeien, als eens het liefdespel met hem, die haar uit landelijkheid tot vorstenglorie verhief.

O lentezon daarbuiten, o roodbloei op den koninklijken binnenhof! Ze lag op de kussens der breede estrade tegen den achtermuur, vanwaar haar blikken zweefden naar den bloementuin, als ze de oogen opsloeg van de papyrusvellen, waarop ze met een schrijfriet, gedoopt in een albasten inktvat, de verzen schreef, doorhaalde en herschreef, tot haar glimlach zeide: zoo heb ik het gevoeld in Eden, Gods hof, - zoo is het goed.

> Kus mij met de kussen uws monds![2)]
> Uw minne is beter dan wijn.
> Hoe geuren uw kostlijke zalven!
> Uitgegoten zalf is uw Naam!
> Daarom zoekt u de minne der maagden!
>
> Neem mij mee, neem mij mee, laat ons ijlen!
> Naar uw binnenst vertrek, o mijn koning!
> Daar willen w' ons juublend verheugen,

Uw liefde den wijn overprijzen,
Wie zou U, o liefste, niet minnen?

Had het zoo niet in haar gejubeld, toen ze samen uit de ouderlijke woning zich spoedden naar den burcht in den Libanoon?

En opnieuw, toen ze bij de thuiskomst in Sioon zijn, nu ook haar vertrekken, werd binnengeleid. Zijn troonzaal noch zijn slaapzaal meer voor haar gesloten, zooals eens, toen de hooge staatsdochters haar vervolgden met den heeten brand van vrouwennijd en zij, voor wier haat het wilde - slavin, en slechts voor wier liefde het wilde - koningin was.

En zegt het metaal der spiegels haar nog niet telkens weer: bruin van zonnebrand in haar vaders gaarden, wat niet verbleekt was op de lange reis door den Libanoon en Gileaads weiden. - O, die wrok en wreedheid der broers: ga uw leven beteren in noeste veldvlijt, en hun vreeselijke verdenking... niet om te zeggen...

Weer neemt ze haar schrijfriet na lange mijmering, waarin de smart nu machteloos werd en het geluk heerscheres, zooals eens dat geluk in zijn machteloosheid diep in haar ziel lag neergeworpen door den wreeden wil der smart.

Dochters van Jeroesjaleem, ik ben veldbruin, maar lieflijk,
zwart als de tenten der Salmeeërs,
donker als der Kedarenen dak.
Ziet mij niet aan, dat ik veldtint draag!
Zoo trof mij de straal der zonne.
De kinderen mijner moeder wroegden tegen mij;
ze dwongen den wijngaard mij hoeden...
Hoe kon ik die dwangtaak volbrengen!

Want ik wist het, òf m'n leven was niets meer, òf ik zou eenmaal zijn bij de herderkoningen Dawied en Sjalomo, zonen van Jehoeda's herderland, herders van volkeren. Ik moest van den zoon worden, meer dan ik eens van den vader was.

Zeg toch gij, dien mijn ziele zoo lief heeft,
Waar weidt gij, waar rust g' in den middag?

Deert het u niet, wat die staatsdochters fluisteren? - Weet ge niet, wat mijn broeders mij woordenloos verwijten? Zaagt ge niet, wat in menig oog in Jeroesjaleem en Sjoeneem als een moordend verwijt ik moest verdragen?...

O, maak in het oog uwer vrienden
uw liefste niet tot een vermomde![3)]

Doodelijke smart mijner leeg uitgeschudde en toch alles eischende liefde, moordende smart der lage verdenking, die ze op mij laadde, bittere smart van zijn meedoogenloozen spot.:

Wat vraagt ge, o schoonste der vrouwen!
En ziet ge het spoor niet der kudde?
Weid uw vee bij de woning der herders.

Als gij herderin zijt, met ons gelijk staat in schatten van veebezit, wat belet u, u bij ons te voegen?'...

En juist daarvoor ontbrak mij de moed: wie was ik, wie waren zij? Nog waren tranen in haar oogen gedrongen.

Maar doode smarten hadden haar gespannen herinnering opnieuw leven ingestort en in haar zaligheid hadden ze toch nog weer weten binnen te dringen... maar om na strijdlooze overwinning door zaligheid, opnieuw te sterven. Hier waren voor smart geen mogelijkheden meer!

Een zacht geklop op de vleugeldeuren van 's konings werkkamer. Ze gingen geruischloos maar snel open. Haar heerlijke volkerenherder trad op haar toe. Onzichtbare slaven sloten de deuren weer even zacht en snel.

Ze was opgerezen, wierp zich aan zijn hals.

De gloed hunner wangen viel beiden op.

'Heeft de rust mijn liefste het bloed naar de wangen gedreven, dat ze blaken als bloedimmortellen?'

'En de uwe mijn lieveling?'

'Na een zitting met mijn raad met al haar moeilijke beslissingen en haar oude doorkneeden in de regeeringskunst mijns vaders, waarin een twintigjarige leiding moet geven?'... sprak hij glimlachend.

Dan vroeg ze ontrust:

'O, zeg mij, waarover ging het en wat werd besloten?'

'Het ging over de voortzetting van den koers, waarin mijn vader de dingen stuurde en of er verandering gewenscht was in eenig opzicht.' 'En wat heeft de koning gezegd?'

'Nog niets. Ik heb de raadslieden mijner kroon het woord gelaten. Nataan en Zadok en Benaja en meer. Ik zal hun woorden overdenken en als ik mij een eigen meening heb gevormd, een nieuwe zitting van den raad beleggen.'

‘Twee veranderingen in de bezetting der ambten zullen nog uw belangstelling wekken, liefste. Sisa en Achisar hebben mij beiden gevraagd, hen wegens hun hoogen leeftijd te ontslaan.’

‘En wordt Loema nu paleisvoogd?’ vroeg Abisjag benieuwd.

‘Hij is reeds in functie. Ge zult hem hedenmiddag aan uw disch vinden. - Hij moet een eigen ambtskleeding ontwerpen. Ook wil ik eene vastgesteld zien voor de priesters in mijn huis, Zaboed en de prinsen - en ook mijn eigene, als ik aan 't altaar publiekelijk offerande doe.[4)]

‘Herinnert ge u nog, hoe dat voor hem besloten werd, toen zijn hut ons in de Libanoonsneeuw tegen den nachtvorst heeft beschermd?’ ‘Dat woord heb ik heden aan hem gehouden.’

‘En Sisa?’

‘Elichoref, zijn oudste zoon, zal de schrijfstift voortaan hanteeren.’ Dan heb ik Eliaab, den zoon van Safat tot bevelhebber van mijn lijfwachten benoemd, welke plaats open was, sinds Benaja's opvolging van Joaab als algemeen legeroverste.

‘Achia's neigingen gaan sinds zijn veelvuldig verblijf bij den ouden Nataan uit naar profetie en historie; ge weet dat ik Zaboeds taak in die richting altijd zocht. Maar het zij zoo. Dan kan hij meer bij mij zijn.’

‘En zeg mij nu, hoe komt mijn lieveling zonder eenigen spannenden arbeid door enkel rusten en genieten bij lentezuchtjes en bloemengeur aan dien verhoogden blos?’

Ze glimlachte.

‘Ons lied wil doorbreken, breekt reeds door’...

Snel wendde hij 't hoofd naar links en rechts.

‘Ik zie wieg noch vroedvrouw.’

‘Gij zijt de vroedmeester, die niets te doen heeft, dan toe te zien en te luisteren. - Mijn papyrusrollen zijn de wieg.’

En ze troonde hem mee naar een zetel bij de geopende deuren van de binnenplaats.

Zelf trad ze eenige passen terug en begon;

> Kus mij met de kussen uws monds!
> Uw minne is beter dan wijn.
> Hoe geuren uw kostlijke zalven!
> Uitgegoten zalf is uw Naam!
> Daarom zoekt U de minne der maagden!
>
> Neem mij mee, neem mij mee, laat ons ijlen!

Naar uw binnenst vertrek, o mijn koning!
Daar willen we ons juublend verheugen,
uw liefde den wijn overprijzen.
Wie zou u, o liefste, niet minnen?

Dochters van Jeroesjaleem, ik ben veldbruin, maar lieflijk,
zwart als de tenten der Salmeeërs,
donker als der Kedarenen dak.
Ziet mij niet aan, dat ik veldtint draag!
Zoo trof mij de straal der zonne.
De kinderen mijner moeder wroegden tegen mij.
Ze dwongen den wijngaard mij hoeden...
Hoe kon ik die dwangtaak volbrengen!

Zeg toch gij, dien mijn ziele zoo liefheeft,
waar weidt gij, waar rust g' in den middag?
O maak in het oog uwer vrienden
Uw liefste niet tot een vermomde,

Wat vraagt gij, o schoonste der vrouwen!
En ziet ge het spoor niet der kudden?
Weid uw vee bij de woning der herders.

Haar armen met het perkament daalden, ze zag hem aan. Hij, glimlachend, stond op:

‘Heb ik je niet gezegd, dat je als dichteres zou terugkeeren?’

Ze fluisterde hem glimlachend iets in het oor.

Hij omklemde haar teer.

‘Zeg,’ sprak ze, zich losmakend, ‘weet je nog hoe je daar op dat hooge grasvlak met het uitzicht op de zee en waar die hinde bij ons kwam, mij vergeleek bij het tweespan, dat pharao Psoesjennes je zond en waar je zoo jongensachtig blij mee was!’

‘Dat ben ik nog....’

‘Neem dan!’ - en ze bood hem perkament en schrijfriet.

Hij zette zich op de kussens der estrade, nam een olijfhouten schrijfplankje en op zijn over elkaar geslagen knieën boog hij zich, glimlachend.

Een oogenblik.

Toen stond hij op en las terwijl zij in den zetel bij het deurraam zat:

Bij mijn rossen voor pharao's wagen,
Mijn vriendinne, ik u vergelijk.

In een hoofdstel prijken uw wangen
lieflijk en met paarlen uw hals.
Een hoofdstel van goud laat ik maken
met beng'lende zilveren klokjes.

‘Mijn koning-dichter, hoe kunstvol. Laat mij het ook zoo snel probeeren.’

Het rood harer wangen stoofde door het bruin... haar donkere brouwen onderlijnden het gefronste voorhoofd.

Dan naderde ze triomfant:

Als de koning in ring met zijn raden
zich bezint, geurt mijn nardus omhoog
als de geur van een bundelke mirre,
dat tusschen mijn borsten vernacht.
Als een hennatros uit de gaarden
van Engedi, lief, zijt ge mij.

Hij prees haar.

‘Zet je weer neer en schrijf voor mij op de rol:

Gij zijt schoon, mijn vriendin, gij zijt schoon,
uw oogen als oogen der duiven.’

‘Nu aan mij weer,’ sprak ze in kinderlijk haasten.

Ook gij zijt schoon, o mijn liefste;
om ons leger slingren de loovers;
om die cederen zuilen daarbuiten;
om het veilig balcon onzer slaapstee.

Toen ze met hem de trappen opsteeg vroeg hij:

‘Nog altijd die staatsdochters uit de nu gesloten vrouwenvertrekken des vaders?’

‘Je weet niet hoe ze mij gemarteld hebben...’

De kleine villa op het eerste terras, eens door Oeria bewoond, was Zaboed en Boeni ten deel gevallen uit de milde handen van den koninklijken vriend en zwager.

Hun geluk bloeide in de schaduw van Sjalomo's en Abisjags zaligheden - beloonde vrienden- en zustertrouw.

De Tyrische bouwers van voor veertig jaar hadden de kleine villa's op het eerste terras naar het Middellandsche-zeetype ingericht, de

groote op het tweede naar het Syrische. Cypressen, in een vierkante haag om die huizen geplant, hieven hun kruinen reeds boven de gevels uit.

Abisjag trad door den donkeren toegang onder de eerste verdieping door, naar het kleine binnenplein. - Op den linkermuur was de scherpe scheiding van zonlicht en slagschaduw teeken, dat de zon den middagcirkel nog niet overschreed.

Achter dien toegang straalde het rechthoekig vlak van het met bloemmotieven versierde bloemlooze plaveisel van den kleinen binnenhof, waarachter de open kamer met vaste banken langs de drie wanden en een opvouwbare tafel in het midden.

Van uit dat vertrek klonk het Abisjag zacht en vroolijk tegen, toen ze het plaveisel van den hof betrad:

'Komt mijn vorstin mij opzoeken?'

'Niet je vorstin, lieveling, maar je zuster.'

De beide Sjoenemietische schoonen omhelsden elkaar met een hartelijken kus, want Boeni, iets kleiner van gestalte dan Abisjag, toch rijzig en slank als zij...

Maar dat slank paste sinds enkele maanden nauwelijks meer op haar figuur. Ze wachtte met de verrukking van een dochter Jisraëels de eerste vrucht van haar liefde.

Abisjag liet haar blikken glimlachend gaan langs de eigenaardige lijnen, die reeds enkele maanden lang twee levens begrensden...

Met een zweem van trots en voldoening beantwoordde Boeni haar blik.

'Niet te ijdel, kindje,' sprak Abisjag, 'mijn uur is eerder gekomen, dan het jouwe.'

'Wat Biesj?' riep ze verwonderd lachend uit.

Abisjag nam haar mee naar een der banken en nam uit haar boezem een verborgen papyrusrol.

Blijf nu zitten en luister...

Zelf ging ze aan den tegenovergestelden wand van het kleine vertrek staan en las in extase de strofen voor, die ze met Sjalomo gemaakt had eergister.

Toen ze van de cederen zuilen met het veilig balcon der slaapzaal had gelezen, sprong Boeni op en viel haar om den hals: 'Mijn zuster, mijn vorstin, mijn dichteres!'

'Nu nog, wat ik er eergisteren bij heb gemaakt.'

Boeni week naar haar bank terug.

Ik ben een bloem der weiden van Sjaroon,
een verborgen lelie der dalen.

‘Toen ik hem dat voorlas, kwam hij naar me toe, vol verzet in zijn heerlijk wezen,’ viel Abisjag zichzelf in de rede,

‘De volgende twee verzen zijn dan van hem:

Wat een lelie is onder de doornen,
zijt gij bij Jeroesjaleems dochters.

‘En dan van mij weer:

Als een appel de boomen der wouden
gaat mijn liefste alle mannen te boven.
In zijn schaduw begeer ik te droomen,
zijn vrucht is mij zoet en verkwikkend.

Hij heeft mij gevoerd naar het wijnhuis,
dat zijn liefdesbanier overgolfde.

O, spijs mij met brood van rozijnen;
laat appeldrank mij verkwikken;
mijn liefde maakt krank; ze verteert mij...

Zijn linkerhand onder mijn hoofd,
zijn rechter, die mij omarmde...
'k Bezweer u, Jeroesjaleems dochters,
bij gazellen en hinden der velden,
zoo die liefde gij opwekt of prikkelt,
totdat het haar luste...

Hoor, is dat niet de stem van mijn liefste?
Zie, hij huppelt, hij springt van de bergen
en rent langs de helling der heuvels
met de snelheid van jongen der herten.

‘En nu volgt, wat mij nog voorstaat als een droom met open oogen, een visioen.’

Zie, daar staat hij reeds voor onzen tuinmuur;
hij tuurt door 't getraliede venster!
hoe blinkt zijn gelaat door de rasters!

Hoor, hij spreekt, hij spreekt tot zijn liefste:
‘Sta op, o mijn schoone en kom!

‘Winterstormen en regens zijn over,
de bloemen bedekken de landen,
de zangtijd genaakt. Hoor het koeren
der tortels van tusschen de takken!
De knoppen der vijgen gaan zwellen
de bloesems der wijnstokken geuren...
Sta op, mijn vriendinne en kom!
Mijn duive in de kloven der steenrots
In der steilten verborgene plaatsen,
laat u zien en uw stemme mij hooren,
want uw stem en gestalte zijn lieflijk.’

O, schrik! wie vervult dan mijn taak in
de gaarden, waar vratig gedierte
den bottenden wijnstok bedreigt en
de zwellende tros in gevaar brengt?

Ik weet slechts, mijn lief, gij zijt mijne.,
ik d' uwe en gij weidt uwe kudden
in de bloemrijke velden der vlakte,
tot de avondwind waait en de schaduw
vervluchtigt[5]; o kom, mijn geliefde,
verlustigen w' ons in den nacht als
gazellen op geurige bergen.

‘O Abisjag, wat heerlijk! Ik spreek niet van de psalmen van den grooten Dawied en Sjalomo's kroningspsalm, - maar zoo iets speelsch en lieflijks is nog nooit in onze taal gezongen, dat tegelijk voor Jahwe is gezongen.’

‘Herinner je je nog, wat in de zaal van Malkizedeq op onzen feestavond door Sjalomo en Nataan is gezegd?’

‘En door jou...’

Ze glimlachte: ‘Ja, dat alles schuilt in deze verzen als een kaarsvlam in een doorschijnende vaas.

‘En nog altijd spelen die dochters van Jeroesjaleem een rol in je fantasie?’

‘Zoo sprak hij gisteren ook en je merkt, hoe hij in zijn gedeelten van het lied mij sterkt tegen de vrees voor die wreeden.’

‘Ze zijn alle niets bij jou vergeleken.’

‘Hoe lief, Boeni, dat jij niet jaloersch bent. Dat heeft mij zoo vertroost in den stikdonkeren nacht van mijn lijden, toen ik bij jullie terugkwam.’

‘Jaloersch? - Ik ben altijd trotsch geweest op mijn zuster en nu nog meer op mijn koningin-dichteres!’

‘'t Was geen trots alleen, Boeni...’

Toen vielen ze aan elkanders hals en weenden van geluk.

Een forsche mannenstap klonk in den doorgang van het terras naar het binnenplein, dan op zijn plaveisel. Het was Zaboed.

Hij trad binnen, boog zich op één knie, met het hoofd naar omlaag. Dan opstaand, kuste hij de rechter van zijn vorstin en schoonzuster.

‘Stoor ik?’ en hij keek de vrouwen beurtelings aan.

‘Ik wacht u beiden in het woonvertrek met een lavenden en kalmmakenden drank.’

‘Graag Zaboed, we komen.’

En toen Abisjag weer paleiswaarts ging:

‘Als de volgende zang is geboren, laat ik jelui roepen bij zijn wieg van papyrus.’

Elken middag na een korte sluimering, als ze terugkeerden van den disch, gaf Abisjag zich met klimmende hartstocht en liefde aan haar zang.

Thans ruischte een zachte Nisaanregen neer op de bladeren van den hof.

Zoelte en geuren bemerkte ze nauwelijks. O, dezen nacht had ze het gevonden: die droom, die benauwde droom van zijn kloppen, zijn weggaan, en van die wachters, - die moest ze vorm geven in haar lied. Maar eerst die korte, niet zoo bang als de tweede:

Ik zocht hem des nachts op mijn leger,
ik zocht, dien mijn ziele zoo lief heeft,
ik zocht hem, maar hij w a s er niet.

Ik wil opstaan en gaan in de straten,
hem zoeken, hem, dien mijn ziel liefheeft,
hem zoeken... ook d a a r was hij niet.
Wel vond ik er wachters en vroeg hen:
‘Hebt gij hem gezien, dien ik liefheb?’
Zij staarden mij aan als verdwaasde...

'k Vlood weg... en o zie, daar was hij,
daar was hij, dien vast ik omklemd hield,
totdat ik hem bracht naar ons huis en
in 't binnenst vertrek mijner moeder....

O, toen heb ik ze weer ontmoet... op een hoek... in de nachtelijke straat, de groote, spottende, grijs omlokte praalgezichten:

'k Bezweer u, Jeroesjaleems dochters
bij gazellen en hinden der velden:
zoo die liefde gij prikkelt of opwekt,
totdat het haar luste...

Had ik maar geweten, dat die bruidstoet met Bathsjeba zou komen, hoe zou ik hem met kloppend hart tegemoet zijn gegaan op den landweg!

Wat stijgt daar op uit de steppe?
Stofzuilen als brandende wierook!
Wat geuren die kostlijke kruiden
als van verre de kooplieden brengen!
Zie, de draagkoets van koning Sjalomo!
Zie ze rukken daar aan, zestig helden
uit het heldenhuis bij de bronpoort,
die allen ten oorlog geleerd zijn
en zwaarden en lansen hanteeren!
De schrik van den nacht is hun vijand.
Z'omringen de draagkoest des konings,
de cederen koets van Sjalomo.
Pilaren gaf hij ze van zilver,
gouden bodem en purperen hemel
en binnen gordijnen en kussens,
naaldwerk van Jeroesjaleems dochters
en geurend als staatsiegewaden.

't Gold mij, 't gold mij! Profetie zei mij opnieuw, dat mijn profetie zich ging vervullen. Nu tart ik de staatsdochters!

Ga nu uit, dochtren Sions, aanschouwt hem,
de kroon van den herder Sjalomo!
Die bruiloftskroon gaf hem zijn moeder.
't Is de dag van de vreugde zijns harten!

Een zucht ontsnapte haar beklemde borst. Ze had zonder ophouden doorgeschreven. O, ze voelde het, zoo was het haar tot nog toe niet gelukt. Ze zou er mee naar hem toe willen snellen, maar ze hoorde stemmen in zijn werkzaal, regeeringszaken had hij te doen, - toch belangrijker dan haar verzen...

Maar neen, dit waren verzen, meer waard dan een wemelend nageslacht, verzen waarvan eens de historie zou zeggen, dat hun geboortedag meer waard was, dan koninkrijken...

Masjiaach gold de gouden vlam, die er in brandde!

Zou hij het beseffen, als ze er zoo mee kwam?

Ze legde haar omgekeerde hand aan haar wangen: ze brandden als die vlam!

Onder de veranda, de vloer der galerijen was het vochtig en koel. Neen, voelen, zooals zij 't voelde, deed hij niet, kon hij misschien niet. En toch, ook de partijen, die hij gegeven had, waren schoon. De beurt was thans weer aan hem.

Peinzend vleide ze zich neer op de kussens der estrade van blinkend koper.

Den volgenden morgen kwam hij stralend met een papyrusstrook uit zijn kamer.

‘Liefste, inplaats van staatszaken, heeft onze zang mij bezig gehouden. Je ijver had de mijne zoover overtroffen, dat ik mijn achterstalligheden moest inhalen. Luister, of je jezelf herkent in deze verzen:

Zie, gij zijt schoon mijn vriendin;
uw oogen als oogen der duiven.
Zie, gij zijt schoon mijn vriendin;
ze droomen in schauw uwer lokken,
die golven als grazende kudden
langs de helling van Gileaads bergen.

De rij uwer tanden is blank
als een kudde geschorene schapen,
die rein uit de waschstede klimmen;
geen jongenloos is onder hen.

“Hoe schoon, dat mijn herder zijn beelden zocht bij de kudden!”

Uw lippen een purperen snoer.
Als fluweel is uw lieflijke stemme.
Als een opengesprongen granaat
blinkt uw slaap tusschen donkere vlechten.

Uw hals als de toren van Dawied,
die rijst op de hoogste der rotsen
en een krans van duizend rondassen
versiert zijn scherpe kanteelen.

Uw borsten zijn poezel als welpen
van reeën, in leliën weidend.

Tot de avondwind waait en de schaduw
vervluchtigt, o kom mijn geliefde,
laat mij toe tot die geurende heuv'len.

Lachend sloot ze hem de lippen met de handen: “Niet verder.” Toen met een kleine ontploffing ontsnapten de lovende slotverzen:

Geheel zijt gij schoon, mijn vriendin!
Wie kan u gebreken verwijten?

“Ik mocht dat alles toch zeggen! Jouw verzen bezingen onze bruiloft immers?”

“Al wat mijn koning doet is goed,” fluisterde ze en kuste hem. O Sjal, dat naderen in den geurenden, neveligen avond tot Dawieds toren, die ons wenkte: die nacht, die morgen, die zalige dagen!’

‘'t Was alles verrukkelijk, maar ik had een drang, om terug te spoeden naar mijn regeeringstaak te Jeroesjaleem, gij om te toeven en te rekken de zalige dagen en weken in onzen Libanoon, voor mij vol herinnering aan mijn jachten met Benaja en de helden...’

‘Is dat het verschil tusschen man en vrouw?’

‘Juist, luister maar:

Terug van Libanoon, de bergen der schoonheid,
van Amana[6] en Senir[7], o blik omlaag!
Chermoon is een woning van leeuwen en panters!
Blik in de verte: Jeroesjaleem!

Reizende zing ik u toe, o mijn zuster:
gij hebt mijn hart met uw blikken betooverd,
hoe blinkt die keten om uw slanken hals!

Beter, o bruid, is uw kostbare liefde,
beter uw kostbare liefde, dan wijn,
beter dan reukwerk, de geur van uw balsem,
honing druppen uw lippen, o bruid!
Honing en melk wellen op om uw tong!
Libanoongeur dampt er op uit uw kleed'ren!

Zuster, mijn bruid, uw fontein is verzegeld,
zuivere bron in gegrendelden hof.
Wat daar bloeit is een eden in weelde,

henna en nardus, citroen en granaat.
Nardus en kalmus en wierook en mirre,
al wat daar geurt is van eindlooze zoetheid
rondom die bron als de levende waat'ren
die door u vloeien, o Libanoonpracht!
Geuren van sneeuw en van duizenden bloemen,
druischende vreugd uit der rotsen schoot!

Abisjags oogen staarden wijd en passievol.

Toen hij zweeg, greep ze naar rol en schrijfriet:

Winden van noorden en zuiden, wordt wakker!
Waait door dien hof, dat zijn geuren ontwaken!
Liefste, o kom, want voor u is zijn schat!

Ze gaf hem riet en rol terug:

Zuster, ik kwam en ik plukte mijn mirre,
Zuster, ik kwam en ik at van mijn honig,
dronk uit die wel, van dien wind en dien wijn!
Minnaars als ik, doet als ik en wordt dronken!

De hoeveelste Nisaan? De kalender was haar ontsnapt. Hoe prachtig waren de verzen, die hij gister aan de rol had toegevoegd! Hoe dijde, hoe steeg het lied! - Ja zijn profetie van dien onvergetelijken middag met dat gouden wolkgordijn achter de zee. - het ging alles in vervulling, Jahwe ter eer.

O' zijn ziel was er wel in. Wie kan zulke verzen schrijven als er geen ziel bij trilt!

En toch stemde hij toe, ik had een drang om terug te spoeden...

De ziel van zijn koninkrijk, Jeroesjaleem, trok. En is Jeroesjaleem niet meer, dan haar herderskoningin? - En ons lied moest toch geboren worden in Jeroesjaleem? - En hielden haar die staatsievrouwen niet tegen, toen zijn roeping hem naar Jeroesjaleem trok? Neen, zooals hij 't voelde, was het beter, hooger!

‘Ik wil ze in mijn lied voorgoed overwinnen, die wreede jaloerschheid,’ mijmerde ze voort tegen de schrikbeelden van haar geluksdroom. ‘Mijn papyrus, mijn schrijfhalm!

Ik sliep, maar mijn hart waakte,
Daar klonk geklop op de deur van den hof...
en duidelijk herkende ik de stem van mijn liefste:

‘Doe open mijn zuster, mijn duif, mijn volmaakte,
mijn lokken druipen, de nacht is vol dauw...’

‘Maar.. mijn rok toog ik uit... ik kan ze niet vinden...
Maar... ik wiesch mijn voeten en de straat is vol stof...’

...O, brekend hart,... van de traliën trok hij
zijn hand terug, zijn stappen verstilden...

Ik vloog van mijn leger, ik greep naar den grendel,
die van vloeiende mirre geurde en droop...
Maar zie, hij was weg in den druipenden nevel!
't Was of ik 't bestierf van zijn spreken alleen...
Ik rende de straat op, ik riep hem, ik zocht hem!
Ach nergens, nergens, geen voetstap, geen antwoord...
Op nachtwachten stiet ik: zij waanden mij slecht.
Ze scholden mij, sloegen mij, namen mijn mantel...

'k Bezweer u, Jeroesjaleem's dochters, zoo ijld'ik,
indien gij hem vindt, dien ik liefheb, o zeg hem,
dat mijn liefde is tot waanzin geworden...
Toen spotten ze luid van: uw liefste, uw liefste?
Wat waant gij hem meer dan een anderen liefste!
Wat zweert en bezweert g' ons? - Uw liefste, uw liefste
is werkelijk niet meer dan elk' andere liefste
en gij waant u de schoonste der vrouwen?

‘O, al sart en tart ge mij tot het uiterste - ja, dat ben ik, dat is de profetie over mij....’
‘En hij?’

Mijn liefste is stralend van blank en rood,
uit duizend, uit duizend te kennen,
Zijn hoofd is goud en van lokken omgolfd,
zwart als raven.
Zijn oog als der duiven zilverglans
in het wit als in melkvloed zich badend
en veilig in paarlen omvatting.
Zijn wangen zijn balsemperken,
waar welriekende kruiden in wassen.
Zijn lippen rood als de veldanemoon.
Ze druipen van vloeiende mirre.
Zijn armen zijn staven van louter goud,

bezet met kleurig gesteente,
zijn romp een ivoren kunstwerk,
zijn dijen marmeren zuilen,
hij schrijdt op gouden voeten.
Zijn gestalte is fier als een Libanoontop
en als cederen slank en rijzig.
d'Aromen zijns monds zijn altijd zoet.
Ja, alles aan hem is begeerlijk.
Jeroesjaleems dochters, zoo is mijn vriend
en meer dan all' andere liefsten!

O, terwijl mijn zang hem langzaam uitbeeldde, zag ik die trotsche tronies buigen. Hoor ze fleemen:

Waar is uw liefste dan heengegaan,
o gij schoonste onder de vrouwen?
Waarheen heeft uw liefste zijn schreden gewend,
opdat we hem me[t u gaan] zoeken.

Mijn liefste is gegaan naar zijn bloeienden hof,
tot de bedden der specerijen;
daar weiden zijn blikken, daar plukt hij zijn bloemen.
Mijn liefste is mijn en de zijne ben ik.
Zijn lust is 't gebloemt mijner hoven.

Toen ze het hem in verrukking voorlas, had hij haar gekust en gezegd: ‘En toch zal ik je hooger verheffen, dan je het ooit mij zult kunnen, tot boven het aardsche, tot in de regionen van mijn koningspsalm.’

De Oostewind, de moorder van den weelderigen voorjaarswildgroei, blies fel uit de woestijn van Arabië over Moaab en de Zoutzee. De Davidsburcht beschermde met hoogen rug en vleugels zijn hof. Alleen de hitte kon hij ten leste niet keeren.

Abisjag was vermoeid door dien gloed en de felle weeën van het nog in de geboorte verkeerend hooge lied der liefde. - En in de koningszaal naast haar vertrekken liet hulp op zich wachten... tot opnieuw de vleugeldeuren opgengingen.

Ze rees op.

Hij stond tegenover haar.

Als mijn Thirza schoon, als Jeroesjaleem lieflijk,
schriklijk als vlagoverwapperde krijgers:
wend af het geweld van die oogen...[8)]
Mijn vele koninginnen, mijn meer bijvrouwen,
mijn tallooze maagden! - o Ééne,
uwer moeder lieveling, uws minnaars volmaakte,
- als die vrouwen u zien, neemt haar loven
en prijzen en roemen geen einde:
'Wie is 't die op ons als het morgenrood schouwt,
zacht als maanlicht en klaar als de zonne
en vreeslijk als baanderscharen?...

Door emotie vermand, snikte ze als een kind.

De teedere vrouwenziel boog neer onder de zaligheden van de tot bovenaardsch genieten opgevoerde weelde der moeder van het Liefdelied, Masjiaach en zijn Bruid ter eer.

Hij vleide zich naast haar op de kussenrijke estrade.

"O, dat waren die heerlijke woorden uit de feestzaal van den ouden burcht. Ik vreesde zoo, dat ze verstorven waren, maar gij hebt ze bewaard in uw hart. Nu leven ze - eeuwig!"

"Kies nu tusschen zonen of je lied," lachte hij.

"Die keus heeft mijn Elohiem tot een belaching gemaakt!"

"De bloesemkracht van ons lied trotst de ooster hitte daarbuiten." "O, schrijf voor mij:"

Maar ik dacht in een gaarde te plukken gaan
de bloempjes, de bloempjes der dalen;
te zien of de wijnstok knoppen dreef,
hoe granaatbloesems 't blad achterhalen.
Dan, plotsling bestierf het mijn ziele:
een strijdwagen stond voor mijn voeten;
de koning klom af en ik klom met hem op,
mijn volk kwam mij juichend begroeten.

Keer weer, keer weer, o Sjoeneemsche bruid,
keer weer, dat w' u mogen aanschouwen...
Wat wilt ge dan zien aan de Sjoeneemsche bruid?
[Eerst bruid van den vader en dan van den zoon?
Masjiaach verkoos m', ik ben één, ik ben één!]
Machanajiem:[9)] één rei van twee heiren!

“Liefste,” riep hij verrukt opspringend, ge hebt mij toch overwonnen! Gij hebt ons lied tot haar hoogste hoogte opgevoerd, niet ik. Die is niet mijn verrukking over u, maar de Masjiaachschaduw over het verloste menschdom, die als een wolk tegen de zonne u overdekt. Berechja's woorden in de oude koningszaal en Nathaans diepe gedachten...’

‘En nu roept mij de werkelijkheid: gezanten met vrouwengeschenken.’

‘Wees gerust, mijn Masjiaanche Bruid, geen haalt bij u, mijn Eenige!’ Hij omhelsde haar snel en sprak in 't gauw zich wendei:

‘Morgen is het lied weer aan mij! Er zingt nog meer in mij na van wat ik toen sprak!’

De vleugeldeuren sloten zich weer achter hem.

Vrouwengeschenken... Koningszonden...

Den volgenden morgen kwam hij weer.

‘De vrucht van een korte wijle nachtrust,’ glimlachte hij.

En toen hij zich zette tot de voordracht:

‘Hoor Abisjag, wat mijn lied aandurft:

Uwer ranke beenen veerkrachtigen gang,
Vorstenkind, door goudschoeisel gedragen...,
Hoe wiegen uw heupen en zwenken trots,
langs lijnen van kunstenaarssmeewerk.
Uw schoot is een beker vol wijn en melk,
en als klaproosdoorbloeide tarwe
uw romp - en uw borsten zijn poezel als 't jong,
van reeën, in leliën weidend.
Uw hals is een toren van elpenbeen,
uw oogen de vijvers van Hesboon,
die weerspiegelen al, wat daar komt en gaat
door de woelige poort van Bath-Rabbiem.
Uw neus is een Libanoontoren,
waar het weeldrig Damascus voor beeft.
Uw hoofd draagt wouden als Karmel,
uw haren glansen als purper,
een vorst ligt geboeid in die lokken.

Wellustrijke, o kind mijner lust,
mijn slanke, hoogrijzige palmboom!

Uw borsten zijn vruchtentrossen,
Ik wil dien palmboom beklimmen,
hoog, tot ik die trossen kan grijpen:
uw borsten zijn het, die trossen;
en uw adem als appelgeur,
uw mond als de edelste wijn,
die lavend langs mijn gehemelte vloeit,
en de lippen in slaap nog bevochtigt.

‘O, laat mij het vrouwenantwoord geven op die taal der hartstocht en schrijf voor mij:

Mijn liefste behoor ik toe.
Naar mij gaat uit zijn verlangen.
Kom liefste, ga mee in het veld!
Laat ons gaan in de dorpen vernachten
en dan vroeg naar de wijnbergen spoeden
en zien of de takjes al botten,
of de bloesems reeds openspringen
en of de granaten al bloeien!
O, neem daar de bloem mijner liefde,
wijl mandragoren[10)] er geuren!
Aan onze deurposten prijken
edele vruchten, gerijpt en nog rijpend:
ze zijn slechts voor u, o mijn liefste.

De dag was gedaald. Een flosse lichtschemering viel nog in den hof, die de stralen der achter de ruggen van het Jehoeeesche gebergte verzinkende zon in de zomermaanden rechthoekig opving, - in vooren najaar met schuivende lichtvlakken op de zijmuren.

De olijfhouten lambriseering, waarboven met starren en plantmotieven versierd schilderwerk op het pleister prijkte, - knapten, nu de oosterdroogte er alle vocht aan onttrokken had en de avond een weinig koelte bracht.

Nu en dan verschroeide een gonzend insect zijn vleugels aan de vele kaarsvlammen op luchters van tyrisch koper en wiegend op de zuchtjes van den avondwind door de open deuren.

Abisjag wachtte droomend en gezeten in een bronzen leunstoel op haar gasten. Ze koelde de gloeiende handen op de ramskoppen, waarin de leuningen eindigden.

De rol, waarop haar lied door Elichoref in schoone karakters was overgeschreven, lag op een palmhouten guéridon, die naast haar zetel stond.

Het bezoek van Zaboed en Boeni was vertraagd, doordat de hitte Boeni's toestand niet dragelijker had gemaakt. Nu was ze er een beetje aan gewend.

Daar knarste een deur van het zware hek van den binnenhof,... voetstappen op de esterikken onder de galerij - en Boeni trad glimlachend toe op haar koninklijke zuster en omhelsde haar. - Zaboed bood den handkus op gebogen rechter knie.

Ze zetten zich om de vierkante assyrische tafel.

Abisjag sloeg een in bronsraam hangend bekken aan.

Een slaaf met rood gestreepte gele siemlah en met roode tulipane gedekt, schepping van Loemas fantasie en smaak, die den burcht met een twintigtal zulke goede geesten had bevolkt, - bracht op bloote voeten een zilveren schenkblad hoog geheven, en zette het op de tafel, viel geruischloos op zijn knieen met het gezicht tot op den grond en verdween.

Wijn van Esjkool vulde een hooggehalsden zilveren schenkkan met prachtig gegroefden romp. Zaboed vulde de bekers, met gelijke groeven versierd. Klokkend stroomde het kastanjekleurig duivensap in de bekers, die aansloegen met de weinige waterdamp, die de avondlucht bevatte.

Boeni maakte een handbeweging: ‘mij niet.’

Weer klonk bekkenslag: overjarig granatensap met honing en kruiden werd voor de jonge aanstaande moeder gevraagd.

Toen de dorst, door de tropische hitte van den dag gewekt, geleschт was, bood Abisjag Zaboed den rol met het Sjir.

Zacht en zangerig begon hij te lezen, wat nieuw was toegevoegd: de eerste nachtdroom:

> Ik zocht hem des nachts op mijn leger.

Wat voorafging, had Abisjag Boeni in de villa voorgelezen; ze had het papyrus achtergelaten en samen hadden Zaboed en Boeni het nog eens gelezen en genoten.

En toen van de cederen koets, die met stofzuilen opdoemde uit de steppe.

‘Biesj, heb ik je verteld, hoe vader Berechja en ik hem bewonderd hebben? Ik ruik nog de geuren van gordijnen en kussens.’

Toen Sjalomo's lofzang, die zijn bruid schilderde van het hoofd tot de borsten...
De blikken der zusters ontmoetten elkaar telkens en ze glimlachten. Toen:

> Zuster, mijn bruid, uw fontein is verzegeld.

tot

> Minnaars als ik, doet als ik en wordt dronken...

Zaboeds opdracht was wel een delicate. Hij legde geheel zijn ziel in de weelderige verzen, - en zag niet op bij het laatste, nam een lavenden teug uit zijn glas.
Zijn beeldschoone toehoorsters zwegen als hij.
En toen de tweede droom:

> Ik sliep, maar mijn hart waakte.

tot

> daar weiden zijn blikken, daar plukt hij zijn bloemen.
> Zijn lust is 't gebloemt mijner hoven...

‘Biesj, herinner je je nog hoe je mij dien tweeden droom vertelde in de sneeuwbui tusschen Jisraëel en Sjoeneem? Ik zie nog de vlokken op de kruiken, ik hoor weer de schuivende hoeven van die ingehouden kameel... Kind, wat is je leven schatrijk geworden na dat oogenblik, toen Loema ons aansprak met zijn: schoone dochters van dit land, wijst mij toch den weg naar Endoor. - Want dat was de nog donkere vroege morgenwake van je nu stralenden dag...’
‘Mijn lieve Boeni en Zaboed, waar is onder de zon ooit rijker geluk, ooit onmetelijker geluk gesmaakt dan door mij, door ons... We zijn door het paradijs naar de hemelen geleid... Jahwe, mijn Elohiem, Gij maakt ons dronken van zaligheid...’
Tranen drongen van onder haar gesloten oogleden.
Het ruischte zacht door de open deuren in de loovers van den hof. De fontein klaterde...
‘Zaboed, wacht je op mij?’
‘Voorzeker mijn vorstin...’
‘Lieve vriend, ga maar verder...’

> Schoon als mijn Thirza, als Jeroesjaleem lieflijk

tot de verhevene strofen:

> ‘Wie is 't die op ons als het morgenlicht schouwt.

‘Kindje, kindje wat een lofverheffing, glimlachte Boeni, - en vervolgde: ik ben niet jaloersch hoor!’

‘Dat was je nooit, mijn lieveling.’

‘Ik had moeten zeggen: mijn Vorstin,’ verbeterde ze zich lachend. De Machanajiem-passage wekte diepe ontroering en vragen bij Zaboed en Boeni, waarop het antwoord met verrukking door Abisjag werd gegeven en door haar gasten aangehoord.

‘Is hier niet het hoogtepunt van jullie schepping?’ vroeg Zaboed aarzelend.

‘Ik geloof, dat je gelijk hebt,’ antwoordde Abisjag.

Na een oogenblik zwijgen wilde Zaboed doorgaan:

> Uwer ranke beenen veerkrachtigen gang

‘Och lezen jullie dat morgen samen, wil je?’

‘Je beveelt maar Abisjag...’

‘Ga dan nu verder bij:

> O, als ge een broeder mij waart geweest,

Zaboed rolde het blad op tot die regel verscheen:

> O, als ge een broeder mij waart geweest,
> gevlijd aan de borst mijner moeder,
> in ons dorp ik u d' eersten kus had geboon,
> waar ik vrij van verachting gebleven.
> Ik had u geleid in mijn moeders huis,
> gij mij in 't geheim van uw leven
> en een kelk met wijn en granatensap
> had u 't loon uwer liefde gegeven.
>
> Zijn linkerhand onder mijn hoofd,
> zijn rechter, die mij omarmde...
> Ik bezweer u, Jeroesjaleems dochters,
> bij gazellen en hinden der velden,
> zoo die liefde gij prikkelt en opwekt,
> totdat het haar luste...

‘Dat zijn nog regels van mij, zooals jullie zult begrijpen.

‘Ach, het heeft niet mogen zijn. De heerlijke rust van het landleven in Sjoeneem met hem te leven, hij geheel voor mij, de zucht van elk liefhebbend vrouwenhart - is 't niet Boeni? - dat vreest, het hart van den man te moeten deelen met zijn levensroeping en ik boven-

dien met de schaar van mededingsters uit de vrouwenvertrekken, met krachten, waar ik voelde, niet tegen op te kunnen...'

'Maar onze kleine stoet draafde verder door het Overjordaansche over de hoogvlakte van Gileaad. Toen ging het over het Jordaanveer, de nauwe spleten van het dal Achor binnen met zijn reuzige rotswanden en de Jeroesjaleemers wachtten ons vragend op.'

Ze zweeg een oogenblik.

Dan ging ze voort: 'De volgende verzen zijn weer van hem.'

Zaboed las:

> Wie is zij, die daar opklimt uit de woestijn
> en lieflijk leunt op haar liefste?
>
> 't Is zij, wier liefde ik heb gewekt
> op de plaats, waar haar moeder haar baarde:
> onder 't lommer des knoestigen appelaars...
> O, schoonheid, met smarten gewonnen!
>
> O, druk m' als een zegel aan hart en arm:
> onvervreemdbaar zijn koningszegels!
> Ze gaan met hen mee in het duistere graf.
> O, dood zijt gij sterker, dan liefde?
> Zoo min als gij, slaakt de liefde haar buit.
> Ze brandt als onbluschbare kolen.
> O liefde, o vuurvlammen Jahwès!
> Een stortvloed van water en bluscht u niet!
> Een stortvloed van schatten en koopt u niet!
> Die ze biedt, wordt betaald met verachting!

Woorden van bewondering voor dat verheven slot mocht Abisjag ontvangen.

Vragen en antwoorden van herinnering werden opnieuw genoten... Midden in dat gesprek openden zich de deuren van de koningszaal en trad de groote auteur van den inhoud en medewerker aan den vorm binnen.

Een gouden voorhoofdsband met een krans van paarlen gesierd, omklemde de gitzwarte haren, een sierlijke met bloemrijke randen gezoomde witte byssusmantel, fijn getwijnd koningslinnen golfde om zijn leden, een gordel van beweeglijke goudplaten... en koninklijke gratie was om hem, den zoon van Dawied.

'Geen ceremoniën, lieve vrienden,' sprak hij met opgeheven hand, kuste de beide vrouwen en ook den vriend en schoonbroeder.

Hij zag de rol van het Liefdelied op het tafeltje.

‘Heb je er nog aan toegevoegd?’ vroeg hij Abisjag.

‘Zeven luttele verzen.’

‘Maar van de allerschoonste,’ sprak Zaboed.

‘Laat ze ook mij hooren.’

En na de voordracht:

‘Dat kon het schoone slot zijn, als de naam mijner lieve schoonzuster niet onvermeld ware gebleven. Morgen nog een kleinen zang voor haar, liefste.’

Abisjag glimlacht naar Boeni.

‘Koninklijke zwager, hoe graag ook, er is voor mij in deze verheven beeldengalerij geen plaats.’

‘Al de nooden der bruid vinden bij haar bruidegom vervulling, ook die van haar lieve zuster.’

‘Herinner je je nog, wat ik, denkend aan onzen vriend Zaboed, je voor haar vroeg, toen uit het dal Achor de stad we naderden?’ vroeg Abisjag.

Hij knikte.

‘Laat dat nog een toevoegsel zijn aan ons lied.’

‘Voor ruim drie jaren is in dit vertrek de profetie ontvangen, die in ons lied en leven is vervuld,’ sprak Abisjag, Sjalomo aanziend.

‘Welke?’ vroeg hij met nadruk, zijn donkere oogen wijd geopend en strak in haar oogen starend.

Een blos vloog over haar wangen... waartoe die vraag?

Ze greep verontrust zijn hand.

‘Toen jouw rechter en mijn linker in Dawieds handen rustten, terwijl Jahwe's stem van den Sioon klonk.’

‘Machanajiem’ sprak hij en kuste haar hand. - ‘Ik dacht plotseling aan die andere profetie.’

‘Van je koningspsalm, - ja, ook die ging bij aanvang in vervulling: “De gansche aarde worde van zijn heerlijkheid vol.”

“Qool Jahwe” lispelde de grijze Masjiaachminnaar, - het ruischt nog na in mijn ooren. - En in onze vereenigde handen waren die profetieën één...’

‘En dan nog mijn profetie uit de Libanoonlandschappen: mijn liefste wordt dichteres.’

Ze vleide haar hoofd in herwonnen zielsrust aan zijn schouder.

Den volgenden morgen kwamen de vorstelijke kunstenaars samen naar Zaboeds huis.

Wij hebben een zusterke, jong nog;
haar boezem welfde noch zwol.
Wat zullen we doen, als die dag komt,
dat men zal vragen naar haar?

Als z' een muur is, met zilver die kronen,
een deur, die met cederen versterken.

Ik ben een stadsmuur, mijn borsten de torens,
toch ontsluit ik mijn poort slechts voor hem!
Zijn liefde is mijn loon en mijn vrede...

‘Zoo deed Abisjag voor mij,’ sprak Sjalomo, toen hij die verzen gelezen had.

‘En ik voor hem,’ lachte Boeni en legde haar hoofd op Zaboeds schouder.

‘En het loon Jahwe's is in uw schoot reeds mijn zuster.’

‘En het loon van mijn koninklijken broeder is dit lied.’

‘Boeni, we hebben de onsterfelijkheid niet gezocht, maar ze is jou toegevallen dezen avond,’ sprak Zaboed.

‘Trots alle verlokking - jullie weten het - met den gevallen prins Adonia en trots alle verdrukking door mijn bitter lijden, gaf ik mijn stad aan niemand over, dan aan mijn Messiaanschen held’, sprak Abisjag.

‘Maar opdat de koning niet ijdel worde,’ vervolgde ze lachend, ‘heb ik nog een kleinen zang gedicht. Luistert:

Baäl-Chamoon heeft koningsdomeinen:
een wijngaard, zoo groot, dat veel pachters
elk brengen hun duizend aan zilver.
Ook ik breng een wijngaard als bruidschat;
ook hij brengt mij duizend aan zilver.
Zoo 't vijfde ik laat aan de hoeders,
is al 't overige u, o Sjalomo.

‘Liefste, gij en uw liefde en uw zusterke, zijn mij eindeloos grooter waardij, maar Adoraam, de schatmeester, zal blij zijn met die inkomsten,’ sprak hij glimlachend.

‘En nu sluit ik ons lied voor de eeuwen af:’

Hoveniersertje, bloem van mijn hof,
hoe stil zal het zijn in dien wijngaard,
nu uw zang in mijn hoven zal kweelen!
Geen aarzeling meer, snel als een hert
naar Jeroesjaleem's geurende bergen!

Heel de maand Nisaan was heerlijk gevuld door de wellusten en weeën der geboorte van het lied, dat de liefde van het jonge Jeroesjaleemsche koningspaar vereeuwigen moest.

De griffier van den grooten rijksraad had drie afschriften gemaakt: voor den Koning en de Koningin elk één, op kostbare geplette huiden als rol gespannen tusschen twee palmhouten staven met kunstig versierde handvaten. Een was in Babylonisch spijkerschrift in kleitafels gegrift voor het koninklijk archief en geborgen in een rose kruik met het opschrift: Sjir ha-sjirim.

Een vierde afschrift op papyrus was gebracht naar de profetenschool te Najooth, om te worden vermenigvuldigd en voor goeden prijs te worden verkocht. Voor het koninklijk huis waren dertig afschriften besteld, om te dienen voor een plechtigheid, die de Koning wilde instellen en waarbij het hof ambtelijk kennis zou worden gegeven van de geboorte van het lied, het hooge lied der liefde van koning Sjalomo en koningin Abisjag, het schoonste lied, dat ooit in Jisraëel was gedacht en gedicht, het lied der liederen. Zoo ontving het, na acht dagen lang te zijn beschaafd, besneden, den naam van: Sjir ha-sjirim.

Den stokouden profeet en leermeester had de koning zelf een afschrift gebracht in zijn sobere cel, hem verteld van de samenkomst, die hij houden wilde en hem gebeden met zijn geest het tot in zijn diepste roerselen na te speuren.

‘Ik gevoel het, grijze vriend Jahwe's, evenals voor enkele jaren dat van mijn kroningspsalm, is ook het ontstaan van dit lied niet buiten den Geest Jahwe's omgegaan.’

‘Mijn vorst, ik zal biddend mij van uw opdracht kwijten en ik voel ook, het zal de laatste taak zijn, die ik voor uw koninkrijk vervul.

‘Hebt ge alles, mijn vader, wat gij begeert?’

‘Ik heb voor mijn stoffelijk leven slechts nog één begeerte.’

‘Spreek en ik zal hem vervullen.’

‘Als Jahwe mijn ziel naar de Sjeool roept, o moge mijn lichaam dan rusten naast dat van uw vader...’

‘Het zal u geschieden.’

Wie gearbeid hadden aan de afschriften van het Sjir ha-sjirim, hadden menig zweetdruppel van hun voorhoofd weggewischt. Bovenal de profetenzonen in de lichte getimmerten hunner gezamenlijke woningen.

Want de langdurige winden uit de woestijn van Arabië waren gegroeid tot een storm, die drie dagen had geduurd.

Die dagen waren ondragelijk heet geweest. De nachten hadden geen koelte gebracht.

Het lastig insectenleger had zijn toevlucht in de huizen gezocht.

Bint en plank had gekraakt, dat de zwoegende schrijver telkens opschrikte uit de lieflijke gedachtenwereld, waarin zijn geest werd overgebracht door zijn werk bij dag en bij nacht.

De één was eindelijk zijn slaap niet meer meester, de ander werd gejaagd onder zijn moeilijk werk.

En was het voor Elichoref en de zijnen beter geweest binnen de cyclopenmuren van den ouden Jeboesietenburcht, ook daar was de hitte binnengedrongen en... de koning had haast bevolen.

Na drie dagen had een vochtige westewind den verschroeienden oosterstorm afgelost. Een snelle vorming van onweerswolken had plaats gegrepen boven de zee, die zich verspreid hadden ontladen over geheel Syrië in berg en vlakte drenkende regens.

Een donkere nevel hing thans over stad en land, lavend de van lichten warmteprikkels doodelijk vermoeide zwoegers.

Het wachten was nu, tot die optrok, en in dat wachten voor de slaven van het schrijfriet een herstellende rust.

Den nieuwen paleisvoogd wachtte thans de taak, zijn eerste hofplechtigheid in elkaar te zetten en hij werd telkens gezien omtrent Achisars kleine villa in de Weststad.

Met zijn Chetietisch begrip nog weinig doordrongen van den geest van Jisraëels historie, had hij, waar het een bruiloftslied gold, vooral vrouwen willen uitnoodigen tot de plechtigheid.

De grijze Achisar had moeite, hem te doen begrijpen, dat, wat er in de troonzaal ging gebeuren, in de allereerste plaats de chekamiem, de wijzen, aanging, onder wie de koning - en uit hetgeen van de wording van het Hooglied was gebleken, ook de koningin Abisjag - de hoogste plaats bekleedden.

In de tweede plaats dienden daar tegenwoordig te zijn de nebiiem - dus Nataan en Achia - en misschien enkele profetenzonen, die kennelijk geprofeteerd hadden.

In de derde plaats de Koheen Gadool en zijn beide zonen Achimaäz en Azarja.

Dan verder allen, die een hooge plaats aan het hof bekleedden: de legerleiding in den veldoverste Benaja en den overste van de lijfwacht en giboriem Eliaab en de stamvorsten, in Jeroesjaleem aanwezig en Adoraam, de schatmeester, Josafaat de kanselier en Elichoref, de schrijver.

Voorts alle prinsen en Zaboed in het ornaat van huispriesters des konings.

Dan de vrouwen met leden van het koninklijk huis in echt verbonden: Bathsjeba, Naäma, Boeni - en misschien ook de prinsessen.

Verder zou het zeker in den geest der groote koningen Dawied en Sjalomo en in dien der profetie zijn, de hoofdleiders van den cultuszang: Asaaf, Chemaan en Jedoethoen op te roepen. Misschien ook Kimcham, den zoon van Barzillaï en Mefibosjeeth, den zoon van Jonathaan, den zoon van Sjaoel.

Eindelijk de oud-grootwaardigheidsbekleeders Sisa en hem, Achisar.

Drie slagen, om 't half uur driemaal herhaald op het groote bronzen bekken, dat aan den oostermuur van den nieuwen burcht in armen van fraai smeewerk hing, riep op den derden Ajaar de te voren genoodigden op tot de plechtigheid der kennisneming van het hooge Lied van staat, door de jonge vorsten in beurtzang gedicht.

Er was geglimlacht om dien oproep. Vooral de krijgslieden en de dragers der puur zakelijke ambten, de schatmeester Adoraam en de archivaris Josafaat, doorvoelden niet recht hun betrekking tot zulk een staatslied.

Om den zomerdag op zijn heetst te ontgaan, was de bijeenkomst op de vierde morgenure gesteld.

De meesten verschenen in linnen meïels, het hoofd door een tulipane van dezelfde stof tegen de kracht der Ajaarzon beschermd. Alleen het blauwe purper van des hoogepriesters buitenambtelijk staatsiekleed en de hooge Kroon-der-Heiligheid gaf met de kleurige gewaden der koninginnen en der andere vrouwen de kwalijk gemiste afwisseling in al het manlijke wit.

De troonzaal met haar deuren op het Noorden en lange buitenmuur - wel op het Oosten, maar urenlang in schaduw van den hoogen Jeboesietenburcht, bood koelte binnen haar muren en lafenis op haar tafels met vruchtendranken uit de magazijnkelders van den ouden burcht.

De deuren in den achterwand der zaal gingen open en de koninklijke familie, door Loema voorafgegaan, trad binnen, terwijl allen zich op hun knieën wierpen met het voorhoofd op de tapijten.

Een oogenblik stonden de binnentredenden stil.

Dan sprak Sjalomo: ‘Jahwe zij met u.’

Men rees op en vriendelijk en gratievol begroetten de koningsvrouwen de hooge aanwezigen.

Na enkele oogenblikken glimlachend met zijn krijgsoversten en de twee nog overgebleven helden der groote ternare, die met verzaking van eigen leven water voor hun koning haalden uit de bronput van Beethlechem, de slagorde der Filistijnen doorbrekend in de vlakte van Refajiem: Jisbaäl en Sjamma, vrienden van Dawied, te hebben gesproken over de reden ook van hun oproep, - besteeg de Koning de verhevenheid, waarop de marmeren troonzetel stond en hief de rechterhand, om stilte te wenken.

‘Leden van mijn koninklijk huis en gij allen, die uw krachten van wijsheid en moed dagelijks wijdt aan de bevestiging van mijn troon, ik heet u welkom aan deze plaats.’

‘Niet tot het staatsbeleid in engeren zin riep ik u hier samen: dat toont u wel de aanwezigheid der koninginnen en prinsessen in uw midden. Dat toont u mede deze feestelijk versierde zaal met haar tafels vol lafenis en festoenen van immergroen.’

‘En als ik u meedeel, dat we hier samen zijn tot het vieren van een feest der geboorte, dan moet ik weer uw op een dwaalspoor gelokte gedachten opvangen en doen omwenden als dolende schapen. In den jongen prins Rehabeaam ontving mijn huis een toekomstigen kroondrager, als Jahwe het gehengt, maar geen kind van vleesch en been werd daar nog toe geboren in de vertrekken van mijn paleis.’ ‘En toch riep ik u hier samen, om met mij en de koningin Abisjag een geboortefeest te vieren.’

‘En om dit feest te verstaan, moet ik u herinneren aan dien Ajaaravond van voor drie jaren, toen we feest vierden in de zaal van Malkizedeq daar aan de overzijde, het feest der huwelijkstrouw van mijn herderin-bruid en mij.’

‘Aan het eind van dien feestavond spraken de profeten Berechja en Nataan en ten laatste sprak ik zelf en deelde mede, dat uit Sjalomo en zijn Masjiaansche bruid geen vleesch geboren zou worden, maar een lied dat samenstemmen zou met de hallels der eeuwigheid.’

‘Die profetie wordt thans in uwe ooren vervuld.’

‘Ik bid u namelijk, te luisteren naar de voordracht van dat lied door den jongen profeet Achia. Onze grijze Nataan vroeg mij, door hem te worden vervangen.’

De koning zette zich op zijn troonzetel.

Blozend beklom Achia het troonbordes en ging rechts achter den troon staan.

Dan begon hij met een lichte beving van ontroering in zijn stem,

langzaam, met nadruk en ietwat monotoon: ‘De koningin Abisjag spreekt:’

> Kus mij met de kussen uws monds!
> Uw minne is beter dan wijn.
> Hoe geuren uw kostelijke zalven!
> Uitgegoten zalf is uw naam.
> Daarom zoekt u de minne der maagden.

De ademloosheid van zijn gehoor en de stemming van het lied grepen hem aan tot lichte stemverheffing:

> Neem mij mee, neem mij mee, laat ons ijlen!
> ---
> uw liefde den wijn overprijzen.
> Wie zou u, o liefste, niet minnen?

Huiverend voer het Abisjag door de ziel, dat haar binnenste gedachten voor haar bruidegom plotseling tot allen gingen spreken, ach, het lot van alle zangers bij Gods genade...,

> Dochters van Jeroesjaleem, ik ben veldbruin, maar lieflijk...

Glimlachend richtte zich blik bij blik op haar, ook die des Konings. Ze voelde het en bloosde.

> Gij zijt schoon, mijn vriendin, gij zijt schoon!
> Uw oogen als oogen der duiven...

Toen ontmoetten ze die van haar bruidegom:

> Ik ben een bloem der weiden van Sjaroon,
> een verborgen lelie der dalen.

De aandacht in de zaal steeg. Zulke poëzie had men nog nimmer beluisterd.

> Zijn linkerhand onder mijn hoofd,
> zijn rechter, die mij omarmde...
> 'k Bezweer u, Jeroesjaleems dochters,
> bij gazellen en hinden der velden,
> zoo die liefde gij prikkelt of opwekt
> tot dat het haar luste...

Bewondering fluisterde rond.

> Wat stijgt daar op uit de steppe?
> Stofzuilen als brandende wierook
> ----------
> Zie, ze rukken daar aan, zestig helden
> uit het heldenhuis bij de bronpoort,
> die allen ten oorlog geleerd zijn
> en zwaarden en lansen hanteeren.

Met een onder zware baardharen verborgen glimlach zagen de krijgers elkander aan, verrast, dat ook hen in dit lied iets gold.

Maar al golden ze hen niet in hun krijgsambt, onberoerd lieten toch ook den mensch in hen niet de prachtige verzen van den Bruidegom:

> Zuster, mijn Bruid, uw fontein is verzegeld,
> zuivere bron in gegrendelden hof.
> Wat daar bloeit, is een Eden in weelde
> ----------
> Al wat daar geurt is van eind'looze zoetheid.
> ----------
> geuren van sneeuw en van duizenden bloemen,
> druischende vreugd uit der rotsen schoot,

En staatsman en krijgsheld boeiden de verzen:

> Als mijn Thirza schoon, als Jeroesjaleem lieflijk,
> schriklijk als vlagoverwapperde krijgers:
> wend af, het geweld van die oogen...
> ----------
> Wie is 't die op ons als het morgenrood schouwt,
> zacht als maanlicht en klaar als de zonne
> en vreeslijk als baanderscharen...?

Met moeilijk begrijpen zag men de symboliek tot mystische hoogten klimmen in de verzen:

> Maar ik dacht in een gaarde te plukken gaan
> de bloemen, de bloemen der dalen;
> te zien of de wijnstok knoppen dreef,
> hoe granaatbloesems 't blad achterhalen.

Maar plotseling bestierf het mijn ziel...
een strijdwagen stond voor mijn voeten;
de koning klom af en ik klim met hem op,
mijn volk kwam mij juichend begroeten.

Keer weer, keer weer, o Sjoeneemsche bruid,
keer weer, dat w' u mogen aanschouwen...
Wat wilt ge zien aan de Sjoeneemsche bruid?
[Eerst bruid van den vader en dan van den zoon?
Masjiaach verkoos mij! 'k Ben één, ik ben één!]
Machanajiem: één rei van twee heiren!

Nataan hief den grijs omkransten schedel uit de beide handen, sloeg de valkenoogen ten hemel...

'Dat is het,' sprak hij en liet het hoofd weer zinken.

O, druk m' als een zegel aan hart en arm:
onvervreemdbaar zijn koningszegels!
Ze gaan met hen mee in het duistere graf.
O, dood, zijt gij sterker dan liefde?
Zoo min als gij slaakt de liefde haar buit.
Ze brandt als onbluschbare kolen.
O liefde, o vuurvlammen Jahwes!
Een stortvloed van water en bluscht u niet!
Een stortvloed van schatten en koopt u niet!
Die ze biedt wordt betaald met verachting!

Een jubel klonk op uit de zaal.

Zoo hadden de koninklijke harpen van het Dawiedisch zangerpaar nog nooit geklonken.

Dit was een nieuw lied van nieuwe snaren!

En nog eens - toen Achia van het podium daalde en de koning oprees en Abisjag naast zich wenkte, jubelde men luid en lang te hunner eer.

'Leven de Masjiaansche dichter-koning en -koningin Sjalomo en Abisjag!'

Als allen zwegen klonk nog een laatste jubel na: het was die van het drietal Asaaf, Chemaan en Jedoethoen:

'Leve het Rijkskind, bloeie de zangkunst van koning Sjalomo hooger dan die van Dawied.'

Sjalomo dankte hen met een handbeweging.

Toen riep hij den Koheen Gadool Zadok.

Statig trad de Hoogepriester naar den troon, zijn rijzige figuur nog vergroot door de Kroon-der-Heiligheid met de gouden plaat, die met diep graveersel haar ‘Heilig Jahwe’ sprak.

Hij boog niet ter aarde, maar bleef met een lichte hoofdbuiging voor den koning staan.

Sjalomo rees op en sprak de woorden, door Serafijnevleugelen gedragen:

‘Vriend Jahwe's en des konings, neem in uw heilige handen over dit afschrift van het u voorgelezen lied. Wij verklaren het in naam van het Rijk te behooren tot de Heilige Schriften - met de psalmen mijns vaders, mijn kroningspsalm en die der opperzangmeesters, de geschriften van Mosjè en Sjemoeëel, en die de geschiedenissen bevatten van Jehosjoea, de Richteren en Roeth. In de verzameling des rijks van geschreven stukken, wordt het bewaard op kleitafelen. - Gij, bewaar het voor Jahwe's aangezicht bij de heilige boeken in de tent.

‘Uw knecht zal doen, gelijk de koning gesproken heeft,’ sprak Zadok en aanvaardde de papyrusrol voor het heilig archief.

Toen sprak de heerlijke jonge Dawiedszoon - en een lichte gouden band lag om zijn voorhoofd en donkere lokken, - terwijl een zijden meïel om zijn ranke leden hing en zijn groote donkere oogspiegels fonkelden van hooger licht:

‘Nog eenmaal voer ik uw gedachten terug naar het feest onzer trouw in de zaal van den koning-priester Malkizedeq.’

‘Daar verhief na het eindigen van het kroningsmaal de oude profeet Berechja, de vriend van het huis der koningin Abisjag in Sjoeneem zijn stem.’

‘En wat hij zeide, was in dezen geest:

‘Als het Jahwe beliefd heeft, den grooten Verlosser van zijn volk en der menschheid, die ons verlossen zal van het verderf der zonde en des doods, te doen voorafgaan door den koning Dawied in al zijn koningsmajesteit, maar ook in zijn lijden en bange benauwdheden, en verdrukkingen, - en dien Verlosser in zijn volkomene goddelijke heerlijkheid, die bij Jahwè Hem wacht, als Hij in zijn lijden zal hebben overwonnen, - door den koning Sjalomo, dan is het niet, dan enkel waarheid, dat Hij die verloste menschheid ook doet afspiegelen door een mensch, door een vrouw, uit ellende verkoren en door groot lijden heengegaan, maar schoon als die verloste menschheid eens zijn zal.’

‘Die schaduw draagt de koningin Abisjag, mijn verkoren bruid.’

‘Want de band tusschen Masjiaach en die verloste menschheid, is de band des huwelijks.’

‘Het was de trouwe vriend van mijn koningshuis, onze nabi Nataan, die na hem sprak.’

‘Wat hij zeide, heb ik aldus in mijn hart bewaard:’

‘“Gij zegt, o Vorstin: Schaduw van twee heiren, de bruid der nog niet volkomen verloste menschheid in onvolkomen verband met haar lijdend overwinnenden Verlosser en de verloste en verheerlijkte bruid in volkomen band met dezen triumfeerenden en verheerlijkten Masjiaach verbonden. Daarom is de koningin Abisjag schaduwbeeld van twee legerscharen van uitverkorenen.”’

‘En Jahwe verlichtte zijn geest, toen hij nog dieper in deze heilige stof doordrong en zeide:’

‘“Die eene schare, in onvolkomen vereeniging met Masjiaach, eerst komend, dan lijdend overwinnend, dan overwonnen hebbend, wacht op zijn glorievolle toekomst. En diezelfde, verlost van zonde en dood en opgewekt tot eeuwige zaligheid, zal geheel met haar Goddelijken Bruidegom worden vereenigd.”’

‘Die twee legerscharen zijn een, gelijk de Bruid zelve één is, maar in opvolging van tijd en verschil van verhouding tot haar Bruidegom.’

‘Gij hebt het gehoord, dat hebben wij weergegeven in ons lied met deze woorden:

> Masjiaach verkoos mij, 'k ben één, ik ben één,
> Machanajiem! één rei van twee heiren!

‘Ons lied.’

‘De gave des lieds komt van Jahwè.

‘Het wordt in dit leven, dat onder zonde en krankheid en verzwakking ligt neergedrukt, uiting van des dichters vreugde nog, ja, maar vaker van zijn smart en ellende.’

‘In de psalmen mijns vaders, den man van smarten en benauwdheden, zijn het die smarten en benauwenissen, die hij eerstmaals zingt.’

‘Nabi Nataan kent het lied, waarin de smart zijn koninklijke ziel doet uitbreken in den jammerklacht: Mijn God, mijn God, waarom hebt Gij mij verlaten?’

‘Toch eindigt hij met den jubel: Van U zal mijn lof zijn in een groote gemeente!’

‘En ik herinner mij ook in dezen stond het schoone lied, dat aanvangt: Gelijk een hert schreeuwt naar de waterstroomen. - Daarin klaagt hij in het begin: Mijn tranen zijn mij tot spijze, dag en nacht, - maar hij eindigt met den jubel: Hoop op God, want ik zal Hem nog loven; Hij is de menigvuldige verlossing mijns aangezichts en mijn God. - En nog in een ander lied vangt hij dus aan: o God, neem mijn gebed ter oore, ik bedrijf misbaar in mijn klacht - en het einde: Ik zal op U vertrouwen.’

‘In zijn lied overwint hij de angsten en benauwdheden door het geloof, dat weer aan het einde zijn verlossing uitjubelt: Gij omringt mij met vroolijke gezangen van bevrijding.’

‘Ook mij en mijn geliefde dreigden benauwdheden, - maar niet van smart. Jahwè's overstelpende zaligheden eischten van ons krachten, die alleen in Eden waren geschonken.’

‘En uit onze tot berstens met zijn vreugde vervulde harten is ons lied geboren.’

‘Als de golven van vreugde of smart te hoog gaan, buigt ons hart zich neder.’

‘Tot we Jahwè zien als de bron van die vreugde en Hij de kracht geeft, ze op Hem over te leiden, evenals mijn Vader zijn smarten overleidde op Hem.’

‘Dan huppelt de ziel van vreugde op de maat van gezang en snarentuig. En om u, lieve vrienden mijns vaders, opperzangmeesters in ons midden, die zoo menig klacht mijns vaders door uw instrumenten deedt dragen, ook mijn kroningspsalm, - om uwe gaven roept thans ons lied.’

‘Laat de wijsheid Gods schitteren in klanken, als wij het in woorden vermochten, want de wijsheid Gods schiep het heelal en onze wijsheid schept zijn schepping na naar ons menschelijk vermogen.’

‘Gij dan, o door God begenadigden met wijsheid en profetie en lied, schept klanken, daar de ziel bij huppelt tot Gods eer, tot lof der eeuwige wijsheid Gods.’

Het was aan Sjalomo te zien, dat een hoogere bezieling hem had aangegrepen.

Plotseling hief hij de handen omhoog.

Zijn stem deed aan, of een ander door hem sprak. Ook de keus zijner woorden. Wijd staarden zijn oogen over de aanwezigen heen. Chemaan greep naar zijn schrijfriet, dat hij altijd verborgen bij zich droeg, als het in hem ging zingen.

De oude Nataan rees op.

Daar klonk het luid over de verbaasde hoofden van vrouwen en grooten...

‘Roept de wijsheid niet en laat het verstand zijn stem niet weerschallen?’

‘Jahwe schiep mij als Eersteling zijner wegen, als Eerste zijner werken, die de eeuwen deden ontwaken.’

‘Van eeuwigheid ben Ik, van den oorsprong der aarde.’

‘Als de oceanen niet waren, werd Ik geboren, voor het borrelen der bronnen, zwaar van water.’

‘Voor de bergen werden gegrondvest, - eer dan de heuvelen werd Ik geboren.’

‘Eer Jahwè land en velden schiep en het groene kleed der donkere aarde.’

‘Ik was tegenwoordig, toen Hij de hemelen bouwde, als Hij den horizon cirkelde over het oceaanvlak.’

‘Als Hij de wolken daarboven bevestigde en de wellen van den oceaan sterk maakte,’

‘Toen Hij de zee haar perken stelde, opdat de wateren naar zijn bevel zich droegen, - toen Hij de grondvesten der aarde vastzette,

toen was Ik zijn Lieveling, Hem ter zijde en vol verrukking, dag aan dag, speelde Ik voor zijn aangezicht,

speelde Ik in de wereld zijner schepping en vermaakte mij met zijn menschenkinderen.’

‘Nu dan menschenkinderen, hoort naar mij, want zalig zijn ze, die mijn wegen bewaren.’

De hoogere, hemelsche spanning liet hem los. Hij zette zich op den troonzetel. - Vriendelijke handen brachten van de aanrechttafels een beker granatensap met honing.

Toen hij gedronken had, rees hij weer op.

‘Hebt gijlieden in de persoonlijke Wijsheid, die daar door mijn lippen sprak, Masjiaach vernomen? Is Hij het niet, die als de Wijsheid Jahwè's de wereld heeft gedacht en gewrocht? Is Hij niet de Wijsheid zelve?’

‘Hij heeft zijn Geest in de schepping doen ingaan. Daarom doet haar zijn Geest ons kennen als gelijkenis van al wat geest is!’

‘Zal de priesterdienst der verzoening niet eenmaal ophouden? Dan ware Masjiaach onze eeuwige Verlossing niet!’

‘Zal de profetie niet eenmaal zijn uitgesproken? Hoe ware Masjiaach anders haar vervulling!’

‘Maar nooit, nooit, nooit zal het menschenhart moede worden, de eeuwige Wijsheid in zich op te vangen als in een spiegel en uit te jubelen voor den Eeuwige het lied, dat zij daar wekt!’

‘Wat U heden werd voorgedragen, was een lied, een huwelijkslied. Want Hij gaf ons menschen wijsheid, om ook scheppingen te maken in lied of steen of kleurenpracht.’

‘En de koningin Abisjag en ik schiepen een lied, zingend van het hoogste, dat Hij, Masjiaach schiep: zijn huwelijk met de menschheidsbruid, het paradijs zijner onpeilbare, onmetelijke Liefde.’

‘Ons huwlijk is beeld en gelijkenis van het zijne. Bruidegom en bruid zijn er schaduwbeelden van Hem en zijn verloste menschheid. En Hij is de Allerhoogste met zijn Vader, met Wien Hij God is.’

‘Daarom is het allerhoogste in zijn schepping zijn liefdeband met zijn menschheidsbruid.’

‘De bloem, de kroon, de sneeuwtop van Jahwe's gedachtenbergen. Alzoo ons lied, schaduwbeeld van zijn huwlijk, koos die hoogste top ten altaar onzer aanbidding en lof.’

‘Die keuze heeft Masjiaach ons opgelegd, wijl Jahwè met Sioon het hoogste bedoelt.’

‘Er wordt een Jeroesjaleem door Hem gebouwd daarboven!’

‘En daarom, gij allen, hier vergaderd om onzen troon, heden verklaar ik ons lied, geboren uit het Masjiaansche koningspaar: Sjalomo den zoon van Dawied en Abisjag, de dochter van Jedi, dat ontvangen is op den Libanoon, de schaduw van het verloren Paradijs, en geboren te Jeroesjaleem, de schaduw van het herwonnen Paradijs, tot kind des Rijks, dat Jahwè's raad heeft gesticht tot eeuwige glorie van zijn Ongeschapen Zoon.’

‘En als vader noem ik den naam van dat kind: hoogste Lied, Sjir ha-sjirim, omdat er geen hooger is of immer zijn zal, omdat dit kind schaduw is op zijn beurt van dat nieuwe Lied, dat aan den hemelschen bruiloftsdisch van Masjiaach door aller eeuwen eeuwigheid eindloos zal weerklinken. Ik stel den datum zijner geboorte op den eersten dag der schoonste maand,den eersten Nisaan!’

‘En hier op aarde zal het weerklinken, om het trillend verlangen te wekken naar dat eeuwig bruiloftsfeest in de hemelen - ameen, ja, ameen!’

Een tranenstroom vloeide langs Abisjags wangen.
Niemand juichte, niemand sprak...
Wie peilde dat alles?
Nataan hief het hoofd niet op.
De Hoogepriester stond peinzend.
De opperzangmeesters staarden elkaar onrustig aan, huiverend voor hun taak.

Dan nam de koninklijke dichter en wijze ten derden male het woord. ‘Mijne getrouwen!’

‘Bij deze geboorte hoort een feest, als nooit te voren gevierd is.’

‘Wat in het Sjir ha-sjirim is gezongen, moet door zangers, door mij aan te wijzen, worden verbeeld en nagezegd.’

‘Ik bid de opperzangmeesters, het lied te herlezen en het een mantel van klanken te weven, als de Wijsheid hun geven zal.

‘De Koheen Gadool gelieve zijn Levietenkoren en muziekinstrumenten daartoe te verleenen.’

‘En de profeten Nataan en Achia bidden den Allerhoogste, dat Hij zijn Geest hun geve, om te doorzien, waar door het aardsch gebeuren van ons Lied het hemelsche straalt.

‘Zoo worde de Naam Jahwè's verheerlijkt en alle kluister onzer zielen geslaakt. - Ik verklaar deze bijeenkomst voor geëindigd.’

Voor de vierde maal was de lente weergekeerd, dat Sjalomo scepter en muurkroon van Sioon torschte.

En immer hadden de jaargetijden met bloemen en oogst, milde regenstroomen, daverende onweders en prachtige sneeuwluchten Jahwe's zegenbeloften vervuld.

Jahwe's zegenbeloften hadden aldus geklonken:

‘Het land van melk en honing, waar gij heengaat, om het te erven, is niet als Egypteland, vanwaar gij uitgegaan zijt, hetwelk gij, als gij het met uw zaad bezaaid hadt, als een tuin der moeskruiden met door uw voet gedreven schepraderen, bewateren moest. Het land, waarheen gij overtrekt, om het in bezit te nemen, is een land met bergen en dalen, dat, wanneer er regen van den hemel daalt, water drinkt, een land, waarvoor Jahwè, uw God zorg draagt. Bestendig rusten de oogen Jahwè's uws Gods er op van het begin des jaars tot aan zijn einde.’

‘Wanneer gij mijne bevelen, die ik u heden geef, trouw gehoorzaamt,

wijl gij Jahwè, uwen God, liefhebt en hem van ganscher harte en van ganscher ziele dient, zoo zal Hij uw land ter rechter tijd regen geven, vroegen zoowel als spaden regen, opdat gij uw koren en uw most en uw olie kunt inzamelen. Ook zal Hij u op uw velden gras voor uw vee geven en gij zult kunnen eten en u verzadigen.'

'Weest echter op uw hoede, dat uw hart zich niet late verleiden en gij afvallig wordt en andere goden vereert en u voor die nederwerpt, dat de toorn Jahwè's niet tegen u ontsteke en Hij den hemel toesluite, dat er geen regen zij en de aarde haar gewas niet meer geve en gij ras verdwijnt uit dat schoone land, dat Jahwè u geven wil.'

Thans, nu ze Jahwè dienden en naar geen andere goden vroegen, vermenigvuldigden menschen en vee en in blijde stemming genoot men de toegezegde weldaden, onbewust van de onmetelijke zaligheden, die nog in zijn beloften verborgen waren.

Sedert de koning ten vorigen jare het Sjir ha-sjirim als kind des Rijks aan hof en raden had voorgesteld, hadden de drie opperzangmeesters gearbeid aan een melodie voor heel het lied en de rol der instrumenten was daarbij voor alle partijen vastgesteld.

Machazioth, de zoon van Chemaan en achterkleinzoon van den grooten Sjemoeëel, een bijzonder schoon man en een groot zanger, had de partijen, door den koning gedicht, zich eigen gemaakt en de zangeres Abida, dochter van Jedoethoen, had desgelijks gedaan met de strofen van het lied, door de koningin gedicht. Ook zij was zeer schoon.

De keuze van een groep 'dochters van Jeroesjaleem' was geschied uit de oudere zangeressen. Krijgers bij de draagkoets en andere bijfiguren hadden hun rol gekregen en groote ijver was maandenlang geoefend, om straks voor het hof en de bloem des volks al de krachten, die in het nieuwe Rijkskind sluimerden, te doen zien en hooren. Het feest was gesteld in de week, die aanvangt met den eersten Nisaan. De drie en twintigste Adaar viel op Sjabbaath. Als men den vier en twintigsten zijn reis aanving, waren de verst wonenden wat uitgerust, eer het hoogheilig spel van het Sjir ha-sjirim begon.

Genoodigden waren van buiten Jeroesjaleem behalve de stamhoofden, de bevelhebbers in de garnizoensteden, de oudste inwoner van elke stad en de hoofdbestuurders der kroondomeinen, - ditmaal met hun vrouwen.

Het spel zou worden gespeeld in den koningstuin buiten de Zuiderpoort.

Een bewaterde hof is in het Oosten een vorstelijk bezit, een toppunt van aardsch geluk. Een spel van geluk en zulk een hof hooren bij elkaar. - En deze hof en dit spel hoorden bijzonder bij elkaar, omdat voor de uitbeelding van het lied noodig was een beboschte berghelling: de Libanoon met zijn bronnen - en de Gichoonbron, door de kunst hierheen geleid, die bronnen kon aanduiden en de westerflank van den Sioon voor Libanoon kon gelden.

Uit den vijver, door de Gichoonbron gevuld, traden twee beken en daartusschen was een vlak grasveld. Dicht bij den vijverrand was een zodenbank gemaakt en buiten de beekarmen, rechts en links, stonden heesterbosschen, van waarachter de hoofdpersonen konden optreden en daarheen verdwijnen over plankieren, waarmee de beekarmen waren overbrugd; daarachter verscholen, was ook het orkest opgesteld, om zich onzichtbaar te doen hooren.

Links, bij de intree van den hof lag een open plek, die de steppe kon verbeelden.

Links van de zodenbank was nog een als tuinmuur beschilderd houtwerk opgericht en aan de andere zijde een stadsmuur met poort. En tegenover dat alles, op het groote grasperk, - een purpertapijt van anemonen in dezen tijd van het jaar, door den wind gewiegd, door de hitte gebogen en door den dauw weer opgericht, - waren onbarmhartig drie rijen amphitheaterbanken gezet. De voorste van het middenvak was voor de koninklijke familie.

Links van de banken stond een klein spreekgestoelte.

In den vroegen morgen van den derden Nisaan vulden zich de banken in den koningshof van den Sioon, met wat in Dawieds stad en heel het land voor Jahwè en den koning zijn hooge roeping vervulde.

De koning en de koningin Abisjag, de koningin-moeder en koningin Naäma onderhielden zich met de genoodigden in vroolijken ernst. Feestelijk straalde de zon over den Maschith heen haar nog jonge stralen op loof en rotsen, nat van dauw, op vijver en waterloopen en de dunne jonge bladeren van loofwisselende eiken, van platanen en amandelboomen. Dat doorschijnend loof belette tevens de zonnestralen, wie spelen, zingen en toeschouwen zou, te hinderen.

Op een wenk des konings blies Loema den zilveren signaalhoren ten begin en besteeg Achia het spreekgestoelte.

‘Dat de koning en de koningin en hun edele telg, het Sjir ha-sjirim, eeuwig leven!’

‘Het heeft den koning behaagd, mijn vereerden leermeester Nataan en mijn jonkheid en onervarenheid op te dragen, dat wij bij het licht Jahwè's zouden nagaan, waar door de aardsche nevels van het schoonste lied, dat uit ons volksleven is voortgekomen, de stralen van hooger Goddelijk bedoelen dringen.’

‘Door wat de koning op die onvergetelijke bijeenkomst in de Ajaardagen van het vorige jaar heeft gesproken en geprofeteerd, is ons de weg daartoe gewezen en verstaan we, dat het huwlijk hier op aarde beeld en schaduw is van de betrekking tusschen Masjiaach en de door Hem verloste menschheid.’

‘Schaduwbeeld van Masjiaach in zijn lijden en strijd, om de menschheid te verlossen uit de macht der gevallen geestenwereld en der zonde, is onze beminde koning Dawied geweest.’

‘Gij, o koning, zijt schaduwing van Masjiaach, die al die machten heeft overwonnen en koningin Abisjag is beeld der verloste menschheid in haar verhouding tot den strijdenden en overwinnenden, altijd minnenden Zone Jahwe's, - thans in heerlijkheid stralende koningsbruid.’

‘Daarenboven heeft de koning in die samenkomst in Ajaar geprofeteerd, dat Masjiaach, de Opperste Wijsheid, als Kind met zijn Vader het heelal heeft gedacht en gevormd en de menschheid in haar middelpunt gesteld.’

‘Toen wilde Hij genadiglijk haar Bruidegom zijn en zijn matelooze liefde heeft haar in haar val niet losgelaten. Zoo is Hij nog haar Bruidegom.’

‘De eeuwige zaligheid voor Gods aangezicht zal dus een eeuwige bruiloft zijn.’

‘Die bruiloft zal gevierd worden in het gouden Jeroesjaleem, waar Jahwè en Masjiaach tronen.’

‘Van dat gouden Jeroesjaleem is het onze beeld en schaduw.’

‘En zie, het lied onzer koningen, dat die eeuwige bruiloft ons doet voorgevoelen, speelt in ons Jeroesjaleem zich als schaduw in ons koningspaar af.’

‘Dat voorgevoelen wordt uitgedrukt in het lied onzer koningen.’

‘Wat wij daarin hooren vertolken is dus een schaduw der Wijsheid Jahwè's, van die wijsheid, waarmee de Wijsheid haar schepping brengen zal, tot waar haar heerlijkheid alles overstraalt.’

‘Daarom ontving het van zijn ouders den naam van Hooglied,

daarom heet het Sjir ha-sjirim, daarom is het het hoogste beeld van de hoogste Scheppingsgedachte, waarbij psalmen en profetieën verbleeken, - schaduw van den hoogsten sneeuwtop van Gods Wijsheid, de toppen van Masjiaachs Chermoon, spelend in het Paradijs van ons Kanaän, den Libanoon en eindigend in ons schoon Jeroesjaleem, dat bij Jahwè eens blinken zal van paarlen en goud.'

'Wat gij zien zult, wil uw gedachten leiden naar Libanoon en Jeroesjaleem, schaduwen van het Paradijs en het eeuwige Jeroesjaleem daarboven.'

'De door Jahwe's Geest begenadigde zanger Machazioth, de zoon van den opperzangmeester Chemaan, - en Abida, de schoone zangeres, dochter van den opperzangmeester Jedoethoen, spelen voor u als koning Sjalomo en koningin Abisjag.'

'Wat gij zult hooren in hun beurtgezang is het Sjir ha-sjirim en daarin den roep der menschheid om den kus der genade, na den val gegeven in de aanneming van Jisraeel als Gods volk, in het verlangen der patriarchen, om te zien, wat wij in beeld en lied zullen genieten, het onweerstaanbaar verlangen van het volk Gods naar de feestelijke ontmoeting met zijn God, als eens op het geruisch van het Paradijsloover op den middag en het fluisteren van den avondwind.'

'Laat dit alles u ontrukken aan de overleggingen van dit tegenwoordig leven en opvoeren tot achter de gordijnen der Openbaringen onzes Gods in de profetieën en de daden van onze koningen Dawied en Sjalomo en onze koningin Abisjag, onze Masjiaachbruid.' 'Dat de koning en de koningin en hun edele telg eeuwig leven!'

Achia hernam zijn plaats naast den ouden profeet.[11)]

Plotseling klonk één toon uit alle blaasinstrumenten, dreunde van alle tactinstrumenten één slag.

Dan stilte.

Statig kwam van achter het heesterbosch rechts van den Gichoonvijver, over het plankier, dat het rechter beekje overbrugde, Abida getreden in wit-zijden gewaad, een krans veldbloemen in het donkere haar.

Voor de middelste rij banken bij de zodenbank bleef ze staan.

Ze strekte de handen op den rug, hief het hoofd op.

Dan weerklonk haar gouden stem door den lentemorgen:

Kus mij met de kussen uws monds!
Uw minne is beter dan wijn!
Hoe geuren uw kostlijke zalven!
Uitgegoten zalf is uw Naam!
Daarom zoekt u de minne der maagden.

Het orkest, onzichtbaar achter een verder gelegen heesterbosch, begeleidde de zachte, smachtende melodie met zoete fluitgeluiden. Hier en daar een tambourijnslag.

De stem der zangeres zette zich uit, de melodie klom en de begeleiding volgde met forscher fluittonen en herhaalde tactslagen:

Neem mij mee, neem mij mee, laat ons ijlen!
Naar uw binnenst vertrek, o mijn koning!
Daar willen w' ons juublend verheugen,
uw liefde den wijn overprijzen!
Wie zou u, o liefste niet minnen!

Forsch klonk de strofe op; systrumgerinkel mengde zich met de orkestinstrumenten.

Intusschen was van links een groep vrouwen in kleurige meïels en met gepoederde lokken nader gekomen. Om aller mond speelde een laatdunkend lachje. Nieuwsgierig blikten ze naar de schoone zangeres en bleven staan voor het plankier over den linker zijtak van de Gichoonbeek.

Ze raakten Abida's ziel.

Met een merkbare schrikuitdrukking op haar gezicht, met afweer en verzet in haar houding, hief ze aan, gebroken door dat verzet en in mineur:

Dochters van Jeroesjaleem, ik ben veldbruin, maar lieflijk,
donker als der Kedarenen dak,
zwart als de tenten der Salmeeërs.

In klagend mineur onderlijnden de instrumenten haar gezang.

Met spottenden zijblik gingen de vrouwen voorbij. In statige houding en met zacht gemompel verdwenen ze om het heesterbosch.

Klagend, maar zelfbewust ging Abida's zang voort:

Ziet mij niet aan, dat ik veldtint draag!

en met klimmenden nadruk:

Zoo trof mij de straal der zonne.

En toen zachter:

De kindren mijner moeder wroegden tegen mij.
Ze dwongen den wijngaard mij hoeden...
Hoe kon ik die dwangtaak volbrengen?

Mijmerend, toonloos en met zinkende stem droeg ze de verzen voor, die Abisjags leed vertolkten. In zwellend mineur van groeienden weerzin begeleidde het onzichtbaar orkest.

Ze had de armen slap langs zich laten neerhangen en als in gepeins het hoofd gebogen.

Maar bij de volgende verzen richtte ze zich weer op:

Zeg toch gij, dien mijn ziele zoo lief heeft,
waar weidt gij, waar rust g' in den middag?
O, maak in het oog uwer vrienden
uw liefste niet tot een vermomde.

In mineur was haar zang blijven doorklinken.

Dan laat zich opeens een mannenstem hooren, die van achter een groep van rotswerk scheen te komen en door géén instrument werd begeleid:

Wat vraagt gij, o schoonste der vrouwen!
En ziet ge het spoor niet der kudden?
Weid uw vee bij de woning der herders.

Abida had zich gewend en luisterend gestaard in de richting, vanwaar de stem scheen te komen. Was het de zijne?

Plotseling met een ruk, keerde ze zich thans naar rechts: er klonk een mannestap op de brug!

Machazioth in wit-zijden herderskleed, met kleurig gebloemte gefestonneerd en een lichte parelkroon op de zwarte haren, trad op haar toe.

Met zuivere basstem zong hij glimlachend:

Bij mijn rossen voor Pharao's wagen,
mijn vriendinne, ik u vergelijk.
In een hoofdstel prijken uw wangen
lieflijk en met paarlen uw hals.

Hij nam haar hoofd tusschen zijn handen en kuste haar op den mond:

Een hoofdstel van goud laat ik maken
met beng'lende zilveren klokjes.

Bazuinen waren verrukt gaan zingen. Staccato's op trom en tambourijnen trachtten iets van die bengelende klokjes weer te geven. Abida had zijn kus beantwoord met glimlachend enkele stappen terug te treden.

Fluiten zongen passievol na, - zwegen dan.

Abida's zang klonk zacht en beheerscht:

> Als de koning in ring met zijn raden,
> zich bezint geurt mijn nardus omhoog
> als de geur van een bundelke myrre,
> dat tusschen mijn borsten vernacht.
> Als een hennatros uit de gaarden
> van Engedi, lief, zijt ge mij.

Toen ze zweeg begonnen de fluiten opnieuw, maar sterker. Tokkeling van luiten en cymbelslag...

Dan Machazioth met verrukking:

> Gij zijt schoon, mijn vriendin, gij zijt schoon,
> uw oogen als oogen der duiven.

Zachte, nadrukkelijke bazuintonen vervingen zijn stem, tot Abida antwoordde:

> Ook gij, mijn liefste, zijt schoon!
> Om ons leger sling'ren de loovers,
> om de cederen zuilen daarbuiten,
> om het veilig balcon onzer slaapstee.

Fluiten, bazuinen en slaginstrumenten barstten los in een korten jubel.

Abida verwijderde zich achter begroeide rotsen.

Machazioths blikken volgden haar tot ze verdween.

Dan ging hij langzaam denzelfden weg.

Daar beklom Achia het spreekgestoelte en verzocht vorstelijke familie en genoodigden, thans de schouwplaats te verlaten. In den middag zouden er de wijzigingen worden aangebracht, noodig voor de voortzetting van het spel. Een uur voor zonsondergang zou bekkenslag op het plein tijdig aangeven, wanneer het spel zou worden voortgezet.

De zoete geuren van den lenteavond en de gele zonnestralen, die den ooster binnenmuur van Sioon kleurden, maakten den dampkring tot een genieting voor oog en reuk.

De vorstelijke bewoners der burchten en villae daalden met hun gasten langzaam de terrassen af naar het Zuider plein. De poort stond nog open. Langzaam vulden zich de banken weer op het anemonenveld. Wie vreesden voor de snelle afkoeling van den lauwen lentedag in de eerste uren van den nacht, hadden wollen siemlah's meegenomen. Loema's signaal weerklonk...

Abida trad op van rechts en bleef staan tegenover de koninklijke zitplaatsen.

Phantastisch belichtte de avondzon haar beeldschoone trekken.

Zachte melodieuze fluiten hieven aan.

Dan, mijmerend naar beneden starend, zong ze de verzen der zelfgeringschatting:

> Ik ben een bloem der weiden van Sjaroon,
> een verborgen lelie der dalen...

De fluiten neurieden zacht het motief verder.

Kalm en zelfbewust trad thans van rechts Machazioth aan.

Een fluitmotief zwol, een paar cymbels sloegen aan:

> Wat een lelie is onder de doornen,
> zijt gij bij Jeroesjaleems dochters.

Een glimlach bewoog haar trekken, een blos kleurde haar wangen. Haar stemming en stem waakten op bij hoogen fluitentoon:

> Als een appel de boomen der wouden
> gaat mijn liefste' alle mannen te boven.
> In zijn schaduw begeer ik te droomen,
> zijn vrucht is mij zoet en verkwikkend.

De fluiten met een enkele bazuin en af en toe een cymbelslag namen het lied over. - De schoone herderfiguur ging voorbij, stond nog even luisterend stil, verwijderde zich dan naar de rotspartij.

Toen klom met lichte extase en uitzetting der stem en terwijl de zangeres het hoofd ophief, Abida's gezang:

> Hij heeft mij gevoerd naar het wijnhuis,
> dat zijn liefdesbanier overgolfde.

Bazuin en cymbelslag vervingen den zang.

Daar verscheen links weer de vrouwengroep, als om met nieuws-

gierigen tegenzin kennis te nemen van de droomen dier wondere figuur, die toch geen staatsdochter was, als zij.

> O, spijs mij met brood van rozijnen,
> laat appeldrank mij verkwikken;
> mijn liefde maakt krank; ze verteert mij...

Meerdere bazuinen en fluiten zwollen aan in disharmonieën.

De vrouwen stonden weer glimlachend stil.

Maar de disharmonieën verklaarden tot passievolle welluidendheid. Abida's zang nam ze over in trillende extase - eerst zacht:

> Zijn linkerhand onder mijn hoofd,
> zijn rechter, die mij omarmde...

Dan met een uitbarsting van hartstocht naar schelle hoogten:

> 'k Bezweer u, Jeroesjaleems dochters,
> bij gazellen en hinden der velden,
> zoo die liefde gij prikkelt of opwekt,
> totdat het haar luste...

Nauwlijks hadden die laatste woorden weerklonken, of krachtig en passievol herhaalde het koor heel het refrein.

Zij, wien dat gold, schudden het hoofd...

Dan namen de instrumenten in een levendig forto de melodie over. De vrouwengroep verwijderde zich weer zwijgend en verdween achter het donkere gebladerte.

Als overmand door haar aandoeningen, ging Abida achterwaarts naar de zodenbank, waarbij rechts een gebogen tuinmuur was aangebracht met een getralievensterde deur.

Plotseling klonk een forsch gejodel, als waarmee de herders in het veerijke Gileaad elkander aanroepen.

Boven op de rotspartij stond de koninklijke herder. De laatste gele zonnestralen fonkelden op zijn paarlenkroon.

Abida hief het hoofd op:

> Hoor, is dat niet de stem mijnes liefsten?

Fluiten en cymbels namen deel in haar ontroering.

Ze wendde het hoofd om. Met sprongen als van hert en steenbok snelde de koninklijke herder naar omlaag.

Zie, hij huppelt, hij springt van de bergen
en rent langs de helling der heuv'len
met de snelheid van welpen der herten!

De instrumenten hadden het allegro van het lied bijgehouden en zwegen, toen de held stil stond voor het tralievenster in den muur van den hof.

Abida uit haar ontroering in recitatief:

Zie, daar staat hij reeds voor onzen tuinmuur!
Hij tuurt door 't getraliede venster;
hoe blinkt zijn gelaat door de rasters!
Hoor hij spreekt, hij spreekt tot zijn liefste:

Ze had de laatste woorden nog niet geëindigd, toen helder, melodieus en vroolijk, zwellend en versnellend, instrumenten tegelijk met des herders zang invielen:

Sta op, mijn schoone en kom!
Winterstormen en regens zijn over;
de bloemen bedekken de landen,

Langzamer en zachter vervolgde hij:

de zangtijd genaakt. Hoor het koeren
der tortels van tusschen de takken!

Dan weer krachtiger en levendiger:

De knoppen der vijgen gaan zwellen,
de bloesems der wijnstokken geuren...
sta op, mijn vriendinne en kom!

Langzaam zich verwijderend en glimlachend omziend, rekte hij die laatste woorden passievol en zoet.

Een bazuinstem begeleidde ze, zachtjes verflauwend.

Dan, op een afstand klonk het lokkend door den stillen lenteavond; terwijl de schemering zich snel verdichtte en fluiten langzaam, melodieus en verlangend meezongen:

Mijn duive in de kloven der steenrots,
in der steilten verborgene plaatsen,
laat u zien en uw stemme mij hooren,
want uw stem en gestalte zijn lieflijk.

In vervoering voor zich starend, ving het schoone herderinnetje die klanken op.

Hem volgen...? Ze kon niet...! Die dagtaak!

En toch...

> O schrik, wie vervult dan mijn taak in
> de gaarden, waar vratig gedierte
> den bottenden wijnstok bedreigt en
> de zwellende tros in gevaar brengt?

Disharmonisch en gezwollen, aarzelend en zonder oplossing, had het orkest haar woorden begeleid.

Dan sprong ze op, beslist, in onberouwelijke keus:

> Ik weet slechts, mijn lief, gij zijt mijne,
> ik d' uwe en gij weidt uwe kudden
> in de bloemrijke velden der vlakte,
> tot de avondwind waait en de schaduw
> vervluchtigt. O, kom, mijn geliefde
> verlustigen w' ons in den nacht als
> gazellen op geurige bergen.

Hoog en sterk eerst, maar zachter en teer bij dien ontwakenden avondwind, hadden de instrumenten geklonken, beslist en passievol bij het besluit der heldin, haar geliefde te volgen.

Ze was opgestaan, had de deur in den tuinmuur geopend en zijn voetstappen naar de bergweide op de rotsen gevolgd.

Achia beklom de spreekplaats.

‘Zooals de figuur, die koningin Abisjag voorstelt, hier en overal elders in dit zangspel haar koninklijken herder ziet, wil Masjiaach, dat zijn menschheidsbruid Hem zien zal met den blik der liefde, de grond van alle Jahwè's werken in zijn schepping en in zijn verlossing der in zonde gevallen menschheid.’

‘O koning en allen hier aanwezig, u bidden spelenden en zangers, een wijle uwe schreden te richten naar de tegenover gelegen partij van den hof. - Als wij u weer terug kunnen wachten, zal bazuinklank u nooden.’

Rappe handen hadden tijdens het spel in den noordwesthoek van den hof den zuidoosthoek met olielampjes, door perkamenten balonnetjes beschermd tegen de golvingen van den avondwind, - verlicht en tooverachtig lokte hun schemer het gezelschap naar die zijde.

Er ging een gerucht, dat der koningin Abisjag een verrassing wachtte in het voortgezette spel. Wat en hoe wist men niet, maar het gerucht kwam uit te goede bron, dan dat het loos zou zijn.

Bewonderend liet men zich uit over de schepping van de kunstenaars en dit stelde de koning reeds vast, dat, indien het vervolg zich handhaafde op de hoogte van het begin, jaarlijks omstreeks den geboortedag van het Rijkskind, het spel zou worden herhaald: het Rijkskind moest niet alleen in het archief zijn, maar tot in eeuwigheid leven voor elks besef.

Slaven met schenkbladen boden verwarmde vruchtensappen, gegist en ongegist. Het snel en sterk afkoelen der avondlucht maakte velen dankbaar voor dien voorzorg van de koninklijke menage.

Daar klonk Loema's signaalhoren.

Langzaam begon men terug te keeren naar de zitplaatsen.

Reeds de aanblik van de schouwplaats was fantastisch.

In de takken van het jonge geboomte, dat haar omringde, waren thans ook lampjes aangebracht, als den zuidoosthoek verlichtten. De takken der oude terebinth naast de zodenbank droegen toortsen. Hun vlammen gaven een wonderlijk schijnsel bij dat der perkamentomkapte lampen.

De avondhemel was thans nachthemel geworden, maar de taal der sterren werd niet gehoord tusschen die van het kunstlicht onder het jonge loover.

Dat loof sprak echter zijn kleurentaal: bruin, rood, doorschijnend groen. De lichtjes weerspiegelden in waterval, vijver en beekjes.

Abida trad op.

Ze staarde een oogenblik naar de toeschouwers.

Dan sprak ze:

‘Een droom heeft mijn ziele verrukt.’

Onrustig klagend begon een mineur van fluiten en bazuinen. Na enkele maten hief Abida aan:

> Ik zocht hem des nachts op mijn leger,
> ik zocht, dien mijn ziele zoo lief heeft,
> ik zocht hem, maar hij was er niet...

De instrumenten versterkten hun stem; ook de zangeres.

> Ik wil opstaan en gaan op de straten,
> hem zoeken, hem, dien mijn ziel liefheeft,
> hem zoeken... ook daar was hij niet.
> Wel vond ik er wachters en vroeg hen:
> ‘Hebt gij hem gezien, dien ik liefheb?’
> Zij staarden mij aan als verdwaasde...

Bij dien laatsten regel was de muziek teruggevallen tot gefluister. Maar sterker dan daarvoor waakte ze weer op, toen de zangeres aanhief:

'k Vlood weg... en o zie! daar was hij,
daar was hij, dien vast ik omklemd hield,
totdat ik hem bracht naar ons huis en
in 't binnenst vertrek mijner moeder...

Bij haar verrukt ‘O zie, daar was hij’, hadden de instrumenten meer kracht bijgezet en tegelijk was de groep staatsvrouwen weer links opgekomen, om haar ergernis zwijgend te manifesteeren.

Toen was ze uitgebarsten in fel en hoog geluid en het orkest viel haar bij met zijn sterkste effecten:

'k Bezweer u, Jeroesjaleems dochters,
bij gazellen en hinden der velden,
zoo die liefde gij prikkelt of opwekt
totdat het haar luste...

Ook thans weer nam het koor onmiddellijk heel het refrein van de zangeres over.

Dan zwegen koor en orkest.

Daar deed geruisch van voetstappen zich hooren bij den ingang van den hof.

Aller blikken richtten zich derwaarts.

Langzaam komt een draagkoets nader, omringd van flambouwendragende krijgers.

Ze komen nader tusschen beekarm en oleanderbosch.

Een levietenkoor laat zich hooren vanachter het bosch.

Wat stijgt daar op uit de steppe?

Vragende fluiten, met bazuinstemmen zich vervlechtend, leven op:

Stofzuilen als brandende wierook!
Wat geuren die kostbare kruiden,
als van verre de kooplieden brengen!

Het orkesttempo versnelt; taktinstrumenten gaan meedoen.

Dan jubelt forsch het koor.

Zie, de draagkoets van koning Sjalomo!
Zie, ze rukken daar aan, zestig helden
uit het heldenhuis bij de bronpoort,

die allen ten oorlog geleerd zijn
en zwaarden en lansen hanteeren;
de schrik van den nacht is hun vijand;
z' omringen de draagkoets des konings,
de cederen koets van Sjalomo.

Instrumenten met systrumgerinkel en cymbelslag en zacht tambourijnengebons mengt zich met het koor:

Pilaren gaf hij ze van zilver,
gouden bodem en purperen hemel
en binnen gordijnen en kussens,
naaldwerk van Jeroesjaleems dochters
en geurend als staatsiegewaden.

Intusschen is de koets genaderd tot onder de terebinth: daar zetten de dragers haar neer.

De oude koningin-moeder stapt uit... Ze had graag het verzoek der zangerternare aanvaard, mee te spelen.

Maar zie... daar rechts over de beekbrug komt de koning-herderfiguur uit het donker van den nacht op en aan zijn arm gaat een slanke, bejaarde vrouw... Het is de moeder der koningin Abisjag, het is Abdeeël van Sjoeneem!

Abisjag wil haar tegemoet snellen, maar men houdt haar tegen.

Machazioth stelt zich met zijn herdersstaf naast Abida. Bathsjeba kroont hem, Abdeëel haar met een krans van loof en bloemen.

Dan barsten koor en orkest jubelend los! - De staatsvrouwen treden over de brug tot vlak bij de koets.

Ga nu uit, dochtren Sioons, aanschouwt hem,
de kroon van den herder Sjalomo!
Die bruiloftskroon gaf hem zijn moeder.
't Is de dag van de vreugde zijns harten!

En de bruid, die zijns harten vreugde was, dochters van Jeroesjaleem, 't is toch wel waarlijk Abisjag, de Sjoenemietische!

Toen koor en orkest zwegen, barstte de jubel der toeschouwers los. Bathsjeda nam Abdeëel bij de hand. Beiden stegen in de koets. Met hun dubbelen last gingen de dragers der koets, door flambouwen dragende krijgers omgeven, terug langs den weg, dien ze gekomen waren. Rechts in de schemering van fakkels en lampen, bij de rotspartij, stonden twee gezadelde kameelen.

Het jonge paar besteeg ze en verdween in het rotsig berggebied.

Allen vonden elkaar terug uit het rijk der droomen - aan een vroolijken maaltijd in de groote zaal der Jeboesietenburg, waarbij Abdeël aanzat aan de zijde harer koninklijke dochter, wat bleek van de lange reis, maar stralend van geluk. De koningin dankte de zangerternare voor de haar bereidde, groote vreugde.

De tweede dag zou geen avondspel geven. Enkel den terugkeer van de Libanoonreis.

In de koele morgenuren werden de toeschouwers weer saamgeroepen op de banken van het groote gazon.

Een wijle had men neergezeten in de gouddoorgloeide schaduw, toen van rechts twee kameelen het bruidspaar terugbrachten in Sioons tuinen.

De bruidegom steeg af, hielp zijn bruid uit den zadel, geleidde haar naar de zodenbank.

Dan trad hij voor de toeschouwers:

> Terug van Libanoon, de bergen der schoonheid,
> van Amana en Senir, o blik omlaag!
> Chermoon is een woning van leeuwen en panters!
> Blik in de verte: Jeroesjaleem!

Krachtig klonk zijn sonore stem en hield jubelend stand bij: ‘Jeroesjaleem’. Een krachtig accent der instrumenten paarde zich met zijn zang.

Dan vervolgden hij en de instrumenten welluidend en zacht:

> Reizende zong ik u toe, o mijn zuster:
> gij hebt mijn hart met uw blikken betooverd;
> hoe blinkt die keten om uw slanken hals!
>
> Beter, o bruid, is uw kostbare liefde,
> beter uw kostbare liefde, dan wijn,
> beter dan reukwerk, de geur van uw balsem,
> honing druppen uw lippen, o bruid!
> Honing en melk wellen op om uw tong!
> Libanoongeur dampt er op uit uw kleed'ren!

Met langzaam crescendo had hij gezongen en even zweeg hij.

Nog op dezelfde wijze vervolgend:

> Zuster, mijn bruid, uw fontein is verzegeld,

dan krachtig en met een veelheid van instrumenten en weeldrigzoete melodie:

> Zuivere bron in gegrendelden hof!
> Wat daar bloeit is een Eden in weelde:
> henna en nardus, citroen en granaat.
> Nardus en kalmus en wierook en mirre,
> al wat daar geurt is van eindlooze zoetheid
> rondom die bron, als de levende wat'ren,
> die door u vloeien, o Libanoonpracht.

Stem en instrumenten hadden bij ‘Libanoonpracht’ een hoogtepunt van kracht en welluidendheid bereikt.

Ze handhaafden er zich bij de volgende verzen:

> Geuren van sneeuw en van duizenden bloemen
> druischende vreugd' uit der rotsen schoot!

Daar weerklonk achter het heesterbosch aan de linkerzijde, gezongen door een machtig koor, een Libanoonhymne met toepassing op den bruidegom van de woorden:

‘De rechtvaardige zal wassen als een cederboom op Libanoon,’ met toepassing op de bruid van de uitspraak:

‘De heerlijkheid van Libanoon is haar gegeven,’

en met toepassing op heel het volk:

‘Ik zal Jisraël zijn als de dauw; hij zal bloeien als de lelie en zijn wortelen uitslaan als de Libanoon.’

Als ze was verklonken rees Abida op. Met biddend geheven, tegen elkander gedrukte handen zong ze:

> Winden van noorden en zuiden, wordt wakker!
> Waait door mijn hof, dat zijn geuren ontwaken!
> Liefste, o kom, want voor u is zijn schat!

Dan trad Machazioth naast haar:

> Zuster, ik kwam en ik plukte mijn mirre!
> Zuster ik kwam en ik at van mijn honing,
> dronk uit die wel, van dien wind en dien wijn!
> Minnaars als ik, doet als ik en wordt dronken!

Ze omhelsden elkaar.

Hoog, welluidend en smachtend had het orkest Abida begeleid.

Geheel het instrumentental, geheel het koor had hel en hartstochtelijk des bruidegoms lied meegezongen en zoolang het paar in omhelzing was verbonden, jubelden koor en orkest voort, tot al de toeschouwers oprezen en mede hun jubel niet langer weerhielden.

Als alles zweeg, keerde Abida terug naar de zodenbank.

Machazioth had zich rechts verwijderd. - Bij den noorderuitgang - onzichtbaar voor de toeschouwers - stond Sjalomo's Egyptische strijdwagen.

Daar naderen weer de staatsdochters.

Zachte fluiten begeleiden haar vraag:

> Waar is uw liefste dan heengegaan,
> o gij schoonste onder de vrouwen?
> Waarheen heeft uw liefste zijn schreden gewend,
> opdat we hem met u gaan zoeken?

Abida rees niet op, maar met een geringschattend lachje, het hoofd ietwat spottend naar haar oude weerpartijdsters gewend, nu, door wat ze zagen gebeuren, tot lieflijker contact bereid, - klinkt haar antwoord, door enkele instrumenten gesteund:

> Mijn liefste is gegaan naar zijn bloeienden hof,
> tot de bedden der specerijen;
> daar weiden zijn blikken, daar plukt hij zijn bloemen!
> Mijn liefste is mijn en de zijne ben ik.
> Zijn lust is 't gebloemte mijner hoven.

Nog weerklonken grillig-triumfant de laatste tonen der instrumenten, toen daverend een Egyptische koningswagen, door Machazioth bestuurd, den zuider hofingang kwam binnenstormen en, donderend over het brugplankier voor de zodenbank stilhield.

Daar zat Abida niet meer. - Even tevoren had ze zich naar een groepje heesters in het gazon begeven. Zacht, speelsch en melodieus zong ze:

> Ik dacht in een gaarde te plukken gaan
> de bloempjes, de bloempjes der dalen;
> te zien of de wijnstok knoppen dreef,
> hoe granaatbloesems 't blad achterhalen.

Op het gedonder van den wagen over de beekbrug, wendde ze het hoofd om... zag hem stilhouden.

Toen gestuit in haar stemming, dof en vragend:

maar plotseling bestierf het mijn ziel...
een strijdwagen stond voor mijn voeten
de koning klom af en ik klom met hem op,
mijn volk kwam mij juichend begroeten.

Bij dat: de koning klom af en ik klom met hem op, had zich wat ze zong, voltrokken.

Toen aanvaardden de toeschouwers de taak van het juichende volk: handgezwaai en jubelkreten: leve de koningin, leve de Sjoenemietische!

Toen ze zwegen, begon opnieuw in koorrecitatief de groep van staatsdochters, die vol verbazing was blijven toezien:

Keer weer, keer weer, o Sjoeneemsche bruid,
keer weer, dat w' u mogen aanschouwen!

Met Abida's antwoord stemden koor en instrumenten in:

Wat wilt ge dan zien aan de Sjoeneemsche bruid?
Eerst bruid van den vader en dan van den zoon?
Masjiaach verkoos me! Ik ben één, ik ben één!
Machanajiem: één rei van twee heiren!

De schetteringen van orkest en koor, waarboven haar helle sopraan nog uitkwam, ontrukten de toeschouwers en de vrouwengroep geheel aan zichzelf.

Een jubel barstte opnieuw los als de koningswagen opnieuw over de brug daverde en tusschen berg en bosschage verdween.

Einde van den tweeden dag!

De derde dag van het spel zou weer een afwisseling van dag en donker geven.

Bij den aanvang der schemering was men weer saamgeroepen in den hof.

Terwijl de feestgenooten, onder wie thans ook de grijze, rijzige Abdeël, hun plaatsen innamen, kwam Machazioth, gedoscht als in het eerste deel van het spel, van rechts op.

Lampen en fakkels waren reeds ontstoken, maar haar licht was dat des hemels nog niet meester.

Zacht en welluidend zetten de instrumenten weer in.

Zacht en welluidend begon de zanger:

Zie, gij zijt schoon, mijn vriendin,
uw oogen als oogen der duiven;
zie gij zijt schoon, mijn vriendin,
ze droomen in schauw uwer lokken,
die golven als grazende kudden
langs de helling van Gileaads bergen.

De rij uwer tanden is blank
als een kudde geschorene schapen,
die rein uit de waschstede klimmen.
Geen jongenloos is onder hen.

Uw lippen een purperen snoer.
Als fluweel uw lieflijke stemme.
Als een opengesprongen granaat
uw slaap tusschen donkere vlechten.

De instrumenten namen langzaam toe in kracht bij:

Uw hals als de toren van Dawied,
die rijst op de hoogte der rotsen
en een krans van duizend rondassen
versiert zijn scherpe kanteelen.

Dan, wegzwijmend tot het allerzachtste, klonk de stem van zanger en begeleiding:

Uw borsten zijn poezel als welpen
van reeën in leliën weidend.

Zang en begeleiding zwellend:

Tot de avondwind waait en de schaduw
vervluchtigt, - o kom mijn geliefde,
laat mij toe tot die geurende heuv'len...

Een korte wijle zongen de instrumenten door in hetzelfde tempo en met hetzelfde timbre.

Dan met versterkt effect, ook van den zang:

Geheel zijt gij schoon, mijn vriendin!
Wie kan u gebreken verwijten?

De zanger verwijdert zich naar links.

't Is nu geheel donker en het licht van lampen en fakkels heerscht.

Van rechts komt Abida op.
Zacht geboem op handtrommels.
De zangeres heft aan:

Ik sliep, maar mijn hart waakte.
Daar klonk geklop op de deur van den hof...
en duid'lijk herkende ik de stem van mijn liefste:
‘Doe open, mijn zuster, mijn duif, mijn volmaakte,
mijn lokken druipen, de nacht is vol dauw...’

De eerste regel had ze beklemd en langzaam voorgedragen.
De twee volgende eenigszins gejaagd. De twee laatste vol uitdrukking en zacht vloeiend.
Toen een verward murmelen der instrumenten bij onrust vertolkend gezang:

Maar... mijn rok toog ik uit - ik kan hem niet vinden...
Maar... ik wiesch mijn voeten en de straat is vol stof...’

Dan klagend:

...O brekend hart... van de traliën trok hij
zijn hand terug, ...zijn stappen verstilden.

Dan snel en gejaagd:

Ik vloog van mijn leger - ik greep naar den grendel,
die van vloeiende myrre nog geurde en droop,..

waarop uitdrukkingsvol en klagend:

Maar ach, hij was weg in den druipenden nevel...
't Was of ik 't bestierf van zijn spreken alleen...

Dan snel en verward:

Ik rende de straat op, ik riep hem, ik zocht hem...
Ach, nergens, nergens, geen voetstap, geen antwoord...

Een paar wilde slagen op de tactinstrumenten:

Op nachtwachten stiet ik: zij waanden mij slecht!
Ze scholden mij, sloegen mij, namen mijn mantel...

Kracht en verwardheid in muziek en zang:

‘'k Bezweer u, Jeroesjaleems dochters,’ zoo ijld' ik,
‘indien gij hem vindt, dien ik liefheb, o zeg hem,
dat mijn liefd' is tot waanzin geworden...’

Met verwardheid en haast, die overging in krachtiger uitdrukking, snelden instrumenten en zang door het slot van den droom:

> Toen spotten ze luid van: uw liefste, uw liefste?
> Wat waant gij hem meer, dan een andere liefste!
> Wat zweert en bezweert g' ons? - Uw liefste, uw liefste
> is werklijk niet meer dan elk' andere liefste
> en gij waant u de schoonste der vrouwen?

Een oogenblik zette Abida zich op de zodenbank, als om tot bezinning te komen, als om te ontwaken uit haar bangen droom.

Dan rees ze op, haalde diep adem en met extatisch-wijd geopende oogen, breed en krachtig en gevolgd door de instrumenten, hief ze aan:

> Mijn liefste is stralend van blank en rood,
> uit duizend, uit duizend te kennen.
> Zijn hoofd is goud en van lokken omgolfd,
> zwart als raven.
> Zijn oog als der duiven zilverglans
> in het wit als in melkvloed zich badend
> en veilig in paarlen omvatting.
> Zijn wangen zijn balsemperken,
> waar welriekende kruiden in wassen.
> Zijn lippen rood als de veldanemoon;
> ze druipen van vloeiende mirre.
> Zijn armen zijn staven van louter goud,
> bezet met kleurig gesteente,
> zijn romp een ivoren kunstwerk,
> zijn dijen marmeren zuilen,
> hij schrijdt als op goudene voeten,
> zijn gestalte is fier als een Libanoontop
> en als cederen slank en rijzig.
> d' Aromen zijns monds zijn immer zoet,
> ja alles aan hem is begeerlijk.
> Jeroesjaleems dochters, zoo is mijn vriend
> en meer dan all' andere liefsten!

Van ‘zijn wangen zijn balsemperken’ af, had ze haar stem steeds uitgezet tot bij: d' aromen zijns monds zijn altijd zoet’ haar geluid zijn vollen omvang had gekregen en drie verzen lang behield.

Toen ze plotseling zweeg, schalden de rotspartijen en de loovermuren haar liefdezang in echo's na.

De vierde dag van het spel van het Hooge lied des Rijks, was gloeiend aan den Oosterhemel verrezen.

Gloeiende zangen van den koninklijken herder wachtten des konings gasten.

Machazioth trad alleen op de schouwplaats.

Breed en krachtig klonk zijn lied:

> Als mijn Thirza schoon, als Jeroesjaleem lieflijk,
> schrikkelijk als vlagoverwapperde krijgers,
> wend af het geweld van die oogen...

Alle instrumenten werkten mee aan deze verzen.

Dan krachtig, maar een weinig gejaagd vervolgde hij:

> Mijn vele koninginnen, mijn meer bijvrouwen,
> mijn tallooze maagden! - o Ééne,
> uwer moeder lieveling, uws minnaars volmaakte,
> - als die vrouwen u zien, neemt haar loven
> en prijzen en roemen geen einde:
> ‘Wie is 't, die op ons als het morgenrood schouwt,
> zacht als maanlicht en klaar als de zonne
> en vreeslijk als baanderscharen!’

Hoog, melodieus en krachtig had het weerklonken: Wie is 't die op ons als het morgenrood schouwt, - dan lager en teer: zacht als maanlicht, - met terugsprong in het forto: en klaar als de zonne, - tot de meest forsche uitzetting van stem en instrumenten, dat laatste vers. De drie slotregels werden herhaald.

Na een korte pauze, die hij neerzat op de zodenbank, sprong de koning-herder op.

Krachtig, levendig, extatisch en met van passie trillende stem vangt hij aan:

> Uwer ranke beenen veerkrachtigen gang,
> Vorstenkind, door goudschoeisel gedragen...
> hoe wiegen uw heupen en zwenken trots
> langs lijnen van kunstenaarssmeewerk.

Dan, nog krachtig, maar wat gedempt en teruggehouden:

> Uw schoot is een beker vol wijn en melk
> en als klaproosdoorbloeide tarwe
> uw romp - en uw borsten zijn poezel als 't jong,
> van reeën in lelien weidend.

Weer levendig en krachtig:

> Uw hals een toren van elpenbeen,
> uw oogen de vijvers van Hesbon,
> die weerspiegelen al wat daar komt en gaat
> door de woelige poort van Bath-Rabbiem.

Dan zwellend:

> Uw neus is een Libanoontoren,
> waar het weeldrig Damascus voor beeft.

en eindigend in een vocaal en instrumentaal fortissimo:

> uw hoofd draagt wouden als Karmel,
> uw haren glansen als purper,
> een vorst ligt geboeid in die lokken.

Als bij plotselinge inzinking na de hoogste krachtsinspanning trad de koninklijke zanger terug naar de zodenbank.

De toeschouwers wachtten in spanning: zou Abida komen?

Na korte oogenblikken trad Machazioth weer naar voren.

Zwoel en krachtig weerklonk het:

> Wellustrijke, o kind mijner lust,
> mijn slanke, hoogrijzige palmboom,
> uw borsten zijn vruchtentrossen.
> Ik wil dien palmboom beklimmen,
> hoog, tot ik die trossen kan grijpen:
> uw borsten zijn het, die trossen,
> en uw adem als appelgeur.

Dan zonder onderbreken, maar zachter:

> Uw mond als de edelste wijn,
> die lavend langs mijn gehemelte vloeit
> en de lippen in slaap nog bevochtigt.

Die laatste woorden verklonken zeer zacht. De zanger verwijderde zich, terwijl de instrumenten nog even doorzoefden... het einde voor heden.

De toeschouwers rezen op. Een lange jubel deed berg en hof weergalmen.

‘Hoe kiesch, dat Abida niet opkwam’ fluisterde Boeni Abisjag toe. Ze knikte en glimlachte.

De vijfde en laatste dag van het Hoogliedspel was aangebroken.

De regentijd, hoewel nog niet geheel geëindigd, had zijn buien teruggehouden. De Nisaanzon had getemperd geschenen.

Uit vrees, dat het anders zou kunnen worden, was men vroeg begonnen: de derde morgenure.

Als allen gezeten waren, de schouwplaats ledig, zong een hooge mannenstem van achter de rotsen bij den waterval:

> Wie is zij, die daar opklimt uit de woestijn
> en lieflijk leunt op haar liefste?

Men wendde den blik naar links en achterwaarts.

Daar kwam het heerlijk paar, de dragers van de gedachte der Wijsheid over het huwlijk, - zij haar handen gevouwen over zijn arm.

Toen ze op de schouwplaats waren gekomen, hief Machazioth aan:

> 't Is zij, wier liefde ik heb gewekt
> op de plek, waar haar moeder haar baarde,
> onder 't lommer des knoestigen appelaars...
> O schoonheid, met smarten gewonnen.

Fluiten en nabla's, droomende tambourijnen hadden teder mee geantwoord.

Abida liet zijn arm los, hief haar hoofd:

> Mijn liefste behoor ik toe;
> naar mij gaat uit zijn verlangen...

en hem aanziende:

> Kom liefste, ga mee in het veld,
> laat ons gaan in de dorpen vernachten
> en vroeg naar de wijngaarden spoeden
> en zien, of de takjes al botten,
> of de bloesems reeds openspringen
> en of de granaten al bloeien!
> O, neem daar de bloem mijner liefde,
> wijl mandragoren er geuren!
> Aan onze deurposten prijken
> edele vruchten, gerijpt en nog rijpend:
> ze zijn slechts voor u, o mijn liefste!

Langzaam en welluidend had haar stem geklonken, tot ze bij den regel: wijl mandragoren er geuren - zich schalksch versnelden, door de instrumenten bijgehouden in een zwellend allegretto.

Toen hij glimlachend het hoofd schudde, pleitte ze opnieuw:

O, als ge een broeder mij waart geweest,
gevoed aan de borst mijner moeder,
in ons dorp ik u d' eersten kus had geboon,
waar' ik vrij van verachting gebleven.

Hij kuste haar zacht. Haar hoofd aan zijn schouder vleiend, vervolgde ze:

Ik had u geleid in mijn moeders huis,
gij mij in 't geheim van uw leven
en een kelk met wijn en granatensap
had u 't loon uwer liefde gegeven.

Dan, zich losmakend uit zijn omarming, verzette ze zich nog eens, en nu voor 't laatst, met hartstocht - nu tegen staatsdochters, die niet meer waren teruggekeerd - tegen heel dien bangen strijd, waarin verachting en terugzetting door haar mededingsters, althans haar benijdsters, de machten afschaduwden, die zich verzetten tegen haar aardsch, in gelijkenis van hemelsche zaligheid oprankend geluk, - met haar als tot refrein geworden:

Zijn linkerhand onder mijn hoofd,
zijn rechter, die mij omarmde...
'k Bezweer u Jeroesjaleems dochters,
bij gazellen en hinden der velden,
zoo die liefde gij prikkelt of opwekt,
totdat het haar luste...

Nauwelijks had ze de laatste woorden beëindigd, of het koor herhaalde weer met versnelling en passie het refrein, van haar wellust en angst. Voor de derde en laatste maal hadden de instrumenten die wellust en dat verzet, nu triumf, mee vertolkt met sterker effect dan tevoren.

De bruidegom nam haar hand en beiden zetten zich op de zodenbank, zij het hoofd op zijn linkerschouder, hij haar omvangend, haar troostend met de luid uitgesproken woorden:

‘En toch naar Jeroesjaleem, waar geen verachting u meer wacht!’ Glimlachend zag ze naar hem op, nog traag in 't verleden verwijlend:

Wij hebben een zusterke, jong nog
haar boezem welfde noch zwol.
Wat zullen we doen, als de dag komt,
dat men zal vragen naar haar?

Lachend antwoordt haar bruidegom:

Als z' een muur is, met zilver dien kronen,
een deur, die met cederen versperren.

Toen rees ze op en de borst verheffend:

Ik ben een stadsmuur, mijn borsten torens;
toch ontsloot ik mijn poort slechts voor hem!

Dan weer speelsch en lachend zich vleiend aan zijn zijde:

Baäl Chamoon heeft koningsdomeinen:
een wijngaard, zoo groot, dat veel pachters
elk brengen hun duizend aan zilver.
Ook ik breng een wijngaard als bruidschat,
ook hij brengt mij duizend aan zilver;
zoo 't vijfde ik laat aan de hoeders,
is al 't overige u, o Sjalomo!

Speelsch en lachend had ze gesproken en in scherzo de instrumenten haar begeleid.
Teer en pathetisch antwoordde hij:

Hovenierstertje, bloem van mijn hof,
hoe stil zal het zijn in uw wijngaard,
nu uw zang in mijn hoven zal kwelen!
Geen aarzeling meer! Snel als een hert
naar Jeroesjaleems geurende bergen!

Toen rezen beiden op en in extase, zij met wijd geopende oogen, en in volle, bewuste, door de liefde geëischte overgave aan haar bruidegom en koning, - hief aan met hartstochtelijkheid, als nog niet was aanschouwd en in een volheid van geluid en trillende, schallende goudklanken, als nog niet waren gehoord:

O, druk m' als een zegel aan hart en arm:
onvervreemdbaar zijn koningszegels.
Ze gaan met hen mee in het duistere graf!
O, dood, zijt gij sterker, dan liefde?
Zoo min als gij slaakt de liefde haar buit.
Ze brandt als onbluschbare kolen!
O, liefde, o vuurvlammen Jahwè's!
Een storvloed van water en bluscht u niet!
een stortvloed van schatten en koopt u niet!
die ze biedt, wordt betaald met verachting!

Nauwelijks zweeg de zangeres, of een onzichtbaar koor herhaalde fortissimo, unisono en met octaaf haar lied; ook zijzelf herhaalde haar partij; de instrumenten begeleidden met volle kracht... als een donderende finale. De toeschouwers stonden op en gaven in een jubel van ontroering aan hun bewondering uiting: eeuwig bloeie de liefde! Toen bergen en bladermuren met welluidende echo's.

Het feest van het Sjir ha-sjirim, het Rijkskind van Jeroesjaleem, was de eerste maal gevierd naar den luister van zijn rang en staat, Jahwè ter eer.

De Sjabbaat had nauwelijks de gedachten van het hof, vooral der vrouwen, kunnen doen rusten van de melodieën, die als vage herinneringsmassa's met hier en daar een enkel indrukwekkend motief in het geheugen waren blijven zingen. Men wilde in die gouden sfeeren blijven rondzweven, de sfeeren der kunst, scheppend en formeerend in de rijkste en hoogste gebieden der Wijsheid van den Zone Jahwè's, Massjiaach.

De avond van den tweeden dag bracht allen samen in Abisjags vertrek naast de werkkamer des konings.

Daar waren behalve Bathsjeba en Abdeël - Abisjag deed haar moeder koninklijke eer aan, - Boeni en Zaboed, Achia en Kimcham, de zoon van Barzillaï, genietend van de kunst der zangeressen, die zijn vader niet meer volgen kon, - hij, gezegend, om de weerga looze trouw aan den grooten vluchteling van Machanajiem bewezen; daar waren de drie opperzangmeesters, met een kroon van gouden olijfbladeren om de grijze lokken voor de diensten aan het Rijkskind bewezen; - daar was een kleine, hoogste elite uit hun reuzenkoren; - daar waren in de glorie van hun kunst, waarmee ze Sioons glorievorsten hadden vertegenwoordigd: Machazioth en Abida.

En ze waren... gezegend in de voetstappen van hun vorstenpaar... bruid en bruidegom geworden door en in hun spel!

Met meer dan goud, met een kus van den koning, was Abida, - met een kus der koningin Machazioth beloond. Daartoe was hun als toekomstige woning aangewezen een der kleine villae binnen Sioons dubbelmuur. Ze waren tot rijkshoogwaardigheidsbekleeders verheven.

De drie prachtige Egyptische harpen, die de opperzangmeesters van den ouden koning hadden gekregen, stonden naast hun zetels, met loof bekranst.

Twaalfsnarige nabla's rustten op de knieën der kunstenaars en kunstenaressen, die achter hen zaten en op de estrade lagen de prinsessen, die niet konden scheiden van zooveel schoon.

De koning met den glimlach van zijn hoogste welgevallen. - naast hem de gouden harp, die ook hij van den grooten Dichter had gekregen, bij de schepping van zijn eerste lied, - in gouden leunstoel, - en leunend op zijn arm: de koningin-dichteres Abisjag.

Wijd stonden de deuren van den binnenhof open: het klateren der fontein en nu en dan een ruischende bui, het afscheid van den regentijd.

Slaven slopen er door binnen met lavende dranken en versterkende spijzen, uit de hand te eten.

De koningin had gevraagd om herhaling van de partij, die met den Machanajiem-kreet eindigde:

> Ik dacht in een gaarde te plukken gaan
> de bloemen, de bloemen der dalen.

IJlings werden in de papyri de passages opgezocht en Abida had opnieuw de speelsche en melodieuze wijzen doen hooren, waarmee de partij aanving en met haar helle, gouden sopraan doen weerklinken de overwinningskreet der dichteres:

> Masjiaach verkoos mij: 'k ben één, ik ben één!
> Machanajiem: één rei van twee heiren!

De koning had zijn recht van keuze aan de prinsessenestrade gegeven en men zocht er in den tekst en streed om den voorrang met zijn geliefde passage, tot de opperzangmeesters glimlachend geen weg er mee wisten en Machazioth zich tusschen haar zette, om naar leeftijdsrang een volgorde te krijgen.

Zoo weerklonken nog eens de heerlijkste gedeelten van de heerlijke schepping van Sioons vorsten en Sioons toonkunstenaars, tot reeds laat in den avond de koningin verzoekt om het slot:

> O druk m' als een zegel aan hart en arm

Als bij afspraak rezen allen op en juichten de kunstenaars toe.

Toen drukten koning en koningin allen de hand tot dank en tot een spoedig weerzien: het Kind des Rijks mocht niet sterven, maar moest onder hen blijven spelen als schaduw der eeuwige Wijsheid Jahwe's!

Tot spoedig weerzien!

Thans had de koning saamgeroepen tot een bijeenkomst in zijn vertrekken. Hij had gewild, dat Nataan tegenwoordig zou zijn. De profeet der Dawiedische dynastie mocht niet ontbreken als een Dawiedide profeteerde!

Het bijwonen van het feestelijk spel in den koningstuin had den grooten Godsman wel vermoeid en de avondscène, die hij niet had willen missen, was toch te veel, de afkoeling tijdens de eerste uren van den Nisaannacht te sterk voor hem geweest.

Sinds dien had een lichte, hardnekkige koortsigheid hem niet weer losgelaten.

Maar des konings uitnoodiging was een bevel.

En welk bevel was hem liever, dan dit, dat kwam als van Jahwè zelf, door wien de korte levenstijd, die hem nog restte, immers was afgemeten?

Toen het uitgelezen gezelschap zacht keuvelend zich verdrong in des konings ruime werkvertrek, ging de deur langzaam open... en op een draagbaar kwam de laatste gast binnen.

De koning haastte zich, hem te verwelkomen.

‘Leg de draagbaar op de estrade; omring den nabi met kussens en dek hem toe tegen allen tocht.’

Men groepte zich bij stoel en schemel.

De koning zette zich in de zijne. De harp, die Dawied eens zelf bespeelde, stond naast hem.

‘Lieve vrienden hier aanwezig. - Het schijnt wel, of spel en muziek en zang de hoofdtaak van mijn koningkrijk zijn.’

‘En voor dezen tijd zijn ze dat ook.’

‘Als ons Jeroesjaleem beeld is van het eeuwige in de hemelen, dan is de hoofdzaak van mijn koningsstad, Jahwè en Masjiaach loven. Wat taak is er in de hemelen, dan de lofzegging Jahwe's, onzes Gods?’

‘Gij herinnert u, dat in de samenkomst, waarin het Sjir ha-sjirim u en de grooten als Rijkskind is voorgesteld, de Geest Jahwe's mij aangreep en ik in uw midden profeteerde.’

‘In den aanvang mijner profetie sprak de Wijsheid u toe en zij vertelde, hoe ze ontvangen, gevormd en geboren werd. Haar Vader is Jahwè. Zij is zijn eerste afbeeldsel en met haar schepping begint zijn openbaring van zichzelf.’

‘In de allereerste oorsprongen van den tijd, was, wat wij kennen van de wereld er nog niet.’

‘De gegoten spiegel des hemels was er niet, die aan de vier windhoeken op zuilen rust. De aarde was nog niet gegrondvest op zijn

peilers, die diep in de wateren afdalen, de wortels der eeuwige bergen. De oceaan, die de aarde omspoelt, daar waar de hemelspiegel op haar nederdaalt, was niet en het land van eeuwige donkerheid en duisternis, van zwijgen en vergeten, bestond niet. De lichten des hemels wandelden niet door zijn poorten uit en in.'

'Die ongeworden wereld en dat voor haar geworden Wijsheidskind, het opwassen van dat Kind in het licht van Jahwes liefde en het uitspruiten van het groene kleed der aarde, toen zij en de hemel en de oceanen op hun zuilen waren neergelaten, wie zal het losmaken van elkaar?'

'Hoort dan thans mijn profetie, door melodie gedragen.'

Zachtjes begon hij de gevoelige gouden snaren der Dawiedsharp te tokkelen.

Dan waakte in doodelijke stilte zijn welluidende zangstem op, schel en forsch:

'Roept de Wijsheid niet overluid en laat het Verstand zijn stem niet weerschallen?'

Een huiverende bewondering greep allen aan. Aller blikken straalden naar den koninklijken profeet en zanger.

Toen als bazuingeluid in den morgen:

'Jahwe schiep mij als eersteling zijner wegen, als eerste zijner werken, die de eeuwen deden ontwaken.'

Dan krachtig en breed:

'Van eeuwigheid ben Ik, van den oorsprong der aarde.'

'Als de oceanen nog niet waren, werd ik geboren, voor het wellen der bronnen, zwaar van water.'

De langste snaren hadden een borreling van doffe tonen gegeven; des zangers stem trilde in de diepte.

Dan weer forsch en breed:

'Voor de bergen werden gegrondvest, eer dan de heuvelen, werd ik geboren.'

En met middelmatige kracht sluitend:

'Eer Hij land en velden schiep en het groene kleed der donkere aarde.'

De zanger zweeg een oogenblik.

Dan, zijn snaren zacht tokkelend om iets van een spelend kind plaats te geven in woord en zang en spel, toch met nadruk en volheid van toon:

'Ik was tegenwoordig, toen Hij de hemelen bouwde, als Hij den horizon cirkelde over het oceaanvlak.'

‘Als Hij de wolken daarboven bevestigde en de bronnen van den oceaan sterk maakte.’

‘Toen Hij de zee haar perken stelde, opdat de wateren naar zijn bevel zich droegen, toen Hij de grondvesten der aarde vastzette.’ Passievol teer en speelsch vervolgde het wonderbare lied, dat de eeuwigheid opende:

‘Toen was Ik als zijn Lieveling aan zijn zijde en vol verrukking dag aan dag speelde ik voor zijn aangezicht, speelde Ik in de wereld zijner schepping en vermaakte mij met zijn menschenkinderen.’

En het verheven slot:

‘Nu dan, kinderen, hoort naar Mij, want zalig zijn ze, die in mijn wegen gaan. Allen die Mij haten, hebben den dood lief!’

Weer rustte hij een oogenblik.

Dan greep hij weer met wondere zoetheid in de snaren:

‘Mijne wegen zijn de wegen des mans in het hart der maagd.’

‘Als de bloeitijd ontwaakt en alles wat Jahwe schiep jubelt.’

‘Dan wandelt de Wijsheid door de hoven der schepping.’

‘Tot u, o mannen roept zij en hare stem is tot de menschenkinderen om te doen weten, dat de Opperste Wijsheid haar heilig, door zeven pilaren geschraagd, paleis heeft gebouwd, waarin eeuwig de bruiloft zal worden gehouden tusschen haar en de van haar dwaasheid verloste menschheid.’

‘Masjiaach is bruidegom, de menschheid is zijn bruid, Jeroesjaleem een bruiloftsstad, de tempel Jahwe's een bruiloftszaal, de eeuwigheid een bruidsfestijn.’

‘Hallelu-Jah in aller eeuwen eeuwigheid, ameen, ja, ameen.’

Toen de aanwezigen heengingen en Nataan weer naar zijn cel werd teruggedragen, stond Loema met ongeduld te wachten op toegang tot den koning.

Sjalomo zag hem heden met tegenzin komen.

‘Paleisvoogd, waarom kent gij uw tijden niet?’

Loema viel op zijn aangezicht en verwijderde zich.

Een half uur verliep, dat Sjalomo met de hand onder het hoofd in zijn armstoel zat te peinzen, alleen in zijn werkkamer.

Er werd zacht op de deur der wachtkamer geklopt.

Toen de koning niet antwoordde herhaalde zich het geklop...

Ziende, dat geen ontkomen was aan de verstoring van deze oogenblikken, hem van eindelooze waardij, stond hij driftig op, rukte de deur

open - en zag Loema met zijn voorhoofd voor den drempel liggen. ‘Dwaas,’ riep hij toornig, ‘hebt gij genoeg van uw ambt en leven?’ ‘O, Koning, zend mij naar de Sjeool, als ge eerst den hond Sjimeï daarheen gezonden hebt, want hij is gestruikeld over het koord, dat mijnheer de koning voor hem gespannen heeft. Maar de troon van den koning Sja...’

‘Houd op, wat is er? - sta op!’

Loema verrees.

‘Kom binnen en indien gij niet vergoedt, wat ge mij hebt ontstolen... ‘De koning leev' in eeuwigheid en volvoere elke straf aan zijn dienaar, die hij zich waardig heeft gemaakt, maar volvoere nog meer het testament van den koning Dawied tot bevestiging van zijn troon...’ ‘Zeg mij, wat is er met dien ellendeling?’

‘Sjimeï, zoo werd mij geboodschapt, o Koning, heeft zijn ezel gezadeld, is uitgereden drie dagen geleden naar Gath, om zijn gevluchte slaven terug te halen van den koning van Gath en is hedenavond in zijn woning teruggekeerd.’

‘'t Is wel, gij hebt uw misdaad vergoed. Blijf bevestigd in ambt en leven, zorg, dat Sjimeï nog vanavond wordt opgesloten in den ondersten kelder van den ouden burcht en roep tegen morgen den grooten kroonraad samen.’

Sjalomo zette zich weer in zijn zetel en zag er niet naar om, dat Loema achterwaarts gaande, driemaal op de knieën viel en geruischloos de deur sloot.

Maar zijn gouden mijmeringen aan de bruiloft in het gouden Jeroesjaleem waren verbroken.

Sjimeï gestruikeld over het hem gespannen koord. De lijdende Masjiaachschaduw straks volkomen gewroken. Gerechtigheid! - Bloed!

De kroonraadvergadering kwam hem te vroeg.

En toch, - de terechtstelling van Sjimeï, - daaraan liet ze zich te goed verbinden, - daarin lag te scherp een prikkel voor de zielen der grooten, dan dat hij de groote rede tot kenschetsing van zijn koningschap en de nieuwe richting zijner politiek niet nu wilde uitspreken, nu de hond van Bachoeriem zijn hondenloon over zich zou brengen, morgen. Hij wilde geen slaaf roepen.

Zelf zocht hij de papyri met zijn aanteekeningen uit de kist met zijn schrijfgereedschap en liet het wateruurwerk sijpelen, de uren wandelen, tot zijn taak was voltooid.

Toen hij zijn slaapzaal binnentrad, ontwaakte Abisjag uit haar morgenslaap.

Ze strekte haar armen naar hem uit: ‘Mijn gouden profeet en zanger!’

Terwijl zij stil zich kleedde, sliep hij in.

Een uur na den middag wekte ze hem weer. Dat wilde ze niet missen aan een kamerdienaar.

Na een tweetal uren trad hij de troonzaal binnen.

Toen hij Nataan miste voorkwam hem de paleisvoogd:

‘Nabi Nataan, o koning, wacht op uw bevel, in dezen raad tegenwoordig te zijn.’

‘Heer paleisvoogd, ga en bid den grooten Godsman, dat hij in ons midden wil zijn als gisteravond in mijn private vertrekken.’

Enkele oogenblikken later droegen vier slaven den ouden profeet de trappen van de troonzaal op en legden het draagbed op een divan in den kring.

‘Mijne getrouwen!’ sprak de koning.

‘In een der gevangenissen van den ouden burcht bevindt zich sinds gisteravond de Benjaminiet Sjimeï.’

‘Mijn getrouwe en ijverige paleisvoogd Loema heeft mij gisteravond, na een uur, aan profetie en lied gewijd, mededeeling gedaan van geruchten, die hem bereikt hadden, dat Sjimeï in overtreding van ons uitdrukkelijk bevel van voor drie jaren, ons stadsgebied eigenmachtig heeft verlaten en naar de filistijnsche stad Gath is getogen, om zijn gevluchte slaven terug te halen.’

‘Nog dezelfde ure van die mededeeling is hij opgesloten in de kelders van den ouden burcht. - Hij is dus gestruikeld over het hem gespannen koord.’

‘Paleisvoogd, ik verwacht den gevangene onmiddellijk hier.’

Tusschen twee lijfwachten wankelde Sjimeï tot voor den troon van het door hem gevloekte Dawiedische koningschap.

Scherp en streng sprak de zoon van Dawied:

‘Heb ik u niet bezworen bij den Heere en u ingescherpt: Als ge ooit uitgaat en ergens, waar dan ook heentrekt, moet ge wel weten, dat ge zeker sterven zult?’

‘Daarop hebt ge gezegd:’ ‘“Dat is goed, ik heb het gehoord”’.

‘Waarom zijt ge dan den eed bij den Heere en het gebod, dat ik u opgelegd heb, niet nagekomen...?’

Sjimeï gaf taal noch teeken.

De koning vervolgde:

‘Ge weet zelf al het kwaad en uw hart is er zich van bewust, dat ge mijn vader Dawied hebt aangedaan; nu zal de Heere uw kwaad op uw hoofd doen wederkeeren.’

‘De koning Sjalomo echter zij gezegend en de troon van Dawied moge voor des Heeren aangezicht vast wezen tot in eeuwigheid.’

‘Veldoverste Benaja, aan het rijkszwaard ook de taak, gerechtigheid aan dezen ellendeling te oefenen.’

De lijfwachten voerden Sjimeï naar buiten tot buiten de poort.

Daar sloeg hem het zwaard van Benaja, dat hij stierf.

Toen de veldoverste weer binnentrad, toonend zijn bloedig zwaard aan zijn vorst, sprak hij:

‘Gerechtigheid, o koning is aan den hond Sjimeï geschied en de vloek, waarmede hij den koning Dawied vloekte, is weergekeerd op zijn hoofd.’

‘Mijn koninklijke dank loont u, drager van het rijkszwaard!’

‘De aanslag op mijn troon, door prins Adonia en de bloedvlekken op den gordel en de schoenen van den Masjiaanschen koning Dawied en de schennende vloek van den Benjaminiet Sjimeï, mijn vader toegeslingerd, zijn thans door Jahwè's gunst krachteloos gemaakt, vernietigd en gewroken.’[12)]

‘Looft Jahwe, die zijn verbond met mijn vader Dawied heeft bevestigd.’

Heel de raad antwoordde met een krachtig ameen.

‘Hoort mij thans, o getrouwe bewakers van den troon, door Dawied opgericht, want ik zal spreken over Jahwe's regiment in ons midden.’ ‘Al wat de mensch zelf maakt, is zijn eigendom meer, dan wat een ander maakte en zijn bezit wierd.’

‘Zoo is Jahwe eigenaar van zijn schepping, eigenaar van den eersten mensch, eigenaar van den hof, dien Hij voor hem geplant had.’

‘In dien hof maakte Hij den eersten mensch tot koning over dien hof, dat is over geheel de aarde.’

‘Dien hof moest hij handhaven en beschermen tegen de wereld der gevallen engelen.’

‘Maar zijn koningschap werd door de zonde verbroken.’

‘Toen werd Masjiaach koning in zijn plaats, koning voor hem, zoolang hij 't niet meer zijn kon.’

‘Hij heeft de heerschappij over de volkeren der aarde op zich genomen en bindt hun zielen nog veelszins aan zijn wetten.’

‘Die heerschappij wil Hij eenmaal aan den mensch hergeven, als de zonde zal zijn overwonnen.’

‘Maar te midden van zijn koninkrijk over de volkeren, heeft hij een ander koninkrijk gesticht, het koninkrijk in ons volk, in onze stad, in Sioon, waar Hij zelf wil regeeren.’

‘Uit het groote en goede werk der richteren Gideoon en Jefta is echter geen koninkrijk geworden in de gezegende landouwen van Joseef.’

‘En onder de benauwende macht der Filistijnen riep het volk tot den richter Sjemoeëel: geef ons een koning!’

‘En ze begeerden een koning als de koninkrijken der wereld beheerschen.’

‘In hun dwaasheid verwierpen ze Jahwe als onzen Koning, die om Masjiaachs wil zelf onder ons woont. En met de steenen van den efod des Hoogepriesters zegt Hij ons zijn wil, waar zijn wetten en onze wijsheid op de vragen des levens geen antwoord hebben.’

‘'t Is Jahwe zelf, die dan Sjemoeëel beveelt, hun hun zin te geven. Zoo komt het koningschap uit Benjamîn in Sjaoel een wijle op, om ons te toonen wat Jahwe niet bedoelt en wil. - Het heeft den vloek gedragen der valsche begeerte van ons volk, wijl Sjaoel het geleid heeft op den weg, die het afvoerde van zijn heilige roeping en op den weg der volkeren rondom ons.’

‘Maar mijn vader Dawied, dien Jahwe riep in zijn plaats, minde de tegenwoordigheid Jahwè's in ons volk meer dan zichzelf.’

‘Die tegenwoordigheid was eerst in Mosje's tabernakel.’

‘Toen hij was weggeteerd in de driehonderd jaren van zijn dienst, heeft mijn vader gedacht en gezonnen op een huis voor Jahwe, dat eeuwig duren zou.’

‘En zoo zullen wij hebben op onzen Jehoedeeschen bergtop een tempel en in dien tempel zal Jahwe wonen en bij dien tempel regeeren een koning, door Jahwe geroepen en in zijn Naam gezalfd.’ ‘Die Masjiaansche koning heeft tot eeuwige roeping, beelddrager van Masjiaach te zijn.’

‘Daarbenevens moet hij ook als mensch regeeren over ons volk en ook daartoe legde Jahwe zijn macht op hem, als op de andere volkerenherders, maar daarbinnen bloeit eeuwig de gloriekroon van het koninkrijk Jahwè's.’

‘Laat ons Jahwe smeeken, dat wij ons dien schat nimmer onwaardig mogen maken.’

‘Het is geen toeval, dat ons rijkslied een herderslied is.’

‘Is het toch toeval, dat Dawied tot het koningschap van Jahwe's liefde werd geroepen, terwijl de herdersstaf in zijn handen was en hij tegen leeuw en beer zijn kudde had leeren beschermen?’

‘Is het bijgeval geweest daartoe, dat onze groote vaderen Abrahaam Jischaäak en Jaäqoob herder-vorsten waren en hier het langst en vaakst hun tenten opsloegen? - Dat Joseef hen afzonderen moest om hun verachtheid deswege in het rijk der Pharao's?’

‘Is het dus vreemd, dat Jehoeda's stam een herdersland ontving bij de verdeeling des lands?’

‘Ons land is een land van wijnstokken, van weiden en kudden. Jehoeda bindt het veulen zijner ezelin aan den edelen wijnstok en wascht zijn mantel in druivenbloed. Roodachtig van oogen is hij door den wijn en wit van tanden door de melk.’

‘In het Westen staren zijn oogen naar den blauwen oceaan, in het Oosten naar de immer haar verwen wisselende bergenrijen van Moaab en op de golvingen onzer heidevelden grazen onze tallooze kudden en gaan onder de handen der tellers door.’

‘Chebroon spreekt zijn taal der patriarchen uit lang vervlogen eeuwen en ons Jeroesjaleem spreekt en zal spreken zijn taal van koningen en priesters.’

‘Maar boven dat alles uit spreekt de taal onzer herders, want onze aartsvaders waren herders en onze koningen zijn geroepen van achter de kudden om herders van volkeren te zijn.’

‘En Jahwe is de groote Herder zijns volks en zij zijn de schapen zijner weide en Hij staat op onze hoogvlakte en leunt op zijn staf en hoort en ziet het huilend gedierte, dat zijn prooi onder onze kudden kiest.’

‘En ziet, het is nu bijna zeven eeuwen geleden, dat onze vaderen naar Egypte togen, om onder de hoede van Joseef's scepter zich en hunne kudden van den hongerdood te redden en bijna drie eeuwen, dat ze Egypte verlieten.’

‘En ziet, al die eeuwen heeft het Jahwe beliefd, de sterkste steden van ons land in de handen der Pharao's te laten, om ons te beveiligen voor den boozen moedwil van de volkeren waartusschen wij woonden.’

‘Ik behoef u slechts de namen der groote Pharaonen te noemen, helden uit de geschiedenis der volkeren, om u dat te doen zien.’[13)] ‘Toen de krachtige Pharao Amenhotep de derde heerschte en Othnieel ons volk verlost had uit de handen van Koesjan-Risjataiem van Mesopotamië, was er veertig jaar rust in deze landen.’

‘Toen de machtige Pharao Ramses II zijn tallooze krijgstochten, in deze landen hield en tegen de Chetieten streed, bevrijdde ons Jahwe door de hand van Ehud en er was tachtig jaren rust.

‘Toen Seetnecht en Ramses III orde en veiligheid hier vestigden en onderhielden en Debora haar overwinning op Sisera behaalde, heerschte veertig jaar rust in het noorden.’

‘Maar ook toen de zwakke nakomelingen der groote Ramessieden met slappe handen regeerden, waagden de Midianieten hun rooftochten, door Gideoon als instrument Jahwe's bedwongen.’

‘Ik noemde u slechts enkelen.’

‘Maar genoeg, om u te doen begrijpen, dat ik de staatskunst mijner dynastie besloot, te richten naar Egypte.’

‘Gij weet allen, hoe de Pharao Psoesjennes, de tweede van dien naam, die thans regeert in het noordelijk rijk van Egypte, door prinselijke gezanten geschenken van paarden en wagenen heeft gezonden en zijn koninklijke liefde en genegenheid naar mij doet uitgaan, sinds hij in zijn vijftigste levensjaar den troon beklom.’

‘Ik wil die liefde beantwoorden.’

‘Zoo bidden wij, dat Jahwe ons in dien weg moge zegenen, en het rijk, door mijn vader Dawied gegrondvest, het rijk van Jahwe's ontferming en eigen besturing door Hem worde bewaard en naar buiten gedurig toeneme in glans en luister, als jongere broeder van Egypte.’

‘En in dien weg believe het Jahwe de profetie van mijn kroningspsalm te vervullen:’

> De zonen der woestijn zullen voor hem knielen.
> Zijn vijanden zullen het stof lekken.
> De koningen van Tarsjiesj en der eilanden
> zullen hem geschenken brengen.
> De koningen van Sjeba en Seba schatting,
> ja alle koningen zich voor hem nederwerpen,
> alle natiën hem dienen.
> Ameen, ja, ameen!

Geestdriftig stond de kroonraad op en juichte den jongeling in het purper toe, die hen den weg wees naar de glorie der volkeren met behoud van Jahwe's genaderegiment...

Prachtig viel het zonlicht, diffuus door het perkament, op den geweldigen schedel van den ouden profeet, die niet meestemmend in

den jubel der anderen onrustig op zijn leger heen en weer wrong.

Zijn witte knevel hing over zijn lippen en viel weg in den grijzen baard. Zijn valkenoogen, ingeboet aan kracht, zochten een rustpunt in de hoeken der zaal.

Na een korte wijle vroeg Sjalomo zijn raad, zijn meening te uiten, over wat hij gesproken had.

Er was eenige aarzeling.

Het nieuwe geluid, heden vernomen van lippen, die het met bezieling en geestdrift brachten: naar Egypte! - stuitte, na de eerste geestdrift op golfbrekers, diep in menige ziel.

Was de weg van Jisraëel niet omgekeerd gegaan...?

En toch, die wijze, majestueuze vorstentelg, daar op dien marmeren koningszetel had zich nog niet door één dwaasheid doen kennen... ‘Mijn koning,’ begon de oude profeet...

‘Spreek, grijze nabi, wij luisteren als altijd naar uw stem.’

‘Mijn vorst, gij hebt uw dienaars, vaardig tot uw hulp en vereering, schoone, schoone dingen doen hooren.’

‘Gij hebt ons land en ons volk voor onze oogen gesteld in het licht van hun herderlijken arbeid en roeping en Jahwe ons aller almachtige Herder genoemd.’

‘Mijn vorst, dit alles heeft van de lippen van den zoon van Dawied, ons diep ontroerd.’

‘Maar het heeft uwe koninklijke wijsheid niet beliefd, onze woestijnen ons te schilderen.’

‘O, wij kennen ze allen, met haar kromme wegen, haar brokkelend kalkgesteente, haar verstikkende stofwolken. Hol klinkt de voetstap op haar spelonken, en als in altijd brandende ovens, barsten en schilferen haar wanden en grond.’

‘Haar rotsen en kammen en rondige bulten rennen als kudden van elefanten en behemoth naar de vallei der Zout-zee als naar de sjeool en tusschen hun voeten zijn duizeldiepe kloven.’

‘Op die woeste, huilende wildernis heeft van den Mashith ons aller oog met verschrikking gestaard!’

‘Dood en demonen heerschen in haar krochten en loeien omhoog, tochtig, om ons Jeroesjaleem en ons volk te rukken uit de beschermende gunst Jahwè's. Mijn hart heeft het gehoord in stille nachten.’ ‘O, mijn zoon...’

Een onderdrukte lach, die die aanspraak hier en daar wekte, maakte den grijsaard onrustig. Ook om des konings lippen plooide zich een glimlach.

‘Waarom lacht...'’

Achia boog zich tot hem over: mijn vader, gij spreekt den koning aan met: mijn zoon.’

‘O, mijn vorst, vergeef mij... Mijn jaren klimmen..., ik kan niet meer aan uw voeten vallen om uw vergiffenis...’

‘Mijn beminde vriend en leidsman mijner jeugd, ook zonder dien voetval vergeven wij u gaarne; vervolg maar uw woorden.’

‘O, mijn vorst, in Egypte schijnt het licht van Jahwe niet. De kinderen van Chaam staan buiten Jahwè's gunst. De Egyptenaren zijn machtigen in den dienst van den afgod en het vleesch. o Zet het volkske Jehoeda niet tusschen twee vestingen van Sataan. Voer ons volk niet terug, mijn koning, vanwaar Jahwe het door een sterken arm wegvoerde’...

‘Mijn vorst, mij is bange.’

‘Misschien is het mijn ouderdom, die uw nieuwe, jonge taak niet meer duidelijk onderscheidt. Vergeef den grijzen dienaar van uw huis en troon, dat zijn verouderde gedachten niet recht meer voort kunnen treden naast de snelle schreden uwer wijsheid, vergeef mij...’ ‘Hij vleide zijn hoofd achterover op zijn peluw en zweeg.’

Zijn borst hijgde...

Sjalomo wachtte even, tot hij een weinig rustig was geworden. Dan sprak hij:

‘Wij danken onzen lieven nabi zeer, dat hij, ook nu hij de schemeringen van zijn ouderdom over zijn koninklijken geest voelt gaan, nog met onverzwakte trouw zijn woord onder ons heeft gesproken. Bij zijn schoone aangrijpende schildering onzer woestijnen, vergat hij één ding, dat Jahwe rivieren tot woestijnen en watertochten tot een dorstig land kan stellen.’

‘Maar ook maakt Hij de dorre plaatsen vroolijk en doet wildernissen bloeien.’

‘En ziet, er bloeit een lotos op de wateren van Egypte.’

‘Vol van nabi Nataans ernstige woorden, - en hier zwijge u aller mond als een gegrendelde hof, - zal ik zelve naar het Jahwe vreemde Egypte gaan, haar plukken aan de boorden van den Nijl en overbrengen naar den vijver van mijns vaders koningshof.’

‘Ja, mijn grijze leermeester en vriend, gij hebt het wel juist gevoeld: een nieuwe tijd is aangebroken.’

‘Jahwe heeft met den dood van den hond Sjimeï alle vlek en vloek van Dawieds troon doen wisschen en wijken en statig als de zon aan onze Ooster grenzen, zal de zon van mijn koninkrijk stijgen en

de stralen van Amon-Re van Egypte verduisteren, omdat Jahwe gezworen heeft aan mijn vader Dawied':

'Zijn zaad zal in eeuwigheid zijn en zijn troon zal voor mij zijn gelijk de zon.'

'Ik verklaar deze kroonraadzitting voor geëindigd.'[14)]

Men was opnieuw verbaasd over de kracht en de vlucht der gedachten van den jongen, nu twee en twintigjarigen Dawiedszoon.

Snel had hij zich onttrokken in zijn vertrekken aan de vragende blikken zijner grooten. Hij had er vreugde aan, zich voorloopig in nevelen te hullen en hen met het groote staatsgeheim alleen te laten. 's Avonds had hij Zaboed en Achia bij zich geroepen.

Met een glimlach van vrede met zichzelf en lichtende hoop op zijn toekomst lag hij op zijn diwan.

Diep bogen ze zich op den drempel, maar de vorst wilde heden geen ceremonieel.

Reeds naderde de middernacht bij peerlenden wijn en herinneringen uit de drie overrijke jaren zijner jonge regeering in de oude verhouding van jonge vriendschap, toen zacht op de deur werd geklopt.

Loema kwam meedeelen, dat de grijze profeet een hevige benauwdheid had doorstaan, die ook den geneesheer had verrast en dat hij vroeg om zijn vorst, zijn zoon en zijn vriend Achia.

Sjalomo stond op, door zijn vrienden gevolgd.

Loema lichtte zelf hun gangen voor naar Nataans torenvertrek in den ouden burcht, als hij 't voor drie jaar zijn prins en meester had gedaan, toen hij hem had gewacht voor de slaapkamer zijns vaders. Toen Arad-Nanai, thans Sjalomo's lijfarts, de stappen der naderenden in de nauwe gangen hoorde, ging hij hen tegemoet met de droeve tijding, dat de groote nabi reeds was verscheiden.

Zaboed barstte in snikken uit.

Men trad binnen.

Roerloos lag de dorre hand op het dek.

De vaak gefronste trekken hadden zich ontspannen. Schooner had men hem nooit gezien. Zaboed knielde aan het doodsbed.

'Jahwe loone u, mijn vereerde meester voor uw wijze lessen, uw waardevolle raadgevingen, voor uw weergalooze trouw - in eeuwigheid, ameen,' sprak Sjalomo zacht en met nadruk.

'De koning vergunne zijn knecht, iets mede te deelen,' sprak de lijfarts na enkele oogenblikken van stilte.

‘Spreek Arad-Nanai!’

‘De profeet heeft even voor zijn sterven mij gevraagd, mijn heer den koning te herinneren aan zijn belofte aangaande zijn graf.’

‘Loema,’ sprak de koning, ‘ik heb den profeet beloofd, dat zijn stof naast dat mijns vaders ter ruste zal worden gelegd.’

‘...Het graf van den koning Dawied is pas drie jaren gesloten,’ sprak Loema aarzelend.

‘Wat zegt de medicijnmeester?’ vroeg Sjalomo.

‘Ik zal zorg dragen, o koning, dat de aangezichten van hen, die in of vlak bij het graf moeten zijn, omzwachteld worden met in sterk riekende zalven gedrenkte windselen.’

‘Zorg gij dan, paleisvoogd, dat zij dubbel loon ontvangen.’

‘De koning veroorloove, dat ik nog spreke.’

‘Spreek, medicijnmeester.’

‘Nabi Nataan heeft mij stervende ook verzocht, aan mijn heer den koning, aan zijn zoon Zaboed en aan zijn vriend Achia mede te deelen, dat hij zijn profetenmantel schonk aan den laatste, - al het overige aan zijn zoon Zaboed.’

‘Achia, uw titel zal van nu aan nabi zijn. Wees de opvolger van den grooten Nataan aan mijn hof.’

Achia boog het hoofd en viel aan 's konings voeten.

‘Jahwè verleene mij een deel van des grooten nabi's geest, opdat ik genade bij Hem en bij mijn heer den koning ontvange, eenigszins zijn voetstappen te volgen.

Sjalomo richtte hem op, omhelsde hem en Zaboed en ging met Loema terug naar zijn vertrekken.

Het was een week, nadat Nataans stof naast dat van zijn beminden koninklijken meester op denzelfden steenen schraag was gelegd.

Zaboeds rouw was diep en bang. - Wie had na Mosjè en Sjemoeël zoo zijn God gediend als Nataan? Wie wist als deze koningsgids de wegen en paden in de Godsgedachten?

Hij had Achia gevraagd, een langen weg met hem te gaan door het Kidroondal, met hem te overnachten op de hoogte en weer te keeren den volgenden morgen, om te ervaren wat Jahwè tot hun zielen had te spreken, daar in de huilende wildernis, waartegen Nataans laatste profetie in doodsangst had weerklonken.

Zaboed in het kleed der paleispriesters, Achia in den geërfden mantel van den overleden nabi, - zoo togen ze de Zuiderpoort uit

tusschen de muren der koningstuinen door, waar voor enkele dagen, de laatste, die voorafgingen aan de droogteperiode van den naderenden zomer, het Sjir ha-sjirim allen had verrukt.

Die ongekende levensweelden uit het rijk der kunst verdrongen een oogenblik de sombere stemming in Zaboeds ziel.

'Achia,' sprak hij, 'wat wonderlijke heerlijkheden overstroomen ons de laatste jaren!'

'Gij denkt aan het gouden spel, hier gespeeld?'

'Gij raadt mijn gedachten; kent gij heerlijker herinnering, dan die het achterliet?'

'Kent gij banger, dan die van den laatsten kroonraad?'

'Ook in mijn ziel zijn het die twee, die worstelen als zon en onweerswolken.'

De hitte der laatste dagen had reeds groote verwoesting in het plantenkleed der lente aangericht.

De vriend des konings en de profeet der dynastie traden zwijgend en vol gedachten en afwisselende stemmingen voort door de bedding, eens door geweldige waterwielingen geboord en geslepen in de weeke kalksteen.

Hun jeugd kon nog nauwelijks hun zware roeping dragen.

Zooals de droge delling onder hun voeten immer dieper zou dalen en immer woester en trotser de rotswanden zouden klimmen, tot ze uitmondde in de diepste zinking van den aardkorst: het Zoutzeedal, - zou zoo ook de weg zijn van het jonge koninkrijk, dat tusschen hemel en sjeool van Jahwe de keus had gekregen?

De Mashith bood zijn witte westerflank aan de nog gloeiende zonnestralen. Zijn drie groepen, met zachtglooiende lijnen van kammen en van wegen en olijvenrijen geteekend, rezen als trouwe wachters voor Sioons veste omhoog, vertrouwder nog door de kleine gehuchten van witte blokvormige huisjes, die op haar weiden en tusschen haar heggen zich half vertoonden.

'Achia, hoe voel ik ieder jaar mijn liefde groeien voor ons wordend Jeroesjaleem en zijn schoone bergpartijen,' sprak Zaboed.

'O, ik weet wel,' vervolgde hij, 'ze halen niet in trots en majesteit bij Chermoon en Libanoon, maar die zijn heerlijkheidsdragers van het verloren Paradijs. Hier hebben we de nederiger symbolen van den ootmoed van het zondaarshart, dat zichzelven leerde kennen, vlak bij Jahwè's verkoren voetbank en er smeekt om zijn liefde en genade.'

Achia zweeg en liep voort, starend op den steenachtigen grond voor zijn voeten.

‘Waarom antwoordt ge niet? Houdt de tegenstelling der heerlijkheid en bangheid van daar straks uw gedachten nog gevangen?’

‘Zaboed, mijn ziel is geheel antwoord op uw lieflijke woorden en gedachten, maar zooals ge vermoedt, ze wekken weer een bange vraag bij me op.’

‘Is die twijfel een geheim voor uw vriend?’

‘Luister mijn vriend - en nu denk ik aan ons gesprek met den koning, dien avond voor het sterven van uw vader: gevoelt de groote leider van het koninkrijk deze dingen als gij en ik?’

‘In zijn beste oogenblikken... ik meen, ja.’

‘Uw antwoord is ook het mijne, maar is het geen bange bekentenis tevens? En wie zegt, dat niet die andere oogenblikken de bestemming van zijn daden baren..., althans zijn besluit, af te gaan naar Mitzrajiem...

Zaboed hield Achia staande.

‘O, zie die slagschaduw van onze binnenmuren en de daken der beide burchten hoog liggen op de flanken van den Mashith. - Hoe drinken mijn hart en zinnen den zoelen adem der westewinden. - Achia, ziet uw profeteerende verbeelding niet steeds de scherpgerande schaduw van het tempelprofiel een eindweegs verder zwart zich afschaduwen op de berghelling?’

‘Als de strijd in de ziel van onzen jongen vorst in de jaren, voordat die schaduw op den Mashith zich zal uitrekken bij 't zinken der westerzonnestralen - met de zege zal eindigen van de liefde tot Jahwè, op dien tot wereld en zonde, - dan is Jeroesjaleem gered!’ ‘Jahwè Elohiem geve het, maar de dochter van Mitzrajiem zal den strijd dier jaren tot die zege niet helpen voeren.’

‘Achia, hoort ge desondanks boven het gonzen der insectenwereld en het gezang der vogelen, het Rijkslied uit het lommer der Dawiedstuinen niet uitklinken?

‘Ik meen het te hooren als gij, maar 't is mij, of daar nog weer boven uit, nieuwe hymnen stijgen, maar anders gezangstemd, dan die van Dawieds psalmenharp...’

‘Achia, gij belet mijn ziel op te stijgen uit de benauwenissen van mijn vrees en rouw...’

‘Mijn vriend, 't is immers op uw wensch en den mijnen, dat wij deze wegen gaan en dit oord van vreeselijken, doodschen ernst laat zich in het beeld van het Masjiaansche rijk niet opnemen.’

Die weg boog thans zuidwaarts.

Na een wijle zwijgend gaan, keerde Zaboed zich nog eenmaal om. ‘O, zie toch Achia, het prachtige spel der zonnestralen op muren, paleizen, villae en terrasgeboomte. - O, leefden die twee nog, Dawied en Nataan.’

‘Dat is voorbij, Zaboed...’

De ruggen achter den Mashith deden hun ronde einden naast elkaar rijen in het drooge waterdal, terwijl de westelijke oever een rechten wand vertoonde. Op de uiteinden dier bergruggen, die het licht der dalende zon ontvingen op hun witte senonkalk, vlekten knoestige terebinthen in kleine groepen de glooiende hellingen.

Hier en daar zwierf een herder met zijn dieren, die met het hooi der reeds verschroeide voorjaarswildgroei zich generen moesten reeds in den voorzomer.

Lieflijk klinken hun eenvormige fluittonen door de zoele stilte.

‘Zaboed, zal de Jehoedeesche herder nog lang zich verwant voelen aan zijn koning?’

‘Mijn vriend en dat vraagt ge terwijl de echo's van het Sjir nauwelijks slapen in deze dalen?’

‘Is er oorzaak voor mijn vraag?’

‘En elke Nisaan zal ze weer wekken immers?’

‘Ook als de Mitzrajimietische geen vrouwenbeeld naast zich zal dulden?’

‘Achia, al was het alleen uit vereering van mijns vaders laatste woorden in onze raadszaal, - kan ik uw vraag niet ontkennend beantwoorden.’

‘Ik heb de laatste jaren veel met uw vader gesproken, Zaboed. Zijn eigen zoon was vriend des konings geworden, Choesjai's ambt bij den grooten Dawied, en zijn vaderhart was trots op uw plaats aan het hof van onzen heerlijken jongen heerscher. Maar verwondert het u, dat hij mij dingen toevertrouwde, die 't was, of hij schroomde u te zeggen, schoon hij mij nooit verbood, u er deelgenoot van te maken?’ ‘Achia, ik kan begrijpen, dat er voor een “gij zijt die man”, eens door mijn vader tot den ouden koning gesproken, behalve Jahwè gewijde trouw de kracht van den manlijken leeftijd noodig is. Heeft hij niet zijn laatste krachten in voorhoofdzweet, dat welhaast in doodzweet zou overgaan, besteed in den dienst van zijn jongen vorst en zijn God?’

‘Maar zijn zielekreet: o mijn zoon, mijn koning: niet naar Mitzrajiem,

- besloten gebleven tot heden binnen de wanden der troonzaal, spant mijn ziel tot berstens; - begrijpt ge dat?'

'Achia, 's konings plan, een pharaonendochter uit Mitzrajiem ten troon te voeren, is tegelijk het plan, mijn schoonzuster te doen terugtreden naar de stilte der vrouwenvertrekken.'

'Dat zal een zwaard zijn door haar ziel. Dat zal een wonde worden, die bloedend zal tot haar jongsten snik.'

'En die doodsteek moet eerstdaags een eind maken aan haar gouden droom van onbeschrijfelijk vrouwengeluk, een geluk als van Chawwa voor haar val, een geluk, dat na Abisjag geen vrouw meer smaken zal.' 'En door mijn huwelijk zal ik altijd getuige zijn van die smart. Mijn arme Boeni, zal aan dat lijden deel hebben, bijna even sterk, als zij, wie het trof.'

'o Achia, - mijn blikken naar de glanzen van zonlicht en hoop was een laatst vaarwel daareven aan het hoogst denkbare geluk. Achia ge hadt gelijk met al uw vragen en al uw twijfel!'

'Mijn vrouw heeft het mij wel medegedeeld, wat haar zuster eens tot haar zeide:

"En toch Boeni," - zoo sprak ze - "in al mijn onmetelijk geluk was een teere plek: ik voelde wel, al die heerlijke Libanoonweken was ik het, die ons geluk moest uitspreken, was ik het, die zijn bevestiging moest uitlokken, was ik het, die zijn wijsheid en wetenschap moest opwekken, te stralen over ons zielsparadijs. En ja, dan sprak hij onvergetelijke dingen, maar wat mij ook als een onvergetelijke stille dreiging bij bleef was: dat hij niet eenmaal uit de volheid van eigen onmetelijk geluk heeft gesproken..."

"Wanneer zullen de tranenwellen drogen, die straks dat verloren geluk gaan beschreien?"

Hij greep de handen van den jongen profeet.

"Och Achia, waarom tracht ik mezelf te misleiden: het Sjir kan reeds geen tweede maal meer weerklinken - onze jonge koning is immers geen wreedaard... Zeg mij, is het tweede paradijs niet eigenlijk reeds verloren? Het waren de avondglansen van een eindeloozen nacht, die mijn blikken daareven boeiden!"

"Heeft het eerste paradijs langer gebloeid?" vroeg Achia bewogen. De oogen der jonge dweepers met de gouden beloften aan Dawied gezworen vervolgden zwijgend een lang eind weegs.

Een lichte huivering beving hen eindelijk.

"Laten we hier wachten," sprak Achia, "tot de slaven ons bereikt hebben."

Loema had een drietal, beladen met al wat vereischt was, om een nacht in de Jehoedeesche woestijn door te brengen, bevolen, achter den priester en den profeet op een boogschot afstands te volgen.

Toen ze in zicht kwamen, vervolgden de vrienden hun weg.

“Zaboed,” herinnert ge u dien Sjebaatavond - ook in Nisaan, - kort na het sterven van koning Dawied, dat gij den koning vondt in de cel van uw vader en gij beiden als zijn leerlingen u gezet hadt op een bank tegenover hem?’

‘Ik herinner het mij, Achia. De koning vroeg mijns vaders oordeel over de tegenstelling Efraiem-Jehoeda.’

‘En toen gij beiden waart heengegaan, riep hij mij tot zich en sprak bewogen en terwijl de luchtervlam zachtjes wiegde op den avondwind:

“Mijn zoon, toen ik een uur geleden de schemering zag dalen over de bergen der woestijn van Jehoeda, die als wilde dieren draven en dringen naar het Zoutzeedal, die woeste, huilende wildernis, het symbool van voldragen zonde en dood, toen dacht ik aan de daemonenwereld, die ons bedreigt. - Daar is het, dat Sataan zijn uitnemendste heirkrachten heeft samengetrokken. En het Kidroondal bindt Jeroesjaleem aan het Zoutzeedal. Vandaar uit is het, dat ons tweede Paradijs wordt bedreigd, gelijk eens in Eden het eerste.”

“Mijn zoon, sprak hij, mijn dagen zullen worden afgesneden, eer die strijd zal worden beslist.”

“En ach, hij heeft een aanslag, een forsche, beteekenende aanslag op de heerlijke veste nog moeten zien, gevaarlijker dan die in Dawieds val is gepleegd.”

“Maar laat ik verder vertellen, wat hij sprak.”

“Achia,” sprak hij huiverend, “er wordt in de hemelen iets voorbereid. Wie beleefde sinds Mosjè grooter voortschrijding in de openbaring Jahwé's aan ons volk, dan wij in de laatste jaren hebben gezien?”

“De schaduw van den lijdenden Masjiaach is weggeborgen in het graf.” - Masjiaach kan niet blijven lijden. Die eerste schaduw moet gevolgd worden door den beelddrager van zijn overwinning.’

‘“Kent gij hem, Achia?”’ vroeg hij.

‘Ik antwoordde’:

‘“Gij meent den jongen koning, mijn vader;”’

‘“Dien meen ik, en ik ken hem als een vader zijn zoon kent. In hem zijn de overwinning en de nederlaag beide. Onthoud, Achia, wat ik u heden zeg.”’

‘“En als ik er niet meer ben, strijd dan met Zaboed aan zijn zijde en

steunt in hem de kansen der overwinning: opstanding uit zonde en dood, - Masjiaach, Jeroesjaleem... het paradijs herwonnen.”’

Zaboed drukte hem zwijgend de hand als tot een bondgenootschap tegen menschen en daemonenmachten.

Ze waren thans reeds diep doorgedrongen in het rijk der laatsten.

Het landschap had met luider stem, die ze niet bemerkt hadden, geroepen en gezongen in schrikwekkende melodieën, eerst zacht, dan zwellend: ‘Weg met de beloften Jahwè's! Verdoemden als wij zullen de menschenkinderen zijn!’

Opeens drong het tot de zielen der jonge Masjiaachminnaars door. Door links en rechts honderden meters oprijzende wanden drong het dal zich kronkelend voort.

Steeds wilder schoonheid, steeds vreeselijker ernst.

De duisternis viel. Daar, oneindig hoog boven hun hoofden een smalle strook van het reeds besterde hemeldak.

Wat bergden aan beide zijden die donkere holen?

Reeds klonk geschrei van hyena en chacal en heel in de verte leeuwengebrul, - de vijanden van Jehoeda's kudden en herders! Het slavenescorte stak de toortsen aan en men legde pijlen op de bogen. Daar klonk honderd meters boven hun hoofden het klaaglijk schreeuwen en schreien van een vogel, die over hun hoofden heen zich met langzamen vleugelslag voortbewoog tusschen de rotsmuren. Een huivering greep de wandelaars aan.

‘Achia, laat ons naar Jahwe's vermaan geen acht geven op zijn schrei. Naar Sataan hooren, is reeds hem gehoorzamen. Wij hooren alleen naar onze profeten, tot eens de groote Sjilo komt!’

Het vreeselijkste van den tocht was volbracht.

Rechts opende zich een woeste zijkloof, maar snel steeg zijn bodem omhoog en 't was of aan zijn einde nog iets van zonneglans blonk.

Zonder spreken trachtte men zich zoo snel mogelijk te redden naar dat licht.

Op de hoogte was het schouwspel verrukkend.

Overal de oneindige eenzaamheid, als in een droom verloren en diep beneden nog de huilende wildernis, in zwarte nacht nabij.

Reeds was de zon achter de kamlijn der Jehoedeesche bergen verzonken en wierp nog scheidend licht over de woeste rotsmassa's rondom.

Aan den hemel een onbeschrijfelijke kleurenpracht.

Het rosse goud van den horizon ging in duizend schakeeringen over in het diepe blauw van het zenith.

Roerlooze avondstilte heerschte over de onpeilbare eenzaamheid der bergen.

Snel bleekte het purper in het Westen. De schaduwen in het Oosten verdichtten. Boven de bergen van Moaab stond een zilveren maanvlijm.

Ster bij ster ontgloeide aan den donkeren boog en met steeds verrukkelijker helderheid bloeide de luister daarboven op.

Over Zaboed en Achia kwam de rust van geredden van voor de poorten der sjeool.

Toen ze den volgenden morgen de grauwe muren der Dawiedstad weer ontwaarden, dalend van de hoogten naar de zuider heuvels bij Jeroesjaleem, toen hield Achia zijn vriend staande.

'Zaboed, met heiligen toorn in mijn ziel nader ik weer tot onze muren en burchten.'

'De last uws vaders, op onze schouders gelegd, met den jongen koning te strijden tegen de machten, die het ideaal der jonge dynastie bedreigen, kon wel sneller dan ons lief is veranderen in een strijd tegen hem.'

'Jahwe geve, dat die tijd nog ver is, maar eens komt de dag, dat voor mij binnen die muren geen plaats meer is.'

'Laat dan onze vriendschapsband zijn, als die tusschen Dawied en Jonathaan. Verbreekbaar alleen door den dood.'

Ze vielen aan elkanders hals, kusten elkaar en zwoeren elkander die trouw.

30/3 '36.

Eindnoten:

1) Lett.: Lied der liederen, (v.g. Canticum canticorum.) - het Hooglied.
2) Bij de Hoogliedvertaling dient men rhythmisch te werk te gaan, hoewel niet zoo streng, als in westersche metriek. Dr. Martin Thilo, 'Das Hohelied neu übersetzt', Bonn 1921.
3) Een zedelooze vrouw, die zich dekte met een sluier, Gen. 39:14.
4) Men heeft het offeren van Dawied en Sjalomo gelijk willen stellen met dat van Sjaoel. Geheel ten onrechte. Bij den laatste was het de poging, het priesterambt van den cultus aan het koningschap te trekken, zooals hij dat kende bij het grootkoningschap der volken. - Bij de eersten is het een recht, voortvloeiend uit hun typologische roeping: die van het Malkizedeqsch priesterschap. - Zie mijn 'De Sjoenemietische' pag. 24.
5) Wie hier met morgenwind of dageraad vertaalt, zooals o.a. de Statenvertaling, draagt westersche aandoeningen in den tekst in, zegt Thilo. Bedoeld zijn de weldadige scherpe schaduwen van den heetsten zonnetijd (van 's morgens ± 9 u. tot 's namiddags 3 u.). 'Das Hohelied' pag. 8/11.
6) De Antilibanoon.
7) De Amorietische naam voor Chermoon.
8) Hier zijn weggelaten uit VI vs 5b, 6 en 7, die reeds voorkomen in IV 1b, 2, 3. - Daar deze verzen bij 5a en de voorafgaande het tegendeel doen van aansluiten en niets motief- of refreinachtigs hebben, vermoed ik hier de vergissing van een overschrijver, hoewel men met deze vermoedens uiterste soberheid dient te betrachten. Wie wil, mag ze tusschenvoegen, maar passen doen ze niet. Ze breken het hoofdstuk in tweeën met een geheel andersoortige stof.
9) Machanajiem is: dubbele legerplaats, in Gen. 32:2 verklaard als: twee heirlegers. Zie "De Sjoenemietische" pag. 340 en mijn "Het Hooglied" pag. 13, 14.
10) De Mandragora of Alruin is een plant, aan welker wortel en bessen de macht werd toegeschreven, om minnedrift op te wekken.
11) Bekend i s de hypothese o.a. ook door Benzinger aangenomen, dat de cultusmuziek van Israël verwant zou zijn geweest aan het monotoon, nasaal gezang der Arabieren.
Ik merk daarbij op, dat ook het lied der Arabieren opvalt door uiterst simpelen inhoud.

Bij de trotsche kurven van het psalmlied van oud-Israël weiger ik te eenenmale, mij dat monotone genazel te laten opdringen voor de psalmmelodieën.
Ik behoud mij het recht voor, trots alle saecularisatiepogingen der archeologie van het ongeloof, te gelooven in een melodie, die aan de hoogten en dalen van het lied beantwoordde, dat ze dragen moet.
Zoo late de lezer ook zijn muzikale phantasie vrij bij de bekleeding met melodie van het Sjir ha-sjirîm.

12) Reeds bij pag. 119 van het eerste deel dezer cyclus: 'De Sjoenemietische' heb ik opgemerkt, dat de commentaar van Dr. van Gelderen (Korte Verklaring der H.S. I Koningen 1-11) teveel het Messiaansche in de Davidsfiguur voorbijziet, waar het betreft de executie van diens testament. Grondgedachte der Openbaring is hier: De lijdende Christus kwam niet, om zich te wreken. Wel acht v. G. onderscheiding door David in zichzelf van den mensch en den Gezalfde des Heeren mogelijk, maar dan was hij toch in niets verhinderd - ja meer: ten hoogste verplicht geweest, dien laatste verschoningloos te wreken.
Dr. de Groot in 'Tekst en Uitleg' op II Sam. 19:22-24 maakt het wel heel erg, als hij durft schrijven: De geschiedenis van Sjimeï vormt een der duistere bladzijden uit het leven van David, bijna zoo duister als die, waarop de namen van Bat-Sjeba en Oeria voorkomen.
Daar hebt ge weer die halfgeloovige, anthropoiede beschouwing der Openbaring, die voor Sjaoel en Sjimeï en al wat zich verheft tegen de kern dier Openbaring in haar aanbiddelijken luister, toch eigenlijk in haar onderbewuste partij trekt.
Gelijk eens de triumpheerende Christus recht zal doen, over allen, wier oog Hem zien zal, ook over die Hem doorstoken hebben, - zoo zijn typus tegenover Joaab en Sjimeï.

13) Zie John Garstang 'Joshua-Judges', pag. 354 55. Zie ook Ed. Meyer, Geschichte des Altertums II 401-406.

14) Dr. van Gelderen teekent aan bij I Kon. 11:1: Verder had de koning Salomo vele vreemde vrouwen lief (en wel nevens de dochter van Farao): Moabietische etc. - 'In het voorbijgaan wordt over de dochter van Farao een opmerking gemaakt, welke ik aldus versta: Al wat hier gezegd wordt, heeft op haar geen betrekking, zoodat haar ook niet de blaam treft van Salomo tot afgoderij te hebben verlokt. - De schrijver verwijst dan naar zijn verklaring van 3:1-3. Toch spreekt de juxtapositie van 11:1 minstens even sterk als de schijnbare uitzondering in 3:1. Bovendien: het kan kwalijk de bedoeling zijn met die enumeratie hier en in Deut. 7:3-4, te zeggen, dat huwelijken met vrouwen uit andere dan de hier genoemde (buur) volken wèl toelaatbaar waren. Ze zijn echter zoover weg, dat de doorsnee-Israëliet tot zulk een huwelijk niet licht zou komen.
De relaties der koningen evenwel reikten verder en verbiedt de koningswet van Deut. 17 niet met nadruk alle relaties met Egypte, die tot terugkeer naar dat rijk zouden kunnen leiden? - En wat was daarvoor gevaarlijker, dan een vorstenhuwelijk? - Dus èn om deze bijzondere reden èn om de algemeene reden: geen heidensche vrouwen, acht ik - in afwijking van Dr. v. G. het Egyptische huwelijk dubbel gevaarlijk. Dat de Egyptische koningsdochter Salomo niet tot afgoderij bracht, weten we bovendien niet met eenige zekerheid. Dat ze - al zou 't alleen maar door haar aanwezigheid in Jerusalem zijn geweest - zijn neiging tot het inperium der volkeren voedde, wie kan dat betwijfelen?
Wel laat ik haar zelf in een schijnbekeering tot Jahwe, uit een sympathieke verstandsoverlegging dus, zich aansluiten bij het Jahwisme, maar dat is romanstructuur, geen exegese.

II Naar het land van Amon-re

Den laatsten Nizaan, 's morgens zeven uur.

De zon, een stonde reeds boven de kim, kan de tinnen van den Sioon nog niet bereiken over den top van den Mashith[15)] heen.

In de vochtige kilte van den nacht, die nog heerscht op het plein tusschen de burchten, een gewoel als op den kroningsmorgen.

Van de Kretensisch-Philistijnsche lijfwacht ieder vijftig man in veldkleedij.

Hun feestgewaden, gepakt in linnen zakken, worden op de ruggen van lastkameelen gesnoerd, die onwillig brommen.

Dichter bij den verbindingsboog der burchten een groep van twintig kameelen voor rijden onder den man bestemd, de koppen schuddend, omdat ze uit de warmte hunner stallen zijn gehaald.

Eliaab, de zoon van Safaat, de nieuwe hoofdman van de lijfwacht, Benaja's opvolger, oefent vol spanning zijn krachten, opdat niets hem zal ontgaan.

Daar worden door koninklijke stalknechten op het plein geleid vier kameelen, zorgvuldig geschoren en prachtig getuigd. Van nieuw, geel, glanzend leer zijn de zadels, de buikriemen, de hoofdstellen. Eén der dieren draagt op den kop een pluim van witte struisveeren. Bij Eliaab hebben zich gevoegd Zaboed en Elichoref, de nieuwbenoemde schrijver, zorgvuldig toeziend, of de kisten, die zijn gereedschap bergen, veilig gesnoerd worden aan het zadelraam van een lastkameel.

Daar komen van hun woningen op de terrassen Benaja en Achia op door de poort tusschen de burchten.

Men groept zich bij elkaar en fluistert en wacht...

De ziel van Sioon, de zoon van Dawied, de jonge volkerenherder, zal aanstonds verschijnen.

't Is Loema, die uit de lage deur van den ouden burcht naar buiten komt en zich voegt bij de groep der rijksgrooten.

De koning heeft de twee laatste nachten doorgebracht bij de koningin Naäma in de torenkamers van Melkizedeqs cyclopenbouw.

Hij kan elk oogenblik worden verwacht.

Opeens wenden de hoofden zich naar de Noorderpoort, waarvan een vleugel knarsend wordt geopend om den Koheen Gadool binnen

te laten. Ook hij voegt zich bij de groep der rijksgrooten, die hem met eerbied verwelkomen.

Dan een klein tafereel in de geopende deur van den ouden burcht: de koning, zijn gemalin met den kleinen kroonprins Rehabeaam op den arm, omhelzend en kussend de beide dierbaren, - dan snel toetredend op zijn grooten.

Allen, behalve de hoogepriester, die eerbiedig en strak zich stelt, buigen zich op een knie.

'Sta op mijne heeren, Jahwe zegene u.'

'Jahwe make uw reis voorspoedig, o koning,' sprak Zadok; 'die achterblijven, begeeren u nog eerbiedig te groeten.'

Sjalomo drukte allen de hand. Een beminlijke lichte lach spande zijn lippen.

'Aan uw trouw en uw heldenzwaard beveel ik andermaal het koningkrijk, legeroverste,' sprak hij tot Benaja. En tot Zadok: 'Aan uw gebed, Koheen Gadool mijn reis en haar doel.'

De stalknechten deden de kameelen knielen.

De koning besteeg den gepluimden, Zaboed en Eliaab en Elichoref de anderen.

Zwaaiend en wiegelend met hun berijders, rezen de dieren op...

De lijfwachten, reeds opgestegen, hadden zich in rotten geschaard. 'Vooruit!' riep de koning vroolijk.

De poortdeuren gingen knarsend open.

Tallooze kameelhoeven kletterden over het plaveisel tot de stoet links achter de muren verdween.

Eerst ging het naar de Weststad. Daar zouden de trosknechten met andermaal een kameelenconvooi, dat alle benoodigdheden voor de reis naar Tanis droeg, zich aansluiten.

Heerlijk geurde de morgen der late lente.

De schaduw van Joaabs oude burcht lag op den weg naar Beethlechem, die onder de inzettende zomerdroogte reeds stoffig en rul was geworden tusschen de heuvels van cenomaankalk, welker vuilbruin zich toonde, waar kreupelhout of hier en daar een lage olijf ze onbedekt lieten.

De regens namen af, de temperatuur steeg, de teerste lentegroei was reeds verdord.

De stijgende zon beglansde de bronzen helmen en maliënpantsers der zwaargewapenden, die in rotten van vier de korte stoet openden. De koning, naast hem zijn vriend en schoonbroeder Zaboed, liet zijn taal en stemming glanzen als de rijzende morgenzon.

‘Zaboed, toen ik twee jaar geleden mijn landelijke bruid ging halen, was het nacht. Is er geheugen, ook van geuren, Zaboed?’

Voor de aangesprokene kon antwoorden, vervolgde hij:

‘Ongetwijfeld. Ik ruik nog den nachtelijken wasem der kruiden langs den weg, het jonge loof der nooteboomen, dat geurde aan de berghellingen van den weg naar den Chaar Sophiem.[16] - Van verliefdheid en hope heb ik ze toen niet bemerkt, maar hier tusschen de kale bergen verkwikt mij nog haar herinnering.’

‘Ik wil heel die wondere plantenwereld leeren kennen, Zaboed. Waar schuilt haar geur? Overal of alleen in de bloemen? En indien ja, waar dan in de bloem?’

‘Mijn vorst, wijd is uw begrip en ruim uw hart, maar laat mij thans pleiten voor de lotos van Egypte, die op deze reize recht heeft op al uw peinzen en zinnen gelijk voor twee jaar de Sjosjanna[17] van Sjoeneem...’

Het sneed Zaboed door de ziel, toen hij dat zeide...

Hij had hedenmorgen Boeni mogen openbaren, wat er ging geschieden. Nu wist Abisjag het ook...

De laatste dagen had Sjalomo haar vertrekken gemeden, - ook des nachts... ook een afscheid...

Maar hij, Zaboed, was thans in zijn functie van vorstendienaar, vorstenvriend.

De koning glimlachte.

‘Gij hebt gelijk. - Nofernere, mijn prinses, hoe kon ik u een oogenblik vergeten.’

‘Mijn vorst, als de trekken van haar portretbeeldje niet bedriegen, - en de roem der kunstenaars van het paleis van Tanis verbieden, daaraan te denken, - is uw uitverkoren prinses van een schoonheid, als waarvan in onze gebieden nooit is gedroomd. - O, de koningin Abisjag is schoon, maar in haar schoon en dat van haar zuster overheerscht het lieflijke, het landelijke.’

‘In de schoonheid van prinses Nofernere, - dat leert de eerste aanblik van haar beeld, liggen als vlammen in porfier, de eeuwen gekoesterde heerlijkheden van Mitzrajiem's wereldheerschappij. De koningin Abisjag is een veldbloem, prinses Nofernere is een kweeking van groot-koningshoven.’

‘Dank, mijn vriend voor uw juiste en welsprekende woorden. En zoo brengt ge mij na uw vermaning, om in plaats van over bloemen, over vrouwen te spreken, met uw beeldtaal toch weer naar de bloemen terug. - Maar dat ligt aan Gods schepping en niet aan u.’

‘En behalve haar symboliek in de bloem en de vrouw hebt ge ook aangeduid de symbolen van de oude en de nieuwe koers in mijn rijk.’

‘Het Sjirha-sjirimfeest namelijk is de top der openbaring van onze eigen volkskrachten en gaven geweest, tot op den dag, dat ik in mijn rijksraad de gedachten heb gegeven, die uit de gedachten Jahwe's moeten volgen, die Hij gedacht heeft over het huis van mijn vader Dawied.’

‘Ik wil het gaarne zoo met u zien mijn vorst, alleen...’

‘Waarom breekt gij af?’

‘Ik dacht aan des ouden profeten onrust, ontstoken als een vuur door uwe woorden.’

‘Der ouden denken en voelen moet eens blijven stilstaan en dat begint meest vóór hun bloed stilstaat. Zoo voelde mij uws vaders verzet aan.’

‘Het is mogelijk. Is het onmogelijk, dat Jahwe, die zoo vaak door hem sprak, ook toen door hem gesproken heeft?’

‘Kunt gij dat met zekerheid uitmaken?’

‘Mijn vraag, mijn vorst, bedoelt werkelijk, uwe wijsheid beide mogelijkheden voor te leggen.’

‘Ik weet het, - maar ik meen, dat de vergezichten, die mijn kroningspsalm opende, duidelijk wijzen in de richting, door mij gekozen. Die keuze is biddend voor Jahwe gedaan. - Dwaal ik, dan is het met zijn Goddelijken wil en wie heeft dien ooit weerstaan?’

‘Ik zal mijn gebeden bij de uwe voegen, mijn vorst, en worstelend met u zoeken om Sioons heil en het heil van het huis van Dawied.’ ‘Wat zijn de woorden van een lied en een vrouwenhart bij die van een koninkrijk op weg naar wereldsmacht?’ spon het denken voort des gekroonden jongelings.

De stoet was in de Rephajiemvlakte afgedaald.

Het stervend plantenkleed bedekt de rotsbanken met hun geelgrauwen wand en kleurt ze met het bruin van het onbedekte gesteente. Vanuit de rijpende gerstenakkers klimt het geroep der wachtels en de leeuwerikken jubelen in het diepe blauw.

Heerlijk geuren de wijnstokken onder de vijgeboomen, wier vroege vruchten snel rijpen tusschen de breede bladeren.

‘Zaboed,’ sprak Sjalomo, ‘roep Eliaab naast mij. We zijn hier op een bodem die krijgsherinneringen oproept.’

Zaboed dreef zijn kameel naar het hoofd van den stoet en riep den

lijfwachthoofdman aan 's konings rechterhand. Zelf deed hij zijn kemel zwenken aan diens linker.

‘Drukken u de zorgen voor den troep, overste? - Van ons vertrek uit den Sioon hebt ge u niet meer aan ons vertoond.’

‘In elk geval, mijn vorst, ieder te kort in mijn dienst bij de eerste buitengewone plichten, die van mij gevraagd worden, zou ik, indien gij ze mij al vergaaft, moeilijk mijzelf vergeven.’

‘Bravo, maar gebied de manschappen hier een oogenblik rust te houden. Wij gaan den Baäl-Periziem op en ons herinneren, wat zich hier voor ruim dertig jaar heeft afgespeeld. Als ik mij niet vergis, waart gij wapendrager van mijn vader in den tweeden slag.’

‘Dat was ik, mijn koning en...

Sjalomo wendde zich om tot Elichoref, die tot nog toe achter hem en Zaboed had gereden.

“Heer schrijver, ik verwacht van u een getrouw verhaal van alles, wat onze herinnering waard is omtrent deze reis.”

Hij wendde den kop van zijn kameel naar rechts en reed in draf vooruit, gevolgd door zijn grooten. Stof steeg op van het rulle zijpad, dat naar den lagen bergtop leidde.

“Hoe zien we hier de vlakte als een meer zonder water, weggevloeid naar het Westen door het dal van Beeth-Shemesh. Zoo zag de Philistijn ze ook, toen hij hoorde van mijns vaders huldiging door de Joseefstammen en Joaabs verovering van den Jeboesietenburcht. - Dadelijk zijn ze met groote haast en in alle stilte hun legermacht gaan oefenen en versterken en terwijl mijn vader aan den nieuwen burcht liet bouwen, bouwden zij aan hun plannen van verderf: als het mogelijk was, het vereenigde jonge koninkrijk weer tot ontbinding te brengen.”

“Toen vroeg mijn vader aan Jahwe: zal ik tegen hen optrekken? En Hij antwoordde: trek op, want ik zal ze u overgeven.”

“Toen - als een doorbraak van bruischende wateren door een dam zijn de giboriem[18)] en de Kretenzers onder Benaja, hun overste, naar beneden gestormd en hebben de koorden der Philistijnsche slagorde verbroken. Benaja greep naar links en Joaab naar rechts en in enkele uren was de zege aan Dawied. - Hun afgoden vielen in onze handen en die van metaal zijn opgesmolten voor den tempelschat.”

“Maar de Philistijnen waren uitnemende krijgers. Ze hebben zich trachten te herstellen en 't nog eens gewaagd, nu bij nacht. Doch onze wachtposten waren wakker en het werd op den Sioon geboodschapt.”

“Toen zijn onze troepen naar den westelijken rand der vlakte geslopen en legerden zich achter den vijand, die den weerstand weer van het oosten verwachtte.”

“Achter het lage, smalle woud van moerbeiboomen, hier voor ons, lagen ze.”

“Toen opeens een stormwind, die door de toppen der struiken voer...”

“Jahwe's engelenslagorde daalde neer.”

“Mijn vader wist het en had er op gewacht.”

“Met de grootste snelheid rukte hij op, greep de Philistijnen in den rug aan en een dolle vlucht begon nu naar het Noorden, naar Mispa en Gibea en maar weinigen ontkwamen, om de onder hen aangerichte slachting te boodschappen in de steden.”

“Het was van toen, Eliaab, dat ook gij u uw eerste wapenfeiten weet te herinneren?”

“Zeven Philistijnen vielen door mijn hand en uw groote vader, o mijn vorst, prees mij en noemde mij dapper.”

“Bij den vrede,” ging de koning voort,’ ‘eischte mijn vader een philistijnsch escorte tot zijn lijfwacht, waarover ik u het bevel toevertrouwde, mijn vriend Eliaab. Maar gevaar van de zijde onzer oude vijanden dreigt er sinds niet meer.’

‘En zie nu, mijne heeren, aan uw linkerhand schemert door de resten van den morgennevel de muur van Beeth-lechem, de noordelijkste sterkte van het Zuiden en nog vlak bij ons ligt de Sioon, de kern van ons nieuw Jeroesjaleem, de zuidelijkste veste van het Noorden.’

‘Dat was de lassing, die het vuur van den naijver onzer westelijke buren weer los wilde smelten.’

‘Jahwe heeft het verhoed door het zwaard van Dawied en zijn helden. - Laat ons zwaard er voor waken, dat het een nieuwen vijand zou gelukken.’

Een kort, driftig: ‘Leve onze koning’ weerklonk.

Men reed terug naar den troep. Een uur bevond men zich thans van Sioon af, een uur opnieuw en men was te Beeth-lechem.

De middag einde-Nizaan is niet zoo heet, of ze laat het reizen nog wel toe. Bovendien, men ging boschrijk landschap tegemoet.

Beeth-lechem werd uitgeschakeld als pleisterplaats. Het lag iets zijwaarts van den weg naar Chebroon. Dat bespaarde dus tijd.

Links, aan de overzijde van het dal, daar lag het op zijn witten kalkheuvel binnen zijn grauwe muren. Op zijn steile helling met door

tuinmuren omzette terrassen groenden de knoestige olijven. De wijnstokken rankten omhoog aan de bladerhutten der vijgeboomen en slingerden over de tuinmuren.

Fluweelen grasplekken groenden nog tusschen de gerstevelden. Vlijt en vrucht, melk en honing.

Daarboven stonden de beide westerpoorten, de noordelijke en de zuidelijke vriendelijk open.

'Boaz, Roeth, Jisjaj,' riep Sjalomo, toen ze voorbijreden, lieve gestalten uit den jongsten voortijd, wieg van Dawieds huis, mijn Beethlechem, ja, gij zijt gedoemd, klein te blijven, omdat mijn Jeroesjaleem groot moet worden, zooveel kleiner gij, als een wieg kleiner is dan een troon!'

In het dal, waardoor de weg ging, ruischten de gerstevelden op den sluimerigen laten adem van den morgenwind. Reeds hier en daar had de sikkel zijn slag geslagen.

Kronkelend met het dal, eens tusschen de kalkrotsen geslepen door de wielingen van de eerst aandruischende en straks weer wegzuigende zondvloedwateren ging het langzaam voorwaarts.

Het geboomte op de hellingen werd dichter, de eiken hooger en forscher.

Schaduwrijke ahornen en platanen stonden er tusschen en vergoedden met hun vroege, groote bladeren, wat het doorschijnende jonge eikenloof nog niet kon: een zoet geurende schaduw geven, 'als de dag nu heet werd.'

'Zaboed, ook op reis naar Mitzrajiem geeft ons dierbaar land nog zijn natuurpracht, al is het hier geen Libanoon als boven Sjoeneem.' 'En een pracht, zooveel dichter bij uw koningsstad!'

'Ja. Het is voor koningen, om bewaterde tuinen aan te leggen, en ik zie in de toekomst een breeden, geplaveiden weg van de Zuiderpoort in den nieuwen stadsmuur naar deze streken en een cederen huis tusschen het smaragd van het loover, met vijvers en waterloopen om er de bloem van Mitzrajiem te kunnen kweeken, de witte en rose en blauwe lotos... hoor, daar klatert een bron!'

Reeds lang vóór Sjalomo hadden de kameelen het water gemerkt. Met moeite weerhielden hun berijders hen van den draf. Zij hadden niet opgemerkt, wat hen aandreef.

Maar het was de plaats der lange rustpooze nog niet.

Nog een uur verder naar het Zuiden goten drie bronnen, aan weerszijden uit den bergwand klaterend hun met geen goud te betalen rijkdommen uit.

Daar was de lente, onder het bladerdak van reuzeneiken, van terebinthen, van esschen en populieren bewaard.

Daar blonk nog de roodbloei: hemelrozen en bloedimmortellen, affodillen en hennatrossen, - en aan de kleine watervlakken drie tot vier meter hooge oleanderbossen, de roodbloei in de hoogte.

Tros en troepen legerden zich om de watergoten in het dal, die de bronnen rijkelijk vulden.

Sjalomo klom met zijn grooten naar een door den hoofdman van den tros uitgezochte plaats aan de westelijke berghelling.

Het plantenkleed geurde er, het vogelenkoor verving er de zangers bij de paleismaaltijden.

De zon stond hoog reeds, maar nog niet in het Zuiden. Een uur kon de rust duren, dan was de middag bereikt. De tocht naar Chebroon eischte dan zeker nog zes uren.

Des konings stemming wekte die zijner gezellen.

'Nog twee dagen, mijn vrienden en we zitten in plaats van in het gras, aan den disch van pharao Psoesjennes. - Dat zijn na Joseef de eersten uit Jisraeel.'

'Maar Joseef was eerste dienaar van den vreemden maar geweldigen "omarmer der landen", pharao Apepi den derde[19], wiens voorgangers het rijk tot dubbele oppervlakte en tot groote macht hebben opgevoerd. Pharao Psoesjennes regeert met de hulp van Noet-Amon-priesters...[20] misschien in werkelijkheid alleen over het noordelijk, dat is: over het halve rijk.'

'En bovendien is mijn vorst geen groote bij den pharao van heden, gelijk onze groote Joseef bij dien uit een verleden van bij de zeshonderd jaren.'

Sjalomo glimlachte om Zaboeds woorden.

'Dat is wel het meest beslissend voor den rang, waarin wij zijn gastvrijheid gaan genieten.'

'Maar,' vervolgde hij eenige oogenblikken later: 'wie uwer wacht een taak als mij? - Het gesprek met de Mitzrajiemers in de taal van Akkad[21] zal met wat tolkenhulp aan den disch en in de raadszaal wel gelukken, maar ik heb daarenboven er mijn liefdehandel in te voeren. Daar kan men toch niet de hulp van een tolk bij inroepen.' Helder klonk aller lach.

'Maar mijn vorst, daar zijn toch hulpmiddelen voor, die het welsprekendst gebruik eener taal ver te boven gaan en die prinses Nofernere even welsprekend zal weten te gebruiken, als haar vorstelijke minnaar,' sprak Elichoref glimlachend en lichtelijk blozend.

Sjalomo zag het en glimlachend ook om de met eenige vrees uitgesproken woorden van zijn schrijver:

‘Toegegeven mijn vriend, maar minnehandel zonder een enkel woord, zou - zooal niet vervelend wordend op den duur, - toch dien handel niet tot haar volledig recht doen komen, maar - al verstond ten spraakt gij het Mitzrajimietisch even goed als mijn lieve prinses, - ik zou er u als tolk al evenmin bij willen hebben.’

‘Mijn beschrijving van uw reis voor het koninklijk boekhuis zou er toch ook niet door winnen, mijn vorst, want gij zoudt dat deel er niet in dulden.’

‘Met een vriendelijk hoofdschudden bevestigde Sjalomo Elichorefs verweer tegen een niet verdiende verdenking.

En zich richtend tot Zaboed:

‘Ik wil in mijn boekenzaal toch ook nog een verhaal van mijn reis naar Sjoeneem en den Libanoon hebben. Gij alleen kunt dat. Maar maak van dat nachtwerk geen werk der duisternis met u beiden. Spreek het Elichoref voor en hij schrijve het op de rol mijner geschiedenissen.

‘Mijn vorst, ik zal al dat nachtwerk bestralen door maanlicht en het licht der liefde van koningin Abisjag, zoodat het met werken der duisternis niets gemeen zal hebben, dan de uren, waarin het viel...’

Weer doemde het beeld van Achia op in zijn ziel.

‘Maar “vriend des konings” is toch mijn ambt. - Heeft de schoonbroeder in hem niet te wijken voor den kroon - en scepterdrager?’

‘Vrienden,’ sprak Sjalomo opspringend, ‘als we de poort van Chebroon willen binnentrekken, voor het duister is, moeten we het hier niet te lang rekken. Eliaab, misschien zal het goed zijn, de kameelen eens een poosje te laten draven.’

Eliaab snelde naar beneden. Zijn bevelen klonken op naar boven en na enkele oogenblikken wiegden de ruiters met verdrievoudigde snelheid langs den weg naar Dawieds eerste koningsstad.

Hij liep over de kam, - die verder naar 't Zuiden een plateau werd - van het Jehoedeesche gebergte. In het Westen de zon boven de blauwe nevels der groote zee, in het Oosten het door de dampen der Zoutzee gesluierde gebergte van Moaab.

‘Elichoref, wat is er bekend van den oorsprong van Chebroon?’

‘In het vijfde boek van Mosjè, o koning, lezen we, dat het zeven jaren na Zoaan[22)] is gebouwd. En Zoaan werd in de dagen der volkeren, die geheel Mitzrajiem en Syrië en Palestina onder hun heerschappij

hadden gebracht, hun zetel in het noorden van Mitzrajiem. En onder hen waren de Chetieten de machtigsten en het was de vesting Chebroon, die zij bouwden, om het Zuiden van wat nu ons land is, in bedwang te houden.

Dit alles geschiedde ongeveer driehonderd jaren,[23)] nadat Abrahaam woonde bij de plaats, die ons in het eerste boek Mosjè Kirjath-Arba wordt genoemd, de zetel der vier. Het is die nederzetting geweest, die door den beheerscher dier volkeren is versterkt met muren en torens als het nu is.

'Kent gij den naam van dien heerscher?'

'In de oudste geschiedbronnen van den Sioon heet hij Chiaan; hij maakte de oude stad Auaris in de Nijlvlakte bij de Groote Zee tot het Zoaan of Tanis van heden, waar de prinses Nofernere woont en werwaarts des koning aangezicht is reizende. Hij noemde zich het eerst: "omarmer der landen", de landen van den Eufraat tot aan de zuidelijke grens van Egypte, terwijl zelfs de machtigste pharao's zich slechts "omarmers der beide landen" noemden, Opper- en Neder-Mitzrajiem.'

'Mijn vriend is een groot kenner der geschiedenissen, wij danken hem zeer.'

'Dus zevenhonderd jaar ongeveer ligt de stad daar verborgen in haar delling en zeven honderd jaar tellen haar muren en de burcht, waarbinnen mijn vader zeven jaar gewoond heeft en wiens oude krochten dezen nacht ons zeven uren zullen herbergen.'

Toen Sjalomo zich nedervlijde op het bed, waarop eens zijn vader sliep, zette hij op de kleine tafel vóór hem het smaragden, rooddooraderd portretbeeldje van Nofernere, de Egyptische koningsdochter.

Een nieuwe lijdensnacht, minder zwart dan de eens doorworstelde, maar zonder einde, had Abisjags hoogstralende levensdag plotseling en ten tweeden male vervangen.

Niet de volksbruid der Godsgedachte zou koningin zijn te Jeroesjaleem, maar de stralende bruid uit het land van Amon-Rê!

'Boeni,' had ze door haar tranen heen geklaagd, toen haar zuster haar het verbijsterend verduisterend nieuws had gebracht, dat ze zelf nog nauwlijks een uur wist, 'Boeni, ons Sjir ha-sjirim wordt nooit weer gespeeld.'

In Zaboeds afzijn werd Boeni's kindje geboren.

'Het mijne is gestorven,' had Abisjag bij dat harer zuster geklaagd.

‘O, Biesj, zeg dat nooit weer! Het kind dat gij gebaard hebt, is onsterfelijk, want het is door Gods Geest verwekt.’

Toen Abisjag Achia eens op de terrassen ontmoette, op weg naar haar zuster, had hij zich voor haar gebogen en gevraagd:

‘Een woord, mijn koningin.’

‘Spreek Achia.’

‘Zal de bruid van ons volk, de bruid van Malkizedeq's feestzaal, de bruid der Godsgedachte, de bruid van het Sjir, niet meer koningin zijn in Jeroesjaleem, maar de koningsdochter uit het land van Amon-Rê?’

Tranen drongen in koningin Abisjags oogen. Ze schudde ten antwoord ontwijkend het hoofd.

‘Naar het visioen mijns vaders,’ vervolgde hij met doffe stem, ‘beeft Jeroesjaleem tusschen de demonenwereld van het Nijldal en het Zoutzeedal... Zoon van Dawied, in de worsteling van zonde en genade in uw hart, wat drijft U, in Mitzrajiem hulp te zoeken... tegen Gods genade?’

De dalende middagzon maakte van de grauwe reuzenmuren van Zoaan, van de Oostzijde gezien, een donkeren wal.

Boven hun ruglijn, flikkerend als vuurwerk, spoten tien, twaalf lichtfonteinen op, - weerkaatste zonnestralen op de met goud bedekte toppyramiden der geweldige obelisken langs den godsweg van den Amon-tempel, die zijn ouderen broeder in Thebe moest overtreffen als het wereldrijk van Aethiopie tot Eufraat het oude Egypte.

Zoo hadden het gewild de lijfelijke Amontelgen, die ten tweeden male na de overwinning der ‘ellendige Aziaten’, der ‘bevlekten’, die anderhalve eeuw Egypte hadden overheerscht, - ten tweeden male èn voor het laatst - een glorietijd hadden geschapen, de dynastieën van Haremheb en Seetnach met als wereldgenie en wereldheld allen overstralend: Ramses II, Ramses de Groote.

Zonder de fout van Amenhotep IV, den ‘misdadiger van Achet-Aton’ te herhalen, had hij de orakel-macht der Amonpriesters van Thebe uit de staatsbemoeiingen uitgeschakeld, door hen te isoleeren in het diepe zuiden en voor de regeering van het rijk, weer even groot als onder Chiaan en de Apopi's, hun residentie Auaris bij de zeekust te herbouwen tot een heel de traditie overtreffend regeerings middelpunt.

Daarvoor had hij alle Aziatische elementen, in die anderhalve eeuw in Egypte binnengelokt en gedrongen, geknecht en met name het Jisraeelvolk in Gosen, gedwongen, Pi-Ramses, dat is Zoaan, dat is Tanis, dat was het Auaris der Aziaten, - met muren van vier en twintig meter dikte te omringen; niet hen terugjagen over den isthmus, terug naar hun zwarte bosschen en dorre bergen en belachelijke steden, maar hun krachten omzetten in steen voor de glorie van Amon-Rê tot uitwissching van den smaad, diens landen aangedaan. Honderdvoudig vergelden, wat ze misdeden aan Amon-Rê en den horizontischen Horus, den valkenkoppigen god van Oon.

Zoo was de Aziatische isthmus met door een reuzenmuur verbonden vestingen overketend en voorraadsteden voor die vestingen als bij tooverslag verrezen.

Zoo waren thans driehonderd jaren na hun bouw, de muren van Tanis een zwarte reuzenwal op den gouddoorstoven namiddaghemel en spoten de obelisken op den godsweg van den Amontempel verblindende stralen tot zijn glorie omhoog.

Breedgekroonde, spreidige sykomoren omringden die zwijgende grauwe muren, ze vlekkend met hun donker groen. De naaldenvrachten der oude tamarisken ruischten op den sluimerig ontwakenden avondwind; in de drooge hitte van den laten namiddag geurden jasmijn- en accaciabloesem.

Daar verscheen in de opening der Oosterpoort tusschen de twee massieve torens de pharao op zijn koningswagen, Psoesjennes, dat is: ‘De ster, die uit de stad opgaat,’ de tweede van dien naam. Hij kwam met groot gevolg uitrijden, zijn jongen ‘broeder’ van den troon van Jeroesjaleem tegemoet, die niet veel verder meer dan zes mijlen van Tanis af kon zijn. Renboden hadden in het nabijgelegen Sin verbinding gekregen met den stoet van koning Sjalomo, die om de groote lagune van Menzaleh heen - uit eerbied voor den gloed der late najaarszon, in nanacht- en morgenritten het laatste deel aflegde van den weg, dat hem nog scheidde van Tanis, eens de omarmer der landen van Nubie tot Eufraat.

Op zijn van goudbeslag en edelgesteente fonkelenden wagen staat thans hij, voor wien de oude naam: omarmer der beide landen, nauwlijks meer past.

Toch siert hem nog geheel het ritueel eener duizendjarige traditie.

De Cheperesh, de blauwe witbesterde helmkroon, omspant zijn hoofd, doet het bruin zijner gelaatskleur duidelijk spreken.

Twee gouden Uraeusslangen, dreigend opgericht aan zijn voorrand,

blazend dood en verderf, tegen wie den zoon van Horus durft naderen. Een fladderende, dunne schoudermantel laat telkens het manlijk bruin van den naakten romp zien en den halskarkant van het fijnste goudsmeewerk, van juweelen, zwaar en de breede gouden banden om bovenarmen en polsen.

Op een hoogen staf aan het wagenfront fonkelt de gouden ramskop van de tweeheid Amon-Rê met tusschen zijn hoornen de zonneschijf. De vurige rossen in prachtig gareel en hoofdstel, gemend door een prins van den bloede, trachten uit te stormen van onder hun moeilijk bedwang.

Vlak achter den koning een tweede wagen...

Hij draagt een slanke vrouwenfiguur.

De vaart van den wagen en de avondwind doen het doorschijnende groene opperkleed, met goudbrokaat omzoomd, dan weer wapperend zich openen en een nauwsluitend zijdefijn onderkleed van witten byssus blinken, dan weer rustig zich plooien om het rijzige lichaam.

Om de blonde lokken een gouden diadeem, fijn luchtig smeedwerk met fonkelend gesteente.

Ook haar wagen wordt gereden door prinselijke handen...

Nofernere, de trots van haars vaders hof, de bruid van den heerlijken Dawiedide, Sjalomo...

Twee loopers ijlen voor de wagens uit en houden met stokken de menigte op een afstand, die, wetend, wat gaat komen, den breeden, geplaveiden heerweg naar Sin, naar de landengte, naar Azië, reeds op een halfuur gaans overdekken.

En daarachter nog twee prinselijke wagens voor het gevolg van den koninklijken gast.

En daarachter en omheen de koninklijke lijfwachten in hun sirjoon's, leeren wambuizen met bronzen schubben.

In Tachpanhes aan den oostoever der groote lagune van Menzaleh, had het gezelschap Sionieten den nacht doorgebracht, die vooraf ging aan de ontmoeting met den lijfelijken zoon der goden op den troon van den horizontischen Horus, pharao Psoesjennes de tweede, ‘De ster, die uit de stad opgaat’, en zijn overschoone dochter Nofernere.

De reisgewaden waren verwisseld voor de praalgewaden. De jonge koning van Sioon in goudomzoomden witten mantel en den gouden, met juweelen besterden band om de zwarte lokken; zijn grooten in kleurige syrische meïels, de lijfwachten in leeren kolders, de

philistijnsche chaco met de veeren en stormbanden onder de kin. De palmen verhoogden hun kruinen, de sykomoren verbreedden hun loovervracht, de tamariskennaalden ruischten zacht, de dalende zon vergulde alles...

De koning reed thans met zijn grooten aan het hoofd van den troep. ‘Zaboed, de pharao's van het Mitzrajiem van thans, zijn niet meer de groote bouwers der reuzengraven van Nooph[24)] en niet meer de helden Thoetmes de derde en Ramses de tweede, maar toch dragen ze nog de machtige majesteit van tweeduizend jaren wereldheerschappij.’

‘Zaboed, wat is ons volkske en ons stedeke Sioon bij dit volk en de reuzenbouwsels, die we zagen en de nog grootere, die we zullen zien?’

‘Mijn vorst, moet dat de naderende majesteit van het Tanitische huis niet zijn, die stofwolk daarginds?’

Sjalomo's trekken spanden zich. Zijn jonge bloed begon voelbaar in zijn hals te kloppen.

De vier hooge Israellers dwongen hun kameelen tot knielen, gleden van hun zitplaatsen en stonden naast hun rijdieren.

Het daveren der koninklijke wagens over het plaveisel!

De ramskoppen met hun wapperende wimpels!

De blauwe helmkroon van den pharao!

De lieflijke majesteit der dochter uit het paleis van Horus...

Zwaar gewapende krijgers in hun stroeve brons!

Sjalomo, de rechter op de borst, het bovenlijf gebogen, de linker devoot ter aarde gestrekt, zoo trad hij toe op den machtigen heerscher, die zijn vader en beschermer wilde worden.

Pharao Psoesjennes, van zijn wagen gestegen, richtte hem op, viel hem om den hals en kuste hem.

‘Wees welkom in onze landen en steden, o zoon van den grooten Dawied. Amon-Rê zegene u mijn kind, mijn zoon.’

‘O, groote beheerscher der beide landen, wend uw aangezicht mij toe als de opgaande zon! - Mijn vorst, mijn vader!’

Bevend sprak de jonge Dawiedszoon tot den machtigsten vorst, dien de aarde kende.

Nofernere stond schuin achter haar vader.

Met zijn lieflijksten glimlach trad hij op haar toe, boog zich en kuste haar hand.

‘Prinses Nofernere, mijn God Jahwe zegene u,’ fluisterde hij.

‘Groote zoon van Dawied,’ sprak ze, ‘zie uw zuster in prinses Nofer-

nere.’ En zijn oogen ontmoetten een blik uit reekleurige amandelvormige oogen, wier welbehagen hem op 't diepst verrukte.

Psoesjennes richtte Sjalomo's grooten op.

Toen de kennismaking met de rossenvoerende prinsen. Dan lijdt de pharao zijn koninklijken gast naast zich op den wagen. Zijn grooten worden op de wagens van des pharao's gevolg genoodigd en omjubeld door de bevolking van Tanis gaat het in draf naar de stad. Tusschen de poorttorens stonden de bronzen deuren nog open, maar pharao Psoesjennes beval zuidelijk om de stad heen te rijden naar de poort aan de rivier.

Het wegdek was hier geen plaveisel, maar vastgestampte, met mortel verharde klei.

De avondhemel gaf een kleurenspel, als alleen nog door dat van het rivierdal tusschen de woestijnen wordt overtroffen.

Hooge dadelpalmen flankeerden den weg van afstand tot afstand aan beide zijden. Daaronder stegen uit de bloesems van acacia en jasmijn de zoetste geuren.

Om den zuidwesthoek van den reuzenmuur de zinkende, roode zonnebalon: alles goud, sinopel lazuur en in 't diepere Oosten reeds zilveren sterren en van verguld zilver Venus boven de zon.

Rustig stroomde de breede rivier, de meest oostelijke arm der Delta, langs de lange kade. Barken met breede kleurige zeilen, hier en daar met het noorder avondwindje nog klimmend tegen den stroom op, of zeilloos drijvend, mee met den stroom.

Zacht gezang, begeleid van guitaren klonk over het stille water:

‘Zijne majesteit heeft zich een slot gebouwd: Groot van overwinning!’

‘Het ligt tusschen Palestina en Cheem,[25)] vol van spijs en voedsel.’ ‘Mijn vader op den Horischen troon, hoe grootsch rijzen de muren van uw stad omhoog en hoe lieflijk is het landschap daaromheen. - Wat zingt men op die schepen?’

‘Men zingt juist de heerlijkheid van mijn stad en paleis, de groote stichting van den grootsten Ramses, de tweede van dien naam.’

‘Wij kennen den overwinnaar van Kadesh.’

‘Gij zegt het, mijn zoon. Morgen zult gij het alles aanschouwen.’ De hardsteenen kade ging voor de wester stadspoort over in een marmeren aanlegstijger, waarnaast aan weerszijden marmeren trappen tot in de rivier afdaalden. De warmte, die de zon in de muren had gebrand, heel den langen namiddag, straalde voelbaar uit in de koelende atmospheer.

Badende mannen en kinderen klommen uit het water en juichten de koningsstoet toe, vielen op hun aangezicht en sprongen jubelend weer op of werden door de dreigend opgeheven geesels der politiemannen weer in den stroom gejaagd.

En bij de wester poort krioelde het van Tanieten, die dwars door de stad waren gerend en nu den intocht in het westen met hun jubelkreten wilden opluisteren.

De wagens hadden nu de geopende westpoort bereikt.

Op de trotsche zacht naar achter overhellende frontvlakken der torens stonden reuzengroot Sethi de eerste en Ramses de tweede gegraveerd in de dekplaten, gelegd op de tichels van Nijlslib en stroo, hun vijanden, ‘de ellendige Aziaten’ en Nubiers vernederend. Achter de poort begon de godsweg van Amon.

‘Zijn westen,’ zongen de priesters van Tanis, ‘is een tempel van Amon.

Reeds lag het duister te diep achter de hooge stadsmuren, dan dat het oog van Psoesjennes' gasten de kleuren der uit- en inlandsche bloemen meer konden genieten, die heel het jaar door den godsweg van Amon moesten doen fonkelen van pracht.

Ver op den achtergrond van een groot plein rees de silhouet van den reuzenpyloon van den Amontempel.

Flauw bewogen nog de wimpels op den sluimerenden avondwind aan de geweldige masten voor het tempelfront.

Rechts van dat plein hield de stoet stil voor het hooge Horushuis ‘Groot van Overwinning’ door den wil van den grooten Ramses de tweede voor zijn ziel en zegezucht en voor de eeuwigheid gebouwd!

Duizelend van ontroering, ontdekten de Israëllers zijn dertig meter hooge zitbeeld, een monolith[26)] van rood porfier, welks voet ze onderscheidden bij het fakkellicht der toegesnelde slaven, maar waarvan het bovendeel onherkenbaar bleef in de schemeringen daarboven...

Bij zijn eerst ontwaken in het paleis van Ramses den tweede ‘Groot van Overwinningen’ stonden naast Sjalomo's slaapkamer te wachten de tweede bestuurder der geheimen van de morgenkamer des konings en de tweede bestuurder der geheimen der badkamers van het Groote Huis.

Met zachte woorden en bewegingen en handen deden ze slaap en droom van den koninklijken gast van den grooten Horus van het paleis als voortduren na zijn ontwaken.

Zacht werd hij gevoerd over zware tapijten naar de badkamer, waar het lauwe water wachtte en den jongen godenzoon ontving, zonder dat hij een vinger behoefde te verroeren.

En toen hij verfrischt opklom uit het bassin, omvingen hem warme kurkdroge dwalen, die over zijn geheele lichaam alle vocht wegnamen.

Een der hooge dienaren lag geknield om het onder- de andere stond, om het bovenlichaam van alle vocht te bevrijden en toen het bloed zijn gele huid rood-bruin had gekleurd, omhulden ze hem met ondergewaden van het fijnste byssus.

Toen bad men hem met vleiende woorden, zich op een stoel neer te laten en zoolde de een zijn voeten met sandalen, die voor iedere teen een gouden dop hadden en tusschen eerste en tweede drukte hij een gouden stang, die aan een gouden enkelband beweegbaar bevestigd, de sandaal belette, af te vallen.

Na zwijgend met hun voorhoofden het vloertapijt te hebben aangeraakt, verdwenen ze en meldde zich op gelijke wijze de tweede bestuurder der geheimen van het huis des konings, die zijn baard en haren met welriekende zalven verzorgde en hem dan zijn eigen koningsmantel om de schouders hing.

Toen ook deze was verdwenen als zijn voorgangers, trad zwijgend een beeldschoone slavin binnen, nam met vragenden blik zijn hand en leidde hem door gangen en zalen naar het morgenvertrek van Psoesjennes en de heerscheres der beide landen, koningin Makerê en prinses Nofernere, waar men hem met morgengroet en kus ontving...

Hij was gast in het Hooge Huis van pharao Psoesjennes te Tanis, de stad van Amon-Rê.

Eens was Tanis de stad van Seeth. Het was toen de Hyksos, de volkeren uit het Noorden, het oude Auaris, tot hun koningsstad hadden gemaakt, nu ruim vijfhonderd jaar geleden. Ruim honderdvijftig jaar hielden ze den heerschersstaf der pharaonen omklemd. Den God Seeth hadden ze Soeteech genoemd en voor hem en hun eigen godin Ishtar Auaris uitgebreid en versterkt, om vandaar uit het dubbele rijk te beheerschen, dat tot aan Nubie in het Zuiden en tot den Eufraat in het Noorden zich uitstrekte.

Het huwelijk van Seeth en Ishtar zou de eenheid waarborgen van de landen, door de macht der Hyksospharaonen omarmd.

En Auaris was Tanis hernoemd, toen na honderdvijftig jaar ze

waren teruggedreven naar hun gebieden in het Noorden en alle herinnering aan hun heerschappij, die voor de trotsche zonen van Osiris slavernij had beteekend, waar mogelijk, was weggevaagd.

Maar twee hunner tempels, - een voor hun eigen godin Astarte en een voor den van de Egyptenaren overgenomen Seeht-Soeteech, had men ontzien om hun pracht. En - wie weet - restte er nog niet eenige liefde tusschen die beide godheden, die beveiligend voor het oude Cheem zou blijven werken...

De kern van den Astartetempel was het beeld der godin in een kapel, waarmee het één was, door Egyptische kunstenaars gehouwen uit een groene reuzenmonolith. Derwaarts bracht de oude, ietwat praatachtige vorst zijn gasten steeds gaarne 't eerst. 't Was hem het lievelingswonder zijner aan wonderen rijke residentie.

‘En mijn zoon, het is goed, dat wij dezen tempel ontzien hebben (die van Seeth was door de opvolgers van den grooten Ramses verwaarloosd en eindelijk gesloten, omdat Seeth nergens in Egypte geliefd werd, dan in zijn geboortestad Ombos) want in het belang van den handel met de Sidoniërs - en ook met andere volken, - geven wij binnen onze stad alles, wat hen en hun schatten tot ons kan trekken, zooals onze vaderen dat in Nooph, de oude koningsstad bij de graven van het vierde koningshuis deden: heel een wijk, waar ze hun leven naar wijs en wensch kunnen inrichten.’

‘Als uw jonge stad Sioon eens ommuurd zal zijn, en groot, doe dan desgelijks mijn zoon.’

‘Ja, wat wij daar even zagen, - wij reden daar door die laan van liggende leeuwenbeelden met menschenaangezichten, - dat is het aangezicht tweemaal vijfentwintig maal herhaald van den heerscher der Hyksos Chiaan, die dat in Noet-Amon van onze koningen had afgezien.

...‘Zie maar, zijn gelaat is niet dat van den Egyptenaar, maar van de lieden, die ge op uw reis hierheen veel zult gezien hebben, achtergeblevenen van die volkeren in onze noordelijke vlakten en steden. - Ook bij U in Palestina zullen er nog zijn, der Chatti bijvoorbeeld.’ ‘Inderdaad, mijn vader, ze gelijken hun, die lieden van Chebroon, mijns vaders eerste konings... stedeke. Stad wil mij niet over de lippen hier in Tanis...’

Psoesjennes glimlachte.

‘Wacht op uw Sioon, uw Jeroesjaleem. Gaarne zal ik u helpen, als ge met den bouw zult aanvangen.’

‘Maar wat ik u zeide, eerst heeft de held Ahmose van Noet-Amon

die de Hyksos bekrijgde en verwon, hun stad verwoest, het oude Auaris, door hen groot gemaakt met onze krachten en onze schatten. Maar toen door de knodsen van den derden Thoetmes en den tweeden Ramses de smaad onzer vernedering was gewroken, heeft de groote Horuszoon Ramses de stad hersteld en met zijn paleis en Amontempel het symbool van de macht der ellendige aziaten... 'O vergeef mij, mijn zoon, ik zie, dat ik u gewond heb. Ach die naam met zijn attribuut ligt zoo bestorven in onzen mond. Maar ze geldt uw volk niet meer na uw grooten vader Dawied. En eigenlijk die anderen ook niet meer, want de godenzoon Ramses noemde de vorsten van Chattoesaas broeders, wat hij met geen vorsten deed beneden zijn eigen rang. En het vrouwenbeeld voor mijn paleis is het beeld zijner gemalin, koningsdochter uit Chattoesaas, die heerscheres van Horus werd naast hem op den grooten troon. - En hij heeft een verdrag met haar vader gemaakt, den grooten Chattoesil op een groote zilveren plaat, die in mijn boekhuis is... neen geen ellendige aziaten meer. Ze hebben ons volk den krijg geleerd en het strijdros gebracht.'

'En den titel, dien hun vorst Chiaan, de eerste uit hun rij, zich aanmatigde: omarmer der landen- (let wel, mijn zoon: niet der beide landen, zooals onze koningen voor hem zich noemden, doelend op Neder- en Opper-Cheem) heeft de majesteit van den grooten Ramses zichzelf gegeven: omarmer der landen, - de landen van den Eufraat tot aan de watervallen onzer rivier, daar de zwarten wonen.' 'Kom, mijn zoon, laat ons zijn beeld en dat zijner gemalin voor mijn paleis nog eens goed gaan bezien.'

Het gezelschap beklom de wagens weer. Men reed door de poort in den binnenmuur, die de vreemdelingenwijk scheidde van den tempel- en koningswijk aan de westzijde der stad, waar de Amontempel een dreunende hymne van reuzenmuren en -zuilen was voor den god van het zuiden - en hielden stil op het plein voor het huis: 'Groot van Overwinningen', op een afstand, die het den blik mogelijk maakte, de reuzenbeelden van Ramses den tweede en zijn Chetietische gemalin met één oogopslag te omvatten.

Beelden van ruim vijftig ellen hoog, gehouwen uit één blok van bruinroode zandsteen uit het gebergte tegenover Memphis, de bijna tweeduizendjarige hoofdstad der eerste koningshuizen.

De blauwe helmkroon met de felle Uraeusslangen dekt het hoofd van den vrouwelijk glimlachenden vorst, met de vuisten, tot manlijke daden bekwaam, omknellend den grooten geesel 'Wee den

rug mijner vijanden' en den kroonstaf 'Heil der volkeren'.

Een wit, geplisseerd byssusgewaad omsluit de gevulde leden. De bruine beenen rusten gesandaald op de base van het monument.

Aan de andere zijde van de paleispoort dat zijner Chetietische gemalin, de dochter van koning Chattoesil, Bentresh.

In plaats van de blauwe helmkroon van den koning, draagt de Chetietische koningsdochter, die hij tot hoofdgemalin verkoor, - was het niet om haar persoonlijke hoedanigheden, dan om de vijf en dertig honderd oorlogswagens haars vaders, die zonder verbond van vriendschap voor zijn heerschappij in het Syrische noorden zeer gevaarlijk waren, - een nauw om het hoofd sluitende kap van dezelfde kleur en bijna denzelfden vorm. Ook tegen haar vijanden blazen opgerichte Uraeusslangen aan haar hoofdtooi dood en verderf.

Haar kleed is kleurig geschilderd, haar gelaatskleur en die der voeten, waar het kleed ze onbedekt laat, blijken blank, wat de Egyptische prinsessen van den bloede haar benijden.

'De groote Horuszoon uit ons achttiende vorstenhuis met den derden Thoetmes en den derden Amenhotep, mijn zoon, dat zijn de machtigste vorsten, die ooit op aarde hebben geregeerd. Zij waren lijflijke zonen der goden, die in menschengestalte ingingen tot de moeders, die hen baarden en daarom zijn zij zelve goden, ja allen die voor en na hen den troon der beide landen hebben bestegen.'

'Mijn vader, ook gij een zoon der goden?'

'Gij zegt het, mijn zoon... - En daarom was het, dat Pharao Ramses, de zoon van Sethi, zijn beeld hooger liet maken, dan de hoogste zuilen in den tempel van Amon-Rê te Noet-Amon.'

'Groote zoon van Horus, die mijn vader wilt zijn, hoe spreekt gij van Sethi als vader van den grooten Ramses en van den god Ptah als zijn vader?'

'Mijn zoon Sjalomo, gij vraagt mij, waar wij niet naar vragen. Zoo is er zeer veel in de leer onzer verborgene dingen, dat alleen het gevoel, door de liefde en eerbied voor de goddelijke dingen geleid, aanneemt.[27)]

De avond van den eersten dag der aanwezigheid van den jongen koning der Habiri[28)] in Tanis, was bestemd voor het groote feestmaal ter eere zijner verloving met prinses Nofernere.

De feestzaal van Ramses de tweede in het huis 'Groot van Over-

winningen', had twee ingangen tegenover elkaar. Een gaf toegang van de zijde der vrouwenvertrekken. Er boven straalde in prachtige kleuren Neckbeeth, de rijksgodin van het Zuiden als gier, de rechtervleugel horizontaal gestrekt, met prachtige witte en oranjeroode veeren, - de linker recht naar beneden hangend, geheel van geelgrijs gevederte de bovenzijde van den vleugel.

En in haar klauwen klemde ze het teeken der koningsheerschappij; een slang, den zonnediscus omlijstend.

Boven de poort der feesthal daartegenover, toegang gevend vanuit de vertrekken des konings: het tegenbeeld van Nechbeeth: Horus als Valk, de god van het Noorden, de linkervleugel gestrekt, de rechter hangend en pralend in hetzelfde coloriet, vuurrood en geel en parelgrijs. Ook hij in zijn klauwen het machtssymbool.

Diepblauw als de Egyptische avondhemel in het Oosten, was de zoldering. En in zachtgolvend bleek bruin, heel haar vlak overspannend, een rank, als boog uitgestrekt vrouwenlichaam, met de gestrekte teenen aan den rand van een der gouden omtreklijsten, met den horizontalen rug de andere naderend, - dan met de lange armen weer neerdalend, de langgerekte vingers rakend tot op de tegenoverliggende omlijsting, - de romp bedekt met gouden sterren, polsen en enkels van breede gouden banden omklemd.

En onder den boog van het vrouwenlichaam, liggend op den grond, een man met zijn voeten de dalende handen der vrouw, met zijn linkerhand haar teenen aanrakend.

Middenin een mannenfiguur, gekleed, staande op denzelfden grond, waarop de naakte mannenfiguur ligt en met zijn handen aan borst en buik de ranke boog van het vrouwenlichaam ondersteunend.

Het is de hemelgodin Noet, die, eens liggend op haar man, den aardgod Keeb, door haar vader Schoe werd opgeheven tot sterrenhemel.

Uit een duizendkelig koor, - vrouwen uit den harem van pharao Psoesjennes den tweede, - klinkt over de gloriën van Egypte, die aan zeven lange tafels aanzitten, - de glorie van Osiris, den zoon van Keeb en Noet.

Uit duizend luchters, in het goud van vloer en wanden en in metalen spiegels verduizendvoudigd, straalt het licht op lange reepen blinkend witte tafelspreiden, overslingerd met bloemen van heftig koloriet, heftig als de glans der zon van Egypte... lof zij Re-Harachte![29)]

Geen vaatwerk op die tafels, dan van louteren goude, uit de barren,

van de Aziaten geëischt of uit de mijnen van Sinaï gedolven en gezift, door de volmaakte smeekunst van het derde rijk een voor een een meesterstuk!

...Lof den geliefden, Dhoeti en Sesse[30)], die de Aziaten met hun bijl en knods en vurige rossen vermaald hebben en vertreden en het Nijlland de schatten toegevoerd van de boorden der verkeerde rivieren.[31)]

En over de breede gouden vloeren duizenden lichte vrouwenvoeten tusschen de smalle tafels doorzwevend, de lenige lijven in doorzichtige sluiergewaden, die alle vormen voor de begeerige blikken der glorien van het huis van den grooten Horus genietbaar maken, bloemen in de zwarte haren, guitaren en luiten in de slanke armen... lof zij Mîn, den god der zinnen!

De bezieling van den dirigent van instrumenten en koren klimt, klimt voor den grooten Horus van het paleis en de groote heerscheres en de prinses Nofernere, de door de goden der Negenheid[32)] verwekte en voor den Chabirischen prins, de zoon van den dapperen Dawied van Palestina:

'Osiris, zoon van Noet, wien de kroon gegeven is en de vreugde der goden'.

'Door Atoem geschapene, wiens kracht in de harten der menschen en der goden en der geesten is.'

'Wien de heerschappij gegeven is in Oon, heer der sistra in Tatenen[33)], groot aan liefde in alle landen en die op schoone wijze in het paleis der goden leeft.'

'Groote aan glans in Ibdou[34)], wien de triomf gegeven werd door de goden.'

'Mijn zoon Sjalomo, wij zullen u naar Ibdou brengen. Dat is de stad van onzen beminden god Osiris. Daar is zijn graf...'

'Mijn vader op den troon van Horus, wat spreekt gij van een god, die in een graf is?'

'Ja, de prins uit het huis der Ramessiden en hoogepriester van Amon, - Beken Chons, zal u van onze goden onderwijzen. Osiris is in een graf en hij is heerscher in het doodenrijk. Dat alles is zeer schoon. Gij zult dat in een spel in Ibdou aanschouwen.'

'O, mijn prins is zeer wijd van begrip; dat zal hij alles leeren, - alles van onze goden en onze groote koningen, die goden zijn,' riep Nofernere uit in kinderlijke vreugd.

Onvergelijkelijk schoon was ze met haar gouden diadeem van 't allerkunstigste smeewerk uit den tijd van het twaalfde vorstenhuis in

het Middenrijk - met bloemen in haar blonde haren en ze reikte Sjalomo, haar koning en broeder, een witte lotos tot aan den neus, dat hij ruiken zou en snuiven de geur van Cheem, de geur die Amon-Rê opwekte uit het lichaam van Keeb, den aardgod...

'Luister, mijn koning en broeder, mijn Sjal van Jeroesjaleem, daar gaat het koor der zangeressen de hymne zingen van Rê, dat is ook van Amon. Amon-Rê, die dubbelnaam, vereenigt de beide deelen van ons land, Amon, de god van het Zuiden en Rê van het Noorden. Hij heft over beiden den goddelijken scepter op. - Luister, mijn broeder... Uit honderden keelen, onder de bezielende aanvoering van den dirigent der koninklijke zangers en zangeressen en muzikanten, klonk het op:

'Aanbidding tot u, o Rê in uw opgang,
die Atoem zijt bij uw ondergang.
Gij gaat op, gaat op en straalt en straalt,
gekroond als koning der goden.
Gij zijt de heer des hemels en de heer der aarde,
die de sterren en de menschen schiept.
Gij eenige god, die van den aanvang zijt.
Die de landen maakte en de menschheid schiep,
die den hemelvloed maakte en den Nijl heeft verwekt,
die het water maakte en leven gaf, wat er in is,
die de bergen aaneenknoopte
en menschen en kudden deed ontstaan.'

'Aanbidding u, die opgaat in den hemelvloed,
die de beide landen beglanst.
U prijzen de goden, jongeling, schoon van lijve.
Als gij opgaat juichen, leven de menschen
en de goden juichen u toe.
De geesten van Oon jubelen u toe.
De geesten van Boeto verheffen u.
U vereeren de bavianen en alle wild.
Uw Uraeusslang slaat uw vijanden neer.
Die in uw bark zijn, juichen over u.
Uwe scheepslieden zijn tevreden!
Dan neemt de morgenzonnebark u op
en uw hart is vroolijk over uw geschapenen.
De hemelgodin glanst naast u als edelsteen.
Beschijn ook mij, opdat ik uw schoonheid aanschouwe.

Wat moest de verkorene van Jahwe zeggen, de beelddrager van Masjiaach, de dichter van het Sjir-ha-sjirim, als straks de verrukte, smachtende blikken van de dochter van Amon-Rê, Nofernere, hem zouden smeken: ‘Loof met mij den horizontischen Horus, loof met mij Amon-Rê-Harachte?’

Het koor vervolgde met den lof der zinkende zonne, Re-Atoem, den grijsaard:

‘Ik loof u, Re, als gij ondergaat, Atoem-Harachte!
Goddelijke god, die vanzelf ontstondt,
Oergod, die in den beginne werdt.
Ik juich voor u, die de goden geschapen hebt,
die den hemel ter baan hebt verheven,
die de aarde schiept tot glanzen,
opdat een ieder den ander zou herkennen.
De avondbark is vroolijk, de morgenbark juicht,
haar manschap is tevreden.
Uw slang heeft uw vijanden geveld,
gij hebt den draak Apophis ten einde gebracht.
Gij verhoort de beden van hen, die in sargen rusten,
gij verdrijft hun leed en weert van hen het kwaad.
Hunne neusgaten geeft gij adem en zij grijpen den strik
aan den steven uwer bark, om haar te sleepen.
Gij zijt schoon, o Re, alle dagen,
uw moeder Noet, de hemelsche, omarmt u!’

Aan de koningstafel uit den mond van pharao Psoesjennes, het hoofd gesierd met de witte kroon van Opper- en de Roode van Neder-Egypte, - en van de heerscheres van het groote Huis, - Makere, - en uit den mond van prinses Nofernere en van den eersten Wesîr van het groote Horushuis, prins Oeh-hotpe en van al de prinsen en prinsessen, de goddelijken van Amon-Rê, stegen jubelkreten op en de wijn kleurde hun gele wangen bruin en rood... En aan de tafel van de priesters der vier tempels, wierpen de kaalgeschoren schedels zich achterover en juichte men een daverend gejuich voor den dubbelgod der beide landen, die groot is in zijn grooten tempel in Tanis.

En aan de tafels der groote legerhoofden van den pharao, den zoon der goden en aan de tafels der hooge rechters en bestuurders en aan de tafel der beheerders van des pharao's domeinen en van de hoofden der diensten van het hooge Horushuis- uit al die monden

stegen lofkreten op voor Amon-Rê, die elken dag in zijn gouden bark aan den hemel van oost naar west over Egypte vaart en Egypte zegent en groot maakt, om zijn bark des nachts in het windlooze onderaardsche door de geesten te laten terugslepen naar de poort van het morgenzonnepad.

Met monden, die niet juichten maar toch... wel glimlachen moesten van bewondering voor de hymnen van den grooten dubbelgod van Mitzrajiem, - zaten tusschen hen de Aziaat Sjalomo, zoon van Dawied, koning van het stedeke Sioon en van Palestina, met zijn grooten, ach hoe klein onder deze geweldigen van het rijk van den Nijl. De maaltijd werd voortgezet.

Als men den lof der goden recht wil zingen, dan moeten ook hun gaven ons bezielen!

Groote gouden schalen met wildbraad uit de wildrijke landouwen der Delta, gestoken aan houten spitten, die door de gasten aan de beide uiteinden werden vastgehouden, werden rondgedragen door in hagelwit linnen gedoschte slaven en aan de gasten aangeboden zonder onderbreken. Wijn- en bierkruiken met bloemslingers versierd, aan de zijwanden der zaal, op smalle tafels gesteld, storten in gouden schenkkannen hun koelen inhoud uit.

Reuzenschalen van louter goud met tallooze brood- en gebaksoorten, andere met vruchten uit de vrucht- en groentetuinen van het paleis, daalden overal tusschen de gasten op de tafels neer en de ledige werden weer door volle vervangen.

Naast den zetel van elken gast een gouden standaard, waarop een gouden kan met schaal en aan de dwarsstangen tusschen de pooten handdoeken - en slavinnen, die ter hulp snelden in het gebruik, overal waar de aanzittenden dat behoefden.

Daar staat de Wesir, prins Oeh-hotpe op en roept de luidruchtige zaal tot stilte.

Dan verrijst pharao Psoesjennes, de goddelijke, hij ‘De ster, die uit de stad opgaat’ en treedt statig naar een verhevenheid aan den langen wand der zaal, en beklimt haar gouden treden. Hem volgen de koningin Makere en achter haar haar schoone dochter en koning Sjalomo hand in hand.

Dan barst het gejubel los der honderden gloriën en der schoone vrouwen uit het Groote Huis die tusschen hen staan, gloriën van schoonheid en aanminnigheid.

Een razernij van geestdrift vaart door allen en men dringt van zijn zitplaatsen naar de verheven standplaats van het koninklijk gezin.

Dan begint de zoon der goddelijke Drieheid van Tanis te spreken:

‘Gij goddelijke zonen en dochteren van het huis van Horus, gij godenzoon uit het huis van den grooten Dawied, met uw grooten, onze gasten - en al gij gloriën van mijn rijk, heden deel ik u mede, dat het gouden beeld van Amon-Rê in mijn tegenwoordigheid door den eersten hoogepriester gevraagd, of het zijn wil was, dat prinses Nofernere de vrouw werd van koning Sjalomo van Jeroesjaleem, zeer, zeer met het hoofd heeft geknikt, zoodat wij haar vreugdevol afstaan aan den koning Sjalomo van Jeroesjaleem als onzen lieven vriend en broeder op den troon van zijn grooten vader Dawied, den dapperen strijder, harpenaar en dichter.’

‘Amon-Rê en de groote Drieheid van Tanis en de Negenheid van Nooph en die van Noet-Amon en van Oon mogen uw rijk en uw echt zegenen met heerlijkheid en lieflijkheid en kracht tot heil van Palestina en Cheem en alle volkeren tot in eeuwigheid.’

Opnieuw barst een jubel los, die welluidend wordt overstemd door het groote zangerkoor:

Wend ons uw aangezicht toe, o opgaande zonnen,
die de Beide Landen en Palestina met uw schoonheid verlicht!
Gij zonnen voor de menschen,
die de duisternis uwer landen verdrijft.
Gij hebt gestalten als onze god Rê,
die aan den hemel opgaat.
Uw stralen dringen tot in de holen van Palestina's bergen
en in geen oord daar - ontbreke uw schoonheid.
Men zal u boodschappen, hoe het uwen lande gaat,
wanneer gij rust in uw paleis.
Hoort daar de woorden aller landen,
want gij hebt millioenen ooren.
Uwe oogen zijn heller, dan de sterren des hemels;
gij kunt beter zien dan de zon,
gij kunt beter zien dan de maan.
De goden van Palestina en der Beide Landen,
Jahwe en Amon-Re geven u adem en licht
tot aan den horizon van het Westen.
Zaligheid en heerlijkheid en vrede!

Toen traden Sjalomo en Nofernere uit den koninklijken familiekring naar voren. Haar linkerarm omving hem, zijn rechter haar. De muurkroon van Sioon werd hem op de lokken gezet door zijn

vriend en groote Zaboed, een prinsessediadeem haar door haar moeder Makere om de lokken gelegd.

Een doodelijke stilte bond de koninklijke feestzaal.

Toen sprak de jonge vorst van Palestina:

‘O, horus, die de beide landen vereenigt.
Uto en Nechbeet, van duurzamen glans.
De koning van Opper- en Neder-Cheem,
‘Glanzend van licht is Rê’ is uw naam.
Zoon van Rê ‘Sebek-hotpe is tevreden.’
en al gij grooten en gloriën zijner dubbelkroon:
eeuwig leven geve u mijn God Jahwe,
die groot is in Majesteit en een eenig Heere.
Vrede tusschen Mitzrajiem en Palestina
tot aan de verkeerde rivieren.
Vrede tusschen mij en mijn vader Psoesjennes,
de majesteit van het paleis van Horus
en de heerscheres op den troon van Dawied,
prinses Nofernere, de heerlijke van Tanis
in het huis, ‘Groot van Overwinningen.’

Als de koninklijke gelieven elkander om den hals vielen, barstte opnieuw het gejubel los en werd, uitbundig, toen ze elkander kusten. Weer hief het groote zangkoor aan, thans een liefdeshymne, die den Palestijnschen bruidegom doet spreken:

Kransen zijn op uw hoofd, ik bloos voor u!
Ik ben toch uw broeder en met u in de gaarde,
die ik met bloemen heb beplant
en allerlei geurende kruiden.
Kom bij de koelte van den noordewind
naar het schoone oord, waar wij ons vertreden,
wanneer uw hand in de mijne rust.
Mijn hart is van vreugde dronken,
omdat onze voeten tesamen gaan.
Leven is 't mij, uw stemme te hooren.
Als ik maar immer u kan zien,
is 't mij beter, dan spijzen en dranken.
Kom naar het schoone Palestina,
met mij naar de bergen en wouden
en naar het heerlijk Jeroesjaleem,
de stad en het land der Chabiri.

En de Egyptische bruid antwoordt:

> Zoo spreek ik tot u: ik wil nooit van u wijken;
> mijn hand ruste zacht in uw hand.
> Gij zijt bij mij in die vreemde oorden.
> Gij maakt mij tot heerscheres uwer vrouwen
> en zult nimmer mijn liefde krenken!

De koninklijke familie daalde van haar hooge standplaats en nam haar plaatsen aan den feestdisch weer in.

Jubelend werd het feest voortgezet tot Rê-Cheprê boven de oosterwoestijn den hemel van Noet ging bestijgen, de god Mîn door den wijn de zinnen had beneveld en omineuse gouden vaten opvingen of te laat kwamen, voor wat misbruikte lichamen teruggaven...

Te voren had de koninklijke familie zich naar haar vertrekken begeven onder een brullend afscheid der benevelde feestelingen...

Sjalomo had het hoofd der hem verzorgende paleisbediening gevraagd, wat hij ook zijn eigene vroeg in nachten van hooggespannen zieleleven, zijn slaapzaal van een tweede ledikant te voorzien.

Toen Zaboed binnentrad, viel hij hem om den hals. Zijn wangen gloeiden, zijn slapen klopten, de aderen zijner handen waren gezwollen.

‘Zaboed, wat voor wereld zijn wij toegevallen!’

‘Ook mij vervult verbazing en verrukking... en vrees.’

‘Eerst die verbazing, Zad. - Wat een wereld van macht en geweld! Geweld van ruimten, geweld van tijd, van verleden en heden, geweld van weten en kunnen, van wondere wijsheid en wondere dwaasheid vlak bijeen, - golven van geweld, die ik voel, dat mij boven het hoofd gaan...’

‘Jahwe, mijn Elohiem, voer mij er uit op, sta mij bij!’

Zaboed viel hem andermaal om den hak.

‘O, mijn Sjal, ik heb Jahwe gedankt, dat gij onder de goden van dit reuzenrijk op hun eigen gebied niet geschroomd hebt, Hem, onzen God, een eenig Heere te noemen.’

‘Dat was de eerste maal, dat Hij mijn hand greep, om mij niet te laten verzinken.’

‘En nu: verrukking! - Wat een land en wat een steden! En hoe weinig hebben we er nog van gezien! Reeds Tachpanhes en de vestingmuur op de landengte. - En wat zijn die bij Tanis en haar muren, haar tempels, haar reuzenbeelden, haar obelisken. Wat

zullen we nog te zien krijgen bij het groote feest van Amon-Rê en in de parken, naar de Wesir mij daar even meedeelde, door achtduizend slaven onderhouden, - en op de wateren der Menzalehzee.'

'En dit paleis met zijn zuilen van edelsteen, zijn vloeren van goud of uit gesteente geborduurde schilderingen, zijn prachtige menschenlichamen en zielen en Zaboed, - mijn prinses, het schoonste juweel van alles, Nofernere, uw naam, uw oogen, uw mond, uw heerlijke gestalte, uw lieflijke lach, uw kussen van hartstocht en liefde... mijn God, geef mij kracht! Ik wil onder dat alles niet buigen, ik wil er over heerschen met uw kracht en uw gebod!'

Hij wierp zich op de knieën met hoog geheven handen: 'Help mij Jahwe, God van mijn vader Dawied!'

Dan viel hij op zijn gelaat en snikte beide zijn vrees en zijn zaligheid uit.

Hij rees op, schepte met beide handen water uit het gouden waschbekken, droogde zijn verkoelde wangen af en begon met groote schreden zijn slaapzaal op en neer te loopen.

'En nu je vrees, Zaboed, - ik heb moed, je aan te hooren.'

'Die vrees werd geboren met die van mijn vader.'

'In onzen laatsten kroonraad?'

'Ja. - En nu is er een vraag voor mij: geldt de waarschuwing van mijn vader, geen aanraking te zoeken met Egypte, als profetie niet alleen zijn godendom, zijn wetten, zijn gewoonten - en dus ook die der overige volken, die Jahwe niet kennen - en moet niet uitgezonderd worden de aanraking op het gebied van staatskunst, handel, krijgskunst, wijsheid, wetenschappen - alle leven, dat Jahwe schiep voor al zijn menschenkinderen?'

'Heeft Jahwe niet Mosjè doen onderwijzen en opgroeien te midden van dit volk, om ons volk daarmee te zegenen?'

'Zaboed, geloof je me, als ik je zeg, dat die woorden van je vader mij niet hebben losgelaten, sinds ze zijn gesproken? Ik heb er met jou noch met Achia noch met iemand over willen spreken, omdat ik met vasten wil wilde, wat wij heden doen. Alles, wat mij zwak of weifelend had kunnen maken, heb ik vermeden en ik heb mijn kracht gezocht bij mijn God en in mijn kroningspsalm, voorzoover zijn zin niet boven dit aardsche zich verheft: Alle koningen zullen zich voor hem nederwerpen, alle natiën zullen hem dienen.'

'En met die beperking: zoover hij niet boven het menschelijke zich verheft, geloof ik in die profetie als mijn levensplan.'

Een oogenblik zweeg hij, als om Zaboed tijd te geven tot tegenwerping.

Dan vervolgde hij:

‘Maar gaan die woorden niet uit boven het menschelijke en tijdelijke?’

‘O, zeker... en zeker niet!’

‘Wèl, omdat dat “alle” voor Masjiaach de eeuwen omvat. - Niet, voorzoover dat in den tijd van zijn beelddrager slechts enkele zijn.’ ‘En op al de daverende machten en tronen, die hier in dit land der pharao's op Sioons lagen bergtop aanstormen en op onze harten, mijn vriend, zal Jahwe mij de zege geven, als ik mijn vastheid ken in zijn verbond met onze vaderen. Zijn ze niet met hun onmetelijke kracht en pracht het maaksel van Jahwe, Die tot ons en niet tot hen heeft gesproken: Ik ben Jahwe, uw Elohiem!’

‘Edele leeuwenwelp van het volkske en landeke Jehoeda en Efrajiem, met Jahwe zullen, als eens uw vader, ook wij, springen over muren.’

Lachend omhelsde hem Sjalomo.

‘En omdat ze vele en dik en hoog zullen zijn in dit murenrijke land, - laat ons krachten verzamelen in den slaap.’

Toen Zaboed in den nanacht even ontwaakte, hoorde hij zijn koninklijken vriend den naam zijns vaders Nathaan uitspreken, - ongewis, als in den droom...

Des namiddags van den dag, volgende op het groote feestmaal ter eere der jonge koninklijke verloofden, een bezoek aan de parken van de Ramsesstad. De dagen waren van een langzaam stijgende, maar dragelijke zonnehitte door de drooge zuidwestewinden uit de groote woestijn.

Tanis, Pi-Ramses, Zoaan, de stad van Amon-Re en Suteech, van Ishtar en Anat, die door Ramses de tweede was vereerd als gade van Amon-Re met een torentempel naar het model uit de Babylonische vlakte, haar land van herkomst, - en het echtpaar Suteech-Ishtar, beide symboliseerend het huwelijk tusschen het rijk in Afrika en in Azië, de laatste vereerd met de prachtige naos[35)] van groen edelgesteente, de trots van Psoesjennes, - Tanis' hoogste roem, waren niet zijn paleis en zijn tempels, waarvan die van Suteech reeds lang werd verwaarloosd, - maar zijn park en godsweg, aanleg van den grooten overwinnaar der Lybiërs en der Zeevolken: Ramses den derde.

Boomen van driehonderd jaren oud, tot vollen wasdom gekomen, die hoog boven de stadsmuren en tempels hun zware kruinen verhieven, opgewassen uit stekjes, die koningin Hatsjepsoet van Noet-Amon uit de tropische wouden van Afrika's oosthoek met groote zorg op haar schepen van het dwergenland Poent had doen halen - en uit zaden door pharao Thoetmes den derde, den dolkoenen held van de pas van Megiddo, toch teeder bloemenminnaar, - hadden in Noet-Amon eerst en toen hier hun afzetsels gekregen en langs hun reusachtige wortelstoelen spoelden de wateren van den Nijlarm, van buiten de muren door nacht en dag knarsende waterraderen hierheen gevoerd, en schiepen onder hun sombere looverkronen een vochtige zoelte. Onder die kronen tierde een tweede boomengeslacht, minder forsch dan zij, maar dat ook minder stralen van Rê-Harachte begeerde.

Daaronder reuzige heesters en dan... de bloemtapeeten, waar hun schaduw ophield, de godsweg waarlangs Amons beeld eenmaal per jaar werd gedragen en waar voor zon en licht vrij baan werd gehouden, opdat de god van al de geuren en kleuren van het aardrijk één dag volop zou genieten.

Door drie pharaonen was aan dezen levenden tempel gebouwd.

Thans was hij een der wonderen van het wondervolle Nijlland.

De derde Ramses had de blonde en blauwoogige zonen uit de overvolle tenten van Japheet, de Lybiërs, die van uit de dorre zanden der Afrikaansche noordkust herhaaldelijk hun begeerige handen naar de schatten van Cheem hadden uitgestoken, - met twaalfduizend man verlies naar hun zanden teruggedreven en opgesloten achter vestingen in het westen der Delta.

Toch was hun bloed in Nesbenebded, kruipend, waar het niet kon gaan, ten troon van het noorden gestegen. Vermengd met dat van het hoogepriesterlijk huis van Noet-Amon, had het de een en twintigste dynastie doen ontstaan en Nofernere, dochter van Chaam en Jafeet beide, deed door haar huwelijk met een vorst uit Sjeem het aartsvaderlijk bloed van Noach opstijgen naar den troon van Jeroesjaleem.

Het was haar taak hem heden in haar lief Akkadisch op de heerlijkheden van den Tanitischen godenweg te wijzen, zijn onvergelijkelijk schoon kunstwoud.

Op den spiegel der met versmallingen aan elkaar geregen vijverkommen wemelde het van nymphaceeën, die met haar forsche bladeren ze bijna bedekten.

‘Zie, mijn vriend, hier rose lotossen, een wonder van het park van Amon. Zie, in deze kom treft ge de andere kleuren niet aan. Ze worden er zorgvuldig uit gehouden. Daarginds zijn de blauwe, ook gescheiden en daar verder op de witte. Alle kransen en tafelbloemen van onzen feestdisch zijn van hier gekomen.’

‘En ziet ge daar die prachtige forsche vijverkolven? Nergens heb ik ze zoo groot gezien. Zie, pijlkruid met zijn mooie puntvormige bladeren en die rose trossen waterzuring en zwanebloemen, - kent ge ze? Groeien ze ook in uw land?’

‘Bij ons zijn geen rivieren der vlakte, maar een der dalen tusschen onze bergen met klaterende bronnen zullen we aanleggen als een wondertuin en uw vader zal ons de zaden en stekjes en planten sturen, die we noodig hebben. En we bouwen er een paleis in voor mijn Nofre.’

Ze blikte hem lachend aan.

‘Dan zal ik dit land geheel kunnen vergeten en een Hebreeuwsche worden, want dit park heb ik 't liefst van heel mijn prachtig land. - Kijk Sjalomo, die blauwe lotos heeft bladeren met geheel gaven rand en de witte heeft een bladrand met tanden. Hoe verscheiden en schoon is dat alles.’

‘Wie leerde u al die namen onderscheiden?’

‘In het kinderhuis en de school van “Groot van Overwinningen” hadden we leermeesters voor dit alles. Zal ik het u leeren?’

Hij knikte glimlachend.

‘Vindt ge de geur der accacia's ook zoo onbeschrijfelijk zoet? Ze maakt dronken van liefde! - En de jasmijn, - o ruik toch.’

En ze plukte een vollen bloeitak en hield ze hem toe.

‘Ziet ge daar die hooge muren van rhododendrons? Zaagt ge ze ooit hooger? - Wat een vracht van roode trossen! - Wat persen ze hun weelde uit.’

‘Nofe, wat zijn die papyrusboschjes onvergelijkelijk schoon. Die wollige pluimen op de ranke reuzenstengels, weerspiegelend in het water!’

‘Zie mijn vriend, over gindsche brug gaan we de donkere zwoelte binnen der boomvarens. Zoo iets schoons zaagt ge nimmer!’

Een nacht vol ambergeuren uit de lagere sfeeren van den godsweg, waaruit de geuren van duizend stralende bloembedden tot hier opstegen, - van aronskelken en koningsbegonia's, van liliaceeën en labiaten, van cruciferen en immortellen en van kalmus met zijn hartvormige bladen - en van tooverperken met orchideeën en... al wat

de schepping aan geuren en kleuren in de tropen en subtropen voortbrengt, was in het park van Pi-Ramses bijeen en werd er als nationale schat door duizenden genoten en door duizenden slavenhanden verzorgd.

Thans, over een brug der waterpartij, die den godsweg, waar het terrein het mogelijk maakte, overal begeleidde, ging de weg naar boven.

Het gezelschap van prinsen en prinsessen, dat het koninklijk paar volgde tot nu toe, had de brug gemeden en liet hen samen.

De ingangen van het park waren afgesloten, toen het paleisgezelschap binnen was, ook voor de slaven.

De weg steeg nu naar den top van een bergpartij.

Prachtige boomvarens, zachtjes wiegend op den wind, zich over de stadsmuren dringend door de takkenweefsels, die het donkere looverdak der hoogste woudverdieping van het park droegen, gaven met hun grijs-groene schemeringen een onbeschrijfelijk mysterievolle stemming. Op het pad lagen bruine schubjes, van de onderzijde der waaiers gestoven, als een feestelijk strooisel op hun liefdeweg.

En zie, daar stond onder een dak van dwergpalmen heel de godenfamilie en kring van Pi-Ramses in vlekkeloos brons bijeen.

Amon in het midden.

Rechts van hem Moet, links Anat. Dan Chons en Ishtar. Dan... een ledig voetstuk.

Nofernere liet Sjalomo's hand glippen, liep naar het beeld van Amon en boog zich, de rechterhand op de borst.

‘Waarom kiest ge dien voor uw eerbewijs?’

‘O, hij is Amon, Amon-Rê, de koning onzer goden. Hij heeft als hoofd der groote Negenheid met hen in Oon, de zonnestad, de zon geschapen. Ze kwamen van zijn stad in het Zuiden, van Noet-Amon en keerden daarheen weer, toen hun taak was vervuld. - Toen zijn ze er allen gestorven, alleen Amon werd de Ba van Osiris.’

‘De Ba?’

‘Ja, mijn broeder, dat is de ziel van ons en van de goden en onder ons beroemde groote achttiende koningshuis is Amon-Rê de god van ons groote wereldrijk geworden.’

Hij voerde haar mee naar een bank van rooddooraderd zwart graniet.

‘Wiens verlaten plaats is dat?’

‘Van Seeth.’

‘Wie is Seeth?’

‘De verderver, de moordenaar van Osiris en hij was zijn broeder.’ ‘Zijn moordenaars ook goden?’

‘Er is maar één onder onze goden geweest en dat is hij. - Daarom is hij ook god van den krijg.’

‘Waarom is hij niet meer hier?’

‘Omdat onze derde Ramses hem niet wilde dulden naast Amon-Rê. Dat vertoornde de priesters van Noet-Amon te zeer.’

‘En wie bracht hem dan hier?’

‘De groote, groote tweede Ramses, de held van Kadesh, die alle volken in noord en zuid overwon. Tegen hem dorsten ze zich niet te verzetten.’

‘Ja, van hem weet men ook in mijn land.’

‘Nu, hij had hem tot hoofdgod van zijn nieuwe residentie gemaakt, omdat hij de priesters van Noet-Amon, die veel te veel machtkregen, wilde ontgaan en knotten in hun macht.

‘En laten uwe goden zich brengen en wegbrengen?’

‘O neen, niet zijzelf, maar hun Ka, die in hun beeld is.’

‘Wat is die Ka?’

‘Dat is niet gemakkelijk te zeggen. Ook gij en ik hebben een Ka. Het is een kracht, die een mensch en ook een god meekrijgt bij zijn geboorte. Hij is onzichtbaar en heeft de vorm van ons lichaam. Als ons lichaam bij het sterven gebalsemd wordt, dan hopen we, dat onze Ka bij ons blijft. Dan doorleven we de eeuwigheid in geluk. Ons graf is dan de woning van de Ka. Daar wordt haar spijs en drank gebracht, opdat ze blijven zal.’

‘En neemt ze dat voedsel tot zich?’

‘Misschien heeft dat voedsel ook zulk een Ka, want zelve verdwijnt het niet.’

‘En vertel me nu eens van uw goden, - dat worden toch spoedig ook de mijne,’ sprak ze.

Sjalomo beefde terug voor dien wensch van zijn Egyptische koningsdochter.

‘Nofe, laat mij thans van u leeren. Als we straks in Jeroesjaleem zijn, zal ik met u spreken van mijn God. Wij aanbidden maar één God.’

‘Gij noemdet hem Jahwe, gisteren in de feestzaal? Hoe ziet zijn beeld er uit?’

‘Hij heeft verboden een beeld van hem te maken. Hij vervult hemel en aarde, Hij alleen... Maar wat is dat tempeldak, dat ik daar

over de kruinen der tamarisken aan onzen voet zie schemeren in het zuid-oosten?

‘O dat is nu de tempel van den god Seeth, waarvan ik u sprak: Rondom zijn tempel is de wijk der slaven nu gebouwd. Er zijn geen priesters meer in en de poort is gesloten.’

‘Vertel mij nu eens van uw kinderjaren, Nofe.’

‘Mijn kinderjaren? - Die liggen in het kinderhuis en de school van ons paleis “Groot van Overwinningen”. - Een der gouverneurs was er hoofd en zorgde dat geleerde en wijze priesters er lessen gaven.’

‘Gij weet, mijn broeder, - of weet men dat niet in uw rijk? - dat na den grooten Horus Ramses den derde de hoogepriesters van Noet-Amon hoe langer hoe machtiger werden. Begrijp, zij lieten zich op zuilen en tempelwanden even groot afbeelden als de Horus en zetten ook hun beeld in de tempels, wat daarvoor alleen de pharao's mochten doen, omdat zij godenzonen zijn. Nu waren de hoogste priesters ook wel van koninklijken bloede en omdat ze altijd aan de goden vroegen, hoe geregeerd moest worden, werden ze even machtig als de Horussen van het paleis en zetten zich eindelijk de dubbele kroon op het hoofd.’

‘Maar dat was aanmatiging, want hier in Neder-Cheem hadden ze niets te zeggen.’

‘Hier had een Lybisch krijgsoverste en stadsbestuurder van ons Tanis, die Nesbenebded heette, de macht over geheel Neder-Cheem veroverd en toen is de kleinzoon van den hoogepriester Hrihor uit Noet-Amon, - zie toch hoe ik van mijn lessen partij trok: hij heette Painozem, - de eerste, die zich koning der Beide Landen noemde, getrouwd met de kleindochter van Nesbenebded en hun zoon Psoesjennes de eerste, mijn overgrootvader, werkelijk weer koning der Beide Landen geworden. Dat werd toen ons eenentwintigste vorstenhuis.’

‘En hoe komt mijn prinses nu aan haar donkere oogen en blonde lokken?’

‘O, die blonde haren zijn van de Lybiërs en de donkere oogen van het koninklijk priestervolk van Noet-Amon.’

‘En van wie hebben de Lybiërs blauwe oogen en blonde haren?’ ‘Ze komen van over de groote groene zee, zeggen onze leermeesters.’ En wat de Tanitentelg niet wist, omdat haar leermeesters het niet wisten, vertelde haar haar nieuwe leermeester: van den grooten vloed en den stamvader van het geheele thans levende men-

schengeslacht en zijn drie groote familiën. - En of dat al streed met de kosmo- en theogonieën van haar eigen volk, dat hinderde de Egyptische niet, die altijd geleerd had, het tegensprakige in eigen godenleer rustig naast elkaar te aanvaarden.

Ze viel haar nieuwen leermeester om den hals en kuste hem passievol, lijflijke passie, erfdeel van Chaam, welbewaard erfdeel in de forsche lichamen der kinderen van het Nijldal, bij groote energieën en lust aan vrede.

Sjalomo rees op.

'Nofre, je oogen zijn als amandelen, glanzig bruin als reeënoogen.'

Ze lachte.

'Dat ziet ge op alle muurbeeldhouw- of schilderwerk in onze graven, zulke oogen.'

Sjalomo blikte haar een oogenblik glimlachend aan.

'Men hoort in dit land van niets dan goden en dooden.'

'En ik dan?'

'Gij ook zijt een godin, dochter van den horizontischen Horus van het Ramessidenpaleis 'Groot van Overwinning'. - Ook tegenover u heb ik gelijk dus. Maar ge zijt ook leven, Nofernere, heerlijk leven. Heerlijk, wijl van het allerhoogste en allerschoonste, wat de eeuwen van glorie in uw machtig rijk hebben geschapen.

Lachend strekte hij zijn armen uit.

Lachend stond ze op, viel aan zijn borst, voelde zijn armen haar omklemmen, zijn grage handen de vormen volgen, die haar tot een kostbaren buit van elken kunstenaar maakten.

En haar koninklijke broeder van den troon van Jeroesjaleem was mensch en kunstenaar bij Jahwe's genade, zij, ondanks haar waan, dat Ptah haar had gevormd in den schoot der Heerscheres van het paleis - kunstgewrocht bij Jahwe's genade, die de krachten der schepping door liet werken, tot zijn genade, in Masjiaach voorspeld, haar reddingswerk had verricht... ook aan deze bloem zijner schepping uit de lendenen van Chaam?

De bronzen blikken van vier starre afgodsbeelden zagen het roerloos aan.

Na een lichte kniebuiging voor hun macht greep de late pharaonendochter des Jisraeelers arm. - Nog eens langs de wonderen van Pi-Ramses' park, dat in de sparkelende stralen van den reeds dalenden Re-Atoem geurde en glansde... ter eere van den beelddrager van Masjiaach als Christus Amans et Triumphans, omringd door

engelen..., even onzichtbaar, als de razende demonenscharen, die naar zijn vernietiging smachtten en trachtten!

De morgen van den derden dag had Sjalomo's gastheer bestemd voor een demonstratie van de kern van het leger van Neder-Egypte. Op het ruime plein voor het koninklijk paleis zou ze plaats hebben. Van het balkon aan een der poorttorens zou de pharao met zijn koninklijke gasten het schouwspel gadeslaan.

Het Nieuwe Rijk, geleerd door de volken uit het Noorden, de Hyksos, was trots op zijn legerscharen. Al waren de tijden der groote Ramessiden voorbij, de Lybische krijger Nesbenebded, die nog tijdens de regeering van den laatsten Rammesside heel de Delta had veroverd en zich in het Ramsespaleis 'Groot van Overwinning' had gevestigd, had dat militaire karakter in stand gehouden en het huwelijk van zijn kleindochter met den kleinzoon van Hrihor van Noet-Amon redde de eenheid van den staat en de traditie van het krijgsbloed van Nesbenebded, de liefde voor het leger, al was dan staat noch leger meer in staat, iets van de glorie van Thoetmes den derde en Ramses den tweede te herwinnen.

Van uit de kazernes, die achter den grooten tempel van Amon lagen, kwamen de verschillende scharen in stormpas, diep voorovergebukt aangerend tot voor den linkerhoek van het paleis, marcheerden dan langs het paleisfront voorbij het torenbalkon tot aan den rechterhoek, om zich dan op de hun door hun standaard aangewezen plaats, op te stellen.

Het eerst trok zoo aan de majesteiten van Tanis en Sioon voorbij de schare van de 'Ster der beide Landen', de lijfwacht van den koning. Allen droegen groote schilden aan den linkerarm, in de rechterhand een kort zwaard, en hadden het lichaam bekleed met een lederen wambuis, bedekt met schubvormige bronzen plaatjes, het sirjoon. Hun hoofdlieden liepen naast de rijen der manschappen, kenbaar aan een bronzen staf. Een vaandeldrager ging voorop met op een stang met wapperende linten den naam van Poesjennes den eerste in een gouden rondhoekigen rechthoek. - Een vaandel met een gouden valkenkop van Horus sloot den troep, - vijfhonderd man.

De tweede aanrukkende schare, die der Nearin, bestond uit Semietische jongelingen, met ronde schilden en lange lansen gewapend. Hun standaarden waren van brons, - vijfhonderd man.

Bij het naderen der derde schare, die der Pite met hun schilden en

stalen bogen en ratelende pijlkokers, - vijfhonderd in getal, sprak de pharao tot zijn koninklijken gast:

‘Zie, mijn zoon, dat zijn de troepen gevormd uit de reeds door het Oude Rijk overwonnen kleine staten in onze nabijheid, negen in getal, die altijd hebben geheeten de schare der negen bogen. Ze schieten hun pijlen in het gevecht zoolang mogelijk tegelijk en in gesloten gelederen af en zijn als boogschutters onovertroffen.’

De volgende schare, die der Nubiers, donkerbruin van huid, waren gewapend met schilden en sikkelzwaarden, - vijfhonderd in getal. Dan de driedubbele schare van Scherden, Keheek en Meshwesh, Lybiers en krijgers uit de zeevolken, de eilandbewoners der Groote Zee, met hun vaandels, die de gouden zonneschijf droegen, hun schild op den rug en in de rechterhand bronzen strijdbijlen, het hoofd gedekt met bronzen helmen, - vijftienhonderd in getale.

Ten slotte aan voetvolk nog duizend negers, enkel met bogen gewapend.

Langzamerhand hadden ze het geheele plein bedekt in een groot vierkant.

Daar verschenen de strijdwagens!

Drie aan drie, ieder met twee rossen bespannen, werden ze in draf gezet, zoodra ze den zoom van het vierhoekig plein bereikt hadden. Iedere wagen was bezet met een menner en een wapenknecht met schild en boog en uit de kokers aan den binnenwand van den wagen kon hij de pijlen en werpschichten nemen.

De duizend wagens, die de bezetting van Tanis telde, waren alle aangespannen.

Steeds vuriger werd de ren der rossen; stofwolken stegen op tot het balkon, de grond dreunde en trilde van den slag hunner hoeven, de wapens flikkerden.

Driemaal werd in gesloten rijen rondom het vierkante blok van het voetvolk gereden. Dan verdwenen ze achter den hoek van den omvattingsmuur van den Amontempel.

Daarna zette het voetvolk zich in beweging en de verschillende scharen in omgekeerde volgorde hunner verschijning, marcheerden in tegengestelde richting andermaal langs het paleisfront naar hun kazernes terug.

Sjalomo was verrukt.

‘Eliaab,’ sprak hij, zich omwendend tot den commandant zijner lijfwacht, ‘van dat schouwspel zijn we niet voor niets getuige geweest.’ Hij dankte zijn gastheer geestdriftig.

In het paleis ‘Groot van Overwinningen’ had pharao Ramses de tweede, wiens grootheid en macht de wereld zestig jaar had verwonderd en verbaasd, een zaal doen inrichten, waar hij zijn regeeringsmaatregelen overdacht en besprak met zijn eersten Wesir, elken morgen.

In die zaal leidde Psoesjennes de tweede zijn gast uit Jeroesjaleem binnen, den morgen, volgende op den dag der wapenschouw, nadat hij met het koninklijk gezin had gespijsd. Psoesjennes waarschuwde hem voor uitglijden, daar waar de gepolijst-marmeren vloer niet met tapijt was bedekt.

Hij noodigde hem in een ivoren zetel en nam zelf plaats in een, waarvan de leuningen eindigden in gouden leeuwenkoppen, de pooten in gouden klauwen.

Op een ronde tafel met blad van gepolijst dioriet op zilveren poot, vijf maal de obscoene gestalte van den karikatuurgod Bes ruggelings aaneengegoten, lag een papyrusrol. De smalle hooge vensteropeningen gaven vergezichten op de tempels van Tanis en geurige koelten uit den paleistuin drongen telkens naar binnen.

‘Het zal u niet onbekend zijn, mijn zoon,’ begon de pharao, ‘dat het koningskind van Edom herwaarts is gevlucht, toen Joaab, de groote veldheer van uw grooten vader, er alle weerbare man van den koning Chadad den tweede af, had gedood. - Mijn voorganger op den troon der Beide Landen, Siamoon, heeft het kind gastvrij ontvangen en toen het volwassen was geworden, hem de zuster zijner gemalin tot vrouw gegeven. Maar toen uw vader tot de westerschen ging en de veldheer Joaab door u met den dood is gestraft, heeft hij zijn koninklijken zwager verlof gevraagd, naar zijn land terug te keeren.’

Een lichte blos kleurde Sjalomo's wangen. ‘Ik weet het mijn vader.’ ‘Het zal u en de uwen evenmin verborgen zijn gebleven, dat in zijn terugkeer een gevaar voor uw koninkrijk ligt opgesloten.’

Sjalomo had zich hersteld van een vreesaandoening, als zou zijn machtige schoonvader een fout en een zwakheid zien in zijn beleid, toen hij Joaab liet vallen door het zwaard van Benaja en Chadad den derde ongemoeid liet, die blijkbaar hem, den jongeling, minder vreesde, dan de ouden die heengingen...

‘Inderdaad, neen, mijn vader, maar hij heeft kort na zijn terugkeer, mij een gezantschap gezonden, dat om vrede smeekte en jaarlijksche schatting aanbood.’

‘Vertrouwt gij zijn bedoelingen?’

‘Zoo weinig, dat ik zijn gangen en daden steeds laat nagaan. - Maar het getal zijner mannen, die het zwaard kunnen dragen, is nog dermate gering, dat ik en mijn krijgsraden van meening zijn, dat hij voorloopig geen gevaar voor mijn vrede oplevert. En zijn land is dermate verarmd, dat met een nieuwe bezetting weinig meer te winnen zou zijn, dan hij aanbood.’

‘Gij kunt het recht bezien, mijn zoon, maar verlies zijn doen en laten niet uit het oog. Chadad zal nimmer uw vriend worden en gij kunt eenmaal groote belangen krijgen bij den weg, die langs zijns rotsen en spelonken loopt naar de zeehaven van Ezeoon-Geber.’

‘Ik dank uw wijsheid en grijsheid, mijn vader voor uw raad, dien ik aan mijn raden zal meedeelen.’

Pharao Psoesjennes knikte glimlachend.

‘Mijn lieve zoon Sjalomo,’ begon hij met iets warms in zijn stem, ‘nu mijn dynastie en de uwe door uw huwelijk met onze lieve dochter Nofernere met bloedsbanden staan verbonden te worden, heb ik, na met mijn grooten en wijzen te hebben geraadpleegd, besloten met u een verbond aan te gaan.’

Een glimlach van verrassing en een nieuwen blos, thans van vreugde, op des gekroonden jongelings gelaat, verrieden den grijzen wereldmonarch opnieuw de uitwerking zijner woorden.

‘Ook de groote Ramses, de bouwer van dit paleis, heeft na zijn huwelijk met de schoone dochter van Chattoesil, koning der Chetieten, wier reuzenbeeld gij bewonderd hebt, een verbond met haar vader gesloten. Het is gegraveerd op een zilveren tafel, die in mijn kanselarij nog wordt bewaard. - En zie, op dezen rol heb ik een ontwerp van een verbond doen schrijven, dat eeuwig tusschen onze dynastieën zal gelden.’

Hij wierp een zilveren kogel in een gouden schaal, die luid en schoon weerklonk op het tafelblad van dioriet.

Aan het eind der zaal werd een zwaar tapijt op zijde geschoven door een slaaf en de kroonprins Oenofre, opperbevelhebber van alle troepen, prins Beken Chons, opperpriester van Amon en tweede Wesir en de opperrechter en eerste Wesir Schepsesre traden binnen. Aan Oenofre's rechter liep Zaboed. - Elichoref en Eliaab naast de beide anderen. - Allen vielen op hun kniëen en bogen het gelaat tot den vloer. - Dan, opgerezen op des pharao's begroeting, schaarden de drie grooten van Cheem zich achter hun vorst. Sjalomo's grooten traden achter zijn zetel.

Pharao Psoesjennes gaf den papyrusrol aan Wesir Schepsesre, die het in het Akkadisch gestelde stuk voorlas.

‘Psoesjennes de tweede, koning van Cheem, heeft een overeenkomst gesloten met Sjalomo, den koning van Retenoe[36], om tusschen hen den vrede en de broederschap te bewaren. De goden van Cheem zullen nimmer vijandelijkheden tusschen hen toelaten.’

‘De groote handelsweg, in het Arameesch genaamd de m e t e g a m m a , die voert naar Damascus en het land der verkeerde rivieren, zal immer geopend zijn voor de karavanen en legerscharen van den pharao, indien dit laatste mocht noodig zijn voor een krijg, dien de pharao in het land van Babel of Assur of waar ook ten noorden of oosten van het land Retenoe te voeren zal hebben en de koning van Retenoe zal van de handelskaravanen of legerafdeelingen nimmer tol eischen voor het gaan op dezen weg.’

‘Als een vijand hem zou willen versperren of steden overvallen, die hem beschermen, zullen de troepen van pharao Psoesjennes en die van koning Sjalomo hen in bondgenootschap bestrijden.’

‘Hetzelfde zal gelden van alle wegen, hetzij op het land of op de wateren, waar deze koningen handel zullen drijven often strijde trekken.’

‘Indien een vijand optrekt tegen Cheem en de pharao zendt tot den koning van Retenoe en zegt: Kom mij ter hulp, dan zal Sjalomo zijn troepen en oorlogswagens zenden.’

‘Psoesjennes heeft zelf dit verbond gemaakt met Sjalomo om hulp, vrede en broederschap tusschen de twee koningen te verzekeren. Zij zijn thans broeders, meer dan in het verleden.’

‘Mijn zoon en broeder op den troon van Jeroesjaleem,’ sprak pharao Psoesjennes oprijzend, toen Schepsesre de lezing van den papyrus had beëindigd: ‘ik zal in mijn kanselarij een afschrift van dit verdrag tusschen u en mij doen maken. Gij zult dat meenemen naar uw hoofdstad en in uw kroonraad doen voorlezen. Als men u raadt, dit verbond met mij te bevestigen en gij wilt doen naar dien raad, zoo zult gij mij zenden een rol, waarop deze voorwaarden van uw zijde zijn gemaakt. Ik zal dan rechts in het schrift en de taal van Cheem, links in de taal en teekens der Chabiri en in het midden in de taal der oude Babyloniërs deze woorden op twee zilveren platen doen griffen, u een daarvan zenden en het zal tusschen ons een verbond zijn tot in eeuwigheid.’

‘Mijn machtige vader en broeder op den doorluchtigen troon van

Cheem, ik dank u, dat gij zulke schoone gedachten van hulp en vrede en vriendschap tusschen ons in schrift hebt willen brengen. Ik dank mijn God Jahwe, dat Hij mij genade in uwe oogen gegeven heeft en ik zal doen naar uwe woorden, opdat een eeuwig verbond tusschen ons zij.' De twee monarchen vielen aan elkanders hals en wisselden den kus van vrede, trouw en liefde.

Het Opetfeest, het bruiloftsfeest van Amon, was uitgesteld tot het bezoek van koning Sjalomo van Jeroesjaleem, de bruidegom van prinses Nofernere. Rijke offers van wierook en wijn en prachtig vee uit de vruchtbare weiden rondom de stad, hadden hem in deze schikking doen berusten.

Sjalomo had den pharao gebeden, hem en de zijnen geen plaats in den stoet te geven, - alleen die van toeschouwer. Zijn God Jahwe verbood hem, eere te bewijzen aan andere goden... ook aan Amon-Rê. Zoo was in den voorhof van den grooten Amontempel een prachtig gestoelte opgericht voor den jongen koning uit het Chabiriland en aan zijn rechterhand zou prinses Nofernere zitten en aan zijn linker de prins uit het huis der Ramessiden en hoogepriester van Amon, Beken-Chons. Die zou hem alles uitleggen, wat er zou geschieden.

Een uur voor het verschijnen van de koninklijke familie werd de wemelende menigte op het plein verrast door het aanrollen van drie koninklijke wagens, waarvoor de zweepdragers ruim baan maakten naar alle kanten tot voor den propyloon met de reuzenbeelden van Ramses de tweede en zijn vader Sethi de eerste, die hoog boven het muurwerk der voorpoort uitrezen om de vorstelijke macht te verheffen boven de macht der goden...

De prachtig gesmede koperen deuren gingen zwaar en geruischloos voor de koningswagens open en sloten zich weer achter hen.

Daar rezen voor der Hebreeën verbaasde blikken de schuin naar boven versmallende twee torens van den grooten pyloon, twintig meter hooge - meer muren, dan torens, - beide geweldig door hun afmetingen.

In diepe kerven in het metselwerk, die het geheele vlak van elken toren in vieren verdeelde stonden geklemd zes hooge cederen masten, die met goud geborduurde wimpels aan hun spitsen droegen. Op de uiterste vakken der beide torens, waarin de kerven der masten hun voorvlakken verdeelden, stonden, tegengesteld als spiegelbeelden, de zeven meter hooge figuren van den grooten Ramses, - overal hij, altijd hij, - met een offerschaal in iedere hand voor den

driemaal in de andere vakken op elken torenmuur herhaalde gestalte van Amon, met in de nederhangende rechterhand het levensteeken, de ankh, de linker groetend en zegenend geheven voor den Horus van het paleis, de twee kronen van Egypte op het hoofd.

Ook in de poort tusschen de torens gingen met goud versierde metalen deuren geheimzinnig open. De drie wagens mochten er niet door. Men steeg af en trad tusschen reusachtige zuilen door en over prachtig gepolijst plaveisel de groote voorhal binnen.

Die zuilen stonden op vierkante bazaltblokken en rezen, zich langzaam een weinig versmallend, dertig ellen omhoog en droegen daarboven palmkapiteelen met den vierkanten abakus: dan de blauwe hemel. Ze droegen alleen zichzelf.

Zes paren tegenover elkander.

En ertusschen prachtige beeldgroepen, dubbelbeelden, triades, zitbeelden en staande beelden.

Ramses de tweede, de goede god Ramses, bemind door Amon, staat met het rechterbeen als uit den steenen achtergrond getreden.

De nemes siert zijn zacht gevuld glimlachend gelaat en op die gestyleerde haartooi verrijst nog de dubbelkroon. Links houdt hij Re-Harachte, rechts Ptah-Tatenen bij de hand. - Tegenover deze triade een andere, waar hij, steeds weer Ramses, rechts de Choerrische godin Anat en links Sekmeeth naast zich heeft. Anat, met gouden halssnoeren en de kroon van Opper-Egypte met ramshoorn en twee struisveeren langs de hooge kanten, zij, Anat, de meesteres des hemels, vrouw der goden van Ramses, bemind door Amon; gekomen van de Eufraatoevers, waar ze helm en schild en zwaard droeg en rondroste op paarden - aan Seeth gekoppeld, maar na diens verdwijnen uit Tanis mocht zij blijven.

En Sekmeeth, de machtige godin der veldslagen met de leeuwinnenkop, die als de Uraeus vuur kan spuwen en met den uraeusomklemden discus daarboven.

In een volgende beeldgroep zit Anat naast Ramses en heeft de rechter vertrouwelijk en beschermend op zijn schouder gelegd. Hij is immers de beschermer van Seeth en het groote godengericht heeft, toen Horus toch de erfenis van zijn vader Osiris kreeg, die Seeth met moord zich had willen toeëigenen, hem haar op verzoek van Neith, Anat en Astarte uit Retenu[36] gegeven als schadeloosstelling...

Tusschen het volgende zuilenpaar twee kolossen van den goeden god Amon tegenover elkaar, zestien ellen hoog, een van geel zandsteen, een van zwart graniet.

Dan een beeldengroep, niet door Ramses beheerscht: zijn opvolger Meneptah tusschen Ptah en Ishtar.

Tusschen al die getrouwen door ging Amon op zijn feesten zijn weg, want een Egyptische tempel is een weg van den naos, de heilige schrijn, waarin het beeld van den god wordt bewaard, tot aan het doel van zijn tocht - en dan terug naar den naos.

Rechts en links omsluit den voorhof een hooge muur van tichelsteen, bekleed met prachtige, kleurige zuilengalerijen.

Boven dat alles de eeuwig blauwe Egyptische hemel en tegenover den reuzenpyloon... het wondere mysterie der overdekte zuilenzaal, het groote hypostylon...

Over geheel de breedte van den binnenhof verrijst haar voormuur en op zijn vlakken, rechts en links van den ingangspoort de eeuwige reliefs van goden vleiende of vijanden vernietigende pharao's.

Maar in 't midden springt een breede muurpartij omhoog met in haar eigen midden een hooge poortopening met breede architraaf, gesloten met deuren van aziatisch koper, met goud overtrokken en daarboven nog eens een vierkant, open, zwaar omlijst raam.

Beken-Chons klopte zacht op de gouden deur. Zacht werd ze door een priester naar binnen geopend.

Toen Sjalomo aan de hand van Nofernere binnentrad, trilde de ontroering spraakbenemend langs al zijn leden.

Een spel van geweldige lijnen en vormen en schitterende kleuren in zacht gedempt licht. - Wijnrood de grondtoon. - Fonkelende purperplekken en donkerblauwe en -groene vlakken en omlijstingen. Goudig geel van door tralievensters gebroken zonneglans, als naalden of vlijmende vlakken borend en snijdend in het massale roode duister.

Menschengestalten vernietigende zuilen van duizelingwekkende hoogte in reuzenkelken zich ontplooiend, van onomvadembaren omvang, twaalf in getal, twee aan twee - en links en rechts wouden van half zoo hooge, half zoo zware, maar in even prachtig koloriet gedoschte en in neveling van hun getal zich vervagende kolommen, - zoo heeft de majesteit van het Nieuwe Rijk, noemend den Amon, maar bedoelend zichzelf, met onmetelijke en onweegbare hulde aan het begin en einde van den godsweg, in zijn majestueuzen opmarsch door het rijk van kunst en cultuur door onmetelijke krachten, - haar paleizen gebouwd, haar pilaren gehouwen, haar verven gemengd en een hymne door de eeuwen doen klinken, die in haar ruïnen de grondmotieven nog door laat zingen, waaruit de verre, verre na-

geslachten haar heerlijke accoorden opnieuw konden doen samenstemmen tot haar plechtigen, mystischen grootheidsdroom.

‘Ontzaglijk... wat een majesteit... wat een pracht...’

Nofernere preste zijn hand, hij loofde immers haar goden...

‘Mijn Elohiem, maar waar is hier uw eere...’ fluisterde hij, - niet in het akkadisch, maar in de taal van Jahwè's volk.

Toen Beken-Chons aan lichte bewegingen van den jongen vorst merkte, dat zijn ontroering haar boeien slaakte, fluisterde hij:

‘Uwe majesteit vergeve aan haar dienaar, den dienaar ook van den grooten god Amon, dat hij u niet mag geleiden in het binnenste heiligdom van den grooten god, noch in de schatkameren, die alle achter deze zuilenzaal liggen. Het behage uwe majesteit en die der prinses, thans plaats te nemen in het eeregestoelte tusschen de middelste zuilen in den voorhof, om daar den grooten god te zien voorbijgaan op zijn feestweg.

Reeds naderde de koninklijke familie, om den grooten god uit de kapel van zijn sacro-sanctum af te halen voor zijn feestelijken tocht langs den godsweg in de stad naar de trappen, die buiten de poort in het Nijlwater afdalen, waar de heilige barken wachtten voor de vaart naar den tempelkiosk[37)] in het Menzalehmeer, waar het heilige godswijf hem wachtte, omstuwd van geheel den goddelijken harem. De Wesir liet zijn staf klinken op de koperen deuren van den propyloon: de koninklijke stoet reed den tempel binnen. Men steeg af in den eersten voorhof. Dan ordende ze zich opnieuw te voet.

Voorop de Wesir Uh-hotpe met de groote waaier van struisveeren op lange gouden staaf.

Dan pharao Psoesjennes en naast hem de heerscheres van het groote huis, hij met den prachtigen hoofddoek, stijf van goudbrokaat, zij met den van uraeusslangen omvatten zonnediscus tusschen ramshorens op het hoofd, statig in hun van goud en parels fonkelende gewaden, tredend achter den Wesir van het groote Horushuis, Uh-hotpe.

Achter het koningspaar volgde de vriend des konings Uau. Dan achter hen de prinsen en prinsessen, de goddelijken van Amon-Rê en ten slotte de gloriën van des pharao's legermachten en van zijn bestuursambtenaren, rechters, schatbewaarders, allen, die met den vorst in voortdurende persoonlijke aanraking kwamen, gekleed in hun ambtsgewaden.

Statig bewoog zich de stoet tusschen de zes paar zuilen, niets dragend dan zichzelf met daartusschen de godenbeelden en beeld-

groepen door, tot de Wesir met zijn staf klopte op de gouden deuren van het groote hypostyl.

Ze draaiden zachtjes open.

Toen de stoet was binnengetreden, verlieten Sjalomo en Nofernere met Beken-Chons de tribune en traden tusschen de eerste rij kleine zuilen en de groote van den godsweg als toeschouwers tot bij het Amonbeeld.

Het stond in de gouden kapel, met het beeld zelve voortgekomen uit het geheim der goudhuizen van den pharao, - louter massief goud.

De kapel stond op de bark van Amon, cederhout met goud overtrokken. Zijn voor- en achtersteven eindigden in den ramskop van Chnoem, den zonnediscus tusschen de horens. De bark rustte op een gehouwen steen van zwart bazalt, met relief versierd.

Met ootmoed en ontroering staarde men het beeld van Amon aan met den ronden, aan den bovenrand kelkvormig uitbuigenden hoed en op dien hoed de hooge dubbele gestyleerde gouden struisveer, den naar de alleroudste gewoonte gevlochten en puntig naar voren gebogen kinbaard, het bovenlijf bloot en de borst omhangen met een drievoudig halssnoer, de lendenen met een dunnen geplisseerden rok gedekt, afhangend van een buikgordel; de rechterhand gebogen voor de borst en in de vuist den geesel, in de afhangende linker de ankh, het levensteeken, de beugel met het toploos kruis, een meesterstuk uit de goudhuizen van den pharao.

Het donkergeele, glanzende goudbeeld, zat op een lichtgroen rooddooraderd bazaltblok.

Het donkerrood der zuilenzaal weerspiegelde wijntintig in het goud van bark en kluis en godenbeeld. Rechts en links stonden twee godenvaders en voor de bark de hoogepriester Schepsesre, den scepter der goden in de linkerhand, in zijn sinds tweeduizend jaren niet gewijzigd ornaat: de in een muts van gouden vlechtwerk strak om het hoofd geperste haren, alleen links de zijlok, strak gevlochten en met gebogen uiteinde, het teeken van het kindschap der goden, zooals het later ook de jonge prinsen droegen, zonen des goddelijken Horus.

De achter de zuilen verborgen priester- en priesteressenschaar hief, toen de koninklijke stoet binnen was, en pharao Psoesjennes alleen nader trad tot de godheid, een lied aan, dat onbeschrijfelijk ruischte door de zaal met haar honderdveertig zuilen:

Gij eenige koning onder de goden,
rijk aan namen, wier getal men niet kent,
die opgaat aan den oostelijken horizon
en aan den westelijken ondergaat;
gij heer der avondbark en der morgenbark,
die den hemel in vrede voor u bevaren!
Oon jubelt u toe, die den vijand van Atoem veldet!
Noet-Amon is tevreden, Oon juicht.
De slang der zonne, de heerscheres des levens, is vroolijk;
de vijand haars heeren is geveld.
Groote valk, wiens stralen de lijven koesteren,
heil u, Amon-Rê van Tanis,
wiens opgang de stad bemint.

Het lied zweeg.

Toen werden den koning van tusschen de zuilen door priesterhanden de gouden bekers vol wijn uit de spijskamers des tempels gereikt en trad hij toe op het beeld van Amon en bood ze den god aan, wiens Ka ze uitdronk...

Dan traden van achter de zuilen een dertigtal Oeaabpriesters[38)] te voorschijn.

Ze bogen hun schouders onder de lange, met goud overtogen draagboomen der bark en Amon rees omhoog.

Eerbiedig weken de leden van den koninklijken stoet tusschen de reuzenzuilen uit en Amon ging allen voor.

Het koningspaar trad achter de bark aan en heel de stoet ordende zich daarachter. Dan de hoogepriester en de vier godenvaders, zij, die alleen in het sacrosanctum mochten komen mèt den koning en van koninklijken bloede, allen oversten der geheimenissen des hemels.

Achter hen traden dertig Cherheeb-priesters[38)], ingeleid in al de geheimenissen van den eeredienst, - dan het zangkoor.

Zoo ging het door Amons reuzenzaal, door den koning voor hem gebouwd, den koning, bij wiens gratie zijn beeld en zijn cultus bestaan. Dat vergeldt Amon zijn lieven zoon met een leven van millioenen jaren, eerst kort als levende Horus van het paleis en dan in het land der westelijken eindeloos en geeft hem hier en ginder de overwinning op al zijn vijanden en eeuwigen roem.

In die gunsten deelt des grooten konings volk, dat in den tempel niet mag komen, dat alleen op zijn feesten den grooten god mag

aanschouwen in zijn gouden woning en hem omjubelen als de naamlooze millioenen aan zijn glorie verknocht en verknecht.

Toen de poort van den propyloon openging en de mysterieuze bark uitschoof tusschen de kolossen van den grooten Ramses door, barstte de jubel der menigte van Pi-Ramses los, der zonen van het eigen volk en van de barbaren, van beide een groot getal.

Nubiërs, Libiërs, Negers en Poentlanders, Sidoniërs en bewoners der eilanden, een veeltalige schare, die zich voor Amon en den koning, in stuiptrekkende dansen neerwierp en weer opspringend, handenzwaaiend en huppelend met dolle sprongen Amon-Re en den Paleishorus in eindeloos gejubel uitriep langs den godsweg - tot aan de rivier.

Het ging langs den godsweg naar de rivier, zelve godsweg tot aan den tempel in het Menzaleh-meer. Daar gaven de priesteressen, het vrouwenpaleis van Amon, zich over aan de priesters, zijn zonen en het kroost, dat Ptah in haar ingewand boetseerde, vulde straks de kinderzalen van den tempel. Niemand kende hun vaders, want Amon-Rê was aller vader.

De godsweg, aangelegd door den wil van Amenhotep den derde, die de schatten, door de kracht van den ouden krijger Thoetmes den derde omzette in pracht en zijn rustelooze krachten in majestueuze rust, geurt voor Amon met wierook- en myrrheboomen en nectar uit veelsoortige bloemen.

Eerst buigt hij zich naar rechts, naar de statige rij van twaalf goudpuntige obelisken, uit roode, grauwe en zwarte berggesteenten als één geheel losgewrongen door beitels en vochtig gemaakte wiggen en keilen. Van haar gouden toppen prezen prachtige hieroglyphen hun oprichters, hoe jonger, hoe scherper in hun zuivere lijnen, - en als eerste hieroglyph de met goud overtrokken Horusvalk.

Dan, tusschen de majesteit dier zestig ellen hooge monolithen door, wonderen van werkmanskunnen, ging de godsweg het prachtige park binnen, thans tusschen twaalf paar sfinxen door, de aziatische, waarbij de nek geheel wegschool in de manenmantel, waaruit het trotsche gelaat plotseling opdook, Amenemhet de derde en de grooten uit het middenrijk, die ook Tanis eens hadden bemind.

Hier werd de menigte tegengehouden en langs den breeden weg, die rivier- en landpoort verbond, gedreven naar de Nijlkade.

Daar lagen reeds de barken zacht wiegelend op den eeuwigen stroom gereed voor den tocht naar het meer van Menzaleh, waar het godswijf den koning der goden ter bruiloft wachtte.

Eindelijk, na de lange wandeling door het park van Tanis, de genieting door Amon van alles, wat zijn zonen, de pharao's, voor hem bereidden aan geur en glans, traden de priesters met het godenbeeld en de leden van het koninklijk huis en heel de stoet der gloriën van het noorder rijk door de hooge poort.

Onder het oplaaiendgejubel der menigte dreef de groote gouden bark, de Oeserheet, Nijlbark van Amon, den verborgene, met zijn groote gouden koepel en de prachtige gouden lotoskelk, waarin de steven zich terugboog, als om den god met haar geuren te groeten, - voor de marmeren trappen, waarmee de godsweg door de stad eindigde, nederdalend op den goddelijken Nijl.

Hart en zinnen verwarrend werd het dolle gejuich, toen de Oeaabs[38)] met de tempelbark het over de zijden hangend tapijt der geheel met goud overtogen Nijlbark betraden en de struisveerpluimen van het groote baldakijn golvend overbogen door de zwaarte van beeld en base, - en het neerzetten in het met donkerroode goudbestikte gordijnen gesloten paviljoen, welks kroonlijsten de smalle langgerekte vleugels der zonneschijf droegen.

De menigte zweeg een wijle in eerbiedvolle spanning.

Maar toen de gordijnen van het paviljoen werden opengeschoven en de zon weer straalde op het gepolijste, van diamanten fonkelende godenbeeld, begon het jubelen en dansen met vernieuwde woede.

Langzaam, door gouden riemen, ging de Oeserheet in beweging.

Steven, flanken en paviljoen weerspiegelden in den vloed en maakten de wateren als tot een gouden godsweg.

Dan kwam de koningsbark, de ‘Ster der beide landen’ voor de trappen meeren. - Cederhout en gouden stevens, afhangende tapijten, baldakijn en paviljoen, schitterend als de Oeserheet, maar niet overal goud.

Toen ze met haar goddelijken last het godenschip volgde, een tweede voor den ‘god der Chabiri’, koning Sjalomo en de goddelijke Nofernere.

Dan barken voor de priesteressen, wier jubelzangen voor Amon begonnen te weerklinken, toen de roeispanen haar achter de koningsbarken stuurden.

Dan barken voor de grooten, vier in getal, - tot heel de vloot van Amon en den Horus van het paleis in het midden des strooms zachtkens door de kracht der rivier gedreven werd naar de onmetelijke schoonheid van het Menzalehmeer.

Mee langs den oever juichten, wandelden, huppelden de duizenden,

Amon eerend, hun Horus eerend, want Egypte is de Nijl en den Nijl gaven de goden en ze gaven zich zelf in den koning.

Knielend en weer opspringend begeleidden ze de Amonvloot langs den oeverweg, tot de heete middagzon hen zoo afmatte, dat ze eindelijk zwijgend de barkenvloot op zijde bleven.

Dat zwijgen liet nu opbloeien als lotosgewiegel op zefierbewogen wateren het zoete lied der priesteressenschaar, bij harpen en sistra, Amon den verborgene eer en prijs!

Op de bark, die den jongen Sionietenkoning voerde, heerschten in de zielen niet dezelfde gevoelens.

Nofernere droeg een groenen haarband met groote rosetten van goud en lotossen met kelkbladen van groen, en kroonbladen van geel gelijnd ragfijn glas in haar blonde, sterk gevlochten lokken. Het zachtgebruinde bovenlijf was slechts door een dunzijden kleed gedekt, dat schoudertop en arm geheel bloot liet en de borsten nauwelijks bedekte. Om haar polsen strakten breede, groene banden. Een lang gesteelde lotos hield ze in de rechter.

Als dochter van Amon genoot ze met volle teugen van het vroolijk en prachtig tooneel, waarvan ze een der hoofdfiguren zich wist.

Met haar gewaad en haar liefde, was ze dochter van Egypte, dochter van den Nijl en ze droomde dat haar jonge, koninklijke broeder genoot als zij.

Beken-Chons stond met welwillenden glimlach en gekruiste armen achter haar diwan. Hij voelde zich drager van hoogen rang der cultuur, die millenniën lang de volkeren voor was en deswege sprak van ‘ellendige Aziaten’.

En klein zich voelend in eerlijke, diepe bewondering, maar trillend verzet, stond Sjalomo, de zoon van Dawied, den geliefde Jahwè's, op de plecht der fiere Egyptische koningsbark of zat hij naast zijn gracelijke lieftallige zuster uit het Horushuis ‘Groot van Overwinning’ of fluisterde tusschen zijn grooten tredend en met het oog op de reuzenmuren van Tanis:

‘Die tichelsteenen van Pi-Ramses, mijn vrienden, laten we het niet vergeten, zijn eens het moordtuig geweest van ons volk en in het paleis, dat ons herbergt, is eens de zoon van een der opvolgers van Ramses den Groote gevallen door het zwaard van Jahwes verderfengel.[39)] - Maar vergeet ook niet, we zijn gasten van pharao Psoesjennes en hij is geen Ramesside.’

Re-Harachte stond in gloeiende majesteit aan den wolkenloozen

hemel, helder door de droogte van den wind der eindelooze westerwoestijn.

Prachtige Sykomoren, meeren van loof en boven hun kronen slank gebogen palm bij palm. Het groene laken van prachtige weiden vol welig vee of reeds gelende akkers tusschen groen bosschage, het was alles voor Sjalomo en de zijnen een bekoring, in hun bergen nergens te aanschouwen.

En daartusschen in statige breedte de Nijlarm van Tanis, zacht gerimpeld door den adem van den wind of geheel effen, de pracht en weelde der barken verdubbelend in zijn spiegel. En telkens het zoete reien en tamboerijnen der muzikantinnen, Amons weeldedochters.

En Atoem, de zonnegod van den wester horizon, maakte zich gereed, den zonnediscus over te nemen en ze naar het doodenrijk te voeren.

De schaduwen gingen overleenen, de bonte menigte aan den oever kwam sterker uit in de wemeling harer tinten.

Sjalomo vleide zich naast zijn koninklijke vriendin op den di wan, sloeg den arm om haar schouder en kuste haar zacht, als geen onbescheiden blikken waren te vreezen.

‘Liefste, waar blijft die menigte, als straks onze barken het meer bereiken?’

‘Ze wachten er heel den nacht. En als in den nanacht de vloot van Amon weer voor de riviermonding komt, dan worden groote touwtrossen naar den wal geworpen en het zijn de gelukkigen, die er een grijpen mogen en onze schepen trekken naar de stad, tegen den stroom in, die ons nu voortdraagt naar het meer.’

‘Nofe, zie, de tinten van den oosterhemel verdiepen zich in een donkeren metaalglans. Zie, bijna zwart is hij aan den horizon, dan donker blauw, dat, zie, boven onze hoofden overgaat in donker groen.’

En zijn hoofd naar het Westen wendend:

‘En daar wordt het oranje en geel en goud...’

Toen nam ze zijn hoofd in haar beide handen, kuste hem op den mond en wees hem naar het Zuiden: de ragfijne maansikkel en de ontwakende sterren.

‘De groote zijn de zielen der grooten van ons volk.’

‘En wie is de maan?’

Ze zag om naar Beken-Chons.

‘Mijn lieve neef en hoogepriester van Amon, o verhaal aan de majesteit van mijn koninklijken broeder, wat die maansikkel is in de geheimen van onzen godsdienst.’

‘Dan moet ik zijne majesteit eerst verhalen van den strijd tusschen Seeth en Osiris en van den beschadiger van het oog van Horus, den wreker van zijn vader op den wreeden Seeth.’

Men schaarde zich rondom den kenner bij uitnemendheid der geheimenissen des hemels en leerde, dat het Seeth was, die het Horusoog, dat den nacht verlichtte, telkens weer beschadigde, bijna vernietigde, tot het met nieuwe kracht weer aanwies tot de prachtige, zacht stralende gouden schijf, die gloeide in de heerlijk geurende nachten voor alle leven op de aarde en onder de aarde...

Intusschen gleed de Amonvloot ongemerkt over op den vloer van het Menzalehmeer met zijn wondere weerspiegelingen van de zeven kleuren van den avondhemel.

Zachtkens gleden de barken voorbij, nu door riemen ruischend voortbewogen, aan droomende eilanden met grijzig groen, omringd van fijngepluimde papyrushagen.

‘O, zie, die rose streepen... vogels van wondere gestalte!’

‘Dat zijn flamingo's, vogels van Anoebis, die geheel rosekleurig zijn en den waterbaan verven met de weerspiegeling van hun veerenkleur.’

De dieren lieten de schepen zeer nabij komen, rekten dan langzaam hun gebogen halzen, verhieven zich statig in de avondlucht, zwevend naar het westen, waar hun donkere silhouetten in een grillig gewemel verdwenen tegen het avondgoud.

Dat was het teeken voor nog meerdere scholen van hooggebeende watervogels, die zich stortten op hun vleugels en in de wijde hemelen opgestegen, speurden naar een plek van onstoorbare rust voor den nacht.

Een snaterend opvliegen van kleinere watervogels volgde op dat plechtig voorbeeld.

De avond begon te geuren van plantenwasem.

Lichte nevelbanen hingen op den waterspiegel.

De vloot gleed langs geheimzinnige bochten tusschen de eilanden door, tot een breed open water werd bereikt; in de verte schenen lampen te worden ontstoken.

Het zonneschemerlicht doofde snel. De sterrenlampen ontbrandden in steeds klimmend getal aan het donkerend firmament. Priesteressengezang vertolkte de stemming van den nacht op het Menzalehmeer. Langzaam schoven de barken voorwaarts naar lichten, die verlokkend lonkten.

Eindelijk worden tusschen accaciaboschjes en onder palmenkronen

bij den flauwen glans van maansikkel en sterren witachtig schemerende vlakken van een gebouw zichtbaar.

Een terras daalt met trappen naar den waterspiegel, wier, zacht bewogen golfjes, het gereflecteerde licht van lampions al kabbelend zenden naar de naderende vloot.

De Oeserheet, de groote gouden Amonbark, draait voorzichtig voor de trappen en wordt door tempelslaven aan marmeren palen gemeerd.

Tusschen twee porfieren papyruszuilen komt prinses Nef-rurê, schoonzuster van den pharao met de godenkroon op den prachtigen hoofddoek, de ronde Amonkroon met dubbelen uraeus en er boven de Nechbeetgier van 't zuiden, zelf weer gekroond met de dubbele kruisveer.

Zij is de aardsche gemalin van Amon, de schoone als geen, de eenig aanminnige, het hoofd van het vrouwenhuis van Amon in den kleinen, maar prachtvollen kiosktempel van Moeth, Amons hemelsche gemalin, - gebouwd door den derden Ramses.

Een schaar van priesteressen en zangeressen omringt haar. Die op de barken heffen weer de lofhymne voor Amon aan, die ze overnemen tot een welkomslied voor den op de schouders der Oeaabpriesters langs de marmertrappen opstijgenden god, den bruidegom, die zich gaat verbinden aan zijn goddelijke aardebruid.

De nachten van het Menzalehmeer geurden op het eiland van Moeth van denzelfden bloemenadem, als de parken van Amon in Tanis.

Langzaam rezen na middernacht de nevels van het afkoelende lagune-water tot een dichten sluier om het eiland van Moeth en haar tempel, waar langzaam zang- en stemgeruisch verstomden...

Toen de prachtige Amonvloot in de morgenschemering door het gejuich der wachtende scharen werd begroet, baldakijnen en wimpels, vochtig van de nevels, neerhingen, symbolen van de zielen der opvarenden, doemde in Sjalomo de herinnering op aan de woorden, die hij eens tot zijn volksbruid had gesproken op de bergweide bij den Dawiedstoren, hoog op den Libanoon:

‘Bij de volkeren rondom ons is het onheilig spel met de huwelijkswetten niet meer te overwinnen en wat Jahwe's toorn en walging het felst doet branden, dat is hun zucht om geweten en schaamte te verblinden bij dat spel, door het te koppelen aan een schijn van vroomheid.’

‘Zaboed, het is mogelijk, dat in dit vertrek de oudste kleinzoon van den grooten Ramses door de kracht van Jahwè's verderfengel den geest heeft gegeven.’

Sjalomo wachtte met zijn grooten op de komst van den prins-hoogepriester Beken-Chons.

Hij boog zich tweemaal voor den jongen vorst der Chabiri[40], toen hij binnentrad.

‘Uwe majesteit moge weten, dat vorstelijke gasten, die onze landen vereeren met hun bezoek, door ons eerst worden ontvangen in het “Huis der Overwinningen”, om onze stad Tanis te bezien.’

‘Daarna geleiden wij hen naar het groote doodenveld van ons vierde vorstenhuis bij de oude hoofdstad van Neder-Cheem, Men-neser met zijn geweldige steenen grafheuvels.’

‘Eigenlijk hebben we nog ouder gedenkplaats: de graven van ons oudste vorstenhuis, het Thinitische bij het oude This, dat thans Ibdou heet, en daar zal voor uw hooge belangstelling het mysterie van Osiris worden vertoond.’

‘Maar daartusschen en tusschen Men-neser ligt nog het wonder van het Middenrijk, de groote bouw- en waterwerken van het twaalfde vorstenhuis, de Fayoem.’

‘Als we echter onze gasten naar orde van tijd deze monumenten laten aanschouwen, zouden we terug moeten reizen na eerst Men-neser en met haar het reusachtig paleis der Amenemhet's en Sesostres voorbij te zijn gegaan, om er daarna terug te keeren.’

‘We leiden dus onze gasten langs onze nationale schatten in de volgorde harer ligging aan onze rivier en eindigen dan met de verreweg rijkste: Noet-Amon, de hoofdstad van het zuiden.’

‘Staat uwe majesteit mij toe, haar iets mede te deelen over wat ons bekend is van het eerste begin onzer geschiedenis?’

‘Wij luisteren met groote belangstelling, mijn prins.’

‘Dan zij u niet onbekend, dat vele, vele verhalen uit onze geheime tempelschriften het ontstaan van hemel, goden en menschen ons op zeer verschillende wijze verklaren, die wij met ons hart alle aannemen als deelen der waarheid.’[27]

‘Iedere tempel had eigenlijk zijn eigen leer over deze dingen en wij willen aan geen enkelen dien schat ontnemen. Wel trachtte iedere tempel eigen leer tot die van allen te maken en hoe machtiger en rijker de stad werd, waarin hij lag, hoe dichter men de vervulling dier wensch kon benaderen.’

‘De oudste stad, die zulk een poging deed, was Oon, de stad van

den zonnegod Atoem, uit het oerwater Noen ontstaan, eer iets bestond. - Deze god bevruchtte zichzelf en spuwde een manlijken god Schoe en een vrouwelijke Tefner uit. Die verwekten Keeb en Noet, de aardgod en de hemelgodin. Hun kinderen waren twee zonen: Osiris en Seeth en twee dochters Isis en Nephthys.'

'Als ik uwe majesteit nog naar Abydos mag geleiden, zal er onderweg op de barken tijd te over zijn, om haar de geschiedenis van Osiris te verhalen. Hunne kinderen werden vele op aarde. Maar negen der grootsten van hen werden de groote Negenheid van Oon.'

'Toen Men-neser aan de rivier het oude Oon ging overvleugelen, werd ook daar een groote Negenheid gesticht met Ptah, eigenlijk de zich uit den oervloed verheffende aarde, die in onze taal Ta-tenen heet. En deze Ptah herhaalde scheppend achtmaal zichzelf, maar al zwakker en met hen stichtte hij de groote Negenheid van Men-neser en het was deze god, die een groot kunstenaar is, een beeldhouwer der beeldhouwers en een vaatwerker der vaatwerkers en de vader van alle goden, dien de groote koningen, de bouwers der drie groote grafheuvels bij Men-neser, dienden als den hunnen.'

'En in den dienst van Horus en Ptah zijn ze groot geworden en het zijn de drie geweldige namen Choefoe, Cefren en Menkaure, die de eerste duizend jaren der geschiedenis van ons land beheerschen.'

'Ik wil niet trachten met mijn verhaal invloed te oefenen op het gevoel, dat U, o heerscher op den troon van Dawied, zal aangrijpen, als uwe majesteit de drie reusachtige steenbergen van buiten en van binnen zal aanschouwen, waarin hun leven voortduurt en hun schoonheid blijft glansen, maar wel zal ik vragen na die aanschouwing of 't haar moge believen, ons dat gevoel eenigermate te vertolken.'

'Aan deze drie gingen vooraf mannen, wier namen evenmin zullen sterven: Zoser, die ook een reuzenheuvel voor den eeuwigen roem zijner ziel heeft opgericht en Imhotep, de wijze op den troon van Men-neser, thans god der genezing van de kranken. Ook diens eeuwige woning zal de koning op zijn reis van verre aanschouwen.'

'Van den grooten Snofru ook stijgt de eeuwige woning hoog boven het rivierdal uit op den bergrand van de westelijke woestijn.'

'En rondom hen wonen in lager graven hun kinderen en grooten om hen heen en hun aller leven duurt voort.'

'Tot de eerste koning uit het vierde vorstenhuis, gesticht op de macht en glorie van die hem voorgingen, "De witte Muur" als een ves-

ting bouwde in de wateren van den Nijl, alle macht en grootheid daar om zich samentrok en bij zijn gang naar de westelijken zijn lichaam, door zijn Ka niet verlaten, een eeuwige woning hier heeft gebouwd, zoo ontzaglijk, dat niets er mee te vergelijken is.'

'Reeds lang voor hij heenreisde naar de westelijken, begon hij aan den bouw op de rotsgronden aan den rand tusschen woestijn en vloeddal.'

'Vierhonderdvijftig ellen liet hij meten in het vierkant en twee millioen drie honderd duizend steenblokken het hij houwen en opbouwen tot een vierhoekigen puntigen heuvel, die driehonderd ellen boven den grond zijn top verheft.'

'Twintig jaren lang is door honderdduizend menschen daaraan gearbeid. Nergens draagt de aarde een bouwwerk als dit.'

'Uwe majesteit zal de hand kunnen leggen op de steenen sarcophaag, waarin zijn lichaam rust en zijn Ka leeft, die haar verlaat, wanneer ze wil, om de zon te zien opgaan, Re-Cheprê in haar morgenglans, - en alles te doen wat de groote heerscher Chnoem-Choefoe (dat is: de-god-Chnoem-beschermt-mij en Chnoem is in zijn wezen de god Ptah als schoone vormer van al wat leeft en is) in zijn leven op aarde minde te doen.'

In deze onverwoestbare, ondoordringbare rustplaats rust heel ons volk, ons rijk, de staat onder goddelijke bescherming en in goddelijke hoogheid en schoonheid.'

'Omdat de regeeringen van de groote Horuszonen Cefren, dat is: Re-is-zijn-glans en Menkaure, dat is: Re-bemint-hem van dezelfde gedachte bezield waren als die van Choefoe, hebben ook zij zich een rustplaats gebouwd als hij.'

'Nu zijn ze machtige sterren in de Doeaat, het doodenrijk aan den hemel. Als ze daar aanlanden, elk op zijn beurt, - en zoo gaat het met alle Horuszonen, die derwaarts verreizen - roept Rê door den hemel: Seeth en Nephtys ijlt, verkondigt den zuidelijken goden en hun Verheerlijkten: Hij komt, een onvernietigbare Verheerlijkte; wanneer hij wil, dat gijlieden sterft, zoo sterft gij, wanneer hij wil, dat gij leeft, zoo leeft gij.'

'Nu zijn ze bij Rê in het paleis.'

'Zijn de drie, die gij noemdet, prins Beken-Chons, de grootste uwer vorsten, van allen die op den troon van Egypte zaten?'

'Uwe majesteit doet mij geen gemakkelijke vraag. Ook het Middenrijk heeft zijn grooten op den troon van Horus gekend.'

'Amenemheet Chekure, die door de rotsen van Nubië een weg voor

zijn schepen spleet en de vestingen Koemme en Semme bouwde, om de bevolking te bedwingen, zoodat men zeide: schoon zijn de wegen van Chekure, - en Sesostris de derde, die de macht der rijksgrooten verbrak en den Fayum aanlegde, - en Amenemheet de derde, die vijftig jaar regeerde en door het volk werd bezongen om zijn wijsheid, rechtvaardigheid en macht, - mannen zijn het geweest wier portretbeelden spreken van hun groote zielen door den beitel onzer onvergelijkelijke kunstenaars.'

'Uwe majesteit heeft de beelden van den grooten Ramses gezien, die deze stad gebouwd heeft en zij zal nog zien de beelden van Thoetmes den derde, die het rijk verdubbelde en Amenhotep de derde, die het rijk vergloriede door ongeloofelijke pracht, waarvan Sehetep-ib-re zeide: Hij verlicht de beide landen meer dan de zon, hij is als Bastet vriendelijk, hij is als Sechmeet vijandelijk... Wien zal ik den grootste prijzen?'

'De wijsheid uwer majesteit aanschouwe hun werken en beelden, door de hand der kunstenaars vereeuwigd en beslisse dan in haar koninklijken geest, wie van deze grootsten de allergrootste zij.'

'Prins Beken-Chons, dank voor uw schoone woorden. Morgen vertrouwen we ons toe aan uwe leiding voor het aanschouwen van al de wonderen, waarvan gij spraakt en nog spreken zult.'

Pharao Psoesjennes zou zelf zijn gast niet vergezellen op de lange reis naar het Zuiden. Het Hooge Huis te Tanis kon hem zoolang niet missen.

Hij had zijn koningsbark 'De Ster der beide landen', zooals hij van Choefoe af heette, beschikbaar gesteld voor de 'majesteit van Jeroesjaleem'. Hem zouden vertegenwoordigen de drie oudste prinsen, drie hoofdofficieren en drie der hoogste bestuursambtenaren, terwijl Beken-Chons, de plooibare, vriendelijke zeer bekwame prins en opperpriester zijn taak als uitlegger der godsgeheimen en der historie, zou voortzetten.

Den morgen van den eersten Siwaan lag andermaal een vloot van barken aan de kaden gemeerd, nu met den boeg naar 't Zuiden.

En hoewel 'De Ster der beide landen' zijn goudbeslagen stevens en prachtige kajuit, zijn bontgekleurde zeil en gepolijste cederen boorden, liet flonkeren in de morgenzon, - het was niet de overstelpende weelde van de vloot, die voor Amon naar den mysterieuzen Moethtempel voer.

Naast 'De Ster der beide landen' lag 'De godendrager' voor de

prinsen en de ‘Ramses is machtig’ voor de hoogere bestuursambtenaren. Een vrachtbark ‘De zegerijke stier’ was met haar proviand en eetsalon geschikt en bestemd voor de middagmaaltijden.

Breede kleurige zeilen, tusschen twee ra's, dubbel zoo lang als de mast, waaraan ze verbonden waren, bolden zich telkens op den frisschen noordewind, die het den dertig roeiers op ieder schip gemakkelijk zou maken. De stuurlui stonden aan het roer, de bedienaars van de zeilen op de kajuit.

De grooten waren reeds overgegaan op hun schepen en Sjalomo's gezellen wachtten aan den wal op zijn komst.

Daar kwam de koninklijke wagen aangerold, voerend achter den menner de beide vorsten. Toen ze afgestegen waren, omhelsde pharao Psoesjennes zijn aanstaanden schoonzoon, die zijn getrouwen voorging op het dek van ‘De Ster’.

De touwen werden losgewonden en de noordewind aanvaardde zijn taak als stuwkracht van de vloot, die den beelddrager van den verheerlijkten Koning van Hemel en Aarde zou voeren langs de heerlijkheid, die Hem, de eeuwige Wijsheid, was ontstolen en gegeven aan de dwaasheid van den afgod.

Den morgen van den eersten Siwaan was men afgevaren uit Tanis, den middag van den derden werd de ongedeelde stroom bereikt en den avond van den vierden rezen boven de zware muren van Men-neser, dat is Goed-Oord, de stad gesticht door pharao Menes, dat is de stad Nooph, de oude hoofdstad van het noorder rijk, - de kwadratische groepen van ‘De witte Muur’ omhoog, paleis en citadel der vierde en volgende dynastieën, tegelijk dam in de oude Nijlbedding, om haar wateren naar het oosten te dwingen.

Reeds had zich iets van het wonder der oude koningsgraven ontdekt: zoover het gezicht op den wester grensmuur van het Nijldal reikte, de puntige reuzengrafbergen van het Oude Rijk!

Beken-Chons wist, wat hij deed, toen hij het gezelschap aan den oostoever aan land noodigde en met hen den bergwal ging beklimmen, die, hooger dan de westelijke, die de koningsgrafbergen droeg, een prachtig vergezicht bood op hun getal aan zwarte, driehoekige silhouetten tegen den gelen gouden avondhemel.

Want de zon zonk in het westen.

Aan hun voet lag het groene vruchtland van het dal, gedeeld door den grijzen zilverbaan des majesteitischen strooms, zich wringend om den dam van Men-neser, dat zijn poorten nog niet had gesloten. Daar overheen - onafzienbaar - de boomlooze gele Lybische

woestijn, die zonder overgang den rand van het vruchtland zoomt. En uit die woestijn stijgen als majestueuze geheimenissen de gigantische driehoeken der grafbergen omhoog, de getuigen der oude koningsglorie van Memphis, en dringen met hun scherpbelijnde zwarte spitsen in de onbeschrijfelijke kleurenpracht geel en rood en lila en groen en blauw.

't Was den Jisraëelers een droom opnieuw, toen ze door complexen van verdedigbare muren en barsche poorten den met bezetting overvulden burcht van Memphis binnentrokken en zich begaven naar de voor hen bestemde vertrekken, door de geweldigen van het Oude Rijk eens gebouwd en bewoond. Grooter duister, zwaarder muren, minder weelde, volmaakter schoon.

Sjalomo hief bij het binnentreden in zijn vertrek een gouden valkenkop van volmaakte werkelijkheid op. Hij liet zijn onderzoekende vingers glijden over het prachtig geslepen oog... het schoof naar binnen terwijl aan de andere zijde het oog naar buiten drong... een amethisten staaf, aan de einden als oog geslepen, stak dwars door den kop van prachtig gouden drijfwerk heen.

‘Zaboed, laat het besef, dat men hier alles kan, behalve Jahwe eeren, ons ondersteunen, opdat we ons zelf niet verliezen. Dat gevaar bedreigt ons, zoolang we Chebroon niet weer zien opdoemen boven de steppe en Jeroesjaleem tusschen zijn bergen.’

Toen Beken-Chons hem op de vaart had gevraagd, of hij ook Men-neser wilde leeren kennen als Tanis: zijn Ptahtempel, zijn Imhotepscholen, zijn Astarte-Aschera-tempel in het kwartier van den aziatischen handel of zijn stiertempel, - had de jonge chakaam dadelijk geantwoord:

‘Wat ik in Tanis niet zag, scholen uwer wijsheid: - na de koningsgraven, mijn prins, leid mij derwaarts.’

Vroeg in den morgen stonden op den vijfden Siwaan de koninklijke wagens op het poortplein van den Horusburcht ‘De witte Muur’. Onder het loof van palm en Sykomore ratelen de door snelle paarden getrokken wagens, over het plaveisel van den weg, die naar het noorden voert. De lucht is koel, vol kruidengeur. Links en rechts in de van kanalen doorsneden weiden zwaar en glimmend hoornvee. Halfnaakte boeren verrichten hun pas begonnen dagtaak aan dijk en akker. Door het morgenblauw trekken scharen zilverreigers en een paar witte adelaars zweeft hoog daarboven.

Ginds op het bergplateau vertoonen zich van afstand tot afstand

de toppen van de onmetelijke grafmonumenten der vorsten uit het derde huis en door den bergwand heen gehouwen, in de vlakte afdalende wegen, wijzen den weg, die er heen voert.

De wagens rollen voort. De oosterzonne stijgt.

Hoor... daar klinkt gezang. Priestermonden verheerlijken met ritueele zangen Re-Cheprê, den als scarabaeus van goud aan den hemel opklimmenden zonnediscus.

De wagens houden stil voor het front van een kleinen tempel. Tweeduizend jaar hebben zijn zandsteen donkergrauw getint.

Buigend treden de priesters naar voren en smeken de majesteit van Jeroesjaleem en de prinsen van Egypte, hen te mogen leiden naar het ontzaglijk leeuwenbeeld van den goddelijken Chnoem-Choefoe.[41)]

Om den noordelijken hoek van het tempelgebouw, daar staat Sjalomo tegenover het liggende leeuwenbeeld met menschenhoofd, van afmetingen, waarbij de reuzenkolossen van den tweeden Ramses in Tanis verdwijnen: honderd twintig ellen lang het lijf, honderd hoog het borststuk... Choefoe met den indrukwekkenden hoofddoek, uit de levende rots gehouwen, starend over Men-neser en het rivierdal en over den rotswand der overzijde - naar de opgaande zon.

Want Rê en de Horuszoon heerschen over het Nijldal en over de aarde en den hemel, de koningsmacht van het Oude Rijk, door de ziel van zijn grootste zonen in steen bezongen voor alle komende geslachten. In dit reuzenbeeld wacht het begin der historie op haar einde, als de zoon van Dawied het aanblikt, reeds tweeduizend jaar. In een rotsmassa, daar waar de noordelijk gerichte westelijke oevermuur van den Nijl zich ombuigt naar het westen hebben de beeldhouwers en bouwmeesters van den grooten pharao een mogelijkheid zien schemeren: de rijksgedachte in steen verhonderdvoudigd, in kracht, onovertrefbaar, onvernietigbaar.

Daarginds in reuzengrafberg des konings lijk in roerlooze eeuwigheid, hier zijn beeld, de matelooze grootheid zijner ziel verbeeldend. De trotsche klauwen van dubbele menschenhoogte strekken zich ver naar voren.

De borst helt aanspraakvol achterover.

De korte dikke hals draagt den zelfbewust teruggeworpen kop: wie of wat is grooter, sterker, machtiger dan ik, Hor-em-choe, Horus van den horizon!

In zichtbare bleekheid staarde Sjalomo zwijgend het wonder aan.

Wat een idee van de koningsmacht...!

Beken-Chons sloeg hem opnieuw met welbehagen gade.

Toen hij zag, dat Sjalomo's beweging weerkeerde, vroeg hij zijn aandacht voor een geweldigen steen, die tusschen de voorpooten van den sfinx achteroverhelde.

'Wat deze trotsche wereld bedreigt,' zeide hij, 'zijn de golven der zandzee, aan wier kust zij ligt. In den loop der eeuwen hielden zandstormen den kolos tot aan den rug omstoven.'

'Eens viel een der koningen uit het achttiende huis, Thoetmes de vierde, in slaap, geleund tegen zijn flank. In dien slaap verscheen hem Rê en bad hem het beeld weer vrij te maken van het zand, dat het plaveisel er omheen meters hoog bedekte, een werk, eveneens slechts door koningsmacht te volvoeren.'

'Dat heeft de vorst gedaan en op dezen steen laten graveeren tot een eeuwig getuigenis.'

In de verte wenkten de ontzaglijke driehoeken der grafmonumenten. Men keerde terug naar den poorttempel.

Daar heerschte schemering tusschen strakke sierlooze vierkante zuilen en dakgesteente, alles rechthoekig en vlak, grauw van ouderdom en verweerd van de vrij naar binnenspelende buitenlucht.

Maar die tempel ging over in een langen gang, die naar den grafberg en zijn doodentempel leidde. Daar had het geel der oude zandsteen zijn tint behouden en... de vloer was er van gepolijst, goudgeel albast.

Daar stonden van afstand tot afstand beelden in de bonte wisseling van dioriet, albast, bazalt, rood graniet, porphier - en door smalle hooge venstерspleten afwisselend in den noorder- en zuidermuur, een eindelooze galerij van sobere, maar betooverende schoonheid. De drie grooten, Chnoem-Choefoe, Cephren en Menkaure, door de beitels van een kunstenaarsgeslacht, dat het naïeve archaïsche in rustige zelfbewuste mannenkracht plotseling op het schitterendst overwon en aan de majesteit der zich bewust geworden hoogste koningsmacht, die der hoogste kunst voor eeuwig heeft verbonden. De gestalten der hooge bezoekers schoven langzaam door de lichtvakken, waarmee de smalle vensters de schemering der eindelooze galerij doorsneden - tot aan de heiligdommen van den dienst der dooden.

Van tijd tot tijd had Sjalomo stil gestaan om uit de trekken dier geweldigen te besluiten tot de kracht, waarmee zij eens hadden geleefd. Een Egyptisch koningsgraf heeft een tempel, omdat het een god bewaart.

Zijn goddelijk bestaan voert hij als verheerlijkte aan den sterrenhemel of in het onderaardsche rijk der westelijken, maar zijn Ka verlustigt zich eeuwig voort in alles, wat de aarde eenmaal zijn ziel en lichaam bood.

Het was daardoor, dat een heerlijke geur van uitgezochte spijzen bij het naderen tot de zaal van Chnoem-Choefoe's doodentempel aan het einde van de eindelooze gang de buitenlandsche bezoekers wonderlijk aandeed.

En wonderlijker nog: bij het binnentreden in de groote zaal des tempels - een lange tafel met keur van spijzen op blinkend wit linnen en in eenvoudig, maar prachtig gelijnd en getint steenen vaatwerk.

Niemand was er, dan de hoogepriester en de beelden der doodengoden langs de wanden: Anoebis met den jakhalskop, den godenscepter in de rechter, de ankh, het levensteeken, in de linker; de beide Oep-oeaatgoden met den wolfskop, de wegopeners van Osiris, zijn kampgenooten, met knods en boog toegerust. En daar op een strakgelijnden stoel Sokaris, de eerste der westelijken eens, met den valkenkop, - ook met godenscepter en levensteeken. Maar dubbel zoo groot als zij allen prijkte op zijn stoel Osiris, die sterft met de natuur, om nieuw met haar te ontwaken, die als de maan verdwijnt, maar terugkeert, die verjongd met het jonge water van den Nijl jaarlijks wederkomt, den verdringer van Sokaris als eerste der westelijken. Op zijn hoofd de dubbelkroon van het onderaardsche, hemelsche Egypte en in de op de borst geklemde handen scepter en waaier.

De hoogepriester stond voor een kleinere tafel met spijzen, wijn en vruchten beladen. Die tafel stond voor een prachtig gehouwen en gepolijste schijndeur, waardoor de Ka van Chnoem-Choefoe altijd uit en in gaat.

‘Sta op, o groote god Chnoem-Choefoe en ontvang deze spijzen van mij.’ Dan keert hij zich om en buigt zich voor zijn hooge gasten zonder verontschuldiging, want de hoogste gast, Choem-Choefoe-Ka heeft hij het eerst toegesproken.

In stilte of gedempt gesprek werd het maal genoten.

Oeaabpriesters kwamen met waschvat en dwaal.

Dan treedt men naar buiten door de westerpoort...

Daar heft zijn onmetelijken oostelijken driehoek, overschitterd en overfonkeld van de Egyptische zomerzon de onmetelijke grafheuvel ‘Chnoem Choefoe's Horizon’.

Om zijn flanken spelen tijd en eeuwigheid dooreen.

Aan hem gingen de eeuwen voorbij, als aan zijn bewonderaars de uren. Hier is het menschelijk kunnen aan de hoogste spanningen der mogelijkheid genaderd.

Op de gladde granietplaten is het weerkaatste Egyptische zonlicht bij vlekken en banen voor het oog niet te verdragen.

Men zoekt de noordzijde.

Langs den prachtig gegroefden basis, die neerdaalt in de zandlaag, die in den loop der eeuwen steeds weer door de stormen der woestijn langzaam stijgt, gaat het oostwaarts tot om den hoek de zwakker verlichte reuzendriehoek met de blikken der vreemdelingen wordt gemeten, voor zonnegloed en waterstroomen veiliger dan een der andere flanken.

Op bevel van pharao Psoesjennes is op dertien meter hoogte een vierkante steen uit het granietdek genomen en gelegd op een stelling van zware balken en ladders, die van den grond tot daar oprijzen.

De hoogepriester van den doodentempel, Beken-Chons, plaatsvervangend hoogepriester van den Amondienst, - de prinsen... en de ‘Horus van Jeroesjaleem’ mochten het geheim van de onschendbare rustplaats van Chnoem-Choefoe aanschouwen. Die gunst wordt aan weinigen, zeer weinigen gegund, als eerst de Ka van den grooten doode daarbinnen haar toestemming heeft verleend en... die verleent ze zeer zelden.

Drie opperpriesters van den doodentempel gaan mee met fakkels. Als ze op de stelling zijn geklommen wentelen ze met een lichten hefboom een zwaar steenblok, deel van een kunstige constructie, in een ledige ruimte op zij en een nauwe gang opent zich, die naar beneden helt en tot gebogen loopen dwingt.

Op een bepaald punt breken de lijnen der voegen tusschen de gele kalksteenblokken, uit de groeven van Toera gehouwen, af. Men daalt verder in den natuurlijken rotsbodem, waarop het geheele grafgevaarte rust - al dieper en dieper. Dan een kort eind horizontaal en een kamer opent zich met gepolijste wanden, maar nog ruw behouwen vloer en... ledig.

Niemand weet, waarvoor ze bestemd is. Grafkamer, schatkamer, vluchtoord? - De bouwmeesters zijn reeds twee duizend jaren naar de westelijken heen en hun groote lastgever heeft het in schrift noch steen doen openbaren.

Weer terug, omhoog, tot waar een naar boven hellende gang in de doorloopene uitmondt.

Eindelijk komt weer een horizontale gang uit de klimmende. Zij leidt naar de laatste woning der ongekende heerscheres, die eens den troon met Chnoem-Choefoe deelde.

Nog enkele schreden omhoog en een acht meter hooge, met gepolijste blokken van dioriet bekleede galerij geeft de majesteitsontroering, die in de lage gangen ontbrak.

De fakkeldragers treden een ruimte binnen, groot als een kleine zaal... Daar staat in het midden de sarcophaag van den man, wiens geest de groote mogelijkheden van land en volk en bodem omvatte en de woordenlooze taal sprak, die de nakomelingschap van alle tijden leeren moest, hoe groot de Mensch is...

Maar door zijn verstijfde spieren en gebruind gebeente trilde niet de wetenschap, dat alleen Hij, wiens beelddrager bij zijn machteloos lijk stond, het leven geven kon, waaraan zijn gebalsemd overschot, zijn onmetelijke grafheuvel en het doelloos priesterwerk aan zijn voet eeuw in eeuw uit tegen alle werkelijkheid en werkelijkheidszin met bovenmenschelijke middelen trachtte vast te houden, trachtte te doen gelooven: de overwinning van den dood!

‘Zaboed, deze verhevene dwazen noemen hun huizen herbergen, hun graven eeuwige huizen, hun aardsche leven een wandeling, de dood hun leven. In hun mond is een wonderlijk bedrog.’

‘Vergezel mij morgen naar de school der wijsheid van Imhotep, waar de wijsheid van Amenemope de wereld verbaast.’

Niet naar de dwaasheden der tempels van het oude Men-neser, van Ptah, van Aschera-Astarte in het aziatische handelskwartier, niet naar de opperste dwaasheid van den apistempel met zijn koeienharem en apisgraven daar boven in de rotsen, maar naar de wijsheid, die Jahwe's genade over de volkeren heeft laten opbloeien in al die lange, lange eeuwen: naar het boekhuis, dat Imhotep had gesticht, ruim twee duizend jaar geleden.

Hij, de groote wijze Wesir en bouwmeester van koning Zoser, voor wiens lijk hij de groote trappenpyramide bouwde, wiens machtige steenbanken zich torenhoog boven den woestijnrand stapelen, zat in den eenvoud van het onveranderlijke priestergewaad en bijna kinderlijk zachte trekken te lezen van een papyrusblad, welks golvingen in steen kunstig waren weergegeven, - midden in den voorhof van de boekzalen.

Beken-Chons vertelde den koning der Chabiri en zijn vriend van zijn afstamming van Ptah en zijn latere vergoddelijking.

Met een glimlach van verwondering trad Sjalomo de lange zalen van het huis des onderrichts door, waar de jonge geleerdenstand met de kinderen van de grooten werd opgevoed. Elders waren die scholen toegevoegd aan de groote regeeringsafdeelingen; hier in Men-neser waren het zalen gebleven van ‘De witte Muur’.

Aan deurposten en in wandvakken stonden spreuken geschilderd in hiëroglyphisch en hiëratisch als:

‘De ooren van den jongen zitten op zijn rug: hij hoort als hij geslagen wordt.’

‘Zie, er is geen stand, die niet geregeerd wordt; slechts de geleerde regeert zich zelf.’

‘Hang uw hart niet aan het genot, anders gaat gij te gronde.’

‘Des schrijvers ambt is een groot ambt, Zijn schrijftuig en boekrol brengen gevalligheid en rijkdom.’

‘Bemin de boeken als uw moeder, want niets gaat er boven.’

Het hart van den koninklijken chakaam ging open.

Met de gewone eerbewijzen werd de groote bestuurder van het huis des onderrichts aan de hooge bezoekers voorgesteld: Amenemope, de groote wijze, wiens naam in heel de wereld werd genoemd. De scholieren traden uit hun banken en vielen met het aangezicht op den grond. Hier en daar brijzelde een intkvat op den steenen vloer en kleurde dien met een zwart of rood, bestemd om duizenden jaren zijn tint te behouden - of - het was slechts een waternap om de rieten pennen af te wisschen.

De helpers van Amenemope pasten de spreuk der ‘ooren op hun rug’ toe op den rug der onvoorzichtigen.

Sjalomo troostte een weenende met enkele vragen in gebroken Egyptisch: hoe lang de leertijd duurde (den ganschen morgen), wat hij te eten en te drinken kreeg (drie brooden en twee kruikjes bier), wat hij 's middags deed (spelen, jagen of visschen), waarvoor dat potje roode inkt diende (voor de beginletters op den rol), wat dat apenbeeld met witte haren voorstelde op zijn tafeltje (Thot, den briefschrijver der goden, die zorgt voor de aardsche schrijvers).

Dan sprak de stem van Amenemope:

‘Bidt allen het gebed tot Thot.’

In koor klonk het uit twintig, dertig monden:

‘Kom tot ons, opdat gij ons leidt. Laat ons ijverig zijn in uw ambt. Wij zijn dienaars van uw huis. Doe ons spreken van uw kracht, in welk land we ook zijn. Dan zullen de menschen zeggen: Wat Thot doet is goed en groot. Dan zullen ze met hun kinderen ko-

men om ze te wijden aan uw ambt. Wie het bekleedt is vroolijk.' 'O, Koning,' sprak Amenemope, 'elken morgen begint de scholier met uit zijn waternap droppels te sprenkelen op den grond als offer aan Imhotep, den grooten stichter van het huis.'

'Dan nemen de ongeoefenden hun plankje, bestreken met een witte kalklaag, waarvan de letters kunnen worden weggewischt, en de grooten hun papyrus.'

'Wie niet met alle inspanning arbeidt, om schoon en juist te schrijven, wordt berispt of geslagen, de anderen geprezen en beloond met den toegang tot alle ambten in dienst van den grooten Horus van het Paleis.'

'En thans bid ik u, o koning, u te mogen tonen de schatten, die het boekhuis van "De witte Muur" bezit.'

Daar, in steenen kisten en groote kruiken werden de oudste boeken bewaard, papyrusrollen van bijna tweeduizend jaren oud, de leer van den Wesir Ptahhotep onder de majesteit des konings Issi, die immer en eeuwig leeft, uit den tijd van het twaalfde vorstenhuis met de leer van koning Merika-Re en de leer van Doeaaf, liederen aan de beide kronen van Egypte, - de leer van den koning Amenemheet, de klacht van Cha-chepe-re-teneb, liederen op den derden Sesostris, schoone verhalen van Sinoehê's reize en van Apophis, den Hyksoskoning en Sequenenre, de vorst van opper-Egypte, de groote Amonhymne en de Zonnehymne van een koning, wiens naam werd uitgedelgd, omdat hij Amon-Re niet eerde...

Daarnaast groote kruiken met kleitabletten uit de Babylonische vlakte en Chattië, - kruiken met staatscontracten, met kadastrale contracten over heel het noorden... en eindelijk in zilver het vredestractaat tusschen Ramses de tweede en Chattoesil, den Chetietenkoning.

Toen Sjalomo dat alles in klimmende verbazing had gadegeslagen, smeekte hem de grijze bestuurder van het oudste rijksarchief, hem iets te mogen voorlezen uit zijn eigen spreukenboek...

'Met grooten aandacht zal ik naar u luisteren.'

Een tolk zette de langzaam voorgedragen spreuken voor den koning over in het Akkadisch:

Wacht u, een ongelukkige te berooven en een zwakke geweld aan te doen.

Scheld niet tegen dengene, die u beleedigd heeft en geef hem geen antwoord tot verdediging van uzelf.

Richt den booze op, geef hem uw hand en leg hem in de armen Gods.

Ga geen twist aan met een opvliegende en prikkel hem niet met woorden.

Verplaats niet de grenssteenen op de akkers en wees niet begeerig naar een el lands.

Vermoei u niet met het jagen naar overvloed, wanneer gij hebt, wat gij behoeft.

Roep niet 'misdadiger' tegen een man en houd de reden van zijn vlucht verborgen.

God haat dengene, die bedriegelijk is in het spreken en een groote gruwel voor hem is de dubbeltongigheid.

Benadeel niet een mensch door de pen op de belastingrol; dat is een gruwel voor God.

Beter is dagelijks brood met een gelukkig hart, dan rijkdom met kommer.

Tracht niet uzelf aan iemand op te dringen en doe geen moeite, om zijn hand te zoeken.

Waartoe dient een mantel van fijn linnen, wanneer het zonde is voor God?

Zeg niet: ik heb geen zonde, en span u niet in, om die te verbergen voor Hem.

Degene, die zich inspant, om de volmaaktheid te zoeken, zal in een oogenblik zichzelf weer vernederen.

Breng een mensch niet ten verderve in de rechtplaats en verdraai het recht niet.

Neem geen geschenken aan van een sterk man en verdruk niet den zwakke te zijnen gunste.

Leg niet uw innerlijk bloot voor de menschen en strooi uwe woorden niet onder hen rond.

Terg niet een mensch, die in de hand Gods is en wees niet toornig tegen hem, wanneer hij een fout begaat.

Scheld niet tegen iemand, die ouder is dan gij, want hij heeft de zon gezien, eer dan gij.

God heeft lief dengene, die den nederige vreugde verschaft, meer, dan die den aanzienlijke eert.

De mond van den ouden, tanigen, kaalschedeligen wijze zweeg. Zijn diepe, kinderlijke oogen blikten in de donkere spiegels van den jongen koninklijken chakaam als een vraag om zijn oordeel.

Sjalomo trad op hem toe, greep zijn beide handen en tot den tolk zich wendend:

‘Zeg mijn vriend Amenemope, dat de Geest van mijn God Jahwe hem deze woorden kan hebben doen spreken en vraag hem heel deze rol in het Akkadisch te doen afschrijven en mij te zenden in Jeroesjaleem. Zijn loon zal zijn dat eens koninklijken lastgevers.’

De oude viel aan Sjalomo's voeten en bedekte ze met kussen.

Een bezoek aan de Fayoem, het koningsmoment van het Middenrijk, was om des tijds wil opgegeven.

Den morgen, volgend op het bezoek aan het huis des onderrichts, lagen reeds vroeg de vier koninklijke barken te wachten voor den steiger van ‘De witte Muur.’

Re-Cheprê was met de zonnekogel reeds boven het oostergebergte uit, toen het hooge gezelschap naar buiten trad, allen het hoofd met witte tulipanes omwonden, om, als Re-Charachte vanuit het Zenith gloeiende stralen in het vloeddal zond, veilig te zijn.

In vroolijk luid gesprek, terugslag van de stemming, waarmee men gisteravond de wijsheid van Amenemope had afgewisseld tot na middernacht, daalde de jonge majesteit van Sioon met prins Beken-Chons en Zaboed op goudbeslag en tapijt van de ‘Ster der beide landen’, die door onzichtbare roeiers langzaam in de stroomlijn der rivier werd gebracht.

Na haar schoof ‘De Godendrager’ voor den steiger en ontving den kroonprins Oenofre en de prinsen Nitokris en Chenshotpe, alle drie legerhoofden en Eliaab was hun gast.

Dan de ‘Ramses is machtig’, die den opperrechter Schepsesre, tweede Wesir des rijks, zou voeren met den opperschatmeester Macheroerê en Sensemgeb, den bestuurder der kanselarij, met wie Elichoref voer, die in bescheidener afmetingen een zelfde verantwoordelijkheid torste.

Bovendien was op iedere bark een priester-tolk ter beschikking.

Op een afstand volgde ‘De zegerijke Stier’ met zijn eetzaal en proviandruimten en bagage en... zangeressen.

Vroolijk bolt de noordewind de breede zeilen en bediend door bekwame bootsknechten, gezeten op de kajuiten, die blinken van goudbeslag en heldere kleuren, doorsnijden de koninklijke vaartuigen den snel hen tegenkomenden vloed.

Op den oostelijken oever zijn de geeltintige Toerabergen, aan hun voet omboord door palmen en Sykomoren.

‘Koning Sjalomo’, sprak Beken-Chons op het gebergte wijzend; ‘uit zijn ingewand zijn de onmetelijke steenmassa's gehouwen der graven onzer eerste vorsten, die aan den westoever als reuzengevaarten oprijzen.’

Men wendde het gezicht derwaarts.

Alles werd er door de morgenzon prachtig verlicht.

De trappenheuvel van koning Zoser's graf rees er met zeven forsche treden naar zijn tweehonderd ellen hoogen top.

‘Welke Horuszoon rust in dien steenberg, mijn prins?’ vroeg Sjalomo, wijzend op het sombere bouwwerk.

‘Alles wat uwe majesteit, varend naar het zuiden, aan grafgevaarten nog zal zien, is voorbereiding geweest, van die van het vierde koningshuis, door uwe majesteit van nabij aanschouwd.’

‘Het is de bouwmeester Imoethes geweest, die voor koning Zoser uit het derde vorstenhuis, honderd jaren voor dien van Choem-Choefoe, den gindschen heeft gebouwd en die gij daar in nevelen verder naar het zuiden ontwaart, is de eeuwige woning van... uwe majesteit vergeve, dat zijn naam op het oogenblik voor mij in gelijke nevelen schuilt als zijn graf, maar toch zal zij de hoeklijnen met hun breuk minder schoon vinden, dan die van de graven der groote Horuszonen van de vierde dynastie.

‘Hebben allen hun doodentempel met opgang vanuit het dal, als de drie groote uit het noorden?’

‘Die ontbreekt inderdaad aan geen en een schare van priesters is met hun bediening gegeven.’

Naar het zuiden niets dan pyramidenspitsen!

‘Verhevener stilte dan van het gindsche doodenverblijf is nauwelijks denkbaar,’ sprak Sjalomo, nog diep onder den indruk van den tocht naar Chnoem-Choefoe's eeuwige rustplaats.

‘Graf aan graf, door een sluier van zand overspreid,’ mijmerde hij voort.

‘De tijd spot met alles,’ fluisterde Beken-Chons hem toe, ‘maar onze koningsgraven spotten met den tijd.’

Heerlijk steeg de morgen steeds hooger aan den wolkenloozen hemel. Op alle barken nam de losse gemakkelijkheid toe voor de gasten door een nauwer met elkaar inleven. Alleen het taalverschil bleef een belemmering, maar de functie der tolken steeg in belangrijkheid, hoe meer de klimmende sympathie den drang tot uiting versterkte.

Bij het toenemen van de kracht der zonnestralen werden door de

bemanning der barken de beschuttende gordijnen uitgelegd over het dek der schepen en op diwans maakten de hooge schepelingen het zich gemakkelijk.

Tegen den avond kwam de grafberg van Snofroe in het zicht, die, evenals die van Zoser, met zeven versmallingen een tweehonderd ellen zich boven het woestijnzand verhief en door een dalenden weg verbinding had met een kleinen doodentempel in het dal.

De westerzon achter het bouwwerk dempte zijn kleuren, gaf slechts scherp zijn vormen te zien.

'Ook uit het derde vorstenhuis,' antwoordde Beken-Chons op de vraag van zijn hoogen gast 'en bij de tweeduizend jaar oud.'

'En nu,' ging hij voort, 'bevinden onze schepen zich op de hoogte van de geweldigste schepping van het Middenrijk.'

Als zoodanig mag uwe majesteit, wat aangaat het Oude Rijk, de koningsgrafheuvels van het derde en vierde vorstenhuis beschouwen en het Nieuwe Rijk stijgt boven beide uit met Noet-Amons bouwwerken en die van onze residentie Tanis.'

'Als uwe majesteit zich over den top van dezen grafheuvel een lijn denkt naar het westen, zou zij, reizend langs die lijn in twee à drie dagen een groote oase bereiken, die gemiddeld tweehonderd ellen lager ligt dan het rivierbed. In haar grootste diepte ligt een uitgestrekt meer.

Onze groote koningen Sesortris en Amenemheet, beiden de derde van dien naam en uit het twaalfde vorstenhuis, - vader en zoon, - hebben dat gezien en een gracht gegraven van het rivierdal uit, waar wij waarschijnlijk dezen nacht voorbijvaren.

Maar opdat niet al het water der rivier plotseling uit haar bedding en in het reusachtig bekken, waarvan ik sprak, zou stroomen, hebben ze een muur dwars door die gracht gebouwd en in dien muur ijzeren platen doen aanbrengen, die kunnen worden opgeheschen, om zoo, met de snelheid, die bij elk verschil in watermassa in de rivier gewenscht is, het water naar den woesten reuzenkom te doen afvloeien, waarvan het meer, dat ik u noemde, de kern is.

Die gracht splitste zich in die laagte in tallooze kleinere kanalen en verbreidde zoo het water overal, dat men er buiten zijn oevers liet treden en bezinken.

Zoo is in korte jaren in die diepte, tevoren een woestijn, een vruchtland ontstaan van geweldige opbrengsten aan granen. In later tijd zijn daar loof- en vruchtboomen bij geplant.

Daarom heeft men geheel dat weefsel van kanalen genoemd naar

den eigenlijken naam van pharao Sesortris: ‘Schoon zijn de wegen van Chekure.’

Zijn zoon en opvolger Amenemheet heeft toen de rijksregeering naar dit nieuwe vruchtland overgebracht en het ter eere zijns vaders den naam gegeven ‘Hotep Sesostris’, Sesostris is tevreden.

Er is een stad verrezen in enkele jaren tijds met een geweldig bouwwerk, waarin geheel het rijksbestuur werd samengetrokken - en die Kachoen heette.

Elke gouw had er haar kamers, vanwaar uit zij bestuurd werd. Een tempel voor Sobek-Rê, den krokodillengod, vormde er het middelpunt van. Het kreeg den naam Erpa-ro-hunt[42], tempel van den meermond, en om dien tempel legerden zich met telkens nieuwe uitbreidingen, de zalen. In een grooten kom werden er de Sobek-Rê gewijde dieren onderhouden.

Men heeft deze Seethische godheid waarschijnlijk gekozen als verzet tegen Noet-Amon en Osiris-Sokaris, zooals de Seethtempel van den grooten Ramses in Tanis zulk een verzet beduidde.

‘Door de diepte der ligging van de vallei zou uwe majesteit, al voeren wij voorbij bij vollen dag, de top zelf van den grafheuvel niet kunnen ontwaren met zijn glinsterende granietplaten, waarin en omheen Sesostris en Amenemheet met hun heerscheressen van het Paleis en hun kinderen en grooten verheerlijkt zijn en in het midden van het nimmer opdroogend meer Moeris, d.i. meer der overstroomingen, rijzen hun reuzenbeelden ten hemel.’

De stroeve kracht, waarmee de vorsten uit het twaalfde huis den verwarden uitgang van het Oude Rijk tot nieuwe glorie hebben overgeleid, kenmerkt hun gelaat. In hun graven en tempel wordt een rij hunner beeltenissen bewaard, wier bittere trekken bij het eerst aanschouwen opvallen.’

‘Staalharde naturen vereischte hun taak met nimmer vermoeide daadkracht. Het twaalfde vorstenhuis heeft ze ons gegeven en Amenemheet de eerste laat voor zijn zoon opteekenen: “Pas op uzelf en vertrouw niemand.”

Aan die spreuk getrouw, hebben ze ons machtig werk nagelaten, met dat der vierde koningsfamilie uit het Oude Rijk op één lijn.’

‘Ik dank u zeer, prins Beken-Chons, dat uw schoone woorden mijn verbeelding dermate hebben ontstoken, dat, wat mijn oogen niet mochten aanschouwen, ik met mijn hart toch eenigszins kon genieten. Waar beginnen en eindigen toch de schatten van uw land!’ Beken-Chons glimlachte en boog. - Alleen het laatste kon Sjalomo

waarnemen bij het gedoofde zonlicht en den ontwaakten glans der sterren.

De vaart was een genot.

Eenmaal per dag werd het middagmaal genoten en meerden de barken één voor één aan ‘De zegerijke stier.’

Opgewekte en belangrijke gesprekken over heel het Egyptische leven en ook over het aziatische maakten deze maaltijden met hun rijk voorzienen disch ook tot een geestelijke weelde van hoog gehalte.

De kleinere maaltijden werden op elke bark afzonderlijk toegericht en de rivieroevers boden van uur tot uur grootsch of lieflijk landschap.

Slechts zelden nadert het gebergte vlak aan het water.

Dat doet de Vogelberg aan den oostelijken oever met zijn duizenden pelikanen, die met snerpend gekrijsch de barken overvlogen.

Dat doen ook de rotsgraven aan den westeroever, waar door de grooten van Men-neser en Oon, voor wier ‘verheerlijkten’ geen plaats was bij de groote koningsgraven, een andere veilige rustplaats was gezocht.

Beken-Chons noemde die graven de ontwikkelingsplaats van de Egyptische zuil, van den loggen vierhoek der doodentempels uit het Oude Rijk tot de rijkste polygonie, - van de rechte, strakke lijn tot de smijdige buiging van lotos- en papyruszuil.

Hij noemde ze ook de ontwikkelingsplaats der Egyptische ziel.

‘Het hieroglyphenschrift op de wanden klimt in deze graven van het Middenrijk tot den straksten eenvoud; het coloriet schittert er onverdoflijk en zeer belangrijk zou voor u, mijn Chabirivorst, de lange beeldgalerij zijn van den eersten intocht van Sjemieten, die in de gouw Mah begeerden te wonen, wier heer hen liet vereeuwigen op de wanden van zijn graf.’

Er was niet het minste bezwaar, dit alles te gaan zien: in kleine doodentempeltjes aan de rivier kon men uitstijgen en zou er de grootste devotie vinden, om het alles den hoogen bezoekers te toonen, maar de koninklijke gast zag met beleefden dank van zulk een bezoek af op zijns geleiders verzekering, dat soortgelijks in Noet-Amon hem in overstelpende rijkdommen wachtte.

De zon te zien bij haar op- en ondergang, dat laat den Egyptenaar niet los. Op pyramidentoppen uit het Middenrijk staan de hieroglypische inschriften:

‘Hij ziet de schoonheid der zon’, of: ‘Geopend is het gezicht des konings; hij ziet hoe de zon langs den hemel vaart.’

Die stoute beweringen over de dooden gelden licht van de levenden, wier schip op de Nijlwateren drijft.

Ze zien Rê als Cheprê opstijgen boven de roode bergen der oostelijke woestijn, de wereld met de kleur van Seeth, de kleur der booze daden.

Ze zien hem als Harachtê staan boven de blauwe Nijlwegen, tusschen smaragden oevers en maken die wateren tot sprankelend zilver Ze zien hem als Atoem neerdalen boven de gele Lybische woestijn, het Osirische Westen.

Dag in dag uit genoten gasten en gastheeren in onbezorgde weelde voortdrijvend, dien luister in drievoud van de Egyptische natuur.

‘Zaboed, wat heeft het voor Mosjé ingehad, dit land te verlaten voor de woestijn met Jahwe's volk?’

Weer ging de middag langzaam over buigen naar den avond.

Breed en groen lagen de oostelijke oevers naast de kronkelende rivier. Met stengelbroze stralenstaven, waarvan er duizenden braken, wier splinters stoven door het verzilverd azuur, danste en speelde de juichende Ho rus op de toppen van den lichtberg!

Achet-Aton, de lichtberg van Aton naderde...

‘Mijn prins,’ riep Sjalomo, staande op de plecht van ‘De Ster der beide landen’, ‘het schijnt mij toe, alsof wij een eindeloos veld van puinhoopen naderen, daar op den oostelijken oever. Wat mag dat zijn?’

Beken-Chons rees op van zijn diwan en ging naast hem staan.

‘Dat ik uwe majesteit niet het wonderlijk schouwspel heb aangekondigd, dat wij naderen, is, omdat, wat hier voor vierhonderd jaren zich afspeelde, eigenlijk onder ons niet mag genoemd worden. Iedere Egyptenaar, die langs deze puinvelden vaart, ziet zoo weinig mogelijk naar het oosten... en zwijgt.’

‘Gij prikkelt mijn vraaglust,’ lachte Sjalomo.

De wensch van mijn hart, zoo mogelijk elken lust van uwe majesteit te bevredigen, zal mij met u naar deze puinen doen staren en vermelden, wat er van te vermelden valt: de majesteit van Sioon blikt op het verwoeste werk van den... ‘misdadiger van Achet-Aton’.’

‘Is Achet niet lichtberg in de taal van Cheem? - Maar wie is Aton?’

‘Door de geweldige kracht van pharao Thoetmes de derde Mencheperrê, is Egypte voor de derde maal in al zijn kracht ontwaakt.

‘Door de onderwerping van geheel Syrië vloeiden schatten ons toe.

‘Dat werd een zwelgen in schoonheid en weelde onder Amenhotep den derde, kleinzoon van den grooten Thoetmes, - een prachtfiguur, ridderlijk, dapper, maar... met een neiging tot verweekelijking.

‘Als gij over eenige dagen in Noet-Amon zult aanschouwen de pracht, die hij schiep, dan zal u opvallen, dat de mannenbeelden van hem en de zijnen iets vrouwelijks gaan vertoonen.

‘Geweldige tempels zijn onder hem uit arbeid van gevangenen en ongehoorde rijkdommen uit Azië verrezen - en zijn bouwmeester, die denzelfden naam droeg als zijn vorst, was een groot en wijs man.

‘Zijn moeder was een Mitannische prinses. Zijn vrouw een zeer begaafde persoonlijkheid, maar niet van koninklijken huize.

‘En uit hen is voortgekomen de wonderlijkste figuur, die ooit op den Cheemietischen, misschien ooit op een troon waar ook, heeft gezeten.

‘Ook hem gaf zijn vader den naam Amenhotep: Amon is tevreden.

‘Dat werd een spotnaam door zijn daden, want hij heeft heel den dienst van Amon afgeworpen en verloochend.

‘Toen zijn vader na een zes-en-dertigjarige regeering, geëindigd met een lang en zwaar ziek zijn, stierf, had Cheem een sterke hand noodig. De overleden koning had zijn soldaten wel gezonden, als de onrustige aziatische wingewesten hun schatten niet brachten, maar als eens zijn geweldige grootvader, was hijzelf niet gegaan.

‘Inplaats van een vorst met sterke hand, die de verzuimen der weelderige rustmin zijns vaders door daden verving, liet hij ons een jongen droomer na.

‘Er was wel kracht, wel onverschrokkenheid in hem, maar de wijsheid van den heerscher ontbrak hem.’

‘Er waren wondere krachten aan het hof van ons achttiende vorstenhuis gaan werken.’

‘De geweldige vernieuwing van krachtsbesef door de daden van den grooten Thoetmes en ook door al het nieuwe, dat er in hart en zinnen der eveneens groote vorstin, zijn zuster en gemalin, de zeer begaafde koningin Hatschepsoet, eerste - en gelukkig ook laatste - vrouwelijke pharao, was geopenbaard, werd in den vierden Amenhotep een wilde breuk met het verleden.’

‘Kennismaking met de goden en wijsheid der aziatische volken had reeds lang een zekere minachting voor onze eigen godenleer doen ontstaan bij de grooten aan hof en tempel en richtte zich tegen de leer van den grooten Amon, de vereerde godheid van het machtig priesterhuis van Noet-Amon.

‘Heel het achttiende vorstenhuis was een schepping van hun orakels.’

‘De priesterhuizen van Men-neser en Oon uit het noorden brandden van naijver op dat van Noet-Amon.

‘Die spanningen braken door in het brein van den vierden Amenhotep. En zonder gevoel voor het aloude verleden, dat zich in een lange lijn van tweeduizend jaren in een vaste richting had ontwikkeld en den Egyptenaar onuitsprekelijk lief is, zonder besef van de veerkracht, die hij tegen zich opwekte en welker spanning eenmaal zeker zijn eigen kracht zou gaan overtreffen, heeft hij Ptah en Rê en Amon met hun groote en kleine Negenheden, heel de binnenste gedachtenwereld van ons volk voor waardeloos en nietig verklaard, hun namen van de monumenten doen kappen, zelfs den naam zijns vaders, en zijn eigen naam verwisseld met Echnaton: hij is Aton aangenaam.’

‘En nu vroeg mij uwe majesteit, wie Aton is.

‘Die naam komt in onze religie van ouds veel voor. Onder Amenhotep de derde vermeerderde dat gebruik, maar een vaste beteekenis als godennaam had het woord nog niet.’

‘Tot zijn zoon den naam gaf aan een zonneschijf, die de gevleugelde van Horus moest vervangen en waarvan een krans van stralen uitgaat, in handen eindigend, waarvan ieder het levensteeken, den ankh, houdt gevat.’

‘Maar al die machtige monumenten in Noet-Amon, die hij niet om kon werpen, waren met zijn nieuwe gedachtenwereld dermate in strijd, dat hij besloot, drie nieuwe steden te bouwen: een in Cheem, een in Nubië en een in Azië. Die in Nubië werd gesticht bij den derden waterval van den Nijl en kreeg den naam Gem-Aton. - De groote nieuwe hoofdstad werd gebouwd op de vlakte, die we hier voorbij varen en welker kustlengte vier-en-twintigduizend ellen meet met een dubbele breedte naar het oosten en haar naam werd Achet-Aton, lichtberg, horizon van Aton. Op de rotswanden rondom werden twaalf groote opschriften gehouwen, waarvan het grootste vijftien ellen hoogte meet.’

‘Als kern zijner nieuwe stad liet de koning een groep van drie tempels bouwen, een voor zijn moeder Teje, een voor de koningin, een beeldschoone dochter van een krijgsoverste zijns vaders, Nefernefroe, d.i.: de schoonheid is gekomen, - en een voor hemzelf. Daaromheen groepeerde hij paleizen en kazernen.’

‘In den rotswand liet hij een doodenhuis voor hem en zijn grooten houwen, “Het eeuwige Huis”.

“Die voor waarheid leeft” werd des konings titel, eens de bijnaam van Harachte.’

‘Een nieuwe godenvereering en een nieuwe dienst der schoonheid!’

‘Plotseling zijn ze uitgebroken.’

‘Vanwaar uit? - Uit den geest des konings. - Wel kunnen jonge kunstenaars achter en om hem gestaan hebben, maar wij kennen hen niet. Men moet in de grafkamers en gangen van “Het eeuwige Huis” hebben rondgezien, om het verschil met wat bestond, te meten. Hoe treft daar het medeleven van het koningsgezin met de grooten en met het volk van den uitzonderlijken vorst.’

‘Onze kunstenaars zeggen, dat de kunst der Keftioe[43)], die zeer zinnelijk is, op pharao Echnaton's kunst en die der zijnen sterk heeft ingewerkt. Het is mogelijk, maar wat men op de grafwanden van “Het eeuwige Huis” aanschouwt is zeer nieuw en zeer nauw verbonden met het innerlijkste wezen van Echnaton, is wedergave van wat er in hem leefde.’

‘Wat van dat alles over is, zien uwer majesteits oogen weemoedvol schemeren in het avondlicht.’

‘Een les in geschiedenis voor koningin, om niet te vergeten,’ sprak de jonge majesteit van Sioon.

‘Was het dan dwaasheid, dat de naam van den “misdadiger van Aton” op zijn beurt van alle monumenten werd verwijderd en zijn heugenis ten ondergang gedoemd?’

‘Wat was het? zij mijn wedervraag aan prins Beken-Chons, wijsheid of dwaasheid, dit alles zoo in zijn hart te bewaren, dat het ook mij onvergetelijk werd?

Beken-Chons glimlachte.

En tot zijn vriend:

‘Zaboed, teekent gij de ontroerde woorden des prinsen op, voor Elichorefs geschiedenis onzer reize?’

Zaboed boog.

Beken-Chons liep naar den achtersteven der bark en zocht met gerekten halze contact met ‘De zegerijke stier’.

Plotseling stak hij zijn hand omhoog.

...Daar begon door de geopende deuren der eetzaal muziek en zang zacht te ontwaken.

Chons keerde terug naar zijn gezelschap en gaf Zaboed een kleine rol. In Hebreeuwsche vertaling bevatte ze het gedeelte van Echnatons zelf gedichte zonnehymne, dat vanuit de kleine zaal door de

zangeressen werd voorgedragen. Het was het slot der hymne met het opschrift: Aton en de koning.'

> Gij zijt in mijn hart.
> Er is geen ander, die u kent,
> behalve uw zoon Echnaton.
> Gij hebt hem in uw raadslagen ingewijd
> en in uw kracht.
> De wereld is in uw hand,
> zooals gij ze hebt gemaakt.
> Als gij opgegaan zijt, leven zij,
> gaat gij onder, zij sterven.
> Want gijzelf zijt de tijd
> en men leeft door u.
> Aller oogen staren op uw schoonheid,
> tot gij ondergaat.
> Alle arbeid wordt terzijde gelegd,
> als gij in het westen ondergaat.
> Als gij u opheft, zoo worden ze gemaakt,
> om te groeien voor den koning.
> Sinds gij de aarde grondet,
> hebt gij haar opgericht voor uw zoon,
> die uit uzelf voortging,
> den koning, die leeft van waarheid,
> den heer der beide landen, Nefer-Chepera-Rê,
> en den zoon van Rê, die van waarheid leeft,
> den heer der kronen van Echnaton, wiens leven lang is
> en voor de groote koninklijke gemalin, de door hem geliefde,
> de heerscheres der beide landen Nefernefroe Aton,
> die leeft en bloeit voor immer en eeuwig.

'Al wat hij losliet van het verleden,' glimlachte Sjalomo, 'niet de gedachte der goddelijke majesteit van den koning.'

'Het zij den koning Sjalomo toegegeven, maar als zijne majesteit zich geheel den zang van Aton laat voorlezen, dan zal zij zelve toegeven, hoe het nieuwe in dit lied is, dat de koninklijke dichter zijn oogen laat zweven van de verre Nijlvalleien in Nubië tot aan de nog verder gelegen Syrische provinciën. Hij vat de gedachten van een wereldheerscher op, als die des Scheppers van de natuur, waarin hij des Scheppers liefdevolle zorgen voor al zijn schepselen, zelfs de geringste zich ziet openbaren. De vogels, die in de Nijlmoerassen rond-

fladderen, schijnen hem hun vleugels in aanbidding tot hun Schepper te verheffen en zelfs de visschen in den stroom maken hun sprongen tot lof van god.'

'Uwe woorden ontroeren mij, prins. Ook de psalmen mijns vaders tot lof van onzen God Jahwe kennen deze gedachten. - Hoe is het den hoogbegaafden vorst vergaan?'

'Vijf en twintig jaar duurde zijn regeering. Zijn opvolger, halfbroeder en schoonzoon Toetanchaton reeds heeft kroon en leven moeten redden, door naar Noet-Amon terug te keeren, en zijn naam te veranderen in Toetanchamon. Na zijn dood heeft men het schoone nieuwe Achet-Aton tot een puinhoop gemaakt en zelfs het graf van zijn stichter is verstoord. Alleen zijn opvolger Toetanchamon heeft zijn sarcophaag naar Noet-Amon meegenomen en in het graf zijner moeder geborgen. - Als "misdadiger van Aton" is voorts zijn heugenis uit de geschiedenis van Egypte verbannen.'

'Maar niet uit het uwe. Ik heb voorgeschreven afkeuring naast diepe liefde en goedkeuring - zij het ook niet van alles, wat hij deed - meenen te hooren.'

'Gij hebt juist gehoord, maar er zijn tijden geweest, dat men met dat toe te geven, zijn leven, tenminste zijn rang in den staat in gevaar bracht.'

De zinkende avondzon glansde met goud de groene oevers en maakte het bochtige effene water tot aan den noorder horizon van louteren goude.

Sjalomo zocht in zijn gedachten de mogelijkheid van een zoo wonderlijk gebeuren, als Beken-Chons hem had verhaald, in de eigen geschiedenis van Jisraeel. Maar... zijn volk kende nog geen twintig eeuwen met een haast onomvatbaren last van overlevering, geen vorstenmacht en -vermogen van een omvang als die van Mitzrajiem. Voor de wijsheid van den jongeling, die op den troon van het stedeke Sioon regeerde over het volkske Jisraeel... waren uit dit geweldig gebeuren nog geen lessen te putten, dan misschien deze eene:

Sla met nieuwe gedachten, hoe hoog ook, geen volslagen breuk met die belichaming vonden in een lang en grootsch verleden.

Of ook: zonder de liefde van zijn onderdanen valt eens vorsten regiment. En slechts wat een volk kan begrijpen, kan het liefhebben. Of ook: overheerschte in Echnaton de volkerenherder of de tyran? Wat dit gebeuren zoo groot deed zijn, was de grootheid der pharaonische macht en de grootschheid der gedachten van een drager dier macht, die andere horizonnen zag, dan de massa van zijn volk, maar

die de liefde voor zijn volk als geheel verwaarloosde voor die van een kleine groep, die hem verstond.

En boven alles... Jisraeel was een waarachtige, Mitzrajiem een schijntheocratie...

Zoo mijmerde de wijsheid zoekende ziel van den zoon van Dawied, - de wijsheid van den Massjiaanschen volkerenherder... tot de zon in de woestijn verzonk en de sterrenwereld in al haar pracht ontwaakte.

Niemand stoorde hem tot hij opstond en daarmee het teeken gaf aan zijn metgezellen tot de rust van den slaap.

Het is de morgen na Beken-Chons' voordracht over stad en leven van den omwentelaar Echnaton.

Na het gebruik van het middagmaal op de bark ‘De zegerijke Stier’ bleef men er samen.

Beken-Chons zou er de mythe van Osiris verhalen aan de aziatische gasten.

Snel naderde namelijk de kleine koninklijke vloot de plaats, waar aan den westelijken oever de oudste koningsstad Thinis had gestaan vlak bij de stad van Osiris: Abydos met zijn prachtigen tempel, door pharao Sethi de eerste, den vader van den grooten Ramses de tweede, voor ongeveer drie en een halve eeuw gesticht op het graf van Osiris en door Ramses den groote voltooid.

In dat Abydos laafde zich jaarlijks de ziel van het Egyptische volk aan de geheimenissen van Osiris, een lang en moeilijk in al zijn deelen te doorgronden zinnebeeldig spel.

Thans zou het voor de tweede maal in het loopende jaar voor de hooge aziatische gasten en hun hoog gezelschap gespeeld worden met enkele genoodigden: gouwgouverneurs uit Ibdou en zijn naaste omgeving.

Glimlachend had Beken-Chons zich na den maaltijd gezet op een met tapijt en kussens bekleeden schemel, de armen over elkaar geslagen.

Op diwans, tapijten en kussens lag voor en om hem in behagelijke wanorde zijn verheven gehoor. Zelfs de majesteit van Sioon was er in teloor gegaan...

Kleurig zeildoek spande tusschen hen en het gloeiend gelaat van Re-Harachte.

De geschoolde smijdige stem van Beken-Chons deed hooren:

‘Onze eerste drie vorstenhuizen zetelden in Thinis en we noemen ze deswege de Thinitische.’

‘Het vierde bouwde Men-neser en Thinis verviel tot puin.’

‘Iets meer naar 't zuiden verrees echter een nieuwe stad - Ibdou.’[44] ‘Ze stond dichter bij het graf van Osiris dan Thinis. Ze staat er tot op den huidigen dag en haar oude tempel op het Osirisgraf is door den grooten pharao Sethi de eerste herbouwd tot een onzer schoonste godenwoningen midden in de vlakte.’

‘Wie was Osiris?’

‘Een zoon van den aardgod Keeb en de hemelgodin Noet.’

‘Toen hij geboren werd, weerklonk een stem uit den tempel van Noet-Amon, dat nu de groote weldadige koning gekomen was.’

Hun werden daarenboven geboren twee dochters: Isis en Nephtys, en een zoon Seeth.’

‘Dus goden. - Of zijn kinderen van goden niet immer goden?’

‘Ook menschen brachten ze voort.’

‘Osiris paarde zich met zijn zuster Isis en het andere tweetal deed als zij.’

‘Rechtvaardig en wijs heerschte Osiris over Neder-Cheem. Zijn kroon was wit en zijn symbool een lotosbloem, een witte.’

‘Seeth heerschte over Opper-Cheem. Zijn kroon was rood, zijn symbool een honigbij.’

‘De bij heeft een angel. De lotos niet.’

‘Eens was er een feest in het Osirispaleis aan den Nijlarm, waaraan nu Tanis ligt en wellicht stond het in Tanis. Seeth en Nephthys waren ook aanwezig’.

‘Seeth had een vroolijke afwisseling in de feestelijkheden bedacht: een prachtig versierde kist had hij in een zaal laten zetten en bewonderend waren de gasten er rond gaan staan.

‘Wie uwer’ sprak hij lachend, ‘precies in die kist past, zonder zijn sandalen, krijgt haar ten geschenke.’

‘Seeth had haar precies laten maken naar de maat van hem, dien hij hem geven wilde... en dien hij haatte als de dood uit schrikkelijken naijver.’

‘Het was Osiris, die er wél, na vele anderen, die er niet in pasten.’

‘Van de twee-en-zeventig samenzweerders, wier hoofd de koning Seeth was, schoten er enkele, daarvoor aangewezen, toe met spijkers en hamer, sloegen het deksel dicht en onwrikbaar vast. De anderen stonden er gespannen om heen, om elke hulp aan den edelen Osiris te verhinderen.

‘Snel werd de kist opgenomen, naar den Nijloever gedragen en in de rivier geworpen; de stroom sleepte den edelen vorst van de Delta in een wreeden dood.’

‘Isis, van wie we lezen in de oudste oorkonden, dat ze listiger was, dan millioenen goden en millioenen geesten, - Isis' droefheid was thans grooter, dan haar listigheid anders was, - en als een weduwe in diepe smart van grooten rouw doorwandelde zij de landen en over kruiste de zeeën.’

‘“Waar is, waar is het lijk van den beminnelijkste onder de menschen en geesten en goden...!”’

‘Ze vindt de kist met het lijk eindelijk in Byblos en brengt het terug naar vaderlandschen grond. In een verlaten oord opent zij ze en kust het lijk.’

‘Half waanzinnig van smart gaat ze naar Boeto, waar haar zoon Horus is, om hem den plicht, zijn vader te wreken, op de ziel te binden.’

‘De samenknooping van boosheden, Seeth, vindt nu het lijk van zijn slachtoffer en om te vernietigen, wat de golven van Nijl en Zee hadden gespaard, snijdt hij het in stukken en zaait die naar overal.’

‘Nieuwe, tot razernij gesteigerde smart voor Isis, die deelen weer bijeen te zoeken.’

‘Onmisbaar is haar daarbij de hulp van Anoebis, natuurlijke zoon van Osiris. Te vondeling gelegd, werd hij opgespoord door de honden van Isis. Hij kreeg van de goden een hondekop en moest hun wachter zijn, zooals de hond het van den mensch is. Met zijn hulp balsemt Isis het lijk van haar man, door toovermiddelen weer samengevoegd tot een geheel.’

‘Reeds lang is Osiris in de onderwereld.’

‘Hij duikt vandaar op, om ook zijnerzijds zijn zoon de plichten van den wreker zijns vaders op het hart te binden.’

‘Seeth, van vele zijner medestanders verlaten, aanvaardt den strijd, die vele dagen duurt, en waarin hij wordt overwonnen.’

‘Geboeid brengt Horus haar broeder en den moordenaar harer geliefde gade voor Isis. Ze schenkt hem het leven.’

‘Dan houdt het godengericht van Oon een jarenlange zitting met de einduitspraak, dat Osiris de doodenwereld, Seeth Opper- en Horus Neder-Cheem ontvangt.’

‘Deze roerende lotgevallen van den ouden god van Boesiris zijn geheel ons volk lief geworden’.

‘De oude doodengoden zijn alle door hem op den achtergrond ge-

drongen: hij alleen werd koning van alle gestorvenen, de heerscher van het doodenrijk.'

'De mensch, wiens lichaam men ten grave brengt, heeft immers tegen zijn wil hetzelfde lot ondergaan als de godheid: scheiden van het zonnelicht.'

'O, mocht hij als Osiris tot een nieuw leven ontwaken!'

'Niet als een schaduwlijken geest, maar in lichamelijke opstanding. Dan gaat zijn Ka, die van hem scheiden moest, weer opnieuw met hem samen. Dan zal hij ook staan als een god geschapen, voorzien van de gestalte van Osiris, op den troon der eerste Westelijken.'

'Dat is het lot, dat de goeden wacht, die Osiris hebben vereerd.'

'Wel moeten ook zij de aarde verlaten, maar niet als goden gaan ze heen, ze gaan als levenden in het volle bezit van lichaam en geest.'

'Eerst waren het alleen de koningen, die zoo spreken dorsten, maar achter hen en om hen volgden ook schuchter de grooten, - tot eindelijk heel het volk den moed greep, Osirisch te denken, te voelen, te gelooven.'

'Osirisch te sterven bracht mummificatie mee.'

'Ook dat was eerst alleen het lot der koningen. De levende koning werd Horus, de valkengod. De doode werd Osiris, een mummie. In den loop der lange eeuwen, die het geloof aan Osiris meedroegen, vonden steeds grooter scharen de mogelijkheid der mummiefieering. Wie alleen geen graf kon stichten, stichtte er een met anderen en in Noet-Amon en Ibdou zijn reusachtige verzamelgraven, waarin men voor kleinen prijs een plaats kan koopen en wie in Ibdou niet bijgezet kan worden, laat zijn naam er griffen op de wanden van den tempel. En wie rusten wil in eigen gouw en schatten heeft, bouwt in Ibdou een Kenotaph[45] als menig pharao en groote deed. Zoo heeft de Osiriscultus zich uitgebreid en ingeweven in het leven van geheel ons volk en zijn geheimenissen breiden zich uit tot de einden der wereld.'

'Achter den mensch-god Osiris zien wij, zonen zijner geheimenissen, de volheid van onzen landstroom, de vruchtbaarheid onzer gouwen, de lichtkracht onzer zon, de grond en oorzaak van ons aller leven, de overwinning van het ware en goede.'

'Maar achter den menschgod Seeth de dreiging en dorheid onzer woestijnen, de duisterheid van den nacht, de onrust van storm en nevel, de booze driften van het menschenhart, de dood!'

'Majesteit van Sioon, gij en uw grooten weten thans, wat noodig is

te weten, om de schoone en ontroerende tafereelen te verstaan, die zich morgen gaan ontrollen voor uw oogen.'

De gasten van het Horushuis hadden met inspanning geluisterd. Van de zonen van dat huis zelve, waren er enkelen zacht ingeslapen onder het welluidend geklank van de stem des priesterprinsen.

Toen Sjalomo voor de zooveelste maal dankte voor de onmisbare inleidingen van zijn hoogen gids in de geheimenissen van het land van Amon-Rê, ontwaakten allen - en meerden de barken aan den prachtigen steiger van Abydos, de wereldberoemde Osirisstad.

De gele avondhemel liet nog even toe, de halfcirkelvormige vlakte met de oogen te meten aan de randen van den lagen bergrug uit de Lybische woestijn, die hier plotseling afbreekt bij het vloeddal der rivier van Egypte. - Men bleef dien nacht in de schepen.

Tegen den volgenden middag naderde het geratel van wagenwielen op den geplaveiden weg, met aan beide zijden palmen: vijf, zes wagens uit de stallen van den Kenotaph-tempel van Sehti den eerste hielden stil op het plein voor den steiger.

Statig daalde uit den voorsten Igernifert, hoogepriester en profeet, bestuurder der heilige mysteriën van Osiris.

Behalve den korten lendenrok, dracht reeds tijdens het Oude Rijk, had hij een van fijne gouden ringetjes gevlochten nauwsluitende muts en een vlechtwerk van fijne gouden kettingen om den hals en over de borst.

Beken-Chons liep hem tegemoet en omhelsde hem. Dan leidde hij hem voor den koning van Sioon en den kroonprins Oenofre.

Toen besteeg het gezelschap de wagens en aan het einde der lange, prachtig geplaveide oprijlaan doemden na een rit van een half uur de bronzen deuren op van den machtigen pyloon van den Osiristempel, die vol majesteit stonden, van prachtig geboomte omringd. - Hooge masten in diepe kervingen in de flauw hellende muren droegen de nooit ontbrekende wimpels.

De weg boog naar links. Daar belendde den tempel een zijbouw van twee verdiepingen. De onderste werd gevormd door kleine zuilenzalen, die voor tempelmagazijnen dienden. Met den tempel had er gemeenschap een zijkapel, gewijd aan de koningen der eerste en tweede dynastie, beroemd, omdat de namen van alle vorsten, die over Egypte geregeerd hadden, op de wanden waren gegrift. Daar-

boven vormden de tweede - vertrekken, door de koninklijke familietijdens de plechtigheden der mysteriën betrokken.

De hoogepriester werd uitgenoodigd, daar in den middag te komen, eer de duisternis zou vallen en het spel beginnen.

Toen hij kwam werd hem door prins Oenofre, den troonsopvolger, een papyrusrol overhandigd, waarin de pharao van Tanis aan zijn lieven en heiligen broeder, den hoogepriester van Osiris, Igernifert, meedeelt, dat zijn zoon en opvolger door hem gemachtig is, de koningsrol te vervullen in de spelen.

'En zult gijzelf weer den grooten god Horus ons doen aanschouwen?' vroeg hem de kroonprins. - Hij boog en bevestigde.

Toen vroeg hij, het woord tot de majesteit van Sioon te mogen richten.

Als Sjalomo vriendelijk op hem toetrad sprak hij:

'O, groote koning der Habiri op den troon van den grooten Dawied, het spel, dat wij in vierentwintig uren voor u zullen spelen in deze schoone vlakte, zal uwe majesteit ontvouwen, hoe door de kracht van onzen god Osiris en van zijn groote en kleine Negenheid voor allen die sterven, de dood de wieg van een nieuw leven is geworden, een eeuwige wedergeboorte.'

'Ik dank u hoogepriester Igernifert, dat gij den grooten sleutel tot de geheimenissen, die wij vol verwachting gaan aanschouwen, mij gegeven hebt in deze gedachte. Mogen uwe groote moeite en inspanning, die ik en mijn grooten op het hoogst waardeeren, met een geslaagd spel worden beloond, want ik vernam van de dienaren van den grooten Horus in Tanis, dat uwe moeiten en zorgen daarvoor ieder jaar groot zijn.'

Igernifert glimlachte en dankte met een buiging.

'Osiris helpe mij en ons allen,' fluisterde hij.

'Nog wete uwe majesteit, dat in dit groote spel valt te onderscheiden tusschen een binnen- en een buitenspel. Het binnenspel nu is alleen te aanschouwen voor de kenners der geheimenissen, de groote zoon van Horus op den troon der beide landen en zijn opvolger op den troon, daartoe door zijne majesteit gemachtigd, de doorluchtige prins Oenofre en de hoogepriesters der groote heiligdommen, waartoe ook prins Beken-Chons behoort.'

'Daar nu uwe majesteit een zoon is van den grooten Chabirischen God Jahwe, heb ik gebeden bij den naos van zijn beeld tot den grooten heer van het Westen, Osiris, of uwe majesteit ook bij de binnenspelen, mocht toeschouwen.'

‘Toen heeft het beeld, de Ka van den grooten god Osiris genegen met het hoofd, zeer, zeer, zoodat ik uwe majesteit thans smeek, haar hooge tegenwoordigheid te willen schenken ook aan wat in den binnentempel wordt vertoond.’

‘Wij danken den hoogepriester Igernifert, heer der geheimenissen van zijn god Osiris, zeer voor zijne tusschenkomst bij zijn god en zullen met groote belangstelling van het binnenspel kennis nemen.’

Igernifert dankte opnieuw met een buiging.

Aan den maaltijd, die aan het spel voorafging en waaraan ook Igernifert aanzat, werd overlegd, hoe men het spel zou bijwonen.

Voor hen, die alleen tot het buitenspel toegang hadden, waren de wagens. De menners waren volkomen op de hoogte door jarenlange ervaring en brachten elk oogenblik de hooge toeschouwers op de belangrijke plaatsen, langs voortreffelijk onderhouden wegen, bijzonderlijk daarvoor aangelegd. En voor die momenten, waarin het buitenspel belangrijker was om te aanschouwen, dan wat in den tempel zich afspeelde, stond in den voorhof een wagen voor de majesteit van Sioon gereed. Prins Beken-Chons zou de keus dier momenten op zich nemen en zelf den koning overal vergezellen.[46)]

De schemering valt.

De Doeaat, het doodenrijk aan den hemel ontwaakt.

De sterren ontwaken, de grooten, die als ‘Verklaarden’ in het rijk van Osiris blinkend neerzien op de sterfelijkheid en op het heerlijk spel in de vlakte van Ibdou.

Als het wateruurwerk in den tempel het volbrachte twaalfde uur heeft aangewezen van den dag, die met de morgenschemering begon, klinkt van den hoogen tempelpyloon een langgerekte toon uit twaalf priesterbazuinen, die, als hij wordt afgebroken, nog als een lange echo wordt weerkaatst met welluidende, langzaam stervende stem door den rotsenboog, die de vlakte omvangt.

De menigte, die voor den tempel zich had verzameld en ademloos op dat welbekende teeken had gewacht, komt in beweging en ontsteekt haar fakkels.

Het is de donkere helft van het feest.

Seeth heerscht.

In bange benauwing wacht men op zijn gruwelijke misdaden.

Ieder jaar ontwaakt opnieuw in de zielen de spanning bij den vreeselijken strijd van den dood om het leven.

Met dreunend geknars gaan de bronzen deuren van den hoogen tempelpyloon open.

Omringd van fakkeldragende Oeaabpriester komt daar de draagbaar van Oep-oeaat, de groote jakhalsgod. Vier Cherheeb-priesters[38] dragen hem op een met goudbrokaat overhangen plankier, dat rust op lange, met linten omvlochten stangen.

'Leve Oep-oeaat!'

Hij is de zoon van Osiris, heer der Negenheid.

Hij was de god der dooden, voor de groote godenraad van Oon Osiris het Westen had toegewezen. Hij sloop des nachts rond langs den woestijnrand, waar de dooden liggen...

Zie, een groote Uraeus-slang staat opgericht voor zijn voeten!

Hoe schittert zijn gewaad, hoe blinken zijn wapens, Oep-oeaat, die de wegen van Osiris opent, zijn kampgenoot in den slag!

Hoe blinken in fakkelglans zijn stalen bogen en zijn pijlkoker, hij, zegerijker, dan de goden en gewapend met den speurzin van den jakhals, die hen ontbreekt; hij ruikt, waar de vijanden van Osiris zich verschuilen, hun geheimste schuilplaatsen ontgaan hem niet.

Zie, daar staat hij recht als een palmstam, de scherpe snuit geheven, de groene oogen fonkelend!

Dies staat op de grafwanden van Thinis vermeld: 'De dooden willen de schoonheid van Oep-oeaat zien bij den eersten uittocht in de nachtelijke vlakte van Ibdou.'

Honderden der duizenden, die zich gelegerd hebben voor de poorten van het groote huis van Osiris, volgen Oep-oeaat met fakkelgezwaai en gejuich.

De vreeselijke strijd met den grooten Seeth zal door hem worden geopend.

De priesters zetten zich in draf, de scharen draven mee en de koningswagens rollen achter hen aan: waar schuilt de vreeselijke vijand van Osiris? - Stoot hem op uit zijn hinderlaag! De groote heer der Negenheid komt!

Terwijl zij als een vuur langs de donkere mysteriewegen zich spoeden naar den Nijloever, - rijdt de wagen, die de majesteit der beide landen, kroonprins Oenofre in koningsgewaad, de majesteit van Sioon en den prins-profeet Beken-Chons voert, statig het eerste groote hofplein binnen.

Links en rechts staan Oeaabpriesters met fakkels en belichten den

weg, die door de poort van den tweeden pyloon voert naar een tweeden, even grooten voorhof.

Hier dezelfde priesterhagen, welker fakkels twaalf vierkante, kleurige zuilen verlichten, die den achterwand beschutten met hun reuzige hoogte en kracht.

Die achterwand schijnt zelf een zuilenrij, zes in getal, waartusschen ter helfte hunner hoogte, muurwerk verrijst en in dat muurwerk zijn bronzen deuren, op één na alle gesloten.

Daarachter een spel van licht en wierookwalmen tusschen kleurige zuilen.

Voor de geopende houdt de koninklijke wagen stil.

Al de groote goden, die in de kapellen tronen, achter de twee groote zuilenrijen, staan ter ontvangst gereed. Amon van Noet-Amon en Ptah Tatenen van Men-neser en Harmachis, de sfinx Horus in den horizon en de godin Isis en de groote god Horus en voor allen hun heer, de heer der groote en kleine Negenheid, Osiris...

Kroonprins Oenofre knielt voor hem.

'Wees welkom, groote Horus van het paleis "Groot van Overwinning". Schaar u bij de goden, want gij zijt een hunner.'

Horus, de als god vermomde hoogepriester Igernifert, treedt naar voren en fluistert den ontroerden koning van Sioon in het oor:

'Stel u ter zijde: de groote Negenheid looft uwe aanwezigheid, waar alleen goden en hun allerhoogste dienaars mogen zijn en schouwen; de koning Sjalomo is welkom onder hen.'

Toen stelden zich Sjalomo en prins Beken-Chons ter zijde als toeschouwers.

Een rij van tien strijdwagens rijdt voor, ieder met wagenmenner en fakkeldrager.

Osiris, gesierd met de oude Atefkroon, omlijst met lange struisveeren, bestijgt den eersten. De geesel, waarmee hij de volken tuchtigt, is in zijn rechter, de staf van den volkerenherder in de linker. Zijn blinkende wapens weerkaatsen het fakkellicht.

Hem volgen de acht grooten der Negenheid van Oon, hem, Osiris Wennofroe, den grooten god, den heer van Ibdou, den beheerscher der eeuwigheid.

Als de strijdwagens buiten de poort van den eersten pyloon komen, gaat een daverend gejuich op met wapengekletter en fakkelgezwaai. Op het torendak staat een schaar zangeressen met sistra en tamboerijnen. Ze zingen den lof van den held der goden:

Wees ons gegroet, gij heerlijke god,
heer van Taweer, groot in Ibdou!
Krachtige stier, die de vijanden doodt!
Schoon op de kampplaats, zijn stoot als de zon!

De duizenden, die op den held der goden hebben gewacht, rukken op achter den wagen.

Het grootste deel van de bevolking der vlakte van Ibdou speelt mee. Er is rolverdeeling en belooning uit het tempelfonds. Seeths legermacht is de kleinste. Bij toerbeurt worden de bewoners der vlakte er bij ingedeeld.

't Gaat vóór Osiris en tegen Seeth en zijn aanhangers, die werken der duisternis bedoelen.

De wagens der gasten, die Oep-oeaat een eind zijn gevolgd, zijn terzijde gebracht op een wegverbreeding en hebben er gewacht op den grooten uittocht van Osiris.

Als de brullende stoet voorbij is, sluiten ze zich aan.

Heel de nacht van Seeth is vol strijdgedruisch en fakkelglans.

Als de bronzen tempelpoorten zich weer ronkend sluiten, keert de stilte weer op het groote binnenplein. De fakkels worden er gedoofd.

Maar binnen in den Oeaabt, de zuivere plaats van Osiris en de goden zijner Negenheid, die altijd bij hem zijn, heerscht een wonder licht.

In de tallooze zuilen zijn gouden haken en aan die haken hangen gouden lampen, midden boven het pad tusschen de zuilenrijen.

En de weg tusschen twee zuilenrijen loopt uit op een godenkapel. Die kapel is ter halver hoogte gesloten met een gouden deur en aan het gepolijste tongewelf, waarmee de ruimte gedekt is, hangt een gouden luchter te branden.

De cellen der godenbeelden staan open op den grooten feestavond, zoodat de beelden van louter goud, omhangen met lapis lazuli en malachiet en allerlei kleurig en kostelijk gesteente versierd, voor de blikken der gewijden zijn te aanschouwen, zonder dat het zestigtal ceremoniën behoeft te worden verricht, zonder welke het geen sterfelijk oog veroorloofd is, hen aan te zien.

‘Het ontga uwe koninklijke majesteit niet, dat naderend tusschen twee zuilenrijen door, haar beeldwerk niets laat zien, dan wat betrekking heeft op den god, naar wiens kapel zij voeren, zoo kunstig hebben de bouwmeesters van pharao Sethi den eerste het alles uitgevoerd.

‘Zie thans bevinden we ons tusschen die, die uitloopen op de kapel van Ptah van Men-neser.’

En al gaande legde hij, Beken-Chons, de priester-prins van de Ramsesstad in de Delta, zijn koninklijken gast uit, wat de prachtige reliefs en hiëroglyphen beduidden.

Dan liep hij met hem langs de dwarsas van den tempel, vlak voor de zeven kapellen heen, waar de vloer van goud is.

‘Heeft het uwer majesteits aandacht getrokken, dat de kapel van Osiris de eenige is, die een deur in den achterwand heeft?’

‘Waar voert die heen, prins?’

‘Moge ik uwe majesteit derwaarts geleiden.’

Nog voor ze er aankwamen, barstte een vrouwenstem in luid gejammer uit.

Dan zweeg ze.

Toen Sjalomo en Beken-Chons de Osiriskapel hadden doorschreden, vertoonden zich voor des eersten verbaasde blikken wondere beelden en ceremoniën.

De zaal, welker wanden geheel uit gepolijst gesteente bestonden, had tot dak vakwerk van veelkleurig gesteente, waartusschen de vierkante platte kapiteelen van de tien zuilen in twee rijen van vijf pasten als deel van het lijnen- en kleurenspel.

Een wonder lijke pracht!

Het is de Oeaabt, de ‘zuivere plaats’ van Osiris, waar de binnenmysteriën spelen.

Het beeld van den god, twee el hoog, van louter goud en met kleurig edelgesteente versierd, staat tusschen de twee zuilenrijen tegen den achterwand op een voetstuk van smaragd.

Prins Oenofre staat er voor en offert.

De Cherheebpriesters en de godvaders en profeten liggen tusschen de zuilen geknield.

In priestergewaad, het bovenlijf bloot, de oude lendenschort om de heupen en een wonderlijke gouden hoofdbedekking met Uraeus, - in de linkerhand een ronde gouden staaf, eindigend in een hand, die een klein schaaltje met brandenden wierook draagt, - in de rechter een groote gouden lotos, op welks kelkoppervlak drie gouden vaasjes met wijn zijn bevestigd, spreekt hij de woorden, die tweeduizend jaar lang daarbij gesproken zijn.

Een priester neemt de reukwerkstaaf uit zijn linkerhand.

Dan giet de plaatsvervangende Paleishorus het eerste wijnkruikje ledig in een holte voor het voetstuk.

Daarop keert hij terug tusschen de zuilen door, nadat hij de reukwerkstaaf terug heeft genomen en brengt ze in een schrijn, in den wand der kapel gehouwen.

Het tweede en derde uur, het vierde, vijfde moet zich dit offer herhalen, tot het vreeselijke komt...

Maar die jammerende vrouwenstem...?

Zie, daar in den lengtemuur van den Oeaabt is een nis. In die nis is een Osirisgraf. In een aan één zijde open kist ligt des goden lichaam in witte lijkwade, de Atefkroon op het hoofd. Zoo heeft Seeth hem versmoord, hem in den Nijlmond geworpen en aan de kust van Syrië is een net van cederwortels om die kist gegroeid. Ge ziet ze er zich aan alle kanten omheen slingeren.

En die er voor geknield ligt... is Isis. De Nechbeethgier rust op haar hoofd, de vleugels hangen af op haar schouders. Tusschen twee horens draagt ze daarboven den zonnediscus en daarop het naamteeken van Horus, haar zoon...

Daar treedt Schoe, de hemeldrager, de zoon van Rê, wiens machtige armen Noet ten hemel beuren, binnen. Hij heeft met de priesters in de eerste nachtwake de post bij de deur van den grooten pyloon bekleed, opdat Seeth's misdadige plannen zich tot geen prijs tot het groote heiligdom zouden uitstrekken.

Hij heeft zijn medewachters even verlaten en treedt met godenschreden langs de lange tempelwegen... door de kapel van Osiris, - en verschijnt in den Oeaabt en gaat naar de schrijn met het doode lichaam van Osiris en roept de eerste vage boodschap van zijn opstanding uit:

‘Sta op, Osiris, gij overwint Osiris, uwe vijanden zijn verstrooid!’ Maar de hoop van Isis, door dit prille godenwoord gewekt, stort weer in onder de voorwetenschap van nog vreeselijker dingen en luid jammerend roept ze uit:

‘O, Osiris, ik ben uw zuster... ik heb om uwentwil de wegen van den horizon doorloopen... ik doorwandelde den weg van de brandende zon... Ik heb de zeeën doorkruist tot aan de einden der aarde, zoekend de plaats, waar mijn heere was.’

‘Ik heb Nedit doorwandeld in den nacht!’

‘Ik heb hem gezocht, die in het water is... in dezen nacht der grootste droefheid.’

‘Ik heb den drenkeling gevonden, de eerste maal op dezen oever van Nedit, dezen zuidelijken oever van Ibdou.’

‘Ik heb gegild tot den hemel en tot de bewoners van de onder-

wereld... Mijn vingers hebben zijn naakte lichaam bekleed, ik heb zijn leden omarmd.'

'Ik heb zuchten in zijn neusgaten geblazen, opdat hij leven zou en zijn mond zich zou openen op den oever van Nedit in dezen nacht van het groote mysterie...'

Priesteressen met losgeknoopte haren waren zacht binnengeslopen in den Oeaabt, de zuivere plaats van Osiris, en hadden zich achter Isis op de knieën geworpen en een hartverscheurend gejammer aangeheven.

Daar davert een zware bekkenslag door zalen en zuilenrijen: het eerste uur der geheimenissen van Osiris is voorbij...

Zacht snikken en klagen gaan voort in den Oeaabt.

Buiten aan de groote pyloonpoort wordt Schoe afgelost door Ptah-Tatenen den god van Nooph, dat is Men-neser, de zich uit den oervloed verheffende aarde, de vader der Noophitische Negenheid.

En weer komt statig kroonprins Oenofre als Horus van het Paleis en plengt zijn tweede wijnoffer.

En als ongeveer een half uur voorbijgeschoven is, laat ook Ptah zijn handlangers in het donker bij de poort alleen en treedt met statige godenschreden over de pleinen, tusschen de zuilenrijen door, door de kapel van Osiris en komt in den Oeaabt.

En tredend voor de schrein met het Osirislijk spreekt ook hij de gevleugelde woorden.

'Sta op, Osiris, gij overwint, Osiris, uwe vijanden zijn verstrooid!' En opnieuw verheft zich de smart van Isis tegen zijn profetisch machtwoord, waarvan nog niets in vervulling ging:

'Wij kwamen om u te beweenen, groote god. Wij weenen en gillen onze smarten uit op de hoogten van Nedit. Boesiris jammert. Ik leid alle rouwdragende harten tot u en ze klagen bij de groote ceremoniën.'

Opnieuw breekt het koor der priesteressen in jammerklachten uit, eerst de stilte van den nacht tot in de verste zalen en pleinen verbrekend, dan langzaam overgaand in een dof gemurmel, als van golven na den storm.

Dan dreunt de tweede bekkenslag, de tweede ure vervullend.

Alles blijft stil.

Totdat Oenofre, de Horus uit het paleis der Ramsesstad in de Delta, ten derden male binnentreedt en zijn derde wijnoffer plengt voor het beeld van den levenden Osiris, zijn goddelijke levende Ka.

Daarbuiten in de door fakkelglans gekneusde duisternis wordt

Ptah-Tatenen afgelost door de valkenkoppige Sokaris, de doodengod van Ro-Setau, de ‘Poort der Gangen’.

Ook hij heeft een profetische zending in den Oeaabt, de zuivere plaats van Osiris, te vervullen.

‘Sta op, Osiris, gij overwint, Osiris, uwe vijanden zijn verstrooid!’ Een langgerekte jammerklacht van Isis doet zalen en zuilen opnieuw trillen van weedom.

In de gouden zaal met de drie zware, met goud overtrokken zuilen, zijn gedurende de vier en twintig uren, dat de dood in Ibdou strijdt om het leven op leven en dood, - de goden bijeen.

In hun harten vindt de klacht van eene hunner, de goddelijke Isis, de zuster en geliefde gade van den grootste onder hen allen, de beheerscher der eeuwigheid, Osiris, een diepen weerklank.

Allen treden haastig langs de kapellen, door die met de twee deuren, de kapel van Osiris, binnen in den Oeaabt, zijn ‘zuivere plaats’.

Isis ligt er nog op haar knieën.

Ze ziet hen komen en roept hen toe:

‘O, gij vaders en moeders onder de goden, klaagt over hetgeen gij zien zult, klaagt over hetgeen gij hooren zult. Hij komt, die komt in den nacht. Hij komt, mijn heer, in den nacht. Ze dragen hem als hun heer naar een zuivere plaats in zijn tempel!’

‘Komt, beweenen wij hem! Laat ons klagen, beweenen wij hem, want hij is verlaten. Ik kom en klaag in mijn hart, ik ween mijn tranen, ik, uw zuster met het gewonde hart, uw vrouw, krank van smarten...’

De onsterfelijken staren hun klagende dochter en zuster met zwijgend medelijden aan. Ze schudden hun hoofden. Maar wat hier geschiedt, moet geschieden, opdat de dood de wieg van het leven worde...

En zwijgend gaan ze terug naar de kleine gouden zaal, waar ze ieder jaar de vier en twintig uren der mysterieën van den gang van Osiris in de vlakte van Ibdou, in zijn tempel, gesticht door hun verklaarden zoon Sethi, den Horus van het paleis voor drie eeuwen...

Alzoo ging het in de drie uren, die samen de eerste nachtwake zijn van den vreeselijken nacht van Seeth.

Zoo zou het gaan in de tweede wake van dien nacht.

‘Majesteit, van Sioon,’ fluisterde Beken-Chons tot den in zichzelf verzonken Dawiedszoon vanwege al de ontroerende pracht en jammer van dit wonderlijk spel, waarvan het in hem fluisterde: wat

mag toch dit zijn? - ‘Majesteit van Sioon, zoo ging het in de eerste wake van dezen wonderlijken nacht. In dit binnenspel komt geen verandering, behalve in de persoon van den god-wachter aan de pyloonpoort tot de derde wake.’

‘Laat ons den nacht van het buitenspel doorkruisen, of daar andere schouwspelen onzen geest kunnen boeien.’

‘Ik ben uw metgezel, prins.’

Zacht verlieten ze de zuivere plaats van Osiris door de kapel, hem gewijd, tusschen de zuilenrijen door, wier beeldwerk van hem sprak tot aan de buitenste piloonpoort, waar aan de binnenzijde van den eersten pyloon in den eersten voorhof de koninklijke wagen stond te wachten.

De fakkeldrager ontstak zijn licht, toen hij hen hoorde komen. Sjalomo en zijn geleider bestegen den wagen, de wagenmenner nam de teugels.

Trappelend, toch met de snelheid van den wandelaar, traden de rossen den zijweg op naar Nedit aan den oever der rivier.

De Doeaat fonkelde niet met zijn gewone helderheid.

De verklaarden daarboven hadden het gouden oog met nevel overtogen, nevels van droefheid om den nacht van Seeth.

‘Werwaarts gaan wij, prins?’

‘Naar de heuvels rondom Nedit, o koning. - Daar is een strijd gestreden in de uren, die verliepen, en wij gaan zien, wat wij weten: Seeth heeft overwonnen en het in roode razernij ellendig verminkte lijk van Horus ligt verstrooid langs den Nijloever.’

Daar doemde uit een nevelbank in de verte een hooggeheven licht. Wagengeratel en hoevenslaan werd hoorbaar op het plaveisel van den Osirisweg.

Beken-Chons riep de menners aan om stil te houden.

‘O, houd ons niet op,’ riepen ze, terwijl de rossen nauwelijks tot staan waren te brengen, - ‘de heerlijke van Ibdou is verslagen. Zijn lijk is door den woedenden moordenaar om middernacht deerlijk versneden en verstrooid. Wij gaan de vreeselijke tijding boodschappen in het huis der goden... houd ons niet op.’

En verder draafden de wilde rossen en de nacht van Ibdou daverde van hun ren.

‘En wij?’ vroeg de koning van Sioon.

‘Wij rijden naar het verlaten slagveld en wachten daar, wat geschieden zal.’

Na een half uur van langzaam rijden naderden, verspreid over heel

de vlakte, lichten, fakkels der verslagenen van hem, wiens leden op het slagveld lagen, den grooten god, den eersteling der Westelijken. ‘Houd niet stil,’ beval Beken-Chons den wagenmenner, ‘maar breng ons naar den heuvel Dsjennou.’

De man deed, wat hem bevolen werd, tot hij kwam bij een lagen heuvel, de hoogste der vlakte rondom.

‘De majesteit van Sioon stijge met mij op,’ sprak Beken-Chons. Boven was het schouwspel aldus.

Naar de zijde der rivier was alles donker, in Nedit alle lichten gedoofd. Aan het andere einde der vlakte, naar het noorden, zag men in Boesiris lichten, die stilstonden en die zich bewogen en op den grooten Osirisweg lichten dooven en weer zichtbaar werden, scharen, die in niet meer te stillen onrust naar het groote godshuis op weg waren, om zekerheid: heil of verschrikking, wat is er geschied!

‘Nog slechts korten tijd en gij zult zien, wat het huis der goden doen zal.’

‘Weet gij het prins?’

‘Ik weet het, o koning. Als de boodschappers, die wij daareven tegenkwamen hun vreeselijke tijding hebben medegedeeld aan den god, die de wacht heeft aan de groote poort, zal hij zich naar den Oeaabt begeven.’

‘Daar zullen de jammerklachten verstommen door een ontzettende spanning. Dan zal de Neschmeetbark te water worden gelaten door de Oeaabpriesters en Thot zal haar bestijgen.’

‘In welk water zal de Neschmeetbark worden gelaten en wat bark is dat?’

‘Het is uwe majesteit misschien ontgaan door den vallenden avond, dat naast den steenweg van de Nijlsteiger tot het tempelplein een waterweg loopt. Die is voor de Neschmeetbark bestemd. Die bark is een geschenk van Thoetmes den eerste aan den ouden tempel. Zij is vijftig ellen lang, uit cederhout van Byblos gebouwd, van voren en van achteren met goud beslagen en als zij op den vloed vaart, laat zij dien feestelijk glansen. De bark van Osiris is zij, van den grooten geweldige in de Thinitische gauw. Prachtige kajuiten draagt ze en in een daarvan zal straks staan de heerlijk gebeeldhouwde sarcophaag, waarin de deelen van den vernederden god gelegd zullen worden, om in het huis der goden tot nieuw leven te worden gewekt.

Beken Chons zag niet den glimlach om de lippen van zijn hoogen

gast, toen hij vriendelijk dankte voor het antwoord op zijn vragen. ‘Ja,’ vervolgde Chons met geestdrift, ‘zoo geliefd is de Neschmeetbark, dat de ouders hun kinderen in de steden dezer vlakte noemen: “geschenk der Neschmeetbark”, of, “de Neschmeetbark gaf hem of haar”.’

‘Zie, mijn prins, op den weg, waarlangs wij hierheen kwamen naderen lichten...’

‘Dat is de godin Isis met Oep-oeaat en Anoebis, de goden met hondenspeurzin en Re, de hemelgod staat onzichtbaar op den wagen, om Seeth en zijn medegezworenen te bedwingen, zonder dat zij het weten. - Isis gaat de verstrooide deelen van het lijk van haar grooten gemaal zoeken en Oep-oeaat en Anoebis sporen de in de duisternis onvindbare deelen onfeilbaar voor haar op.

‘En als ze alle gevonden zijn, dan is Thot met de Neschmeetbark langs de kust gevaren tot deze oorden en worden ze in de sarcophaag gelegd en teruggebracht naar den Oeaabt, de zuivere plaats van Osiris.

Daar daverde de wagen met Isis en de twee doodengoden en de onzichtbare Rê nader. Rondom het hoofd der godin bewogen vreeselijk de vleugels der Nechbeethgier en groenig gloeide de zonnediscus tusschen de hoornen... Uit de oogen der doodengoden Oep-oeaat en Anoebis spoten groene stralenbundels en een groenachtig glanzende gestalte stond achter hen... afglans van Rê... Ze zagen niet om naar den koningswagen van Beken-Chons, die aan den voet des heuvels stond. Alleen Anoebis en Oep-oeaat wierpen snuivend de stralenbundels hunner oogen naar den heuveltop, maar de paarden renden door naar het bloedige slagveld, waarop de lijken lagen verspreid.

Mijn vorstelijke gast, laat ons thans terugrijden naar den tempel.

Daar is men voortgegaan met plengoffers aan Osiris' beeld, met de bezweringen van den god der poortwacht, dat Osiris moet opstaan ter overwinning, en de klagende priesteressen, die niet meer kunnen, worden door andere vervangen, opdat van den doode geen oogenblik gezwegen worde, - totdat... Thot met zijn vreeselijken last en Isis en Oep-oeaat en Anoebis kloppen aan de deur van den Oeaabt in den achtermuur des tempels. Daar worden de goden binnengelaten en de sarco naar een verdere deur gedragen, die toegang geeft tot een zaal van ruw gehouwen steenen en zuilen met veel zijkapellen, waar alles is, om de deelen van het lichaam te hereenigen.’

‘Kom, laat ons derwaarts terugkeeren, opdat niets ons ontgaat, als de goden terugkomen met hun droeven vondst.’

‘Horus aan het hoofd der verslagen legerscharen van Osiris is langs den Nijloever tot de marmeren steiger getrokken, terwijl Thot de Neschmeethbark voert op de Nijlwateren vlak langs den oever en zijn bark het water instuurt, dat naar den tempel voert, terwijl Horus den Osirisweg volgt met Osiris' getrouwen.’

Spanning en stilte heerschen in den Oeaabt.

Tot op de deur in den achtergevel des tempels wordt geklopt.

Een priester, doet open.

Isis, Thot, Oep-oeaat en Anoebis treden binnen, treurig, zwijgend. In de zaal er naast ontstaat gerucht: het stooten van een zwaar voorwerp, dat naar binnen wordt getorst.

Weer verzamelen zich alle goden in den Oeaabt.

De klaagstemmen heffen aan:

‘O, gij vaders en moeders onder de goden, klaagt nu over hetgeen gij ziet en hoort! Hij is gekomen, die gekomen is in den nacht. Hij is gekomen, onze heer, in den nacht. Ze hebben hem als hun heer naar de zuivere plaats in zijn tempel gedragen.’

‘Komt, beweent hem...’

‘Neen, weent niet!’ roept een opperpriester luid.

‘De hemel vereenigt zich met de aarde!
De hemel vereenigt zich met de aarde!
De hemel vereenigt zich met de aarde!’

Dan roept de groote klageres:

‘Vreugde des hemels over de aarde!
Vreugde des hemels over de aarde!
Vreugde des hemels over de aarde!’

Dan de priester-profeet:

‘De god is gekomen, bewijst hem eer!
De god is gekomen, bewijst hem eer!
De god is gekomen, bewijst hem eer!’

Daarop antwoordt de aanvoerster der klagende priesteressen weer:

‘Vreugde des hemels over de aarde!
Vreugde des hemels over de aarde!
Vreugde des hemels over de aarde!
Vreugde des hemels over de aarde!’

Een storm van tamboerijngerinkel breekt los en valt weer terug in stilte.

Dan roepen de opperpriester en de aanvoerster der klaagvrouwen tegelijk:

‘De hemel en de aarde zijn verheugd en genieten:
Onze heer is in zijn huis en hij heeft geen vrees meer.
De hemel en de aarde zijn verheugd en genieten:
Onze heer is in zijn huis en hij heeft geen vrees meer.
De hemel en de aarde zijn verheugd en genieten:
Onze heer is in zijn huis en hij heeft geen vrees meer.’

Kroonprins Oenofre treedt binnen voor het negende plengoffer.

De godin Seschaat, de heerscheres van het boekhuis, gemalin van Thot, komt van de wacht en roept:

‘Sta op Osiris, gij overwint Osiris, uwe vijanden zijn verstrooid!’ Dan begeven goden en opperpriesters zich naar de zaal, waar het verminkte lijk op een steenen tafel is neergelegd.

De Wesir der goden, de beslechter van twisten, de beheerscher der boeken, de god van wijsheid en geheime kunsten, de vriend van goden en menschen, de ibissnavelige Thot staat voor de taak, der menschen eeuwig geluk te redden uit de macht des doods...

‘Geef mij water uit den Nijl!’

Twee kruiken worden naast hem gezet.

‘O, vloed uit den oer-oceaan, den goddelijken Noen, voortgekomen, die de kiemen van alle leven draagt, reinig dit lichaam van den grooten god Osiris en vervul het met uw eeuwige kiemkrachten tot een nieuw en eeuwig leven!’

Eerst wordt het bloedende hoofd met teere zorgen door Thot gedompeld in een der groote kruiken met Nijlwater, - dan gelegd op het uiteinde eener tafel aan de andere zijde der zaal en voorzichtig afgedroogd, de haren met welriekende zalven gezalfd en zacht terecht gekamd.

‘O, hoe zuiver en schoon zijn deze geheimzinnige ceremoniën!’ roept een priester.

Wierook wordt ontstoken, de geur, die vergoddelijkt.

De reiniging der deelen van het versneden lichaam van Osiris gaat intusschen voort.

Uit diepe nissen, waarin aanrechttafels met brandende lampen daarboven, worden doeken en dwalen aangereikt en Anoebis en Horus en Nephthys en Isis - met eerbiedvolle en liefdevolle bedrijvigheid

en inspanning - helpen den god der wijsheid in zijn heelend werk. Ook tooverinstrumenten worden door Thot, den god der geheime kunsten, geëischt vanuit de cellen en zalven en zeven soorten van blanketsel en harsen en oliën - alles was het bederf weert en de schoonheid teruggeeft.

En in den Oeaabt gaan de libaties van kroonprins Oenofre van uur tot uur hun gang en de godenwachten roepen er hun 'Sta op Osiris' en de priesteressen klagen murmelend voort... heel de derde nachtwake.

Daar in de hardsteenen zijzaal wordt hard gearbeid, met zilveren draden de gereinigde en gezalfde deelen van het goddelijk Osirislichaam weer saamgevoegd en van tijd tot tijd spreken de wijze lippen van Thot de tooverspreuken uit, die alles tot in de fijnste weefsels weer moeten hereenigen, waar menschenvingeren niet bij kunnen.

Nu worden met zalven en vluchtige welriekende oliën over mond en oogen en ooren en alle deelen van het lichaam zachte wrijvingen verricht, zoodat de oogen hun kracht van zien, de ooren hun kracht van hooren, de neus van rieken en ademen, de mond zijn kracht van spreken, eten, drinken - en alle lichaamsdeelen de kracht tot de voor hen bestemde verrichtingen herkrijgen.

Groot zijn de tooverspreuken van Thot daarbij, zoodat het ingezonken, hier en daar weggezakte lichaam, door weggenomen, onherstelbare ingewanden weer zijn natuurlijke zwelling herwint.

Thans wordt met blanketsel en veeltintige verven de levenskleur van het goddelijk lichaam herwonnen.

Eindelijk beweegt Thot zijn handen over het geheele gave lichaam en wekt overal de stroomingen van het leven, zoodat de Ka van den heerscher in de Thinitische gouw, Osiris, weer het levensvermogen in zich draagt, maar... nog slaapt hij in de armen des doods.

De uren van den nacht van Seeth zijn vervuld.

Statig rijst daarbuiten Rê-Cheprê omhoog.

Bij de eerste schemeringen van den dag is de lijflijke Osiris door zorgzame godenhanden opgenomen en hersteld in de goddelijke eere van zijn lichaam, hem door den rooden Seeth ontnomen, in zijn sarg gelegd.

Daar wordt de deur der hardsteenen zaal geopend.

Het daglicht stroomt naar binnen, doet het lamplicht weifelen.

Buiten staat de schipvormige kistslede 'Hij verschijnt in waarheid' te wachten en schuifelend dragen priesters de sarcophaag naar buiten tot in den voor haar bestemden naos.

Twaalf runderen moeten hem slepen over den geplaveiden Osirisweg naar het noorden, waar Peker ligt.

Achter de barkslede vijftig Cherheebpriesters, achter hen vijftig Oeaabpriesters.

De hoogepriester Igernifert, een priester in den dos van Horus en een priesteres als Isis vermomd, bestijgen den wagen, die aan het hoofd der processie zich stelt.

Reeds is de wagen met de majesteit van Sioon en den prins-profeet naar Peker vooruitgesneld.

De duizenden uit de vlakte, weergekeerd van Nedit, volgen in somber zwijgen of murmelend klagen.

Peker wacht, want in Peker is het geopende Osirisgraf.

Daar wordt de groote heerscher der Thinitische gouw, de eersteling der Westerschen, verwacht.

En voor het graf ligt de prachtige kleine doodentempel, ook door Thoetmes den eerste, eens Horus van het paleis in Noet-Amon, geschonken tot Osiris' eeuwige glorie.

Zijn priesters liggen geknield in de voorhal en zien naar het zuiden, of de groote onsterfelijke god van het doodenrijk haast komt.

De duistere werken van Seeth moeten een einde nemen, want steeds heerlijker straalt Rê-Cheprê over tempelfront en vlakte...

Als de stoet stilhoudt, stijgt Isis, door de diepste smarten heengeworsteld, in den schrikkelijken nacht van Seeth, - van haar wagen. ‘Gegroet, hier is de wieg, het huis, waar de goddelijke Ka het leven vernieuwt.’

‘Hier is de wieg...’

Met die woorden noemt Isis, de goddelijke, een wonderlijk mysterie, dat alleen aan haar geliefden man en broeder vervulbaar is in zijn graf, in welks mond zijn sarcophaag door de priesters is neergezet.

Er is een offer noodig voor Osiris, den door koning en priesters en volk diepbeminde, dien ze zich niet dood kunnen wanen, - er moet een voor hem sterven, - hij moet leven.

Seeth, zijn donkere moordenaar, moet sterven.

Is hij er niet?

Horus zal hem overwinnen!

Laat dan een mensch voor hem sterven, die hem verzinnebeeldt, of neem een dier, een gazel!

Neen, een koe.

Noet is de godin-koe des hemels, moeder van Osiris, die immers elken morgen het zonnekalf baart.

Noet is Osiris' moeder.

Laat hij opnieuw in haar schoot ingaan!

Onmogelijk!

Slacht dan een koe; laat Osiris zich samenvoegen in haar vochtige huid als de vrucht zich voegt in de moederschoot.

Onmogelijk!

Laat dan een levende zich samenvoegen daarin als de vrucht in den moederschoot!

Een mensch?

Neen, een god!

'Ik zal mij samenvoegen! Bekleed mij met de huid eener verschgeslachte koe.

Men brengt de huid.

Anoebis vleit er zich op neer.

Priesterhanden naaien en binden de huid dicht, latend een opening boven Anoebis' hoofd...

Zie, hij komt naar buiten, hij wordt wedergeboren uit de huid eener koe.

Moeder Noet is de hemelkoe.

Anoebis is herboren.

Anoebis is plaatsbekleeder voor Osiris.

Osiris is herboren.

De huid is de huid van Seeth geweest.

Onmogelijk?

Zwijgt..., alles is mogelijk. Seeth moet vallen, moet reeds gevallen zijn. Waar blijft de bode uit den slag bij Nedit, die meldt, dat Seeth is gevallen, dat Horus de wraak zijns vaders aan hem voltrokken heeft... zijn huid afgestroopt, zijn lichaam versneden...

Toen de slede met de sarcophaag uit den tempel van Osiris met rouw en jammer van goden en menschen naar Peker vertrok, heeft Horus, de wakkere godenzoon alle getrouwen van Osiris samengeroepen en in de eerste morgenwake is hij opgerukt naar Nedit, waar Seeth met zijn misdadige trawanten sidderend den dag heeft zien opgaan over zijn duistere boosheden.

De dag maakt hem krachteloos, Horus is de god van den dag, onweerstandelijk als zijn discus den hemel bestijgt.

Op den Nijl voor Nedit is de slag ontbrand.

Op den Nijl voor Nedit is Seeth gezwicht voor de lichtende dapperheid van Horus' wrekende macht.

Seeth is gevallen, zijn trawanten zijn gevallen, zijn lichaam is aan de wraak der Horischen ten rechtmatigen prooi gevallen.

Stroopt den verrader van zijn rosse huid!

Hangt ze over den voorwand van Horus' zegewagen!

Komt, mijn getrouwen, naar Peker!

Daar ligt mijn vader nog in de macht des door Seeth hem aangedanen doods.

Maar Seeth vervangt hem.

Over Seeth den eeuwigen dood! - Voor Osiris eeuwig leven!

Terwijl Anoebis moeilijk wordt verlost uit de vochtige huid van de moederkoe, de hemelkoe Noet, davert het voor de poort van den kleinen doodentempel:

'Horus heeft overwonnen!'

'Seeth is verslagen!'

En de huid van Seeth, de meshkent, wordt op de koeienhuid gesmeten: Anoebis is herboren voor Osiris.

Osiris is herboren!

Het is de zesde ure van den nieuwen dag. Het is middag!

De zon in haar hoogste kracht, de nacht in haar diepste onmacht! De machten der duisternis hebben het afgelegd voor de zon, voor Horus, voor Rê-Harachte!

'Sta op Osiris, gij overwint Osiris, uwe vijanden zijn verstrooid!' 'Sta op Osiris!' roepen de goden bij zijn sarcophaag in den mond van het holle graf...

En o wonder der wonderen, Osiris verrijst en... snelt naar den hemel, waar zijn moeder Noet hem verwelkomt en alle onsterfelijken hem begroeten als het groote mysterie des hemels.

Maar lof aan zijn hemelsche majesteit, hij heeft zijn Ka naar de aarde gezonden, zijn prachtig beeld: goud, edelsteenen, stralend van glans!

En in plaats van een sarcophaag wordt op de Neschmeetbark een gouden naos geplaatst met gordijnen van brokaat omhangen en witte struisveeren wiegen op den morgenwind.

En de groote slede wordt omgekeerd en de met prachtige bloemkransen omhangen runderen beginnen hun trotschen trek terug naar den grooten tempel, het hooge huis van Osiris.

Een onafzienbare menigte barst uit in jubelkreten, springt en danst in extatische bewegingen rond en doet de vlakte en de rotsenrotonde weerschallen van zijn eindeloozen jubel.

Hoog op de bark staat Isis en naast haar de goddelijke Horus. Ze zwaait met haar sluier ten hemel en juicht en lacht.

En om de Neschmeetbark daveren de wagens der goden en der grooten en zie, ook de majesteit van Sioon is tusschen hen...

Voor de poort van den grooten pyloon staan de zangeressen.

Ze komen toegesneld met een reuzenkrans en hangen hem om den top van den naos, die Osiris' Ka bevat.

Zelfs Anoebis godenhanden helpen de handen der sterfelijken.

De stoet staat stil voor de geopende bronzen deuren.

De vreugde zwijgt.

Een koor van priesters en priesteressen zingt:

Komt in gij goden uit het gansche land, juicht!
Komt jubelend, menschen, volk van Ibdou,
Komt, prijst en looft met vreugdevolle harten!
Osiris gaat zijn troon in bezit nemen!
Hij zal alle menschen redden.
Alle dooden zullen achter hem aan
door de huidwieg gaan, wien Osiris
zijn bescherming schonk op den dag
zijner bijzetting in het graf.
Osiris maakt den dood tot de wieg
van het nieuwe, eeuwige leven!

Ziet toch ook Horus, hoe de kroon hij draagt!
Wijdt schrijdt hij en vrij op dit land van Ibdou
en de Negenheid kust den bodem voor hem.
Ziet toch Horus, gij goden en menschen
en juicht over zijn kroon!
Hij heeft den kop zijner vijanden verpletterd.
Ziet toch Horus, gij goden en menschen,
hoe hij stormt en overwint!
Hij is als een vuur ten tijde des storms.
Hij is als een leeuw in ijlenden loop.
Hij is als een roofvogel, grijpend zijn prooi.
Hij rukt de harten der booswichten uit.
Hij doorboort als een stier, dien hij aanvalt.
Seeth is zijn roofvogelprooi.
Het hart van Seeth heeft hij uitgerukt!
Hij heeft als een stier Seeth doorboord.

De m e s h k e n t van Seeth werd de wieg van Osiris!
Osiris en Horus zijn koningen
en eeuwig duurt hun leven!

Als het lied der priesteressen zwijgt, richt Horus zich op de goddelijke Neschmeetbark tot de menigte en roept:

'Gaat nu allen, beminnaars van Osiris en de godenmoeder Isis en van mij, hun zoon, en spoedt u naar Boesiris, om te zien het oprichten van de D e d p i l a a r door den horischen prins van het 'Huis der Overwinning'.

Dan trekken de scharen langs een anderen Osirischen weg naar het noordoostpunt der vlakte, naar de stad Boesiris.

Nu treden de ossen plechtig den eersten voorhof van den Osiristempel binnen met hun goddelijken last.

Daar roept een rij van opperpriesters:

'Gij zijt m a k r o e [47)], Osiris, gij zijt m a k r o e ! Gij zijt begiftigd met scheppende stem, hoofd van het Westen, eersteling der verklaarden.'

Bij het binnengaan van den naos, nu door de priesters gedragen, worden deze geheime woorden herhaald, tot het beeld in zijn gouden naos in zijn kapel is herplaatst.

Eer het gouden deurtje wordt gesloten, spreekt nog de opperpriester Igernifert:

'Vrede, Osiris!'

'Wat waren die liederen schoon.'

'Wat eerden die vrouwen uw Ka.'

'Wat zijt gij schoon, schoon in uw rust, schoon in uw eeuwig, verheerlijkt leven in het Westen.'

'Schoon bovenal in uw tempel.'

Dan dooven overal de lampen in den tempel en keert de rust er weer.

Nog niet in de vlakte.

Daar zal nog feestelijk de Dedzuil worden opgericht door den jongen Horus van het paleis, den zoon van Pharao Psoesjennes.

Voor het laatst rollen de koninklijke wagens door de Ibdou-vlakte, nu langs den Osirisweg naar Boesiris, dat is Boe-Osiris, dat is stad van Osiris.

Reeds is de dag aan het dalen.

Bij het begin der laatste ure bereikt prins Oenofre met de zijnen een lage stelling.

Op haar platvorm ligt een korte zuil met kapiteel. Boven zijn rand zijn nog drie andere aangebracht, alsof vier lotosbloemen in elkaar zijn gezet als porseleinen bekers met omgebogen rand.

Het is de Dedzuil, oorspronkelijk beeld van den vernielden wervelkolom van Osiris.

Rondom de stelling staat links en rechts een groep mannen en vrouwen met allerlei primitief wapentuig. Ze vertegenwoordigen de bewoners van Pee en Dep, de wijken, waarin eens het oude Boesiris in de Delta was verdeeld en waarnaar het nieuwe miniatuurstadje is gebouwd. Daaromheen staan de toeschouwers uit geheel de Ibdouvlakte.

Als de koninklijke wagens naderen, wijkt de menigte uiteen.

Eerst prins Oenofre, achter hem koning Sjalomo en zijn grooten, dan de Egyptische prinsen en grooten met den hoogepriester van den Osiristempel Igernifert en priesteressen met kransen.

De prins in pharaonendracht, treedt op den liggenden zuil toe, grijpt hem van boven aan en zet hem rechtop.

De menigte barst uit in luid gejubel, terwijl de priesteressen hun kransen hangen aan het vierdubbel kapiteel en andere neerleggen aan den voet van den symbolischen zuil.

Dan begint een verwoed gevecht tusschen de mannen en vrouwen uit Pee met die uit Dep.

De eersten zijn de Seethischen, de tweeden de Osirischen.

Uit het tempelfonds is ook hun overvloedig brood en bier beloofd voor bebloede koppen en builen, die ze oploopen of toebrengen.

‘Ik heb Horus aangegrepen,’ roept er een.

‘Houd hem vast!’

‘Sla er op! - Sla raak...!’

Met zulke kreten elkaar aanvurend en ophitsend tot verzet, schreeuwt en tuimelt de menigte van mannen en vrouwen een tijdlang dooreen tot - volgens afspraak verdeelde heldenmoed - Seeth het onderspit moet delven, Osiris zegevieren en na vergeten veten en strijd, duurt een volksbachanalium tot laat in den nacht, die thans aan Osiris behoort!

‘Wij jubelen voor zijn aangezicht, den heerscher in Ibdou. Gij zijt heer des juichens, Osiris, heer van den dans, heer der muziek, heer van het zingen en springen en kransenvlechten. Juicht en slaat op de pauken, dag en nacht. De mannen trommelen, de vrouwen zijn vroolijk, wij verheffen allen uwe majesteit, Osiris, van den avond tot aan den dag.’

Het juichen en dansen der opgewonden menigte, het gillen der vrouwen, het gedreun der trommels, het ratelen der kleppers, het rinkelen der sistras en tusschen al dat wilde lawaai het monotone gezang van priesters en het flikkeren der fakkels... een volksfeest in Egypte, door religieuze aandoeningen bezield.

De wagens brengen de grooten terug naar den steiger, waar de barken geduldig liggen te wachten.

Ieder snakt naar rust.

Het is den verbaasden Chabirischen gasten, of ze reeds wakend een droomwereld binnengingen.

'Zaboed,' had Sjalomo nog even de gelegenheid gehad uit zijn volle gemoed hem toe te fluisteren, 'Mitzrajiem is een land van verstommende wijsheid en pracht, maar het is ook een land van verstommende ongerechtigheid en dwaasheid. - Dan vlak bij de godsgedachte - dan vlak bij het verderf.'

En tot Igernifert, den godenvader uit het groote heiligdom van Osiris, vertolking van dank en bewondering voor wat de liefde en vereering voor Osiris door de eeuwen heen had geschapen, in de woorden en beelden zijner rijke mysteriën...

En tot de prinsen Oenofre en Beken Chons:

'Mijn hooge gastheeren en geleiders, hoe dank ik u beiden voor uw onvermoeide heuschheid en hoffelijkheid, die mij naast al de aanschouwde wonderen als een wonder op zichzelf, onvergetelijk zal zijn.'

De 'Ster der beide landen', de 'Godendrager', de 'Ramses is machtig' en 'De zegerijke Stier' droomden roerloos voor den steiger van den Osiristempel en diep was de slaap der hooge opvarenden, door wier droombewustzijn de eeuwen der geschiedenis van Cheem-Mitzrajiem schoven, gelijk onder langs de bodems hunner barken de geruischlooze wateren van den Nijl.

Bij zonsopgang had het bootsvolk zijn plicht gedaan en met de riemen de schepen gebracht in de baan van den noordewind, - maar de hofmeesters hadden rust gehad tot aan den middag, toen de honger hun hooge verzorgelingen eindelijk deed ontwaken.

Uitgestrekt op zijn diwan op het dek, de oogen gericht op de oevers, welker steeds forscher wordende palmgroepen zijn aandacht nu en dan trokken, lag Sjalomo en hij overpeinsde wat hem in vier en twintig uren zonder rust of onderbreking was voorbijgegaan en zijn veerkrachtige geest lag nog neer als een te zwaar beladen kemel.

Wel voelde hij het, wat Mosjè's boeken en de psalmen van zijn vader overal deden gevoelen: verlossing of ondergang, - had ook de zielen van dit volk beroerd. Dan weer waren ze als in schemering van de hoogere waarheid en werkelijkheid aan de oplossing der problemen genaderd, dan weer in kommerlijke verblinding er ver van geweken.

'Wat is schooner dan het lichtende, kleurige leven, - wat is vreeselijker dan de zwarte, roerlooze dood!'

'Behooren niet het kwade en de dood, het goede en het leven in vast verband bijeen?'

'Wie verlost ons van den eersten, wie geeft ons het andere?'

'De goden? - Maar dat waren zelf aan het kwade onderworpenen, machtiger in het goede dan de menschen, maar ook: machtiger in het kwaad!'

'De menschelijke wil tot het goede?'

Maar die kan den dood niet aan!

Osiris was goed - en god.

Maar zelfs hij kon den dood niet aan.

Hij en Horus en Anoebis en Thot, ze hadden samen zijn dood overwonnen...

Maar toch zijn lichaam in het graf van Peker!

Waarom de dood voor Osiris en niet voor de andere goden?

Hielp, wat zijn overwinning heette, de anderen tot overwinning?

En de menschen, tot de pharao's, de lijflijke zonen van Horus, wel roemden en riepen hun namen, hun graven en de namen hunner graven luide tegen den dood, maar ze stierven toch en ze werden toch weggeborgen in een graf.

En dan de Ka, die het gewilde leven zou zijn..., maar waar is hij? - Niet waar te nemen, onzichtbaar... nergens!

'Prins Beken-Chons, slaapt gij, droomt gij, zijt gij tot spreken en aanschouwen weer in staat?'

'Uwe majesteit hoort deze mijne woorden. Ze beproeve door vragen, of de volgende weer eenige waarheid of wijsheid kunnen bevatten.'

Sjalomo glimlachte.

'Dan antwoorde uw priesterlijke wijsheid mij: wordt ieder sterveling, die naar de Osirische geheimenissen zich uitstrekt, tot de nabijheid der goden toegelaten na den dood?'

'Daar is een gericht, mijn vorstelijke vriend. Die het goede hebben

gedaan, ja. Die het kwade hebben gezocht, neen. - In de graven van Noet-Amon, werwaarts onze barken stevenen, is in zinrijke beelden en spreuken dit alles te zien en te lezen. - Wil uwe majesteit wachten, tot spreuk en beeld te samen ik hem daar verklare?' 'Gij zijt tot spreken in wijsheid en klaarheid weer geheel bekwaam, mijn prins. Ik zal wachten, tot ik met uw spreken het aanschouwen der beelden op de grafwanden van Noet-Amon kan verbinden... Hoe lang nog, eer we daar zijn?'

'Morgenavond reeds zullen uwer majesteits blikken zijn... neen, laat ik van haar lippen zelve het woord beluisteren mogen, dat zijn tempelpracht en -tal zal waardeeren.

Het was de avond na het gesprek tusschen den prins en zijn gast, dat de barken van het paleis 'Groot van Overwinning' van Tanis, - achter elkaar in de volgorde van den rang der opvarenden de trotsche dubbelstad, de heerlijkste monumentenstad der wereld, Noet-Amon, naderden.

Al de tinten van den Egyptischen avondhemel, den onbeschrijfelijk schoonen avondhemel van zuidelijk Egypte, verrukten de jonge majesteit van Sioon Sjalomo op de gouden plecht van de 'Ster der beide landen'.

De hitte van den midzomerdag koelde zachtjes af en boven het water der rivier weefde zich een ragfijne dampsluier.

Met een bijna onwaarneembaar blauw overspreidde zij het krachtig groen van palmen en tamarisken op den oostelijken oever des strooms. Daarboven verzachtte zij lijnen en tinten der trotsche tempeldaken van het geweldig noorder complex, de tempels der Drieheid van de oude zuidelijke hoofdstad: Amon, Moet en Chons, in onbeschrijfelijke majesteit en rust zich verheffend boven den eindeloozen grauwen omvattingsmuur, die geen blik ten voeten uit op de heiligdommen vergunde.

De eentonigheid van zijn reuzenvlak braken de toplijnen en vlakken van een weelderigen boomgroei aan den oever der rivier en in het effen glas van den stroom weerspiegelde zich dat alles in nog teerder tooverachtiger tinten.

In het zuiden - opnieuw een groep van trotsche tempeldaken, de groote zuilenhal van Amenhotep des derden Amontempel met zijn roemvollen hof van dubbele rijen papyruszuilen, nog overboden in afmetingen door den machtigen pyloon van Ramses den tweede en zijn vier reuzenobelisken, wier toppyramiden, met goud bedekt,

de laatste stralen der in de Lybische woestijn verzinkende zon, rood als bloed, weerkaatsten.

En tusschen die noorder- en zuider tempelgroep de groene verbintenis van Amenhoteps park, dat ze één deed schijnen in de lofverheffing hunner machtige goden en vorsten, de Drieheid van Noet-Amon en de drieheid hunner grootste pharaonen: Ramses de eerste en zijn zoon Sethi de eerste en diens zoon Ramses de tweede.

En in het zuiden nog een van Amon, over wien de plantenwereld juicht in zijn schoone wouden en velden, den oergod en aardvormer, met Re sinds driehonderd jaren rijksgod van het machtige Egypte, die ook Ptah is en zijn eigen leden vormde, den barende, die niet geboren is.

Voor hem, Amon-Rê, rezen de lijnen nooit trots genoeg, droeg de bodem nooit te zware lasten, fonkelden vloeren en wanden van muur en zuil nooit te hel van goud en zilver en edelgesteente en gloed van verven in den glans van zijn eigen licht.

Thans, flauw en teer, weerspiegelde ook hier de gepolijste zilverplaat van den stroom hun zwijgende majesteit in stille tinten, waarlangs de koningsbarken statig schoven met een lichte zwenking naar den wester oever.

Daar, tegen den reeds donkerenden rotswand van het loodrecht afgebroken gebergte in schemeringen, die geen scherp onderscheiden meer toelieten, droomde in donkere boschpartijen een derde tempelgroep, gehuwd aan de sombere woningen der groote Westerschen en die haar hoogste lofhymnen zong in het licht van Rê-Chepre, des morgens opstijgend in het Oosten.

Nog blonk de witte aanlegsteiger, verdubbeld in den stroom, flauw tegen het donkerend groen der loofwaranden.

Geruischloos schoven de barken met gereefde zeilen en zacht riemengeklater een voor een er voor.

Daar waren om de hooge opvarenden te begroeten de Wesir van het zuidelijk rijk, de groote Seethmose met zijn langen staf, symbool zijner groote macht. En Nesamoen, de machtige opperpriester van alle tempels van het zuiden, en Neferhotpe, de bevelhebber van het zuidelijk leger en de beide beheerders van de Oost- en de Weststad, de stadsvorsten Nebre en Doeda - van de allergrootsten uit het rijk van Poesjennes den tweede.

Toen de beleefde woorden gewisseld waren, behoorend bij zulk een ontvangst, bestegen de gasten de wachtende wagens, die hen door een met lichte kleuren beschilderde poort, in de schemering slechts

flauw te onderscheiden, - en door palmenlanen met jakhalssfinxen en donkere sykomorentunnels naar het prachtige zomerpaleis brachten, gebouwd door den edelsten en prachtlievendsten van Egyptes eindelooze rij van Horuszonen uit de paleizen, il magnifico, Amenhotep de derde.

Thoetmes de derde, Men-cheperrê, figuur in de wereldgeschiedenis van den rang van Alexander den groote en Napoleon, had het zijn vaderen verbeterd.

Hij had de noordelijke barbaren, usarpatoren van het verheven pharaonenrijk, die het anderhalve eeuw voor hun wilde macht hadden doen bukken, niet door wraaktochten verbitterd, maar in dertien veroveringstochten zijn macht onder hen tot aan 'de verkeerde rivieren' gevestigd en zoo een stroom van goud naar Egypte geleid.

Nog twee geslachten - en de regeering van Amenhotep den derde Nebmatrê was van louter goud...

Hij was een ridderlijke verschijning in een heldentijd.

Sterk was zijn arm, moedig zijn zin, trouw zijn hart voor zijn geliefden en groot zijn vreugde aan werken, die de grootheid en den rijkdom van Egypte vertolkten.

Het kleine vrouwtje met de blauwe oogen en de lichte huidkleur, de kleine Lybische met het geestige, levendige gezichtje, opvallend klein naast de statige, gevulde figuur met den grooten, forschen kop, was behalve koningin, vooral gezellin des konings. Ook haar ouders staan met lichte huidkleur op de monumenten.

Was het door dat vreemde, eeuwenlang op Egypte jaloersche bloed van zijn voorgeslacht, dat haar zoon, klein van postuur als zij, zich maar weinig Egyptenaar had gevoeld? - Had haar zelfstandigheidszin zich in hem ontwikkeld tot hervormingsdrang, met verwerping van een tweeduizendjarig machtig verleden, die van Amenhotep den vierde den 'misdadiger van Achet Aton' zou maken?

'Vrouwelijk waren de lijnen zelfs der mannen uit dien tijd van voor meer dan driehonderd jaren,' had Beken-Chons aan Sjalomo meegedeeld.

Had hij er niet reeds iets van gezien bij het fakkellicht der paleisdienaren aan het zware zwarte diorietstandbeeld, dat naast de paleispoort stond in het week geplisseerde vrouwelijke kleed, - van geheel andere structuur dan der hem voorafgegane Horuszonen? - Manlijke forschheid bij vrouwelijke ronding...

En dit paleis, - wat een verschil met de stroeve kracht van ‘De witte Muur’ in Men-neser en de manlijke majesteit van het huis ‘Groot van Overwinning’ in Tanis!

Reeds bij den droom van den intocht in Noet-Amon had de jonge Dawiedide het gevoeld: hier is de top!

Nu stond hij op het balkon van de koninklijke slaapkamer, waar eens de kleine koningin Teje naast haar forschen Amenhotep had gerust.

In de geurende stilte der eerste nachtwake zag hij over het geboomte heen het ongeschonden Horusoog van rooden goude drijven boven de Ooststad.

‘En de maan, die zoo prachtig daarhenen wandelt...’

Onweerstaanbaar kwam de herinnering in hem op aan die onvergetelijke nachten zijner reize naar Sjoeneem, zoo verschillend van de huidige - toch één in hoofddoel.

Werelden van pracht en macht waren voor hem opgegaan in de laatste weken.

Abisjag - Nofernere...

Wat zou er in dit uur omgaan in de ziel der eerste...?

Vanaf zijn kroonraadsvergadering, de laatste, voelde hij strijd...

Maar is dat niet altijd het lot der zielen, die voor allen den weg naar de toekomst moeten wijzen...?

Nog denzelfden avond ontving prins Beken-Chons de majesteit van Jeroesjaleem en de zijnen in de groote hal van het paleis.

Hij wilde de vraag van den koninklijken gast beantwoorden: Wordt ieder sterveling, die naar de Osirische geheimenissen zich uitstrekt, tot de nabijheid zijner goden toegelaten na zijn dood?

‘Gij gevoeldet wel juist, koninklijke vriend, dat ik tot spreken en schouwen nog niet wel in staat was, den middag na Ibdou. Dan was mij immers klaar geweest, dat, behalve op grafwanden, in de doodenboeken, bewaard in dit paleis, de zaak, die uw lust tot weten wekte, staat geteekend en beschreven,’ had hij den volgenden dag gezegd. Toen Sjalomo langs de cederen trap met de met goud beslagen leuningen kwam afdalen van de galerij, waarop zijn bovenvertrekken uitkwamen, baadde de groote hal in het licht van tallooze lampen, die de vier met goud bekleede zuilen beletten, schaduwen te werpen. Welk een vloer betraden zijn voeten!

Het Egyptische landschap in de teerste kleuren op gips.

Om de basen der vier zuilen met gouden schachten speelden de

groene golfjes van een vierkanten vijver, waarin visschen van allerlei kleur en grootte, rondzwommen tusschen lotosbloemen, witte, rose en blauwe.

Dan een breede band van bloem- en twijgengewar en plekjes water en moeras met hoogsteltige ibissen en flamingo's, - en eenden en waterhoenders, er boven uit vliegend.

Rondom dat alles een breede oeverrand met kleurige heesters en planten, waartusschen kalvers en reeën springen en heensnellen.

En eindelijk daaromheen tot aan de wanden een band met korenakkers, waarop de gele schoven in hokken staan gegroept.

Dwars door die kleurige landschappen loopt een breed pad van fayencetegels, waar de trap van de galerij op neerdaalt en dat voert naar de deur van den voorhal, afwisselend het beeld van een buitenlandschen gevangene en een Egyptischen krijger in zijn wapentuig vertoonend... In het vierkant tusschen de gouden zuilen staan diwans en prachtig gebeeldhouwde stoelen, elpenbeen, cederhout, accaciahout, lederen kussens, - modellen, welker vormen zich voegen naar het lichaam, dat op haar uitnoodiging zich behagelijk op haar kussens neervleit. Langs de wanden tegels, welker kleuren de halfedelsteenen nabootsen en daarboven tapijten van allerkostelijkst weefsel en metalen spiegelvlakken met goud omlijst.

Toen Sjalomo in al die heerlijkheid neerdaalde, klonk reeds een zacht gewirwar van stemmen tot hem op.

De Egyptische grooten waren in hun vertrekken gebleven, maar om den diwan, waarop prins Beken-Chons half zat en lag, zaten Zaboed en Eliaab en Elichoref en de tolken.

Beken-Chons trad Sjalomo tegemoet, geleidde hem naar een leunstoel met de symbolen der koninklijke macht in goud en edelgesteente prachtig versierd.

Naast den diwan stond een kleine tafel, waarop papyri van groote lengte in zware rollen lagen.

Paleisdienaren ruischten zacht tusschen zuilen en zetels door, met gouden schenkbladen, beladen met vaatwerk van glas of wit leem, beschilderd met bloemen in kleuren van groote lichtkracht en fijne teerheid en met fraai gebogen kelklijnen.

Dan begon Beken-Chons, een grooten papyrus ontrollend, prachtig beschilderd met de tooneelen van het doodengericht en heldere, scherpe hiëroglyphen en nadat hij de lovende toespraak tot zijn gasten had gehouden, die een Egyptenaar niet missen kon:

‘Gij hebt de mysteriën van den geweldige over de gouw van Ibdou

aanschouwd en ze lieten de wijsheid van den koning Sjalomo onbevredigd.

'Wat die mysteriën niet gaven, moge ik thans, o koning, u mededeelen: ons geloof in de noodwendigheid van de rechtvaardiging der dooden.'

'Want niet vertoond hebben deze mysteriën - daar zou een tweede tal van vier en twintig uren aan zijn te wijden - het gericht door de groote en kleine Negenheid, over Osiris gehouden, op aanklacht van Seeth - en den twist van Seeth tegen de opvolging van Horus, den zoon van Osiris, in het noordelijk rijk, die tachtig jaar den raad der goden heeft bezig gehouden.'

'Die laatste in al zijn wisselingen spaar ik uw aandacht.[48)]

De woorden van Osiris echter hebben de goden waar gemaakt, dat is: hem onschuldig bevonden en in Boeto en Boesiris en Ibdou en Oon en in den Sokaristempel van Men-neser en overal is het Thot geweest, die hem heeft gerechtvaardigd.

Zoo bleef hij de geliefde erfgenaam van Keeb, koning van het Opper- en Neder-Cheem van den donkeren dag in den Doeaat en zijn naam werd deswege Osiris-Oenofre, heer van het doodenrijk.

Van toen af heeft iedere doode als een nieuwe Osiris, noodig, door Thot te worden gerechtvaardigd. Hoe zou hij anders kunnen worden opgenomen in het rijk van dien god, die zelf zijn heerschappij dankt aan zijn zondeloosheid?'

'En ziet nu, mijne heeren, hoe op deze rol, die de groote hal des gerichts voorstelt, welks dak met vuurvlammen en waarheidsteekenen is gekroond, eerst Osiris staat afgebeeld op de u uit zijn tempel en mysteriën wel bekende wijze. Voor hem ziet gij op een staaf de huid van Seeth, de m e s h k e n t , hangen, waardoor iedere Osirisch verklaarde opnieuw moet worden geboren uit het booze tot het goede, uit zwakheid tot kracht, - en hier op een lotoskelk de vier zonen van Osiris, die de ingewanden der onsterfelijk geworden lichamen verzorgen en hun werk doen vervangen.

Achter hen staat een schrikkelijk monster, de verslinder der dooden, een fabeldier, van voren krokodil, in het midden leeuw en van achteren nijlpaard.

Dan volgt de groote waag, waarop het hart der dooden moet worden gewogen en die door Anoebis wordt bediend, terwijl aan de andere zijde Thot staat, die den uitslag opschrijft en aan Osiris voorlegt. Boven - en de teekenaar bedoelt daarmede: achter - in de hal ziet ge de twee en veertig goden-rechters zitten.

De doode wordt bij het binnentreden in deze hal door de godin der waarheid ontvangen.

Zij leidt hem voorbij de twee en veertig rechters.

Weet hij tegen een van hen de rechte verontschuldiging niet te spreken, dan wordt hij diens prooi. Zij leven van de kwaaddoeners en drinken hun bloed elken dag van het Osirisgericht, tenzij men hen hoofd voor hoofd aldus kan aanspreken:

O, gij, met de wijde schreden van Oon, ik heb geen zonde begaan.'

'O, neus van Eshmoen, ik heb niet bedrogen.

O, schaduwenvreter van Keret, ik heb niet gestolen.

O, vlammenomarmer te Cher-ahau, ik heb niet geroofd.

O, omgekeerd gezicht van Roseta, ik heb geen menschen vermoord.

O, dubbelleeuwin in den hemel, ik heb de korenmaat niet verkleind.

O, meetoog van Esneh, ik heb niets kroms gedaan.

O, vlam te Cheetcheet, ik heb het tempelvermogen niet bestolen.

O beenenbreker van Oon, ik heb niet gelogen.

Als de doode zoo in twee en veertig gelukkige oogenblikken van zijn herinnering, nog van de waarheid beroofd, deze vreeselijke machten in dezer voege heeft aangesproken, dan mag hij zich aldus tegen hen beroemen:

Geloofd zijt gij goden!

Ik ken u en ken uwe namen.

Ik val niet in uw zwaard.

Gij zult dezen god (Osiris) in wiens gevolg gij zijt, niets kwaads over mij vertellen; gij hebt u niet met mij in te laten; gij zult de waarheid over mij spreken voor den heer aller dingen.

Red mij, behoud mij, verklaag mij niet bij den grooten god. Ik ben iemand met reinen mond en reine handen, tot wien zij, die hem dienen welkom, welkom zeggen.'

'En nu de waag.'

'Zie, de schalen hangen op gelijke hoogte, het hart is niet lichter bevonden dan de waarheid.

Anoebis meldt dit aan Thot.

Deze verklaart daarop plechtig, dat de doode een rein en rechtschapen leven heeft geleid, Horus, de valkenkoppige, neemt hem

nu bij de hand en leidt hem door de hal naar de plek, waar zijn vader in een kleinen tempel troont. Isis en Nephthys staan achter hem.

Dan stelt Horus den doode plechtig aan Osiris voor. De vrijgesprokene valt op de knieën, offert, wat hij uit het land der levenden heeft meegebracht, betuigt nogmaals zijn onschuld en spreekt een laatste smeekbede uit.'

'Zijn vreeselijke beproevingen zijn echter ten einde.'

'Door Isis verwelkomd, wordt de ziel S a c h o e , dat is een geestelijk lichaam en vervolgt haar weg, om aan de goden in het Westen te worden voorgesteld, wier vreugden hij voor eeuwig deelachtig wordt.'

De papyrus wordt terzijde gelegd.

'En thans, mijn vereerde gasten, een plan voor uw verblijf in het laatste oord, dat gij met uw bezoek wildet vereeren.'

'Majesteit van Sioon, is het met uw koninklijken wil te vereenigen, dat wij in korte, snelle bezoeken, u trachten te doen kennen, wat ook jaren achtereen uwe aandacht zou kunnen boeien?'

'Vereerde prins Beken-Chons, hoe goed en genotvol die jaren zouden zijn besteed, onze vorstenplichten in Sioon en ons minnend hart, lijden zoolang geen toewijding aan andere dingen.'

'Aan uwe leiding geven we ons gaarne over tot bezichtiging van uw prachtige rijksstad Noet-Amon.'

'Uwe majesteit gelieve dan goed te vinden, dat wij morgen in de Ooststad de tempelgroepen van het noorden en zuiden gedeeltelijk met wagens, gedeeltelijk te voet gaan aanschouwen.'

'Wat we er zullen zien, hebt gij, o koning, ook in Tanis aanschouwd. Alleen is dit alles hier zeer vermenigvuldigd te zien, - heel een stad op zichzelf.'

'Wat uw koninklijke oogen echter in Tanis niet konden aanschouwen, is een doodentempel als van de koningin Hatschepsoet, de doodentempel van Amenhotep den derde, den bouwer van dit huis, en wat ge er ook niet zaagt, noch in Men-neser, zijn de koningsgraven in de valleien achter den bergwand, wier kamlijn gij bij onze aankomst tegen den gouden westerhemel zaagt afsteken.'

'Het zijn er ongeveer veertig.'

'Een der merkwaardigste en schoonste neme uwe majesteit voor alle.'

'Alle zijn helaas van hun bewoners verlaten en van hun schatten beroofd.'

'Toch zijn de voormalige groote bewoners allen hier.'

'Voor wij enkelen hunner gaan zien, zal ik u verhalen, wat mijn vader

bewoog hen bijeen te vergaderen in een geheime plaats in de nabijheid.'

'Vier of vijf dagen zullen zich dan nog gelukkig prijzen, uwe majesteit in deze stad te zien vertoeven.'

'Dan zal zij de golven onzer rivier tot haar dienst verplichten en onze barken doen terugdragen naar Tanis.'

'Prins Beken-Chons, onze dank betreft uw belangwekkend verhaal over het doodengericht uwer godenleer, uw wijze plannen voor ons verblijf in de derde hoofdstad des rijks en de heusche zorgen voor uw gasten, - alles ver boven mijn koninklijken dank.'

Den volgenden morgen nieuwe ontroeringen.

De opperste priesterschap had opdracht, den koninklijken gast uit Sioon, den aanstaanden gemaal van de goddelijke Nofernere in snel tempo door de twaalf pylonen en de zuilenwouden van de reuzengroep der noordelijke tempels der Ooststad te leiden, zes, zeven, acht in getal.

Boven allen uit dreunde als een statig orgelwerk de groote tempel van Amon, door de twee eerste Ramses' en den eersten Sethi gebouwd, een godenweg zonder maat!

De barken zetten den gekroonden vreemdeling met zijn grooten af aan den prachtigen steiger, het monument, waar de godenweg den Nijl bereikte.

Palmenlaan, dubbele rij van sfinxen, knielende rammen rechts, liggende leeuwen links, - scheppingen uit de koninklijke steen- en beeldhouwerijen van Karnak met haar roem van kunstenaars, wier gelijken de wereld niet kende.

De met goud beslagen poortdeuren van den geweldigsten pyloon van alle Egyptische tempels (alleen die van Tanis hem gelijk, door den goddelijken wil van den aartsbouwer Sesse den tweede, den geliefde van de goden en van het volk der Beide Landen...) reuzenmasten, reuzenreliefs voor de goden, de Drieheid van Noet-Amon, hij en Moet en Chons, de poorten open, de groote hof wijd als de aarde en hoog als de hemel.

Daarin, verzinkend in zijn kleinheid, heel een tempel van Sethi de eerste, en twee rijen van reuzenzuilen, los, naar boven starend en strevend.

Rechts breekt dwars door den grensmuur van den hof een andere tempel met weer een zuilenrij er voor: een pyloon met masten opnieuw en daarachter een zuilenhof, daarachter een hypostyle zaal,

daarachter het sanctuarium - tempel van Ramses den derde, overwinnaar der Lybiërs, redder des rijks.

Maar de weg gaat niet naar rechts, maar rechtuit.

Daar staan de gouden deuren open in den reuzenmuur, die de geheimen der grootste hypostyle zaal van gansch Egypte verbergt: honderd vier en dertig zuilen.

Schemer, koloriet, diep als de zee en geheimzinnig als haar doorschijnende binnenst, ver onder het wateroppervlak... in afmetingen, den mensch vernietigend!

Nog eens in het hart van den jongen Israeller de ontroeringen van dien morgen in Tanis.

Dan opnieuw pylonen, zuilenzalen, heiligdommen, schatkamers, banen van schaduw en licht, verzinkend in diepe kleuren, weerkaatst op edelsteen en metaal.

De achterpoort. - Daarachter opnieuw een tempel, in miniatuur. Sesse de tweede, de geliefde, bouwde ook hem.

Ontzaglijk sluit een omvattingsmuur, een halve mijl lang, een halve mijl breed, gebouwd op een hoogen wal, deze wereld af, te heilig om te worden betreden.

'Wend u om naar rechts,' wordt den koninklijken gast gesmeekt. Een meer! Het heilige meer in hoogopgaand geboomte en bloemen gevat. Amphitheaters van plaats tot plaats aan zijn oevers.

Daar varen de gouden barken van Amon en Moet en Chons op hun feestdagen.

Dan weer tempelmuren dwars op die van Amon met schuine hoek. Twee pylonen, kleiner dan die van Amon, toch geweldig, met standen zitbeelden van Thoetmes den derde, den grooten Horus der paleizen, hij of Sesse, hij en Sesse.

Een kapel voor den goddelijken Thoetmes nog tegen den oostermuur!

Reuzenbeelden van koningen achter den tweeden pyloon in een naar het oosten open ruimte.

Dan... opnieuw een tempel!

Zijn pyloon bouwde pharao Harembeb, de hergronder des rijks na de verdrijving der barbaren uit het noorden.

En zijn oostermuur doorbrekend een miniatuurtempel van Amenhotep den tweede. Lof en prijs aan Amon-Rê!

Er tegenover een open deur...

Opnieuw een tempel?

Het zijn er twee; een groote voor Chons Neferhotep, die de demo-

nen verdrijft en een kleine voor Moet, de gade van Amon, beide gebouwd door Ramses den tiende. Zie, de steenen en het beeldhouwwerk zijn als gisteren uit de handen der kunstenaars gekomen. In plaats van zijmuren met kolommen, - sfinxen, Ramses gelijkend. Zijn pyloon breekt den omvattingsmuur en opent in een eindelooze sfinxenrij in palmenlaan.

'Maar uwe majesteit gelieve thans op haar schreden weer te keeren en de groote sfinxenallee te kiezen, die uit de poort van den tempel van Amenophis den tweede prachtig leidt naar den grooten tempel van Moet...

Een park links en rechts en voor de groote sfinxenlaan een omvattingsmuur op hoogen wal.

In dien muur een reusachtige poort.

En daarachter opnieuw een trotsche pyloon. Een kolommenrij leidt weer naar de hypostyle zaal, die naar het sanctuarium, die naar een heilige zee, in een geweldigen boog half den tempel omvattend.

En daar in den zuidwesthoek van de ommuring?

Een tempel!

Van wien? - Van Ramses den derde, voor Amon-Rê.

Waar de groote sfinxenallee de poort van den omvattingsmuur van den Moettempel nadert, stonden de wagens voor den ingang van een derde sfinxenallee, die zich vereenigde met die, komend van den tempel van Chons en dan met haar samengaat naar het groote zuidercomplex... door het uitgestrekte park, waarmee Amenhotep de derde die beide verbond.

Eindelooze sfinxenrijen onder palmen en tusschen bloemen...

De tempels van Cheem zijn godenwegen. Waar de goden die verlaten, moeten hen beschermen de godenzonen der paleizen, de sfinxen. Hun gelaatstrekken zijn die der koningen, - der Ramses', der Thoetmes' of der Amenhotep's, gehouwen naar hun beelden en gelijkenissen in de koninklijke beeldhouwerijen.

Kunstenaars van rang en roem gelasten hun leerlingen en zie, 't is alles in hooge mate schoon, wat daar langs de wegen der goden zich rijt en hen aanstaart met toegewijden heldenmoed en eerbiedvolle liefde, menschelijke aandoeningen, gedragen door dierenkracht. De wagens rijden stapvoets door de lange laan van sfinxen en palmen, den langsten verbindingsweg tusschen zuid en noord, een godenweg vol geuren en kleuren en majesteitsvolle hoogten en breedten.

Dan opent de omvattingsmuur van de zuider tempelgroep haar poort.

Op een wijd plein opnieuw een reuzenpyloon van Ramses den tweede.

Vier geweldige, torenhooge obelisken ervoor.

En vlak aan den pyloonmuur vier hooge zitbeelden van den eeuwig glimlachenden heros Ramses den tweede.

Door de poort van den pyloon een voorhof. Zuilen en godenbeelden.

Achter het hooge muurfront tegenover de poort een nieuwe hypostyle zaal van den vorst, die te vroeg werd weggerukt tot de Westerschen, dan dat zijn grootheid anders kon spreken tot de eeuwen, dan door de zuilen zijner zaal - Toetanchamon.

En dan, hoogste eenheid van schoonheid en geweld uit heel den lande Cheem: het onvoltooide wonder van ‘il magnifico’ Amenhotep den derde, de hof der slanke reuzenzuilen, hooger dan die der grootste uit de hypostyle zaal van den Amontempel van het noorder complex, en van den tempel van Tanis...

Papyrusbundels in verrukkelijk verjongen, boven door een breeden band omklemd, weer overzwollen door de kapiteelen, gesloten papyrusknoppen. En op hun afgesneden top de vierkante abakus', de dragers der ranke architraven.

Die zuilenrijen nu dubbel en bij partijen boven hun genooten uitstijgend... waar bleef de hand, die over kracht en goud genoeg beschikte, om dit allerschoonste gewrocht der eeuwen te voltooien tot Noet-Amons, tot Cheem's, tot 's werels allesoverjubelende symphonie van schoonheid en kracht?

De verbijsterende reis door de lichtende kleuren der rijkbeschilderde reuzenarchitectuur met zijn vergulde zuilen en met goud beslagen poorten, zijn vloeren van zilver, zijn met goud gedekte obelisken, overwuifd door breede palmenkronen en omlijst door tropisch loofgewemel, weerspiegeld in de tempelmeren - was geeindigd.

In het paviljoen op het dak van den tempel van Osiris, zelf weer zijvleugel van dien van Chons, werwaarts de wagens, nu door de westelijke sfinxenallee waren teruggereden, - had de hooge priesterschap van Amon een koninklijk maal aangericht.

Heerlijk blies de noordewind zijn verkoelenden adem door de open deuren en van onbeschrijfelijke schoonheid was het gezicht op de rivier en haar westelijken oever: de gele rotswand en wat hij omvatte, in zijn flauwe bocht: een meer van groen, waar weer tinnen

en pylonen uit oprezen, hier niet door grauwe omvattingsmuren omringd, die beschermen moesten tegen het gemeen, dat op den oostelijken oever in krotten en stegen achter muur en park was verborgen, voor al wat in hoogheid en heerlijkheid boven hen zetelde.

De hoogste priesterlijke ambtsdrager van Amon, Nesamoen, geflankeerd door den Wesir van Opper-Egypte en den bevelvoerder van het zuiderleger, Neferhotpe, zat tegenover de majesteit van Sioon en vertelde hem, van de rijkdommen van zijn tempels.

Van de drie en een half millioen morgen land, het bezit van alle tempels samen, had Amon zestig millioen. Dies had Amon een vloot van negentig schepen op rivier en zee, een kudde van vijfhonderdduizend stuks vee, honderdzeventig ommuurde plaatsen in het land zelf, in Nubië en Syrië.

Noet-Amon, gesticht door zijn Intep's en Mentahotep's was tweede hoofdstad en weldra eerste des rijks geworden door het achttiende koningshuis, uit de priesterschap van Amon voortgekomen en na hun reusachtige krijgsdaden, hadden ze reusachtige schenkingen aan de Amontempels gedaan. En zelfs de negentiende dynastie was daarin voortgegaan, hoewel...

Maar de tegenwoordigheid van den kroonprins belemmerde den eersten hoogepriester, haast even machtig als de Tanietische pharao's, voort te gaan in dezen geest.

Overvloeiend derhalve in lof voor pharao Psoesjennes om zijn liefde voor Amon en diens priesters, besloot hij zijn door Sjalomo en de zijnen met de belangstelling aangehoorde mededeelingen, die gastvriendschap en het onderwerp verdienden, dat hen een blik had geschonken in de macht en glorie van een ambt, dat bovendien nog gesteund door zijn orakel, in den hoogepriester Hrihor een tijdlang pharaonenregiment had gevoerd, - de onderdaan, die zich op de tempelwanden even groot had doen durven afbeelden, als zijn koning...

Hatschepsoet, dochter van Thoetmes den tweede, werd door den wil van Amons priesterdom koningin, want haar moeder, gemalin van Thoetmes den eerste, was een dochter uit het geslacht der verjagers van de barbaren uit het noorden.

Daarom werden haar halfbroers Thoetmes de tweede en derde tot ergernis van wie geen vrouw op den koningstroon van Cheem duldden, teruggedrongen!

Bij het leven zijns vaders nog lieten de Amonpriesters den derden

Thoetmes, nadat zijn broeder was gestorven, bij orakel aanwijzen als koning, toen hij er in had toegestemd, met zijn halfzuster te trouwen en de regeering te deelen.

Den wrevel zijner ziel om zooveel vrouwengedoe naast hem, verdrong Thoetmes om de kroon!

Toen de energieke Hatschepsoet hem voorging in haar graf, vierde hij dien wrevel bod en liet haar namen (ze had alle manlijke titels der pharao's en hun kinbaard in haar afbeeldingen durven overnemen, behalve den titel: sterke stier!) van alle monumenten hakken. Eerst toen begon de ontplooiing zijner machtige veldheersgaven.

De smaak en energie van Hatschepsoet heeft haar doode lichaam en de kunst een bouwgewrocht nagelaten van verstommende schoonheid. Haar bouwmeesters grepen het landschap aan als deel van het bouwwerk.

Waar de torenhooge Lybische rotsen nog eens rondom een halfrond van den westelijken Nijloever - eerst in de vlakte van Abydos, dan, ten tweeden male in die tegenover Thebe met stijlrechten reuzenval neerstorten in het vloeddal, om dan met kleinere sprongen over te gaan in de vlakte, - daar greep de kunst op de laatste treden met houweel en beitel de rotsen aan, hakte ze af tot een muur en uit tot kolonnaden langs drie zijden op een driemaal dalend terras en van zijn laagsten poort daalden de sfinxen ook hier tot een steiger, waarvoor alleen de koningsbark, de ‘Ster der beide landen’ den morgen na de tocht op den oostelijken oever, de Chabirische gasten liet landen.

Ook deze doodentempel was Amon gewijd.

Door zijn prachtig gebeeldhouwde, kleine pyloonpoort, betrad men den eersten grooten voorhof, waarvan de koninklijke stichtster een lusthof had gemaakt met allerlei vreemde gewassen, door haar schepen gehaald uit het land van Poent, de Somalikust, - en heerlijk geurden de wierookboomen, de talrijkste uit den hof.

De achtergrond van dezen hof, voet van het tweede terras, was een rij van nissen uitgehouwen in de rots.

Een schuin oploopende weg, tusschen twee loodrechte, driehoekvormige steenwallen voerde naar het tweede terras.

Zijn linkerzijmuur is een naast-elkaar van platte reuzenzerken, waarop schijndeuren zijn uitgehouwen als in de graven van het Oude Rijk.

De schijnbare deuropening wordt bekroond door een prachtig gebeeldhouwden valk en uraeus.

De rechterzijde van den hof vormt een rechte wand, waartoe de natuurlijke rots is afgehakt, en waarvoor zestienzijdige, bijna Ionische zuilen met plat, vierkant kapiteel, dragende de hooge architraaf - alles uitgevoerd in roerend-strakken eenvoud, - zich stil en statig rijen in het grauwig geel van het rotsgesteente.

Ook hier een lieflijke tuinaanleg met een weelde van bloemen en heesters en opnieuw een smalle hellende weg, die een trap vervangt en naar het derde terras voert.

Hier geen tuinaanleg meer, maar het stemmingsvol vierkant heiligdom, dat heel het terrein eischt. Het herhaalt de achterwanden der eerste terrassen: nissen en zuilen en daartusschen een kleine poort, die leidt naar zijn binnenplein, vierkant, en rondom nissen en een kolonnade van dezelfde strakke zestienzijdige zuilen. - In die nissen zitbeelden der koningin en in het midden van den achterwand, basis der torenhoog zich verheffende rots, een deur, die leidt naar de heilige vertrekken, donker, wijl in de rots gehouwen en - naar het graf der vorstin.

Zoo heeft de bouwmeester haar zacht gevoerd van de levenwekkende Nijlwateren tot in de geheimenisvolle wereld, die sluimert in den schoot van het roerlooze gebergte.

Rijke reliefs sieren in den laatsten voorhof de wanden.

De koningin in verkeer met de bevriende godenwereld. Hathor als koe wier uier zij knielend zuigt, die elders haar hand lekt of den kop beschuttend over haar beeltenis buigt.

Op andere reliefs worden geweldige obelisken, - vier heeft ze in den Amontempel aan de overzijde doen oprichten, uit Assoean gezeuld, - het gebergte in het zuiden met zijn rood gesteente.

Maar het meest troffen den Chabirischen bezoekers de frissche beelden van Hatschepsoet's handelsschepen uit Poent, het myrrheland!

In het water de wonderlijkste visschen der Roode Zee, of aan den mond eener rivier paalwoningen, een laddertje bij elk, om de deur te bereiken.

En de vorst van Poent met zijn vette vrouw, lachwekkend van figuur, en bavianen, klimmend in het touwwerk der schepen.

Sjalomo stond glimlachend het alles aan te zien. - Hoe zouden eenmaal ook zijn schepen den weg derwaarts kunnen vinden...?

Op een volgend beeld landt de vloot weer in Noet-Amon.

De beambten uit Poent, die meekwamen, geven hun waren af aan de Egyptische tellers, wegers en schrijvers: boomen, harsen, goud,

edelsteenen, struisveeren, ebbenhout, elpenbeen, wonderlijke dieren... de ambtenaren schrijven maar en de rekengoden verifieer en het in de hemelsche boeken.

Op de vaart terug naar het paleis van Amenhotep de derde, zegt de onvermoeide Beken-Chons:

'Uwe majesteit heeft tempels genoeg gezien gisteren, maar wat daarginds boven het geboomte uitblinkt, is die van onzen grooten Sesse, Amon gewijd als een dankstuk voor de overwinning bij Kadesh.'

'Het beeldhouwwerk, dat dien slag afbeeldt, kan ik haar niet sparen, maar ook dat alleen. Uwe majesteit gebiede mij, hedenavond in de hal haar het gebeurde daar voor bijna driehonderd jaar te verhalen en morgen met haar de afbeelding te gaan zien op de wanden van des helden doodentempel.'

'Alle lust tot gebieden ontbreekt mij tegenover een leidsman als gij, mijn prins,' sprak dankbaar de majesteit van Sioon.

'En daar ziet uwe majesteit boven het geboomte verrijzen den tempel van onzen derden Sesse, een dankstuk als die andere aan Amon, die hem de overwinning op de Lybiërs gaf.'

'Maar als wij morgen gaan naar het beeld van den slag bij Kadesh, dan believe uwe majesteit op mijn bede, een gang door het heiligdom van I l m a g n i f i c o , daar naast ons verblijf. Ze zal er niets zien, dan edel metaal en edele steenen.'

'In mijn eigen belang zal uw bede mij een gebod zijn.'

Des avonds wachtte de onvermoeide Chons weer in de hal van het paleis op zijn gasten.

'Van Chatti en Mitanni en Syriërs en Sidoniërs, beurtelings overwonnenen en opstandelingen gedurende de geweldige machtspositie van ons derde rijk, waren de laatsten onze meest verborgene, de eersten onze meest gevaarlijke vijanden en Kadesh aan den Orontes, hun moeilijk veroverbare sterkte.'

Zoo begon Beken Chons, toen zijn gasten zich ingesteld hadden, om van zijn vlot akkadisch zooveel mogelijk te profiteeren.

Ook de prinsen-legeroversten: kroonprins Oenofre, prins Nitokris en prins Chenshotpe waren ditmaal onder het gehoor van Beken-Chons.

'De krijgstactiek van Ramses den tweede tegen hen was dezelfde, als die van Thoetmes den derde: de verovering van een haven aan de Sidonische kust, om vandaar zijn legers te kunnen werpen in de vlakte van Noord-Syrië.'

‘In het vierde jaar zijner regeering trok hij op.’

‘Intusschen verzamelden zijn vijanden een leger van bij de twintig duizend strijders.’

‘Dat van onzen vorst was ongeveer even groot en verdeeld in vier afdeelingen, genoemd naar de goden Amon, Rê, Ptah en Soeteech, waarmee hij naar het noorden oprukte, naar Kadesh, langs de rivier de Orontes.’

‘Hij sloeg een legerplaats op, van waaruit men de stad zag liggen.’ ‘Nergens sporen van vijanden.’

‘Daar verschenen in 's konings legerkamp twee bedouïenen, die voorgaven uit het leger der Chetieten te zijn gevlucht en wisten te vertellen, dat de koning der Chetieten zijn leger had teruggetrokken naar Aleppo.

‘Helaas geloofde Ramses hun verhaal en rukte met het Amonleger snel tegen Kadesh op, - zoo snel, dat de andere drie afdeelingen achter bleven.’

‘De sluwe Chetietenkoning Moetalloe, vlak bij, draaide nu met zijn leger, dat achter, de stad lag, zoo daaromheen, dat de onzen hem nergens gewaar werden.’

‘Zoo trokken ze hem voorbij, een beek over, en legerden zich noordwestelijk van de stad. Aan de overzijde der rivier zuidoostelijk van de stad verschool zich Moetalloe.

Terwijl de vermoeide troepen zich ontspanden, werden door de onzen twee Chetietische spionnen gegrepen, die onder stokslagen meedeelden, dat hun troepen achter de stad lagen.’

‘Vertoornd riep Ramses zijn opperofficieren, schold hen bitter en beval, met de grootste snelheid het Ptah-leger aan te laten rukken, in den waan dat het Rê-leger vlak bij zou zijn.’

‘Echter had Moetalloe reeds de rivier in het zuiden overschreden, het naderend Rê-leger aangegrepen en naar alle kanten verstrooid.’

‘Nog begreep Ramses niet, hoe veeg het met hem stond.’

‘Daar kwamen de eerste vluchtelingen van het Rê-leger de boodschap hunner nederlaag brengen.’

‘De wagens der Chetieten zaten hen op de hielen.’

‘Het Amonleger werd meegesleurd in hun vlucht.’

‘De beste troepen van het geheele heir van Ramses bevonden zich dus in verwarring, de overige waren nog mijlen ver af en de met vijf en twintig honderd strijdwagens gewapende Chetieten begonnen onze verwarde troepen aan twee zijden in te sluiten.’

‘De ramp scheen volkomen!’

‘Eerst probeerde Ramses met zijn lijfwacht door te breken naar zijn zuidelijke troepen.’

‘Dat bleek onmogelijk.’

‘Toen keerde hij naar zijn legerkamp terug.’

‘Daar bemerkte hij, dat 's vijands oostvleugel nog slecht versterkt was.’

‘Met vertwijfelde vaart greep hij deze linie aan en met zulk een geweld, dat de Aziaten onmiddellijk hals over kop in den stroom werden gedrongen.’

‘Waren de strijdwagens van westen en zuiden hem thans in den rug gaan aanvallen, dan zou hij reddeloos verloren zijn geweest.’

‘Maar tot zijn groot geluk waren deze troepen aan het plunderen geslagen in zijn legerplaats en hadden de wagens in den steek gelaten.’ ‘Daar kwam - een tweede gelukkig toeval - een schaar recruten uit Byblos van de kust aangerukt.’

‘Ze hadden met de plunderaars gemakkelijk werk. Tot den laatsten man werden ze neergeslagen.’

‘Dat zag het geweken Amonleger en keerde nog in vrij goeden toestand terug, om zich met de nieuw aangekomenen te vereenigen, zoodat de reserve van duizend krijgswagens van Moetalloe geen oogenblikkelijke verandering kon brengen.’

‘Ramses streed als een verwoede stier en brullende leeuw zoo lang, tot eindelijk de Ptah-afdeeling op het slagveld verscheen.’

‘De Chetieten werden toen tusschen twee vuren gebracht en gedwongen uit te wijken naar de stad en met groote verliezen.’

‘Maar onze verliezen waren ongetwijfeld belangrijk grooter.’

‘Alleen onze koning en ons leger in zijn geheel waren gered en Ramses de tweede Wesermaätrê-Setepnerê heeft zijn persoonlijke dapperheid op vele monumenten vereeuwigd, hier in onze nabijheid met geheel een tempel en morgen bewonderen wij het beeldhouwwerk van den slag bij Kadesh binnen op den grooten Pyloon.’

‘In zijn een en twintigste regeeringsjaar heeft Ramses met den opvolger van Moetalloe een vredesverdrag gesloten, gegrift in steen en zilver, dat onze geëerde gasten ook in Tanis hebben aanschouwd.’

De morgenuren van den volgenden dag waren bestemd voor een kort bezoek aan den niet grooten, maar van binnen enkel edel metaal en edel gesteente vertoonenden tempel van den Prachtlievende: Amenhotep den derde.

Wel reusachtig waren de twee zitbeelden van den stichter vóór het

heiligdom, die van Ramses den Groote nog in afmetingen overtreffend.[49)]

Toen Beken-Chons, alleen met zijn gasten uit Jeroesjaleem, de tempelvloeren van louter zilver betrad, dat de zonnestralen als een spiegel weerkaatste evenals het goudbekleedsel der zuilen en pilaren, en geen gesteente was te zien, dan als goden- en pharaonenfiguren in de prachtigste kleuren ingelegd in het goud der zuilen... toen sprak Sjalomo als fluisterend voor zichzelf:

'Als wij onzen Jahwe-tempel zullen bouwen, zijn wij gebonden aan maat en vorm, die onze God verordineerde, maar zijn binnenste heiligdom, ja, louter goud en zilver en edelgesteente zal het zijn.'

In den doodentempel van Ramses den Groote bracht de prinsprofeet zijn gasten voor het wandbeeld van den slag bij Kadesh: de woedend steigerende rossen, die hun meester redden in de alom zich om hem sluitende Chetietenhorden, - en die hij sinds dat onvergetelijk oogenblik steeds zelf heeft gevoederd...

En naast dat slagbeeld stond een loflied, door een der dichters uit de school van den graftempel van Sethi den eerste, - op den grooten strijder uit den slag van Kadesh gemaakt en als dank voor dat werk tot leider der nieuwe school aan diens eigen graftempel geroepen.

In dat lied laat hij Ramses telkens het motief herhalen:

'Ik was alleen en geen ander was met mij.'

En zelf herhaalt hij menigmaal de verheerlijking van god-Ramses, hooger dan god-Amon en een vernietigend schelden op beider vijanden.

En in den zuidwesthoek van den grooten voorhof troonde, hooger dan de tweede tempelpyloon: Ramses Wesermaatrê-Setepnerê, de groote krijger op zijn granieten stoel.

De middaguren waren voor het graf van Sethi den eerste bestemd - in het sombere dal der koningsgraven.

Een prachtig geplaveide pharaonenweg leidt naar het dal hunner westelijke woningen, breed en effen, tot aan de rotsspleet, waarmee de natuur nauwelijks toegang verleent en dien weg doet versmallen tot een voetpad, dat de sleden met de sarcophaag nauwelijks toeliet, zich naar de graven te wringen.

Daar werden de wagens verlaten.

Naakte, geelwitte kalkwanden met donkere strepen naderen elkander steeds dichter.

Geen plant, geen kruid. - Slechts nu en dan een schorpioen, een slang, glibberend door het gloeiende zand en wegschietend onder steenen.

De middagzon brengt de rotsen tot ovenhitte.

Tien, vijftien grafmonden, wijd open en deurloos, worden voorbijgegaan.

Dan houden de gidsen stil en ontsteken lampen.

Bij het binnentreden doet zich voelen: de bewoner is er niet meer, de meubels zijn weggehaald, slechts gangen, zalen, wanden, die hij voor zijn stille hofhouding liet houwen in de donkere diepten, meer dan vierhonderd ellen, doen niets meer dan getuigen van zijn grootheid, zooals een verlaten huis van grootschen bouw alleen getuigen kan.

Beken Chons wees er Sjalomo op, hoe de groote kunstmatige grafheuvels van het Noorden een soort kunstgebergten waren, waarin een graf was uitgehouwen als hier.

‘Wat den Roem van het Nieuwe Rijk draagt tegenover die grafheuvels van het Oude, zijn niet deze kunstspelonken, maar onze reuzentempels. Daar de dooden, hier de goden!’

‘En toch, ook hier de dooden, gelijk er eens in het Noorden godentempels waren. Maar de huizen der goden vervielen daar tot puin, terwijl die der dooden er onvernietigbaar waren. - Hier schuilen de huizen der dooden weg in de stilte der rotswoestijn en pralen die der goden in onvergelijkelijken luister. - Welke eeuw was beter?’

Beken-Chons had die woorden met gedempte geestdrift gesproken. ‘Gidsen, wij volgen.’

De tocht begint met een trap van dertig treden naar omlaag, dan een gang van tweehonderd ellen. Een tweede trap, gelijk aan de eerste, een tweede gang - van honderd ellen. Dan een zaal met vier korte zuilen van vloer tot zoldering.

De schilderingen op de wanden gelden den Doeaat, de wereld, waarheen de voormalige bewoner als Verklaarde is gegaan.

De boot, waarin hij, door een Uraeus behoed, door de diepte heenvaart, wordt door de gidsen der onderwereld voortgetrokken en door de demonen der diepte belaagd.

Zoo gaat het naar den troon van Osiris, - en Beken-Chons toonde Sjalomo en de zijnen thans in kleuren op de met gips geëffende rotswanden, of ze eerst gisteren waren aangebracht, wat hij hun gisteren geschilderd had met woorden in de vroolijke hal van het Amenhoteppaleis.

Wat dagen, weken zou vragen, om ten volle gewaardeerd te kunnen worden, werd om des tijds wil in enkele uren afgedaan, de wanden en zolderingen van zes, zeven zalen en vier, te samen vierhonderd vijftig ellen lange, gangen...

‘Waar is de verklaarde bewoner naar het lichaam, mijn prins?’

‘Hedenavond spreek ik u van deze ledige graven. Morgen zult ge hem aanschouwen, die hier eens heeft gewoond.’

Dat ‘hedenavond’ werd ‘morgenmiddag’, want Beken-Chons had zich bij de majesteit van Sioon laten verontschuldigen, - de eerste maal! - wegens vermoeidheid.

Hij wilde den volgenden dag, den laatsten in het goddelijke Noet-Amon, over al zijn krachten beschikken, want ook een deel van den nacht zou er mee zijn gemoeid.

Wat de Chabirische gasten moesten weten van het lijfelijk lot der Horuszonen van het achttiende en negentiende vorstenhuis zou, had hij hun laten melden, hen voorgedragen worden in het paviljoen aan het meer, dat ‘Il magnifico’ had laten aanleggen met de dubbele bedoeling: het verbinden van een groote schoonheid aan zijn lustverblijf en een heilige zee aan zijn tempel.

Zoodra men den paleistuin met zijn kwadraataanleg, stijf door zijn lijnen, vriendelijk door zijn geboomte en bloemen, verliet door een soort propyloon, had men recht voor zich de sfinxenallee naar den rivieroever en rechts zulk een allee naar het paviljoen aan het meer. Hoog wiegden de palmenkruinen op een zucht uit het noorden, die er voor de vlakte overbleef, als het rotsenhalfrond den wind tot stijgen had gedwongen.

Daar op het terras aan het water stond al wat de Prachtlievende aan weelde en gemak zijn kunstenaars had doen scheppen en rondom den uitgestrekten plas vormden de loofmassa's der sykomoren een zwaren zwartgroenen gordel, waarop heesterloof kleurige patronen borduurde van grilligen vorm.

Dat alles spiegelde zich onverdoft in het metaal van het roerlooze watervlak met als achtergrond den diepblauwen hemel, den hemel van Opper-Egypte.

‘Diep in het hart der gindsche rotsen,’ begon Beken-Chons, ‘sliepen de groote heerschers te midden van de pracht, die hun pijlen en zwaarden van de rijkdommen van Azië hadden weten af te dwingen.’ ‘Toen tijdens de latere Ramessiden die schatten niet meer vloeiden uit het buitenland en de troepen, die nergens loonenden arbeid

vonden, tot muitzucht vervielen, is in een tijdvak van ongeveer vijf en twintig jaren de koninklijke gravenstad door schendige handen geplunderd en verwoest. Alleen het lijk van Amenhotep den tweede heeft men in zijn sarg gelaten.'

'Tijdens een uitbraak van volkswoede, waarin de laatste dynastie van het Oude Rijk onderging, is iets dergelijks gebeurd. Gij hebt het gezien aan de vele verwoeste doodentempels der groote grafbergen van het noorden. - Ook daar en toen is menig huis der rust geschonden door muit- of hebzucht.'

'Toen waren het de dienaars der goden, die zich verzetten tegen den rijkdom der dooden en mede de hand hadden in de berooving hunner graven.'

'Hier waren het de gebrek lijdende troepen, hongerende levenden, zich verzettend tegen een eeuw in eeuw uit voeden der dooden met overvloed, die rustten te midden van onmetelijke schatten.'

'De arbeiders, die de graven van Noet-Amon hadden uitgehouwen, werden door de soldaten gedwongen of boden eigener beweging hun kennis van de geheimen der ligging van de zorgvuldig verborgen kamers en gangen aan.'

'Weinig heeft het heerschershuis der Tanieten zich met de zaken van Noet-Amon bemoeid, maar met de hoogere priesterschap van zijn tempel heeft onze Horus van het paleis "Groot van Overwinning" zich vereenigd, om de lijken der oude heerschers voor ondergang te behoeden.'

'Gij hebt gisteren gezien, hoe afgelegen het doodendal is, waar die veilig schenen. De drie nauwe toegangswegen waren eeuwenlang van sterke wacht- en poorthuizen voorzien.'

'Tevergeefs tegen een massahartstocht als de u geschetste, om te zwijgen van dien zelfden hartstocht in den sluipenden enkeling, die lang daarvoor en door alle eeuwen heen zich telkens weer aan deze heiligheden vergreep.'

'Met wat uiterste zorg de Horuszonen zich tegen hen hebben trachten te wapenen, getuigt het verhaal van Anena, den opzichter over de graanschuur van Amon.'

'Hij was een vriend van Thoetmes den eerste, derde pharao van het achttiende koningshuis. Van hem is de gedachte, om voor zijn vorst een onvindbaar verblijf in den dood te maken.'

'"Ik heb, zonder dat iemand het zag of hoorde, een rotsgraf voor zijne majesteit laten uithouwen,"' heeft hij op den muur van zijn eigen graf laten griffen.'

‘Dat was het eerste in den wand van den nauwen ingang der doodenvallei, die ik gisteren met u bezocht. En opdat het zoo min mogelijk in het oog zou vallen, was de ingang niet grooter, dan een opening, waar een man rechtop door kon. Daarachter leidde een aantal treden naar een vierkante ruimte in de rots, vanwaar nog enkele treden naar de grafkamer voerden, met een zoldering, door één zuil in het midden gestut. De muren waren met pleister effen gemaakt en de sarcophaag er uit het gesteente zelf gehouwen, om straks het in een houten kist gesloten lichaam des konings te ontvangen.’

‘Toen de koning stierf, werd hij hier in het geheim weggeborgen en den werklieden, die het graf gemaakt hadden en den priesters, die de begrafenis geleid hadden, werd een dure eed van zwijgen afgevergd en een dure belooning geschonken.’

‘De grafopening werd vermomd met gesteente uit de rots zelf. Er werden rotsblokken voor opgestapeld en daar tegenop het puin geworpen, dat uit het ingewand der rots naar buiten was gebracht.’ ‘We weten thans, met welken einduitslag: alle graven geplunderd en geschonden.’

‘Mijn hooge gasten worden verzocht, zich dezen avond in de eerste nachtwake, de derde ure, gereed te houden voor een tocht naar de rustplaats, die pharao Psoesjennes met de hoogste priesters van Noet-Amon voor onze groote heerschers der laatste eeuwen heeft bereid. Geen schatten verlokken er thans meer tot inbraak.’

Op een wandeling rond het meer verhaalde Beken-Chons de geheimen der balseming, in den loop van tweeduizend jaren van den Horuszoon in het Paleis overgegaan in de lagere volksrangen en hoe in de volksstad achter de tempelterreinen aan de overzijde der rivier, een geheele wijk was, bewoond door hen, wier handwerk het was, hun medemenschen de Osirische weldaden te verzekeren na den dood. Verzamelgraven werden door hen aangelegd, waarin men voor geringen prijs zijn gemummifieerd en gekist lijk kon doen bijzetten, om zeker te zijn van zijn deel in de heerlijkheden van het Westen...

Des avonds, na den maaltijd, vonden de Hebreeuwsche gasten in hun vertrekken nog ongedragen slavenkleeding. Na de eigene daarmee te hebben verwisseld, werd men gewacht aan de poort van den paleistuin, die voerde naar den bergwand, in het westen.

Toen Beken-Chons, op gelijke wijze verkleed, zich bij hen voegde,

bracht hij den slaaf mee, die een kleine lamp aan een stok droeg. Hij kreeg een wenk vooruit te loopen. Niemand sprak. De nacht was stil. Van tijd tot tijd huilde een jakhals, het dier van den doodengod Sokaris.

Langzaam, na een wandeling van een half uur langs een rul voetpad, begon de weg te stijgen tegen de rotsen op. Nog een kwartier en men stond voor een rotswand.

De slaaf zocht met zijn lamp... tot achter een kleine onregelmatige opening een donker stuk zeildoek zich bewoog en een flauw licht in de ruimte er achter zichtbaar werd.

Een slaaf, die een uur geleden het cement, dat de opening vulde, had weggebroken, boog zwijgend. Twee Amonpriesters stonden achter hem. In een hoek van de kleine rotskamer was een putopening, waarin een ijzeren steiger afdaalde.

De twee lichtdragers hielden hun lampen er boven. Een der priesters begon zwijgend af te dalen. Men hoorde slechts het wrikken van het ijzer in zijn aanhechtplaatsen in den schachtwand en het wrijven der zolen op de sporten.

Eindelijk klonk uit de diepte een zacht stemgeluid als teeken, dat de reis was volbracht. Beken-Chons volgde hem, toen Sjalomo en de zijnen één voor één; ten slotte een der slaven met zijn lamp. De anderen bleven boven.

Beneden stond men in een gang. De slaaf met de lamp ging opnieuw voorop. Honderdveertig, -vijftig ellen schuifelde men voort. Er was weinig lust tot spreken, hoewel geen toevallig luisteraar te vreezen viel. Aan het eind der gang een bronzen deur.

De priesters staken nu twee lampen aan, die een helderder licht gaven, dan dat de slaven meebrachten.

Een hunner opent de deur...

Het licht der lampen wekte schemering in een breede, ondiepe rotskamer.

Tien, vijftien beschilderde houten lijkkisten in den vorm van het lichaam en schuin tegen den wand, het voetstuk in een gleuf tegen uitglijden, staren als sprakelooze levenden recht voor zich uit.

Thoetmes de derde, Sethi de eerste en Ramses de Groote fluistert Beken-Chons tot de priesters.

Ze geven hun lampen den slaaf in handen en lichten voorzichtig het deksel van de tweede kist.

Dan nemen ze de lampen weer over, houden ze rechts en links vlak bij het gezicht der mummie en... staren de Hebreeërs op het

lichtelijk voorovergebogen hoofd van den grootsten krijgsheld, dien de oudheid kent, den koenen waaghals van de pas van Megiddo[50] den onvermoeibaren ondernemer van negentien veldtochten tot in zijn negentigste levensjaar...

De schedel is haarloos.

De geweldige, holle oogkassen worden overspannen door zwartachtig bruin geworden oogleden. De neus verweerd tot op het been, de lippen staan vernufteloos open. Zwart verderf schemert er binnen...

De schijn van Osirisch leven is hier wel heel flauw, de werkelijkheid van den dood overweldigend en piëteit heeft een wit laken geplooid om den hals...

Niemand spreekt.

Het deksel der kist wordt weer op de houtverbindingen neergelaten.

Als dat van Sethi des eersten enge woning wordt opgeheven, ontglipt Sjalomo een fluisterend: 'Hij slaapt.'

Het is of het lamplicht op brons weerspiegelt.

Ook de schedel van dezen doode werd kaal geschoren. Aan de neuspunt is het bederf gering, de lippen zijn nog gaaf en krachtig gesloten.

'Die de Lybiërs in zes uren versloeg en vernietigde,' fluisterde Chons.

'De heerscher spreekt nog uit zijn trekken.'

Toen de kist van Ramses den Groote.

Flosse haarlokken om den schedel. Als bij Thoetmes de oogkassen hol en groot, de neus gaaf, maar door de windsels, die eens het hoofd omsnoerden, teruggedrukt, de mond gesloten, maar met de wangen ingezonken, de hals tot op de wervelkolom weg...

De groote strijder, de groote bouwer, de groote in zelfverheffing!

'Gij overwint, Osiris!' klonk het Sjalomo spottend door de ziel.

Zwijgend wrongen de priesters het deksel ook weer op zijn kist.

Zwijgend wendde men zich naar de deur.

Ronkend in hun scharnieren openden zich weer de deuren van de stille woning der Osirische Westerschen, zonder de minste mogelijkheid voor hun holle oogkassen, de zon nog eens aan den horizon te zien opgaan...

De priesters doofden hun lampen.

De klim naar boven begon, - één voor één, - dan de stap naar buiten in Gods starrennacht.

Daar stonden drie slaven, zwijgende gezellen, zonder licht, maar

met cement en troffels en rotskleurige verf, beëedigden en beloonden voor de rust der paleisgoden in den nacht des doods.

Sjalomo viel Beken-Chons om den hals toen ze, weer in eigen gewaad, in de gouden hal van des Prachtlievenden paleis bijeenkwamen, woordenlooze dank voor een zoo toegewijde geleiding door zijn machtig en prachtig land, - met een ontroerend slot als dit!

'Mijn prins,' vroeg Sjalomo, toen allen zaten, 'herinnert ge u, dat gij nog mijn drievoudige schuldeischer zijt?'

'Ik weet het, koninklijke schuldenaar!' - Chons glimlachte.

'Gij hebt ter reize drie vragen in mijn hart gelegd, twee bij den aanvang, namelijk vertolking van mijn gevoel na het zien der groote grafheuvels en de beelden der drie groote koningen uit het vierde vorstenhuis, èn - het oordeel, wie de grootste uwer pharaonen is geweest. En de derde, toen zij ten einde spoedde: vertolking van mijn gevoel na het aanschouwen der heerlijkheid van Noet-Amon.' 'Voor de vraag om gevoelsvertolking na het aanschouwen van den Fayoem en zijn heerlijkheden, die wij om des tijds wille alleen leerden kennen uit uw schilderende woorden, o mijn prins, gaaft gij mij dus een oneindig moeilijker taak: de kroon mijner bewondering voor den allergrootste uwer gekroonden...'

'Alleenlijk, bid ik u, wees barmhartig over uw schuldenaar naar de spreuken van uw wijzen Amenemope - en ik zal alles betalen. Geef mij uitstel, tot wat in snelheid als des storms en overvloed als des slagregens in mijn ziel binnendrong, daar tot rust en klaarheid is gekomen en met hulp van mijn vrienden alles op schrift zal zijn gesteld.'

'Alsdan zullen wij over al dat onvergetelijke spreken en peinzen en het aan een langen papyrus toevertrouwen en u en al onzen lieven vrienden in den lande Cheem toezenden. - Wat antwoordt mij mijn prins?'

'De voortreflijke majesteit van mijn koninklijken schuldenaar is mij borg, dat, wat zij beloofde, zal worden nagekomen. - Uwe majesteit mag vrijelijk heentrekken uit deze landen, ondanks haar onbetaalde en dure schulden...!'

Het verblijf van Sjalomo en de zijnen in het land van den Nijl, had, de reis van Jeroesjaleem tot Tanis meegerekend, zes weken geduurd. De kalender had den achtsten Ajar vervuld, toen de vier barken, van groote, bewaarbare voorraden voorzien, klaar lagen voor de terugreis naar Tanis.

Zeilree niet. De zeilen lagen gevouwen op de kajuiten. De masten droegen alleen nog haar wimpels, die op noordenwind nog hooger stroomop wezen, maar de eveneens met linten getooide, kromgebogen lotosstevens waren gericht naar het noorden, naar Tanis, naar het paleis 'Groot van Overwinning' naar de bloem van het oude pharaonenland, prinses Nofernere, de Horische, de Horizontische. En weer overgoot Re-Chepre uit het oosten de geheimzinnige Weststad van Noet-Amon met zijn stralengloed.

De gele rotsengordel, als van goud, omklemde in zijn boog parkgeboomte en tempeltorens.

Van de overzijde, uit de morgennevels der rivier, doemde een staatsiebark van den Amontempel op en bracht Seehtmose, den wesir en Nesamoen, den opperpriester aller tempels en Neferhotpe den bevelhebber van het zuiderleger en Nebie, den beheerder der Ooststad naar den steiger van het zomerpaleis van Amenhotep, den Prachtlievende, - om den scheidenden hoogheden van Sioon en de Delta hun afscheid te glorifieeren.

Daar kwamen door de sfinxenlaan aanrollen van het paleis de wagens, die hen naar de barken moesten brengen.

Slaven torsten naar den steiger, wat het hooge gezelschap noodig had voor de terugreis.

Een dooreenloopen en buigend groeten, een omhelzen van gelijken in rang en warme vriendschap.

Sjalomo en Beken-Chons, (die de terugreis niet meedeed, om opdrachten van zijn vorst te vervullen) met den opperpriester Nesamoen.

'Schepsesrê, mijn vriend, in naam van kroonprins Oenofre,' sprak Beken-Chons, 'ik draag u plechtig ten aanhoore der grootwaardigheidsdragers van Opper- en Neder-Cheem, hier aanwezig, de leiding op van de terugreis der majesteit van Sioon en zijn rijksgrooten en den tweeden Wesir van het Noorden wordt gebeden, bij het rustig verglijden der dagen op de koninklijke barken, der majesteit van Sioon alle onderdeelen, die hij aanschouwd heeft van ons rijk en zijn regeering, nog eens als één geheel voor oogen te schilderen: het is koning Sjalomo, die het u vraagt.'

Schepsesrê trad glimlachend buigend op Sjalomo toe.

'Majesteit van Sioon, op heel de reize naar onze zuiderhoofdstad waren wij allen, maar het meest, die met u op hetzelfde schip mochten varen, verbaasd over uw vragen, uw indringen met scherpen blik in al het nieuwe, dat zich aan uw geest voordeed.'

‘Thans verbaast ons de wijsheid en omvattingsdrang van uw geest op het hoogst: de wijdte van uw begrip, o koning, wil na het doorzien van alles, wat gij zaagt, het al omvatten.’

‘Uwe Majesteit en wijsheid gelieve goedgunstig aan te nemen, de zwakke pogingen, die uw dienaar zal wagen.’

‘Wesir Schepsesrê, gij zijt niet mijn dienaar, maar mijn prinselijke en lieve broeder, met wiens vriendelijke goedheid en rijpe wijsheid en ervaringen in de zaken van het groote en machtige Cheem wij met groote vreugde ons voordeel zullen trachten te doen.’

Prins Beken-Chons geleidde den koning, die met de betuiging van zijn dank afscheid had genomen van de grooten der Amonstad naar de eerste bark.

Nog eens omhelsden ze elkaar.

‘Ik verwacht u, mijn prins, mijn vriend, zekerlijk eerlang in mijn koningsstad, als ik haar zal gebouwd hebben, ook naar wat gij mij hebt getoond en uitgelegd. Jahwe zegene u, mijn prins!’

Op de bark ‘De zegerijke stier’ hief het koor der priesteressen een hymne aan op Amon en zijn grootsche woonsteden...

Zoo dreven de schepen van pharao Psoesjennes de tweede, de ‘Ster, die uit de stad opgaat’ met zijn gasten en grooten terug naar de glorievolle Ramsesstad.

Met gekruiste armen stond de jonge koning te staren naar de langzaam, langzaam in den morgennevel vervagende, geweldige lijnen van Noet-Amon en... tranen vloeiden over zijn wangen.

De terugreis langs een langen, rijken reisweg, is een nieuwe reis!

Sneller dan de noordewind de barken tegen de golven van den Nijl had opgestuwd, namen deze hun loop met hen terug.

‘Godenbroeder, neem uw broeders mee, - mee tot den Horuszoon op den troon bij de groote golvenrijke verbinder aller landen!’

De spanning der geesten tot de zware taak: wat groot is en verheven in de tweeduizendjarige cultuur van het machtigste wereldrijk als nieuwe stof in zich op te nemen, had afgelaten met de stuwkracht van den barkendrijver uit het Noorden.

De strijd tusschen wil en traagheid had bij den koninklijken reiziger uit Sioon plaats gemaakt voor een zalige rust, die de eeuwige drang van de rivier naar den oceaan belette in eentonigheid te verzinken met een beweging die nacht noch dag rustte, een wieg voor de ideeëngeboorten en wedergeboorten in zijn krachtigen geest van uur tot uur.

En 's nachts op zijn diwan in de prachtige kajuit, als hij het tralieraam wegschoof en de volle maan, het onbeschadigde Horusoog, hem aanstaarde en daar ver in het noorden de gladde flanken der reuzengrafheuvels bij Men-neser van zijn glanzen weerschitteren deed en, nog verder, het leger bescheen van de heerlijke, horizontische Horusdochter, die in haar gestalte, haar blik, haar zachte ziel en zeden al de heerlijkheid van het land harer wording weerspiegelde, als tusschen haar groene eilanden de waterspiegel van het Menzalehmeer de blinkende stralen der maan van de Lybische woestijn... dan dankte zijn overvolle ziel zijn God.

'Jahwe, u te kennen, is eeuwig leven, eeuwige heerlijkheid! o Leer mij wat het is, de heerlijkheid van dit wereldrijk op haar rechte waarde te schatten.'

'Nofernere, lotos van het Menzalehmeer, zult gij ook bloeien op het golfjesgewiegel van het vijverke der Gichoonbron...?'

'Pharaonendochter, dochter van het paleis "Groot van Overwinning", zult gij ooit leeren beseffen, dat mijn sobere burchten... groot zijn van grooter Overwinning, dan die uwer geweldige vaderen...?' 'Osirische, "Verklaarde der westerschen" eenmaal, - zult gij kunnen rusten in de arme spelonken van den Sioon...?

Liefste mijner ziel, zult gij eens uzelven zalig spreken, omdat gij het Osirische hebt mogen verwisselen met het Masjiaansche...?

Jahwe, mijn Elohiem, red haar van al haar heerlijke... dwaasheid!'

Een viertal dagen was reeds verloopen, voor Schepsesrê er toe kwam, zich van zijn niet zoo heel moeilijke plicht te kwijten, de majesteit van Sioon een totaalbeeld te geven van het staatsbestuur in het pharaonenrijk.

Meer van het toeval dan van planmatigheid had hij het uur daarvoor verwacht.

Het eerste ging hem dienen, toen op den middag van den vijfden na hun vertrek uit Noet-Amon, na het gezamenlijk maal op 'De zegerijke Stier', men nog wat bijeenbleef onder de schaduw van het tentdak op den voorsteven.

De koele wind, in snelheid verdubbeld door de drift der barken, belette al te groote loomheid na het maal.

'Is het uwe majesteit thans aangenaam, naar enkele woorden over de inrichting van het bestuur onzer landen te luisteren?'

'Wesir Schepserê, geen beter uur was door u te kiezen dan dit. Leerbegierig luisteren wij naar uw wetenschap.'

‘Uwe majesteit herinnere zich dan, - want veel heeft zij reeds met een ieder onzer gesproken, dat na het verdrijven der volkeren van het Noorden, die bijna tweehonderd jaar ons volk hebben geknecht en onderdrukt, een tijd is aangebroken, dien wij in de geschiedenis van ons land en volk het Nieuwe Rijk noemen.’

‘Ik zal u niet verhalen van den strijd van Sekenenrê en Ahmose tegen hun laatste heerschers, maar spreken van de twee gronden, die dien naam op het zeerst rechtvaardigen.’

‘De overheersching der volkeren uit het Noorden heeft de eenheid gebracht in ons staatsbestuur.’

‘Hun heerschzucht kon niet rusten, voor allen, die met macht bekleed waren geweest, waren vernietigd.’

‘En dat waren de geslachten, die over onze gouwen hadden geheerscht in een groote mate van onafhankelijkheid van den landsvorst.’

‘Uwe majesteit herinnert zich de rotsgraven van de noordelijke gouwvorsten, die aan den westoever wij voorbijvoeren tusschen de zuidelijkste groote grafheuvels ende Fayoem. - Straks varen we er opnieuw voorbij.’

‘De heerschers van Auaris vernietigden hun macht en leven. Hun bezittingen en gronden trokken ze aan zich en van hun macht aan het hof der oude pharaonen, waar van hun wil de wil der Horuszonen mee afhankelijk was, is in het rijk, door onze heerschers nieuw gesticht, niets meer te bespeuren.’

‘Het wapengeweld der indringers heeft dat alles weggevaagd. Het wapengeweld onzer eigen nieuwe heerschers heeft op hun beurt hen doen verdwijnen en de macht der oude gouwvorsten belet terug te keeren.’

‘Voor hen traden in de plaats de hoogere aanvoerders van het leger en de hoogere rangen der bestuurders, die den machtigen Horuszoon in het paleis, machtiger dan allen, die daar voor hem zetelden, dienden in diepe afhankelijkheid van zijn macht, zijn troon, en de opperpriesters, die veel bezit van hem ontvingen, niet alleen van land, maar ook van schatten, uit Azië gevloeid, als dank aan de goden, die hen de overwinning hadden geschonken.’

‘Hoe de priesters zijn ingeschakeld in het bestuur des rijks, heeft de opperpriester Nesamoen uwe majesteit verhaald aan den maaltijd in den tempel van Osiris en zal ik dus niet herhalen.’

‘Hoe het leger in een grootere noordelijke en kleinere zuiderafdeeling is verdeeld en in welke afdeelingen en scharen, - en hoe het is

bewapend, hebben uwer majesteits oogen in Tanis aanschouwd, - anders zou ik aan de hooge krijgslieden in ons midden vragen, hiervan tot uwe majesteit te spreken.'

'Een vraag, heer Wesir,' viel hem Sjalomo in de rede. 'Mij viel op bij de prachtige beweging der troepen van pharao Psoesjennes' legermacht op het plein voor het huis "Groot van Overwinningen", hoeveel vreemde volkeren aan zijn samenstelling deel hadden. Waar zijn de landszonen, - of dienen zij niet in uw leger?'

'De koning heeft juist gezien. Wel zijn de oversten over honderd, duizend en meer - landszonen, maar de eigenlijke troepen uit de zonen van het eigen volk gevormd, vindt uwe majesteit in de bezettingen in Nubië en Lybië, Azië en andere wingewesten.'

Sjalomo dankte met een handbeweging.

'Ik moet uwe majesteit thans nog iets meedeelen van de wijze, waarop de groote Horus van het paleis zich laat dienen in het bestuur van zijn volk buiten den dienst van leger en tempel.'

'Daartoe is het land verdeeld in negentien deelen en in elk daarvan vervangt een gouverneur den pharao in alles wat het lagere bestuur mag heeten.'

'Deze hooge ambtenaren zijn echter - geheel in tegenstelling met de gouwvorsten onder het Oude en Middenrijk - in al hun doen en laten verantwoording schuldig aan den eersten Wesir, den man, die door den pharao met de grootste zorg wordt gekozen en hem bij zijn aanstelling plechtig moet beloven, alle partijdigheid te mijden, omdat zij door de goden wordt gehaat, zelfs ten behoeve der verwanten van den koning - en niet te zullen toornen op iemand, die zich dat niet waardig heeft gemaakt.'

'Iederen morgen wacht hem de pharao in het paleis, om bevelen te ontvangen van den Zoon van Horus, voor wat er in het rijk zal worden verordineerd.'

'Bij een der vlaggemasten voor het paleis staat dan de schatbewaarder te wachten, om als de Wesir terugkeert van het spreken met den pharao, dezen te melden, wat er besloten is, opdat hij zorge voor het goud en zilver, dat daarvoor noodig is.'

'Dan gaat hij met hem naar het Wesir-huis, breekt er de zegels van het huis des gerichts en de schatkamer van het koninklijk bezit en de zalen met de contractkruiken.'

'Den ganschen dag houdt hij daar zitting, want het opperbestuur van het leger, de wetgeving voor de tempels, de schatkamer, de registers van het koninklijk grondbezit, - alles staat onder hem en

niets kan aan zijn macht worden onttrokken, dan wat hijzelf daarvan overlaat aan anderen. - In alle grens- of erfgeschillen beslist hij en geen testament wordt verzegeld, dan door hem.'

'Driemaal in het jaar zenden de gouverneurs der negentien provinciën hem bericht van alles, wat hij van hun bestuur moet weten. Zelfs het rijzen en dalen der rivier wordt hem dagelijks bericht en hij stelt de kalender vast voor het geheele jaar en voor elken dag.'

'Onder hem berusten de registers, waarop elks plicht tot het opbrengen van geld of goed aan den koning ieder jaar wordt geregeld: vee, graan, wijn, olie, honing, weefsels of edel metaal of gesteente.'

'In de veehoven en de korenkamers van het huis "De witte Muur" in Men-neser worden deze dingen ontvangen en in schuren, magazijnen en schatkamers bewaard.'

'In de provincies zamelen de ambtenaren van den gouverneur dit alles in en brengen het naar Men-neser of Tanis of Noet-Amon.'

'Een leger van beambten en schrijvers houdt de lijsten van dit alles, wat onder des opperschatmeesters toezicht is gesteld.'

'Alleen wat de ambtenaren zelf den koning schuldig zijn ontvangt de Wesir zonder zijn tusschenkomst.'

'Van maand tot maand deelt hij den pharao mee, wat het geheele land heeft opgebracht en brengt bericht aan hem uit over den arbeid der slaven op des konings eigen grond en goederen.'

'En ten slotte: de Wesir is opperste handhaver van het recht.'

'Daarom is elke inwoner des rijks van zijn recht en veiligheid zeker. De Wesir stelt de strafmaat voor den overtreder of misdadiger vast. Daarvoor heeft hij naast zich een rij van wijzen, wier oordeel hij hoort, voor hij beslist. In kleinere rechtszaken kan ook de gouverneur in de provincie uitspraak doen en is een beslissing hem te moeilijk, dan kan hij vragen, of raadslieden van den Wesir komen, om hem te helpen. 'De Wesir heeft het oppertoezicht over alle werken en gebouwen, door het rijk bekostigd, waarvoor hij vaak groote reizen moet doen.' 'Voor de uitoefening der rechtspraak houdt hij elken dag zitting in de rijkshoofdstad en op veertig papyrusrollen liggen de wetten op zijn tafel. Iedere verdachte of beklaagde mag ze daar inzien, of, als hij niet kan lezen, mag een priester het voor hem doen, opdat hij zelf zijn recht kunne bepleiten.'

'Zie daar, o koning, uit het bestuur van het rijk der pharao's, waarin ik meende, dat uwe wijsheid belang kon stellen. - Uwe majesteit moge gunstig ontvangen, wat ik haar in het kort en gebrekkig bood.' 'En als onze geliefde prinses Nofernere eens naast u op den troon

van Sioon zal zijn gezeten, dan smeeken we u, gedenk ons allen, die het een hoog voorrecht achtten, u te mogen dienen tijdens uw bezoek aan ons land.'

'Wesir Schepsesrê, zeer, zeer dank ik u voor alle mededeelingen en uitleggingen, die ik van u hedenmiddag en van u allen - en niemand uwer zal het mij euvel nemen, als ik met name hier denk aan den prins-profeet Beken-Chons - gedurende mijn reis en verblijf in uw machtig en prachtig rijk heb mogen ontvangen'.

'Nog eens, Wesir Schepsesrê, dank voor uw woorden, voor mij van groote waarde, die gij ziet, dat mijn vriend Zaboed en mijn schrijver Elichoref naarstiglijk hebben opgeschreven, zooveel in hun vermogen was, en die wij in mijn burchten te Jeroesjaleem zullen trachten te volmaken tot een boek, dat ons bij de vraag naar de inrichting of verbetering van mijn rijksbestuur een gids van groote betrouwbaarheid zal kunnen zijn.'

'En wat uw bede betreft, u allen te blijven gedenken, als mijn geliefde zuster en bruid Nofernere, voor mij het symbool van de heerlijkheid van uw prachtig Cheem, den troon in Jeroesjaleem met mij zal deelen, bij dezen zeg ik u allen, wat ik ook aan prins Beken-Chons heb gezegd, - (allen rezen op en schaarden zich rondom den jongen Dawiedide, want zijn stem klonk steeds meer ontroerd en verhief zich met nadruk) als de weg van een uwer voert over mijn land, o kom tot ons in mijn rijksstad: we zullen u allen met nimmer stervende dankbaarheid ontvangen als een der onzen.'

'Mijn geëerde reisgenooten u allen mijn hoogen, hartelijken, koninklijken dank!'

Een kreet van sympathie voor den schoonen, wijzen Hebreeërkoning ontsnapte aller borst. Men omhelsde elkaar met een kus der vriendschap.

Van verlangen, in hun afzijn door groeiende liefde gewekt, spraken de kussen, waarmee Sjalomo en Nofernere elkander omhelsden, toen de koninklijke barken in den glans der zinkende zon van den eersten Siwaan landden aan den steiger van Tanis.

Van lichte weemoed en gloeiende hoop, die, waarmee ze drie dagen later voor korte maanden afscheid namen in de poort van het paleis 'Groot van Overwinning.'

14 Oct. '37.

Eindnoten:

15) De berg Mashith is de Olijfberg (eigenlijk Mishaat, later wegens de hier onder Salomo's auspicieën bedreven afgoderij Mashith genoemd, berg des verderfs).
16) Chaar Sophiem = berg der verspieders, door de Romeinen Scopus genoemd. Hij ligt aan den heirweg naar het noorden, tachtig m. hooger dan Jerusalem.
17) Sjosjanna = lelie.
18) De Giboriem (helden) waren de zeshonderd uit Davids woestijnperiode.
19) In het "Bijbelsch Handboek" I, bij Kok, verschenen in 1935, toont Dr. van Gelderen zich op pag. 117/8 voorstander van de theorie, dat Jozef's verblijf in Egypte valt onder de regeering van den Hyksospharao Apepi III. Dr. Aalders in zijn vertaling en uitlegging van Genesis ("Korte verklaring") III pag. 102, trekt dit op allerlei gronden weer sterk in twijfel, waarvan wel de zwakste is, dat paardenrif van Gaza. - Dat er hier en daar wel eens een paard voorkwam, bewijst nog allerminst, dat het paard als trekdier in den oorlog alleen bij de noordelijker volkeren werd

gebruikt, wat toch wel waarschijnlijk (ik stem toe, verder kan men niet gaan) wordt gemaakt in de desbetreffende literatuur. Zoo bij Contenau: “La civilisation des Hittites et des Mitanniens.” Paris Payot 1934, die op pag. 121, sprekend over de invoering van het paard in Mesopotanië zegt: “Il faut d'abord soigneusement distinguer entre la connaissance et l'usage. Nous verrons ci-dessous que ce que l'on apelle l'age du fer s'applique à la periode où le fer devient d'usage courant et tend à remplacer le bronze dans les productions industrielles, mais le fer est connu, utilisé même bien avant l'age du fer; c'est une question de fréquence et de quantité” en niet van een hier of daar “vereinzelt” aangetroffen cadaverrest.
Met Dr. van Gelderen ben ik het eens met de opvatting, die de overlevering hier als een sterk argument laat gelden: “dat onder de regeering van zekeren koning Apopus of Aphobis Jozef naar Egypte verkocht werd.”

20) “Dieser Zustand der Trennung und Teilung der Herrschaft (über Egypten) dauerte in mehr oder weniger ausgesprochen Form von der Tronbesteigung des Hrihor und Smendes am Ende des 11 Jahrhunderts durch wenigstens 450 Jahre. Geschichte Egyptens. Braested-Ranke, 2 pag. 388.
21) Het Akkadisch, een Semietische taal uit de Babylonische vlakte, heeft zich eeuwen lang gehandhaafd als taal van het internationaal verkeer in het oude Voor-Azië, de taal van den handel en van de diplomatie. (Amarna-tabletten)
22) ‘Eine grosze Schwierigkeit boten die Namen der Städte. Neben ihren griechischen Formen, die wir heute gern verwenden, benutzen wir auch die aegyptischen Namen... Das ist alles wenig schön, aber ein consequentes Verfahren würde nur zu Miszverständnissen führen. ‘Die Rel. der Aegypter’, Adolf Erman, 1934, Vorrede VI.
Toch heb ik naar een regel getracht.
Waar geen personae dramatis spreken, gebruik ik de Grieksche, dus algemeen gangbare namen.

Waar Egyptenaren spreken de Egyptische.
Waar Israëllers spreken de Bijbelsche.
Een en ander in dienst der ‘couleur locale’. -
Zoo is hier Zoan (o.a. Num. 13:22) genomen voor Auaris of Tanis, de oude residentie der Hyksos, later van Ramses II, nu van Psoesjennes II.
23) Dr. van Gelderen stelt de komst van Abraham in Kanaän in 't jaar 1875. (Bijbelsch Handboek I). Dr. Aalders in Kort. Verkl. Genesis III (103) zijn geboortejaar in 2169. Hij zou dan bij zijn komst aldaar ± 300 jaar oud zijn geweest. Beeld van het q u o t S c r i p t o r e s t o t o p i n i o n e s wat betreft de Bijbelsche tijdrekening!
24) Het Bijbelsche Nof o.a. Jes. 19:13) dat Memphis bedoelt. De oorspronkelijke Egyptische naam was Men-neser. - De Grieken transformeerden den naam in Memphis. Zie noot 22.
25) De naam, die de Egyptenaren zelf aan hun land gaven, was Khem, waarschijnlijk identisch met Cham.
26) Steenen kunstwerk uit één stuk.
27) ‘Eines noch bitte ich den Leser dieses Buches zu bedenken: wir werden immer wieder auf das Verworrene und Widerspruchsvolle in den Vorstellungen der Aegypter hinzuweisen haben; diese Widersprüche sind ja in der Tat befremdend grosz, aber sie stören uns, moderne Menschen, doch mehr als eigentlich richtig ist... Die Religion ist nicht aus (des Menschen) Verstande entsproszen, sondern aus seinem Gefühl. - ‘Die Rel. der Eg.’, Adolf Erman, pag. 2.
28) De Egyptische vorm voor Hebreeën.
29) De morgenzon heet Re-Chepre, de zon als scarabaeus boven den horizon uitklimmend; de middagzon Re-Harachte, de avondzon Re-Atoem.
30) In een literair strijdschrift uit den tijd van Ramses II komen de woorden voor: Het S u m u r v a n S e s s e , waarin Sumur de naam is van een stad in Phoenicië en S e s s e een ‘Koseform’ voor Ramses. In een hymne op Ramses II, eveneens uit zijn tijd, treffen we aan: D e r B u r g d e s S e s e , met welke burcht het paleis ‘Groot van Overwinningen’, dat Ramses zich in Tanis had doen bouwen en met S e s e weer een ‘Kosename’ voor R a m s e s is bedoeld.
In Egypte, een paar honderd jaar voor ik ze geef aan Sjalomo en Abisjag, dus ‘Kosename’ voor pharao Ramses II in publieken geschrifte! Men zal mij nu de vrijheid niet meer betwisten, er den vorm Dhoeti voor Thoetmes III bij te voegen...
Ik daag in hun boetehemd voor deze feiten de kleinzielige bedillaars van mijn ‘Sjal’ en ‘Biesj’! -
Zie ‘Die Literatur der Egypter’ van Adolf Erman, pag. 287 en 340. -

Voor wie niet mocht weten, wie Erman is, zij hier medegedeeld, dat hij de onlangs overleden director van het Egyptisch Museum te Berlijn was, een der allergrootste Egyptologen.

31) De verkeerde rivieren noemden de Egyptenaren de Eufraat en de Tigris, omdat ze in de omgekeerde richting stroomden van den Nijl...
32) De negen godheden van Heliopolis, in hun eng familieverband opgevat, noemde men de Negenheid van H. Voor andere steden ging men dergelijke samengestelde godeneenheden construeeren.
33) Tatenen, de zich (bij de schepping der wereld) verheffende aarde, eigenlijk niets anders, dan de god Ptah van Memphis.
34) Ibdou, de Egyptische naam voor de stad, waar Osiris werd vereerd, waarvan de Grieken Abydos maakten.
35) Woning van een god.
36) Retenu of Rezenu: Egyptische naam voor Palestina en bij uitbreiding voor geheel Syrië, dat onder Salomo's gezag stond.
36) Retenu of Rezenu: Egyptische naam voor Palestina en bij uitbreiding voor geheel Syrië, dat onder Salomo's gezag stond.
37) Type van kleine tempels als de peripteros van Amenhotep III op Elephantine, op tamelijk hoogen basis een rondom door zuilen omgeven tweede verdieping, met rondloopende kroonlijst afgedekt.
38) De tweede, niet ‘gestudeerde’ priesterorde, een soort ‘Levieten’. Zij staan onder de orde der Cherheeb, de geleerden, de schrijvers van het godenboek. -
38) De tweede, niet ‘gestudeerde’ priesterorde, een soort ‘Levieten’. Zij staan onder de orde der Cherheeb, de geleerden, de schrijvers van het godenboek. -
38) De tweede, niet ‘gestudeerde’ priesterorde, een soort ‘Levieten’. Zij staan onder de orde der Cherheeb, de geleerden, de schrijvers van het godenboek. -
39) Omdat de H.S. den pharao der verdrukking en van den uittocht niet noemt, is er een bijna onoplosbaar probleem in de O.T. ische wetenschap ontstaan.
De hoofdvraag daarbij is: zijn ze in de 18e of 19e dynastie te zoeken? Nu is de oude Egyptisch-Voor-Aziatische geschiedschrijving veel meer op plastiek dan op arithmetiek ingesteld.

Als Dr. Gispen in zijn “Exodus” in “Korte verklaring” als “gereformeerd Christen” zich aan de arithmetiek vastklemt, zien we hem zweven op ladders met onbetrouwbare sporten en sporthiaten.
Zulke hiaten vertoont naar veler meening de volkerentafel in Genesis 11. Gelijktijdigheid als volgorde opgevat, betrekkelijke juistheid van koningslijsten, het werken met min of meer symbolische getallen door de oude schrijvers, - dit alles maakt strenge arithmetiek gevaarlijk in haar toepassing.
Hiermee wil ik natuurlijk allerminst beweren, dat ook het getallenmateriaal als gegeven of als conclusie niet ijverig onderzocht moet worden. Voorloopig komt men er echter nog mee tot tegenstrijdige conclusies.
Van Gelderen b.v. laat Abraham geboren worden in 1950. (Bijb. Handboek I 112) Aalders in 2169 (Vert. en uitleg van Genesis: III 103) 2169-1950 = 219. Telt men deze 200 jaar verschil weer op bij het uittochtsjaar 1450 uit de 18e dynastie (Amenhotep II) dan kan men dien ook op 1250 stellen, (Eerdmans stelt haar op 1150) en dus nog vóór Meneptah (1225-15).
Böhl verklaart in “Tekst en Uitleg”, (Exodus pag. 94) dat hij eerst ook de 18e dynastie-hypothese heeft aangehangen (Thutmes III en Amenhoteps II), zich later echter weer bekeerd heeft tot de 19e, dus de Ramses II-Meneptah-hypothese.
Noordtzij in “Gods Woord etc.”[2)], 305 v.v., ziet voorloopig af van elke mogelijkheid van een oplossing met naam van de betrokken pharaonen.
Toch geloof ik, te kunnen aantoonen, dat de kwestie dichter bij haar oplossing is, dan men meent en wil daartoe op twee dingen wijzen, die ik onder de argumenten van de pro's en contra's nog niet heb aangetroffen - en wel in het voordeel der Ramses II-Meneptah-hypothese.
Ten eerste: de 18e dynastie, uit het geslacht der Thebaansche Amonpriesters, was georiënteerd naar, bouwde en resideerde in Thebe en niet in de Delta, - terwijl Ramses de tweede, de candidaat-verdrukker uit de 19e dynastie, die tegenover de priesterschap van Thebe veel losser stond, ze misschien trachtte te ontwijken, - zijn residentie nieuw grondvestte in de Delta, het midden zoowat tusschen Nubië in het Zuiden en Syrië in het noorden.
De historie van Mozes' geboorte nu en de uittocht spelen zich metterdaad af in de oostelijke Delta en niet in de buurt van Thebe.
Er is nog een meer praegnant argument.

Er zijn n.l. van 1929 af systematische opgravingen aan den gang in de ruïnen van Tanis aan den oostelijken Nijlmond.
In 1933 is als voorloopig resultaat daarvan een geschrift verschenen: L e s n o u v e l l e s f o u i l l e s d e T a n i s (1929-'32) door P i e r r e M o n t e t, hoogleeraar aan de Universiteit van Straatsburg.
In een interessant hoofdstuk: L e s t r o i s é n i g m e s d e T a n i s, behandelt hij de identiteit van A u a r i s, de residentie der Hyksoskoningen tot het jaar hunner verdwijning (±1580) en T a n i s, de nieuwe residentie van Ramses II.
Hij, Ramses, vond daarvoor de ruïnen van het aloude, door de Hyksos tot koningsstad ingerichte en bij hun verdrijving vrijwel verwoeste Auaris, bouwde een muur om een groot terrein, waarvan die ruïnen de kern waren, waarbinnen hij een paleis, regeeringsbureaux en kazernes stichtte. Dat trok menschen uit het Nijldal en van elders. Zoo ontstond om Pi-Ramses, de nieuwe Ramsesstad, - een bewoonde gordel, die zijn naam ontleende aan de omliggende landstreek Dja - en Djanit of Tanis ging heeten.
Nu heeft men in de ruïnen van dit Tanis nimmer eenig spoor van de 18e dynastie ontdekt, wat toch het geval had moeten zijn, als reuzenfiguren als Thoetmes III en Amenhotep III er verblijf hadden gehouden.
“Les monuments s'y divisent en deux groupes”, zegt Montet, “ceux qui sont antérieur à l'expulsion des Hyksos et ceux, qui sont contemporains de Ramses II ou plus récents. D a n s l'i n t e r v a l l e l a c o n t r é e d e T a n i s n'e u t p l u s d e m a î t r e. (Spatieering van mij, A.)
Nu geven de egyptische en grieksche teksten twee namen van steden, die in het oosten der Delta een rol van den eersten rang hebben gespeeld: Auaris onder de Hyksos en Pi-Ramses onder Ramses II en zijn opvolgers.
Tanis, de grootste ruïne in dat gebied, bevat tegelijk groote en schoone constructies van Ramses II en bovendien sporen der Hyksos. Men leest op zijn monumenten den naam van Pi-Ramses en dien van Auaris.
De meest redelijke en sobere beslissing, zou men zoo zeggen, bestaat nu in het identificeeren der twee steden, bekend uit de teksten - met de uitgestrekte ruïnenvelden, die iedereen kan bezoeken en bewonderen.
Zonder deze beslissing is men veroordeeld, met Auaris en Pi-Ramses eindeloos langs de egyptische grens te zeulen en weet niet, wat men met Tanis moet aanvangen. Auaris der Hyksos en Pi-Ramses-Tanis (waaraan men den bijbelschen naam Zoan ook nog kan koppelen) dus de eenige stedennamen, die in dit gebied voor een koningsresidentie, als van het egyptische wereldrijk, in aanmerking kunnen komen. En er is ook maar één ruïnenveld in de Delta, dat als reste van zulk een stad in aanmerking kan komen. Auaris en Tanis-Zoan zijn dus één in ligging geweest. Dan moeten zich daaromheen groepeeren de geschiedenissen in Exodus vermeld: het slavenwerk van het bouwen eener muur van 24 m. dikte, van bureaux, kazernes, tempels, paleizen daarbinnen, versterking der vestingwerken op den isthmus en voorraadsteden voor de legers van Ramses. Men hoeft dan niet naar Thebe te trekken, om de daar geresideerd hebbende heerschzuchtige, hoogmoedige virago Hatsjepsoet te promoveeren tot “dochter van pharao”. Bij zijn tweehonderd zonen zal Ramses de II nog wel een of meer lieftallige dochters gewonnen hebben, die beter dan de regeerlustige halfzuster van Thoetmes den derde, die hem belemmerde in de ontplooing zijner talenten, zoolang ze met hem den troon deelde, geschikt waren voor de redding van den kleinen Mozes uit zijn benarde positie!
Het conflict tusschen wat de spade hierbij ons leert en de arithmetica, mogen de Nederlandsche beroepsgeleerden oplossen, de romanschrijver voelt zich verantwoord voor de plastische opvatting, die hij in zijn werk hier voordraagt, heen te rijden door hun staketsels van hypothetische cijfers en getallen! - Het is ook nauwlijks meer denkbaar, dat de Ramses II-Meneptah-hypothese nog onjuist zal blijken bij voortgezet onderzoek in de ruïnenvelden van Tanis!

2) Bij de Hoogliedvertaling dient men rhythmisch te werk te gaan, hoewel niet zoo streng, als in westersche metriek. Dr. Martin Thilo, “Das Hohelied neu übersetzt”, Bonn 1921.

40) De term Chabiru of Chabiri komt uit de Amarna-tabletten, het rijks-archief van Amenhotep III en IV, en beteekent een groep semietische stammen, waartoe ook de Israëlieten behoorden (met Edomieten, Moabieten, Ammonieten). De Israëlieten noemden zich bij voorkeur Chabiru of Hebreeën tegenover buitenlanders en worden door hen bij voorkeur met dien naam genoemd. Onder elkander gebruikten ze den eerenaam van het eigen volk: Israël.

27) ‘Eines noch bitte ich den Leser dieses Buches zu bedenken: wir werden immer wieder auf das Verworrene and Widerspruchsvolle in den Vorstellungen der Aegypter hinzuweisen haben; diese Widersprüche sind ja in der Tat befremdend grosz, aber sie stören uns, modeme Menschen, doch mehr als eigentlich richtig ist... Die Religion ist nicht aus (des Menschen) Verstande entsproszen, sondem aus seinem Gefühl. - ‘Die Rel. der Eg.’, Adolf Erman, pag. 2.

41) Doodentempel en Sfinx behooren beide bij den tempel van Cephren. Voor de eenheid van het bezoek aan de pyramide van Choefoe vindt de lezer ze echter daaraan verbonden. De maximale uitdrukking der koningsmacht in de grootste pyramide en het grootste pharaonenbeeld en de gegevens der eenig overgebleven tempelruïne komt zoo ‘romantisch’ het best tot haar recht.

42) Dit Erpa-ro-hunt maakten de Grieken zich ‘mundgerecht’ met Labyrinth, naam van den bekenden ‘doolhof’ op Creta, het reuzenpaleis van Knossos.

43) De Keftiu noemden de Egyptenaren de dragers der Mykeensche cultuur, de schepen voor 't handelsverkeer met hen Keftiuschepen. Mykene in den Peloponesus en Faestos en Knossos op Creta waren de hoofdzetels dier cultuur.

44) Ibdou, de Egyptische naam, waar de Grieken Abydos van maakten.

45) Een Kenotaph is een schijngraf.

46) De gang van het hier volgend mysteriespel is gecomponeerd uit gegevens bij Heinrich Schäfer: ‘Die Mysterien des Abydos’ te vinden in Sethe's ‘Untersuchungen der Geschichte und Altertumskunde Aegyptens’, Bd. 4, 2, Leipzig 1904 en Alexandre Moret: ‘Mystères Egyptiens’, Paris 1927.

38) De tweede, niet ‘gestudeerde’ priesterorde, een soort ‘Levieten’. Zij staan onder de orde der Cherheeb, de geleerden, de schrijvers van het godenboek. -

47) Moret wil dit woord vertalen met l o g o s , het woord als rede en scheppingskracht.
Virey vertaalt: celui qui réalise en parlant.

48) De ongeloovige wetenschap heeft langen tijd gepoogd, de Egyptische en Babylonische mythen boven de Godsopenbaring te verheffen. Waar wij in de Osirismysteriën hier en daar een opmerkelijke toenadering tot het heilsplan der Godsopenbaring kunnen constateeren, daaar stort de Egyptische mythologie zich in de “procedure van Oon” in een diepte van vuilheid “die sich jeder Wiedergabe entzieht” zegt Erman, maar gebruikt voor v u i l h e i d hier het euphemisme “Ausführlichkeit”... Zie: D i e R e l . d e r E g y p t e r pag. 81. In een noot wil hij nog een soort pleister op de wond leggen: Seth soll eben auch hierdurch als besonders gemein charakterisiert werden. - En de clerus, die het verhaal verzon?... De laatste aflevering van “Ex oriënte lux” mag zijn schoonen titel wel verlengen met: et obscoenitas. - Dat is geen verwijt aan de redactie, maar aan den oriens!

49) Van den doodentempel van Amenhotep III, welker pracht met iedere beschrijving spotte en die geheel te gronde ging, staan nog tot op den huidigen dag de beide verweerde kolossale zitbeelden des konings: de ‘Memnonzuilen’.

50) Het was in 1479, Thutmes' 22ste regeeringsjaar, dat hij langs de palestijnsche kust oprukte naar Megiddo, dat de Syriërs hadden bezet.
Ten zuiden van den Karmel hield hij krijgsraad.
Er was een nauwe pas, die over den berg voerde en direct tegenover Megiddo uitmondde, en een omweg om de oostelijke uitloopers van den berg. Zijn officieren adviseerden hem, den omweg te kiezen. De pas was vrij onbegaanbaar. Thutmes zwoer echter een heiligen eed, dat hij langs den meest directen weg tegen den vijand zou optrekken, men mocht hem volgen of niet. Zelf trad hij aan de spits zijner troepen en wees hen den weg. Zelfs op de pashoogte geen vijandelijke voorpost - en zijn leger daalde af in de vlakte van Jisreël, terwijl Megiddo binnen enkele dagen met rijken buit in zijn handen viel.

III. Nofernere

Abisjags toestand voor twee jaar en thans.

Toen de lichtende heerlijkheid van onmetelijk geluk, omgeslagen in het straalloos donker van verloren hopen.

Thans de plotseling weer tot schemer gedoofde glans van een bijna bovenaardsch genieten.

Toen de zielekreet der wanhoop: Niets dan waan, die gouden droom eener goddelijke roeping, niets dan nacht en vertwijfeling aan mijn lot en mijn God!

Thans: mijn hoop en de profetie mijner ziel door mijn God vervuld, Hij en mijn lied mijn onvervreemdbaar eigendom. Mijn lot en leven verdonkerd, maar niet meer vernietigbaar.

Verloren mijn troon, maar mijn kroon van Masjiaachbruid behouden!

Na den eersten, vreeselijken schok, Boeni's openbaring der werkelijkheid harer nieuwe vernedering, had ze er eindelijk weer voor leeren danken, dat haar smart van thans, geluk was bij die van toen. Maar... blijven aan het hof, - daar nog zijn, als hij straks terugkwam met een andere koningin van zijn hart..., daar zijn, als die in den glans der pharaonenheerlijkheid zou komen en de volkskoningin uit Jissakaar overschijnen als de rijzende zon de verbleekende koningin der nacht... Daar staan aan den paleishemel als een herinnering aan idealen, al te simpel, om langer den weg te wijzen aan de staatkunde, die er nu werd gevolgd... Ze gevoelde het wel diep en breed: in Jeroesjaleem was iets veranderd, dat nooit terug kon komen. - In Jeroesjaleem was voor haar - en nu voorgoed, - geen plaats meer. Nataans voorhoofdzweet, Ahia's toorn, hare en harer zuster tranen hoorden bijeen... hoorden bij het verloren Paradijs. Zoo schoon werd het nooit weer, kon het niet weer worden, de teerste, heerlijkste werkelijkheid van een haast ongrijpbaar idealenspel ging vervangen worden door een geweldige, niet meer te keeren, maar met de maatstaven der eeuwigheid gemeten... lagere werkelijkheid!

O, zoo zagen zij het, maar hij zag het zoo niet!

De gouden droom van het spel in de Dawiedstuinen was hun geworden de hoogste werkelijkheid. Voor hem was hij gebleven... een droom.

Werkelijkheid was hem geworden de luister, die de pharaonendochter aan zijn troon zou verleenen: wereldmacht!

Bathsjeba had bij de komst van het landmeisje Abisjag uit Jissakaar tot den troon van Sioon, haar vertrekken op de tweede verdieping van den zuidwestelijken paleisvleugel moeten ontruimen te haren behoeve en andere betrokken aan den noordoost kant boven de troonzaal.

Thans, midden-Aijaar, nu de zomerwarmte dagelijks steeg, koele verblijven. - Wat de ligging betrof, had ze zich daar wel mee kunnen verzoenen. - De vroege oosterzon wekte haar iederen morgen zacht, en lieflijk was des avonds vaak het gezicht op de rijzende maan boven de bergen van Moaab. De dag gaf haar bezigheid met het bestuur der vrouwenvertrekken. Ze genoot van het beeld dier rijzende hemellichamen, waar ze het beeld van het leven van haar vorstelijk kind in zag.

'Heerlijk,' had ze gefluisterd, toen hij haar zelf zijn Egyptische plannen was komen meedeelen. En ze had weer iets laten doorschemeren van de teleurstelling, die de verheffing van Abisjag tot koningin van Sioon altijd voor haar was geweest.

Maar als hij het had opgevat als een schoone jonge herdersdroom, die na het mooie spel in de Dawiedstuinen, over moest gaan tot de werkelijkheid van zijn regiment, door den ouden koning gegrondvest en vol van de heerlijkste mogelijkheden, - ja, dan had ze voor die twee vervlogen jaren toch ook wel weer plaats.

Inderdaad, ze waren schoon geweest!

Hij was nog jong, zijn koninkrijk was jong en zijn bruid uit Mitzrajiem, Nofernere, - wat een schoone naam! - als ze beantwoordde aan haar prachtig smaragden portretbeeldje, - wat een hooge, beminlijke majesteit zou dan straks komen tot Dawieds troon, - de macht en de glorie van het rijk der pharao's...

'Mijn kind, mijn hart zwelt van moedertrots, prijst uw wijsheid, uw keus. Jahwe zegene u en haar met zijn rijkste zegeningen in eeuwigheid.'

Thans meldde haar kamerheer-eunuuch de komst van den plaatsvervangenden regent en krijgsman Benaja, den paleisvoogd Loema en den oud-paleisvoogd Achisar.

Men boog zich diep voor de grijze vorstin-moeder en nam rond haar plaats.

'Mevrouw, uwe knechten komen uw raad inroepen voor een moei-

lijke vraag, die niet te voorzien was noch op te lossen is voor het doorzicht van een krijgsman, toen uw koninklijke zoon hem belastte en vereerde met de waarneming van het bewind tijdens zijn reis naar het land Mitzrajiem.'

'Spreek, mijn vriend Benaja!'

'Toen de koningin Abisjag vernam van het plan des konings, de prinses Nofernere, de schoone dochter van pharao Psoesjennes te verheffen tot den troon van Sioon, heeft haar groote verslagenheid en droefheid aangegrepen en heeft zij mij bij zich laten ontbieden en mij medegedeeld, dat zij het besluit had genomen, het paleis te verlaten en te gaan verblijven in den Dawiedstoren van het Libanoongebergte, waar zij, zooals uwe majesteit bekend is, met den koning de eerste weken van haar huwelijk heeft doorgebracht...'

'Haar tweede vlucht,' ontsnapte Bathsjeba.

'en riep mijn hulp daarbij in.'

'Ik heb mij toen gewend tot den heer paleisvoogd Loema en zijn voorganger, die tijdens het leven van den koning Dawied zooveel ervaring heeft verworven en wij allen zijn van meening, dat aan den wil van koningin Abisjag niets in den weg mag worden gelegd en wij alles moeten doen, om haar dien te helpen volvoeren.'

'Voor wij daar echter toe overgaan, dacht het ons wijs en goed, u, mevrouw, te bidden ons uwe meening in dezen te willen bekend maken.'

Bathsjeba verborg haar blijdschap achter een houding, die alleen van ernst en ontroering sprak.

'Mijne heeren, uwe mededeelingen bestormen mij zoo onverwacht en spreken van zulke groote veranderingen, dat ik, eer ik u mijn meening kenbaar kan maken, met de koningin, mijn schoondochter wil spreken.

Morgen op dit uur verwacht ik u opnieuw hier, om u van mijn oordeel in deze zaak te doen blijken.'

Het was de vierde ure van den volgenden dag, dat Abisjag, Boeni en Achia bijeen waren in de groote zaal tusschen Sjalomo's arbeidsvertrek en Abisjags ontvangkamer.

Het was de eerste dag van den zomer, de middelste van Aijaar. Hitte en droogte namen toe, maar hadden de kracht der klaterende fontein op de binnenplaats nog niet doen afnemen.

'Abisjag, toen ik vannacht wakker lag - eerst door het kind, - toen door het verdriet mijner zuster, ons aller smart, dacht ik: zoo

goed als in de Dawiedstuinen hier kan ook daar bij den Libanoontoren in de groote weide het Sjir worden gespeeld. - Ik zal Sjalomo overhalen, dat hij daarvoor alles laat inrichten. Als hij begrijpt, dat hij daardoor jouw verdriet verzacht, zal hij het zeker doen, geloof je niet?' Abisjag glimlachte door haar tranen heen.

'Altijd nog dezelfde, Achia! Zoo sprak en zon ze altijd in Sjoeneem na mijn eerste vlucht uit Sioon. Bij mijn tweede tracht ze nog zoo mijn verdriet te verzachten.'

Boeni legde haar arm om Abisjags schouder en kuste haar.

'Mijn vorstin, ik herinner mij een gesprek met Zaboed, uw schoonbroeder, kort na het sterven van den profeet Nataan, op een wandeltocht door het dal van den Kidroon, om te ervaren, wat Jahwe tot onze zielen zou spreken in die huilende wildernis, waartegen Nataans laatste profetie in doodsangst had weerklonken.'

'Ik weet het mijn vriend, mijn zuster deelde mij mee, wat haar man haar had verteld.'

'Maar wat ge, mijn vorstin, niet zult weten, dat is, wat mijn vriend Zaboed tot mij sprak over de gevolgen voor u van des konings reis naar het land van Mitzrajiem.'

'Achia,' 'sprak hij,' 'het plan des konings, een pharaonendochter naast zich te plaatsen op den troon van Sioon, kan geen ander gevolg hebben, dan dat mijn schoonzuster naar den achtergrond moet treden. - Dat wordt een zwaardsteek door haar ziel, die een wonde zal achterlaten, bloedend tot haar jongsten snik.' Abisjags snikken bevestigde die uitspraak.

'"Die dwaasheid,"' 'sprak hij,' '"zal een einde maken aan een droom, van onbeschrijfelijk vrouwengeluk als van Chawwa voor den val."'

'Ach Boeni,' sprak Abisjag schreiend, 'je herinnert je wel, dat ik tot je zei: '"Ik heb het altijd wel gevoeld; ik moet altijd spreken van ons geluk, hij bevestigt slechts; de diepste diepte van zijn hart was niet voor mij."'

'En daarmee is eigenlijk, hoe we het wenden of keeren, de droom van de onmetelijke heerlijkheid der Masjiaansche roeping van het koninkrijk verscheurd,' sprak Achia.

'En dat zijn liefde voor u, mijn vorstin,' ging hij voort, 'niet uit de diepste diepten van zijn hart opwelde, zegt ons allen, maar u het wreedst, dat hij de aardsche glorie van zijn koninkrijk zoekt als het hoogste, niet de hemelsche!'[51)]

'Achia!' riepen Abisjag en Boeni tegelijk.

Een slaaf viel op zijn aangezicht op den drempel van de openstaande deuren van de binnenplaats.

‘Boeni, ga je even hooren, wat hij wil?’

Hij kwam met de boodschap, dat de koningin-moeder Bathsjeba haar koninklijke dochter begeerde te spreken.

Abisjag liet hem antwoorden, dat ze haar zou wachten.

Men ging uiteen onder wederzijdsche dure belofte van zwijgen.

Na enkele oogenblikken omhelsde Bathsjeba haar schoondochter. ‘Mijn kind, wat zijn uw oogen beschreid en welk een droeve boodschap deelde de krijgsoverste en regent Benaja mij mee: gij wilt ons opnieuw verlaten?’

‘Mijn besluit is genomen, moeder.’

‘Ach, ik wil uw smart eerbiedigen, die groot moet zijn, om ten tweeden male tot zulk een stap te komen, maar, kind, overdrijft ge niet? - Een koningshof is iets zoo geheel anders dan het gezinsleven der eenvoudigen. Ik druk dat vaak zoo uit: een vorstelijke bruiloftszaal heeft meer dan één deur. - Toen de koning Dawied mij tot eerste gemalin verhief, zijn toch de andere - en daar waren vorstendochters onder, - niet weggevlucht naar alle hemelstreken...!’

‘Maar moeder, is dan uit onze bruiloftszaal en uit de tuinen van den Sioon niet tot u doorgedrongen, dat er tusschen uw koninklijken zoon en mij nog iets anders was, dan een gelofte van onbreekbare liefde en trouw?’

‘Gij meent uw beider gave tot het dichten van schoone liederen?’ Abisjag staarde een oogenblik zwijgend voor zich heen. Wat moest ze antwoorden aan zulk een beperkt begrip?

‘Wat ik meen, moeder? - Gij zoudt het weten, als ge u op mijn bruidsfestijn, nog niet geheel hersteld van de vermoeienissen uwer reis naar Sjoeneem, niet hadt teruggetrokken. Gij hadt het toen kunnen hooren uit den mond van Sjalomo en Berechja en Nataan.’ ‘En zijt gij daartoe vergeten de voorstelling van ons lied als rijkskind den derden Aijaar van het vorige jaar?’

‘Toen heeft Sjalomo bij zijn toespraak na de overdracht van ons lied door Achia nog herinnerd aan de woorden van Berechja uit de bruiloftszaal, - dat Jahwe de verloste menschheid heeft afgespiegeld in mij, gelijk den strijdenden Masjiaach in uw overleden gemaal en den triumpheerenden in den mijnen. - Hoe ik daartoe als dat volk door groot lijden moest heengaan en... schoon moest zijn als die verloste menschheid.’

‘Moeder, tot dat lijden hebt ook gij eens bijgedragen, gelijk nu weer... Jahwe vergeve het u.’

‘Kind, wat vat gij dat alles diep en zwaar op. Zoo ben ik niet, zoo kan ik niet.’

‘Och ja, dat ge zulke schoone woorden liefhebt en daarover peinst, kan ik mij nog wel voorstellen, maar wilt ge daarmee nu het koninkrijk en zijn staatkunde tegenhouden? - Dat kan toch niet?’

‘Moeder, wat ik wil, is niets dan mijn kind, mijn schat meenemen naar de stilte van het noorden en daar zalig zijn in herinneringen, als dat mogelijk is na een geluk als het mijne... en dat is het zeker niet hier, als de pharaonendochter er mijn plaats zal hebben ingenomen.’ Ze barstte in snikken uit.

Bathsjeba werd verteederd als reeds zoo vaak en vleide om vergeving voor het verdriet haar aangedaan.

‘En vreest ge niet, dat de toorn des konings kan ontbranden, als ge er niet zijt bij zijn terugkeer?’

‘Hij kan mij dwingen, terug te keeren, als hij dat wil. Ik zal hem onderdanig zijn, als hij ook dat lijden nog van mij vraagt. Maar ik zal een brief voor hem achterlaten, die hem dat zeker zal beletten.’

‘En,’ sprak ze bitter glimlachend door haar tranen, ‘waar zal mijn opvolgster beter kunnen zijn, dan in de vertrekken, die ik ga verlaten?’

Nu ze het van haar eigen lippen vernam, sneed het Bathsjeba toch door de ziel.

Snikkend nam ze afscheid van Abisjag. - Ze zag de noodzakelijkheid harer beslissing nu wel vagelijk in.

Abisjag mijmerde voort.

‘Die schaduw draagt de koningin Abisjag, mijn verkoren bruid,’ zoo had hij nog gesproken en daarna nog de woorden van Nataan herhaald:

‘Daarom is de koningin Abisjag schaduwbeeld van twee legerscharen van uitverkorenen en die twee legerscharen zijn één, gelijk de bruid zelve één is, maar in opvolging van tijd en verschil van verhouding eens tot haar lijdend-strijdenden held in onvolkomen band, thans in haar triumpheerenden held in volkomen vereeniging:

> Masjiaach verkoos mij, 'k ben één, ik ben één,
> Machanajiem! één rei van twee heiren!

En ze bleef die woorden herhalen, er aan voortmijmeren, er de gedachte aan Bathsjeba's droeve rol bij de juichende hoogten en brul-

lende diepten van haar lot mee verdrijvend, maar in verterende smart het beeld van hem er mee tot zich trekkend, die dat juichende geluk had geschapen en... verbroken.

Het was weer Boeni, die wel had begrepen, dat na Bathsjeba's bezoek de arme beproefde niet alleen mocht zijn, die zachtkens de deur opende: ‘Hier ben ik weer Abisjag.’

Ook de liefde en diep meevoelende sympathie van Machazioth en Abida, grootwaardigheidsbekleeders om des Rijkslieds wil, was Abisjag en Boeni een zachte troost in haar plotseling verbroken geluk, - en de kleine terrasvilla zag hen vaak bij elkaar, knutselend aan een kleine toekomst, daar bij den Dawiedstoren, die ze opbouwden uit de puinen van het al te brooze gelukspaleis van goud en kristal, door de heerschersstaf van zijn koninklijken bouwheer weer half verbrijzeld.

Maar de dagen gingen snel voorbij, die Abisjag nog restten, om met tranen uit haar pas verkregen schatten dat uit te zoeken, wat haar onmisbaar was geworden.

Schreiend had ze den kleinen Zaboed nog in haar armen genomen, schreiend Boeni en Abida afscheid gekust.

‘We komen heel gauw. Het volgend voorjaar! Met alle spelers, - een heel gezelschap. We vergeten je niet!’

Begeleid door Achia en Mahazioth trok het kleine kameelenconvooi over den Chaar Sophiem, een droeve stoet.

Voor de weg, langs zijn noordelijke helling dalend, den Sioon aan het oog onttrok, zag Abisjag nog eenmaal om...

Toch, in haar ziel was een onvernietigbaar geluk. Naar de sneeuwtoppen van den Chermoon ging het weer, die niet hadden gelogen: in een gouden schrijn was onder haar meegenomen schatten: het Rijkslied, het Sjir ha-sjirim.

‘O, Jahwe, mijn God, eeuwig dank!’

De schoonste bloem, de vroegst ontbloeide aan den stam Jesse, - Abisjags roeping als volkskoningin - was afgevallen.

Maar die stam was Dawieds stam en met Dawied had Jahwe zijn verbond met Abrahaam op 't schoonst vernieuwd - en Hij had het lief.

Nieuwe knoppen stonden op openspringen.

Op de derde verdieping van den ouden Malkizedeqschen cyclopenburcht woonden in drie kleine vertrekken rondom een groote ronde

zaal de drie opperzangmeesters van den ouden dichter-koning Dawied, die de eerste in hun viertal was geweest en onder wiens leiding ze zongen, dichtten, speelden, profeteerden op de harpen, om Jahwe te loven en te danken, die hun hooge gaven had gegeven, opdat niet door onbeteekenende geluiden de jongste rijke openbaring van zijn heiligen Naam zou ontheiligd en beleedigd worden.

Als Chemaan en Jedoethoen de dienst op de bama van Gibeoon bij het oude heiligdom van Silo niet derwaarts riep, waren ze zooveel mogelijk met Asaaf samen, op wiens schouders Dawied de dienst bij verbondsark en Moriahaltaar had gelegd.

In de ronde zaal, waar ze het zuiverst klonken, stonden hun groote - en hingen aan den muur hun kleine harpen en luiten en kinnoor's. Daar had ook Dawieds harp gestaan en soms stond er die van Sjalomo, want de koningen van Sioon speelden en zongen daar met hun muziekprofeten, omdat Jahwe hen liefhad en daarom tot dichters had geschapen, want de hallels van het gouden regiment van Masjiaach moesten ook weerklinken in voorafschaduwingen in het Masjiaansche schaduwenrijk op den Sioon.

Abisjag... ook dichteres!

Maar af- en uitgevallen bloem door de eerste nachtvorst der wereldzin in dezen hof van hemelzin door hem, die 't het zwaarste had onder die allen: die den Christus-Triumphator-Amator moest afschaduwen... Sjalomo.

Toen de koninklijke ternare Asaaf, Chemaan, Jedoethoen van Sjalomo's reize en haar doel had vernomen, begreep ze, dat er een nieuwe taak voor haar was ontstaan.

Chemaan, de zanger en ziener in de woorden Jahwè's van den ouden vorst, van Dawied, was door Jahwe's Geest aangegrepen en dagen van onrust en gejaagdheid dreven hem langs de wegen om den Sioon, tot hij zich heden, het derde uur voor zonnedalen van een gloeienden Aijaardag zette aan de wangentafel van Gileaadsch eikenhout in de ronde zaal, - alleen.

> Mijn hart vloeit over van heerlijke woorden!
> Ik weet, mijn gezangen gelden een koning!
> Mijn tong wordt tot veder eens vaardigen schrijvers.
>
> Bij uw schoonheid verdwijnt die der menschenkinderen!
> Met gena zijn uw lippen overgoten.
> Des zegene u Jahwe in eeuwigheid.

Gord uw zwaard aan de heup, o Held!
Uw heerlijkheid schittert, uw majesteit glanst.
Geluk op uw onwederstaanbare vaart
voor waarheid, zachtmoedigheid, recht
en uw rechterhand leere u machtige daden!
Scherp zijn uw pijlen, uw woedende zwaard
velt voor uw voeten de volk'ren.

Uw troon, o God, staat immer en eeuwig;
de scepter uws Rijks is een scepter des rechts!
Gerechtigheid mint Gij en boosheid haat Gij.
Daarom heeft U, o God, uw God gezalfd
met vreugdolie boven uw broed'ren!

Bekleed met de geuren van wierook en myrrhe,
bij ivoren harpen zingt men uw lof.
Koningstelgen onder uw vrouwen, o koning,
maar aan uw rechter de koninginne
in blinkend brokaat van Ofirgoud.

Hoor, o Dochter, en neig uw oor!
Vergeet uw volk en uws vaders huis;
dan wordt de bewondrende liefde des konings
met uw schoonheid vervuld en verzadigd.
O, buig u voor hem als uw heer en vriend,
dan buigt zich smeekend voor u, voor u
de dochter van Tyrus en met haar de rijksten
der volkren, met gaven u eerend.

Koningskind, in uw lieflijke schoonheid,
in uw gouddoorweven gewaden,
bont en van edelgesteente zwaar,
wordt gij geleid tot uw heer, onzen koning
over tapijten met uw gezellinnen,
jub'lend omringd door van vreugde verrukten,
treedt g' in zijn troonzaal hem tegen.

Uw vaderen gingen, uw zonen komen.
Stel ze tot vorsten in heel het land!
Geeft zijn Naam in het hart der geslachten;
draagt dien voort naar een eind'looze toekomst,
voort met nooit rustende, lovende stemmen,
eeuwig en immer![52)]

Hij richtte den dun omlokten schedel op, legde zijn schrijfriet neer en stond op.

Dan hief hij de oogen naar omhoog:

‘Ik dank U, mijn God. Zoo kan het U verheerlijken.’

Hij begaf zich naar de cellen zijner kunstbroeders en vond ze samen in Asaaf's kluis.

‘Mijne vrienden, Jahwe heeft mij den psalm gegeven voor de koningsdochter uit Mitzrajiem. Komt en hoort.’

Ze volgden hem met haastige schreden, hij, na Dawied de machtigste der opperzangmeesters, de kleinzoon van den Godgetrouwen Sjemoeëel, wien hij geleek met zwakker, maar schooner trekken, Dawieds innig geliefde vriend - en ook zijner genooten Asaaf en Jedoethoen.

De drie kaalschedelige, gloeïoogige, sneeuwbaardige gunstelingen, Jahwe's, zangers voor Masjiaach tot aan zijn verwinnenden wederkeer aan het eind der dagen, tusschen hun instrumenten, - een gansch eenige ternare in verleden en toekomst, een wonderschepping Gods, omdat de Naam van Masjiaach ‘Wonderlijk’ was.

Nergens had de Thora hen geëischt.

Niemand was hun voorbeeld geweest.

Dawied, de dichter-Masjiaachschaduw had hen gevonden.

De Kunstenaar en Bouwheer van het heelal: Masjiaach, - had hen verwekt.

De apotheose zijner openbaring in de dynastie van Dawied en Sjalomo eischte lied en spel, schooner dan geweest was en immer zijn zou.

Daarom stonden ze daar, oud en krachtig en met harten vol liefde voor Jahwe en zijn koning.

Daarom hadden ze Dawied geholpen bij zijn psalmlied en -melodieën en in de scholing eener legermacht van vierduizend zangers, die naast Kerethi en de Pelethi de daemonenwereld moesten bevechten in Masjiaachs dienst.

Chemaan las met de glanzende liefde van zijn hart zijn psalm hen voor tot aan het einde:

> Geeft zijn Naam in het hart der geslachten,
> draagt dien voort naar een eindlooze toekomst,
> voort met nooit rustende lovende stemmen,
> eeuwig en immer!

‘Ja, mijn vriend, daar hebt ge het weer. - De kroningspsalm van onzen jongen vorst geldt nauwelijks hem en de uwe geldt nauwelijks hem en zijn Cheemietische koningstelg.’

‘Een groote hand lag om de mijne, mijne vrienden. Ik moest schrijven, zooals ik schreef, want die schreef, was de Geest Jahwe's.’

‘En daarom was het goed, zooals ge schreeft, Chemaan!’ riepen beide vrienden en vielen hem, diep bewogen, om den hals.

‘Jahwe heeft het jonge koninkrijk nog niet verlaten, al viel zijn schoonste bloesem af,’ riep Jedoethoen; ‘dat heeft Hij ons door uw psalm getoond, Chemaan.’

‘Maar er is iets in, wat mij verwondert.’

Hij greep het perkament en na een oogenblik zoeken las hij:

> ‘Daarom heeft U, of God, uw God gezalfd
> met vreugdolie boven uw broed'ren.’

‘Verstaat de dichter zelf die woorden?’

‘Wien meent gij?’ vroeg Chemaan gehaast.

Jedoethoen aarzelde een oogenblik.

‘Eerst u,’ antwoordde hij.

Chemaan liet het hoofd zinken.

Dan staarde hij de beide hem vragend aanstarenden aan.

‘Verstaat gij het?’

‘Denk aan Dawieds psalm bij den Gichoonbron[53)], toen hij de kroon aanvaardde van het oude Jeroesjaleem van Malkizedeq:

> Jahwe's woord aan mijn Adonaj;
> Zit aan mijn rechterhand,
> totdat ik uwe vijanden stel
> tot een voetbank uwer voeten.

en hier:

> Daarom heeft U, o God, uw God gezalfd.’

Chemaan en Jedoethoen grepen Asaafs hand, die die woorden sprak:

‘De gelijkheid is volstrekt en wat is het anders, dan dat onze God Jahwe een Drieheid is en een eenheid tegelijk, Hij, Masjiaach en de Geest Jahwe's...’

‘Wie zeggen dat?’

‘Nataan, hij vooral.’[54)]

‘Hij heeft het bij Goddelijk licht gesproken, de oude adelaar der profetie...’

‘Ziet ge wel dat mijn psalm niet van mij is?’ sprak Chemaan glimlachend.

‘En dus ben ik niets nader aan het weven van een mantel van klanken er voor, dan één van u. - Wie neemt het op zich?’

Asaaf nam den rol uit zijn handen en elk ging zijns weegs.

Onder degenen, die op het noorderplein van den Sioon den glorieerenden gebruinden stralenden heerscher hadden verwelkomd, den avond van den tweeden Aab, was niet... aller lieveling Abisjag. Hoe dichter hij zijn troon naderde, hoe bewuster het den in Egypte zoo verrijkten en gevierden jongen vorst ging worden, wat hij met het broze goudglanzende geluk zijner hem zoo hoog en zeer beminnende volkskoningin had gedaan.

Belang en idealen, staatkunde en idealen, nuchterheid en idealen, werkelijkheid en vrouwenidealen, - die tegenstellingen verschaften hem wel weer tijdelijk rust, maar... behielden de eerste leden dier tegenstellingen hun overwaarde tegen idealen uit de schatkameren der Openbaring? Wat was hun gewicht op de gouden weegschalen, waarmee het heil in Masjiaach werd gewogen?

Een onbestemde hoop, dat de tegenstellingen in haar ziel binnen zekere grenzen zouden blijven, getrokken door haar liefde voor zijn persoon en haar eerbied voor zijn ambt, beletten de vrees, van den bodem van zijn hart op te stijgen, als een damp, die zich zou spreiden over zijn machtig aanschrijdend geluk.

Haar afwezigheid bij zijn aankomst wekte die vrees weer even scherp en een haastige vraag aan Benaja, toen hij in zijn werkzaal trad: ‘Vaart de koningin Abisjag wel en waar is zij?’ - was er het gevolg van.

Benaja's onrustig woelen in zijn baard bewees zijn spanning.

‘Is er iets? Spreek, mijn vriend!’

‘De koningin is niet meer hier...’

‘Wat? - Waar dan?’

‘In de Dawiedstoren op den Libanoon.’

‘Waarom?’

‘Dat vindt uwe majesteit in dezen brief, die de koningin mij gaf bij haar vertrek in het gezelschap van den opperzangmeester Mahazioth en den profeet Achia, die ik verzocht heb, haar te begeleiden op de reis.

Benaja bemerkte de ontroering van zijn jongen vorst, zijn bleekheid, zijn rukachtig spreken en doen: eerst een poging, den brief te openen, dan hem weer neerleggen...

Snel herwon hij zijn zelfbeheersching.

‘Misschien nog niet zoo'n dwaze oplossing,’ mompelde hij.

‘Mijn legeroverste en plaatsvervanger,’ sprak hij met herwonnen rust in stem en houding, ‘wij wachten uw verhaal van hetgeen er in onze afwezigheid heeft plaats gehad’. Hij wees Benaja een zetel en zette zich tegenover hem.

‘Alles verliep rustig, mijn vorst. Noch de elementen der lucht, noch die der aarde, noch de gemoederen der menschen zijn sterk in beweging geweest tijdens uw afzijn. Eigenlijk is er nauwelijks iets voorgevallen, waarvan het voor uwe majesteit de moeite waard is, kennis te nemen.’

‘Dan ga ik mijn vriend Benaja iets verhalen, van wat mij heeft bezig gehouden diezelfde dagen, niet zoo rustig verloopen als de uwe blijkbaar, maar toch ook geen getuigen van beroeringen der elementen noch van menschenzielen, behalve dan, die ontstaan door de aanschouwing van een schoone en verhevene onbekende wereld en van de dochter van pharao Psoesjennes den tweede.’

De glimlach, waarmee hij dat zeide, wekte een tweede onder de baardlijnen van den grijzen krijgsman, ze nauw merkbaar wijzigend. Zoo keuvelde Sjalomo een wijle met zijn legeroverste tot hij hem onder belofte eener spoedige bijeenroeping van den beperkten kroonraad van zich liet.

De brief luidde:

> De dienstmaagd Abisjag aan haar koning en heer.
> Als mijn heer de koning in zijn stad Sioon zal zijn teruggekeerd, zal hij onder degenen, die hem welkom heeten, zijn dienstmaagd Abisjag niet aanschouwen.
> Bitterlijk bedroefd is zij den zeventienden Aijaar gegaan naar het oord, waar zij eens met den koning Sjalomo volmaakt gelukkig, ja zalig was als in het paradijs, in Eden, Gods hof.
> Haar was geboodschapt, dat de koning zich een andere hoofdgemalin had gekozen, de hoog verheven dochter van pharao Psoesjennes van den lande van Mitzrajiem, maar de koning zelve had haar daarvan niets doen weten.
>
> Zij wil de daden van haar wijzen gemaal niet veroordeelen.
> Dat de troon van mijn heer den koning voor het oog aller volkeren in heerlijkheid grootelijks door zijn nieuwe keuze zal toenemen, is in oprechtheid haar meening en wensch.
> Evenwel, de koning vergeve haar goedgunstig, dat zij de kracht

niet heeft, de smart te dragen, die voor haar zal voortvloeien uit het dagelijksch aanschouwen daarvan.
Want nu gaat naar den achtergrond van hetgeen in Sioon verder zal geschieden, de haar oneindig dierbare gedachte, dat de koning den triumpheerenden Masjiaach verzinnebeeldt en zijne dienstmaagd de met Masjiaach verwinnende volksbruid. Zij zal niet langer richtsnoer en bestemming zijn van des konings doen en laten gelijk tot nu toe.
De koning vergunne zijne dienstmaagd van nu voortaan met die gedachte weg te schuilen voor elks oog in deze vesting, waar het Rijkskind, ons lied, eens ontvangen werd - en in zijn bezit zalig, de heerlijke woorden te herdenken, duizenden malen, waarmede de koning zelf en de profeten Nataan en Berechja van deze dingen hebben gesproken en getuigd in de bruiloftszaal van den ouden Malkizedeqburcht, woorden door den koning zoo dierbaar herhaald, toen hij den eersten Siwaan van zijn derde regeeringsjaar het Rijkskind, het Sjir ha-sjîrîm voorstelde aan al zijn grooten, in de troonzaal vereenigd.
Zie, de koning zal het goedgunstig verstaan, dat mijn oogen tranenbeken ontvlieten, als ik denk aan het heerlijk spel in de tuinen van Sioon, waarin wij, de koning en zijn dienstmaagd, door het spel van Mahazioth en Abida, ons zelf mochten aanschouwen bij het licht van zon of lampen - en dat slechts eenmaal werd gespeeld, terwijl des konings belofte en mijn blijde hopen mij zijn jaarlijkschen wederkeer hadden voorspeld.
Dat alles zal zich echter niet voegen in een wereld, waarin de koningsdochter uit het land van Mitzrajiem voortaan troon en kroon met mijn heer, den koning zal deelen en daarom dunke het den koning goed, dat de dochter van Jedi terugkeert naar de oorden, vanwaar zij kwam. Maar zij keert er terug als koningin van het volk Jahwe's door den wil van den koning Sjalomo, haar eeuwig beminden gemaal.
De koning weigere zijne dienstmaagd niet, het verblijf in dit oord, dat zij in onvergetelijke weken zoo lief heeft gekregen, noch dwinge haar terug te keeren in zijn stad van Sioon, tot haar niet te dragen smart.
En zij smeekt hem, zooveel zijn taak toelaat, bij haar te zijn en met haar te gedenken het geluk van ons eerste huwelijksjaar, het tweede van des konings van Jahwe gezegende regeering.

De koning leve in eeuwigheid, bemind door zijn dienstmaagd Abisjag,
dochter van Jedi en moeder van het Rijkslied Jisraeels.
Geschreven den vijftienden Aijaar van het vierde jaar der regeering van
koning Sjalomo - op den Sioon.

Hij legde den brief neer en begon onrustig heen en weer te loopen in zijn werkkamer.

Toen hij de derde maal de deur naderde, die dat vertrek verbond met wat eens zijns vaders sterfkamer en toen het intieme vertrek van Abisjag werd, bleef hij een oogenblik staan en opende ze.

Het grootste deel van aankleeding en meubilair was er nog, maar... met het weinige, wat hij er niet meer zag, was haar zachte, lieflijke persoonlijkheid verdwenen...

Het was, of dat vertrek hem opnieuw een sterfkamer was geworden. Met een lichte huivering keerde hij terug. Tranen vloeiden langs zijn wangen.

Het was alleen het recht van den vriend des konings, onaangediend bij hem binnen te komen.

Zaboed, na de blijde ontroering van het terugzien van Boeni, die met haar eersteling in de armen den verrukten vader tegemoet was gekomen bij zijn blijden wederkeer, - Zaboed, de hoveling en vriend, begreep, dat hij zijn koning niet alleen kon laten, de eerste wake van zijn rouw om half verscheurde banden.

Hij ging zijn plichten van echtgenoot en vader verdringen voor die van zijn staatstaak: vriend en huispriester.

‘Hier, Zaboed, lees.’

Voor hij die lezing begon, had hij aan 's konings oogen gezien, dat ze hadden geweend.

Op zijn beurt begon hij, toen hij den brief had teruggegeven, heen en weer te loopen in het ruime vertrek, tot Sjalomo hem deed stilstaan met een vragend ‘en?’.

‘Mijn vriend, ik herinner mij een ander samenzijn hier, onder nog veel hooger zielsspanning.’

‘Je meent, na de terechtstelling van Joaab en Adonia?’

‘Ja. - Toen wist ik dat je daad goed was. Nu aarzel ik als je zelf. Op onze reis naar Mitzrajiem, den eersten morgen, sloot je die aarzeling af met de gedachte: dwaal ik, dan is het met Jahwe's Goddelijken wil en wie heeft dien ooit weerstaan? - Heeft die gedachte nog kracht voor je?’

‘De spanningen bij mijn terugkeer waren hooger, dan bij mijn vertrek.’

‘Dat laat zich wel begrijpen. Een zekere oververmoeienis van de tallooze indrukken der reis, de gedachte: hoe vind ik haar terug, nu ze alles weet, - beide moesten die spanning verhoogen. Zeg mij, mijn vriend, heeft de oplossing van de heenreis haar kracht behouden in uw ziel?’

‘Ik meen, ja.’

‘Laat mij haar anders helpen versterken. Aanvaard er den toestand mede, zooals die nu is. De oplossing is juist, onweersprekelijk juist, maar sluit de mogelijkheid niet uit, dat Jahwe je stappen, die er toe leidden, wraakt.’

‘Maar, Zaboed, zou het zin gehad hebben, om een vrouwenhart de opstijging van mijn rijk in de rij der koninkrijken tegen te houden? Nog eens, mijn vriend, ik kan dat niet beslissen, zoomin als gij zelf. Daarom - nu de verwerkelijking van je plannen in haar gang niet meer is te stuiten of ongedaan te maken, - belijden we samen onzen God de mogelijkheid van vergissing, van schuld en - de bereidwilligheid, zijn straf te dragen, indien Hij ons strafwaardig oordeelt.’ ‘Mijn trouwe, lieve vriend, heb dank, dat je niet wijkt.’

‘Zaboed, mijn slaapzaal is verlaten.’

‘Ik ben je vriend en metgezel ook daar, - dezen nacht als die andere, als spanning van vreugd of smart ons met slapeloosheid bedreigde.’

En lang waren de gesprekken over de reis in het land van Mitzrajïem - en over de arme balling der zich ontwikkelende feiten in Sioon.

Voor de slaap hen overmeesterde sprak Sjalomo:

‘Zaboed, Boeni kan ons helpen, Abisjags smart zoo licht mogelijk te maken.’

Den volgenden morgen moest hij zijn vorstelijke zelfzucht, die den man en vader in Zaboed, zijn vriend, gedwongen had, voor den hoveling te wijken, eenigermate vergoeden, door den kleinen Zaboed in zijn armen te nemen, te bewonderen en koninklijk te zegenen met goud en edelsteenen...

En zijn deemoedige lieve moeder beloofde de gevraagde hulp.

Dan een bezoek bij Naäma, zijn Ammonietische jeugdgemalin en de geschenken voor den kleinen Rechabeaam: een kleine oorlogswagen met opgezette paardjes in draf en... een levend dwergaapje uit Poent! - Kinderverrukkingen!

's Avonds in zijn werkzaal het verslag der reis van Achia en Machazioth. - En zijn besluit, twee weken met Zaboed op reis te gaan naar het Libanoonparadijs.

‘Twee jaar geleden reed ik met haar over deze heuvels,’ sprak hij tot Zaboed, toen de weg over den kam der bergen ging, westelijk van het meer Kinnerooth.[55)]

‘Tijdens heel dat verblijf in den Libanoon zag ze er tegen op, naar Jeroesjaleem te gaan. Ge herinnert u wel, dat dat ook in het slot van het Sjir tot uiting komt.’

> ‘O, als ge een broeder mij waart geweest...’

‘Ja, het zijn die verzen, die ik bedoel.’

> ‘in ons dorp ik u d' eersten kus had geboon,
> waar ik vrij van verachting gebleven.’

‘Je weet niet Zaboed, wat het haar en mij gekost heeft, haar vrees en tegenzin tegen het hofleven te overwinnen.’

Zaboed voelde, waar zijn koninklijke vriend heen wilde, maar... te ontkennen, dat ze overgelukkig was in Sioon, den korten tijd, dien ze er als rijkskoningin had getroond, - dat was toch der waarheid geweld aan doen.

‘Dat zal haar misschien helpen, opnieuw zich te wennen aan de eenzaamheid van het leven hier in het hooge noorden onzer erve,’ spon hij voort.

‘Abisjag is geen figuur voor het hofleven. Och, alles is nog eenvoudig aan het hof van Sioon, omdat mijn vader herdersrok en staf eigenlijk nooit heeft afgelegd. Maar gij, die nu mee de majesteit en heerlijkheid van Zoaan en Noet-Amon hebt aanschouwd, - kunt gij u voorstellen, dat zij de ontwikkeling van ons hof zou hebben kunnen meemaken, - er leiding aan geven voor haar deel?’

‘Daarvoor moest ik een prinses uit die kringen aan mijn zijde hebben en naast Nofernere - dat moet ik haar vlucht naar deze streken toestemmen, - zou voor haar geen plaats zijn.’

‘Nooit zal een pharaonendochter het allerhoogste spel, dat uit het regiment mijns vaders en het mijne als een mystieke bloem is opgebloeid, kunnen begrijpen en waardeeren en dus zou ze de rol van Abisjag aan ons hof evenmin doorvoeld hebben en... jalouzie zou opnieuw haar ziel hebben gegriefd, als toen mijn moeder Bathsjeba de kroon droeg.’

‘Maar wat wel kan is, hier in het Libanoonparadijs voor dat spel een plaats te scheppen, waar het buiten en boven het gewoel van wat straks het hof van een wereldrijk zijn zal, symbool zal blijven van het hoogste, wat ons ontroerd heeft in de zaal van Malkizedeq en in het spel in onze tuinen.’

‘En zoudt gij er voor voelen,’ sprak Zaboed, ‘jaarlijks hier dat spel te vieren in de eerste dagen van Nisaan?’

‘Ik geloof, dat het beter is, dat om de drie jaar te doen, omdat ik zou willen, dat geheel het hof er aan deelneemt als aan een rijksritus en dat zou, elk jaar herhaald, te veel in de staatstaak ingrijpen.’

‘Laat het dan zoo zijn, mijn vorst, dat een kleinere kring, - zij die gaven hebben voor zang en spel, het als hun levenswerk beoefenen, - jaarlijks komt en telkens het derde jaar de koning met zijn grooten daarbenevens.’

‘Haar lieve schoonbroeder zal zijn begeerte zich zien vervullen,’ sprak Sjalomo glimlachend.

‘De schoonbroeder dankt den gemaal voor zijn liefde. - Ja, laten we niet vergeten, dat drie jaren hier voor haar langer zijn, dan voor ons in Jeroesjaleem.’

‘Goed gezien, Zaboed, maar ook nog ander medicijn is er voor die eenzaamheid, - en laten we niet vergeten, zij zelve zal haar wenschen ook moeten openbaren daarin.’

De hooge reizigers lieten hun blikken dwalen over de wijde vlakte, zes- tot zevenhonderd meter beneden den weg over de kamhoogte, dien ze reden.

De felle staalglanzen van den zomer, die het landschap in al de strakke werkelijkheid zijner lijnen en kleuren openbaart, was er niet meer. De boden van herfst- en regentijd, de eerste witgrauwe wolken uit het noord-westen, die in het begin van Aab lange breede schaduwen over het landschap gaan trekken, waren er en tooverden heerlijke geheimenissen in de groote Hoeleh-vlakte en over den spiegel van de Meromwateren.

Het landschap lag naar alle kanten in eindelooze schoonheid.

In het noordwesten helder de koninklijke Libanoon, in het noordoosten de glorievolle majesteit van den vorstelijken Chermoon, naar wiens witte kroon de grauwe ruggen der lagere toppen opdrongen in nooit rustende hartstocht. En daartusschen de heuvelenzee van Coele-Syrië met haar hellingen, groen van dennewouden.

Westwaarts het rijkbegroeide hooge heuvelland van Gelil-ha-cho-

jiem[56] en heel in de verte de door wolkenschaduwen reeds gevlekte zee.

In het zuidoosten de blauwe tafellanden van den Chauraan.

De wateraderen der Hoeleh-vlakte, door de laatste zonnehitte, de schrikhitte, tot armoede gebracht, zijn nauwelijks meer te bespeuren in de eindelooze bruine biezenvelden, want de bronnen en bekkens van den Chermoon zijn ledig, nu de laatste sneeuwresten daarboven door de zon zijn losgelaten.

De eenjarige zomerplantenwereld is er niet meer.

Verdorde distels staan manshoog stervend langs de wegen.

Hier en daar op een door bergwouden beschaduwde plek staan nog de blauwe kogeldistels met kleurige bloemkroon en de zeldzame wilde artisjok, de koningin der distels, prijkt er nog met haar violetpurperen kroon.

Doornig bekerkruid bedekt de rotsige landen. Op open plekken er tusschen heleotroop- en fenkelbossen, de eerste met haar helder groene bladeren en witte bloemaren, de laatste met op hun lange stelen geel gebloemte.

De loofwisselende boomen staan nog bijna alle in vollen bladerdos. Alleen hier en daar een kale amandelstruik met wijd geopende, ledige vruchtschalen.

En bij de dorpen laat de vijgeboom zijn bladeren reeds hangen, de randen zwartachtig bruin. Blauwe en groene vruchten lokken tot plukken.

‘Onder den vijgeboom hebben we elkaar gekust,’ zingt het volk van zijn bladerhutten. De olijf, in pronk van blad en vrucht, van ver gezien blauw getinte, van dichtbij door zomerhitte gekromde bladeren, van onderen wit, van boven matgroen.

‘Rijden en loopen kan men wel in zonnebrand, maar slechts rusten onder den olijf.’

Reeds is de Dawiedstoren voor de blikken der reizigers verrezen op zijn trotsche rotsen, - het zelfde doel als voor twee jaar, maar hoe anders de omstandigheden!

Reeds begint het donderend geraas der kokende golven van de Litani hoorbaar te worden. Maar om den burcht te bereiken, moet eerst nog een uur noordwaarts worden gereden over puntige, naar het dal van den smallen, door zijn diep ravijn razenden stroom, gerichte rotstafels.

Links van den stroom toornen de rotsen, halverwege nog schuin opglooiend, loodrecht naar boven en koninklijk praalt op hun hooge

verheffing de toren met vierkanten cyclopischen onderbouw, waarop de witte muren van tichelsteen rijzen en hun tinne heffen naar den gelenden avondhemel.

Rechts de met dennen beboschte heuvels met hun donkergroen en daartusschen als stapels helkleurige bouwsteenen liggen de dorpen, het gelend namiddaglicht weerkaatsend op hun gewitte muren.

Grauw of wit schittert hier en daar een bloote rotsmuur.

Roodbruin liggen rondom de huizengroepen versch geploegde zacht opwaarts glooiende akkers.

En dan, in den vroegherfst de geelgroene bladeren der wijnstokken, den grond bedekkend en de gele trossen, de bronnen van den gouden Libanoonwijn.

'Mijn vorst, zie toch, hoe verrukkelijk schoon het landschap hier!' 'Nog haast schooner, dan toen ik voor twee jaar met Abisjag als bruid naast mij, het zag in voorjaarsdos.

Is het niet schaduwbeeld der nieuwe aarde, die Masjiaach eens scheppen zal, waarin zonde en verderf niet meer zijn?'

'En mijn wordend Jeroesjaleem moet schaduw zijn der hemelstad, de woonplaats van onze aangebeden Goddelijke Drieheid.'

'En koningin Abisjag moet daarvan toch niet worden losgemaakt?'

'Is het niet juist die gedachte, die ons herwaarts deed komen?'

'Mijn vorst, gij zult die gedachte vorm geven naar uwe wijsheid en de mildheid van uw hart, dat de treurende, smartenrijke, maar ook onmetelijke schatten rijke ziel onzer lieve volkskoningin verbonden blijve aan het zich ontwikkelend glorierijk van koning Sjalomo.'

Het kemelpaar trad voorzichtig bij het dorpje Chardela over de brug boven het duizeldiepe ravijn van het Litanibed en besteeg den rotsweg naar den Dawiedstoren, bestraald door het naar de diepte der Groote Zee langzaam neigend daglicht.

Een vertrouwde slaaf had de laatste dagen voortdurend geloopen in de richting der brug van Chardela, om te zien, of van reizigers uit Gelil-ha-gojiem te vernemen, of ze iets gezien of vernomen hadden van de reis van koning Sjalomo naar den burcht.

En gisteren, ja, wisten kooplieden, die in Jisreëel hadden overnacht, iets van twee voorname reizigers, later ingehaald door een afdeeling keurig uitgedoste manschappen met den blinkenden philistijnschen helm, lijfwachten dus... Was één dier twee de jonge koning geweest?

Hoogstwaarschijnlijk, want hij werd krachtens een de vorige week door een ijlbode gebrachten brief, in dit oord verwacht.

Toen dus de waakzame slaaf twee kameelruiters op hun fraai getuigde aziatische rijdieren, één met een witten veerenpluim op den kop, zag naderen, wist hij, wat hij op den burcht te boodschappen had.

Abisjag wachtte in de lage torendeur, toen de hoeven van het kemelpaar hol klonken op de brug over de droge slotgracht, gehouwen in den rotsgrond.

Sjalomo steeg af.

Haar gelaten houding, haar effen bleek, haar mat-vriendelijke glimlach stemden hem teer.

Langzaam naderde hij en omhelsde haar.

Ook van Zaboed nam zij den weerzienskus aan.

Weer dezelfde hooge zaal.

Hoe hadden de herinneringen van voor twee jaar geschrijnd in de nieuwe wonden harer zwaarbeproefde ziel.

Rondom haar het liefste, van wat in Sioon haar omringde en... nu tegenover haar, wat ze er het allermeest had liefgehad!

'Abisjag, meen niet, dat ik je minder lief heb dan voorheen.'

'Ik wist het Sjalomo, je volle liefde was nooit mijn deel...'

Een pijnlijke uitdrukking vloog over zijn gelaat.

'Zooveel als de staatstaak ons vergunt zullen we hier zijn, Abisjag. - De idealen, in jou verpersoonlijkt, houden mijn hart en zinnen geboeid en als de lagere werkelijkheden van regiment en bestuur mijn geest hebben afgemat, kom ik hier, om bij je uit te rusten en met je te genieten van Gods schoone bergnatuur.'

'Als je hierheen komt, weet dan, dat ik altijd naar je verlang.'

'Met Boeni hebben we overlegd, dat eens in de drie jaar het geheele hof hier zal zijn in de maand Nisaan, met zangers en speellieden, met Machazioth en Abida, om het rijksspel van het voorbije voorjaar te herhalen.'

'Abisjag,' sprak Zaboed, 'en de koning heeft zich laten overhalen, dat ook de twee jaren daartusschen voor kleiner gezelschap zal worden gespeeld, zoodat geen jaar zal voorbijgaan, zonder dat het Sjir heeft weerklonken in het rijk van koning Sjalomo, naar zijn belofte in de kroningszaal afgelegd.'

Glimlachend bood Abisjag hem haar hand, die hij kuste.

'Luister, mijn lieve vriendin, wat Boeni noch Zaboed vroegen of bedachten, zal ik daar nog aan toe voegen.'

'Ik heb besloten, dezen burchttoren te omringen met een wijden, vierkanten verdedigingsmuur en hier een kleine bezetting van uit-

gelezen, vertrouwde lijfwachten te leggen. Een viertal iets lagere torens dan deze, zullen de hoeken vormen, waarvan er twee tot soldatenvertrekken zullen worden ingericht en twee met dezen toren verbonden zullen worden en ik zal mijn bouwmeesters je toezenden, om zoo mogelijk al je wenschen te vervullen.'

'Je kunt dan hier een klein hof gaan houden en bij je noodigen, wie je wilt.'

Hij was al guller geworden met zijn vorstelijke vergoedingsgunsten en al sprekend opgestaan en haar genaderd.

Ook Abisjag rees op en aanvaardde zijn omhelzing.

En door haar tranen sprak ze:

''t Is goed, Sjalomo. - Heb dank voor je lieve bereidwilligheid, het missen, van wat mij onmisbaar werd, mij eenigszins mogelijk te maken.

Ze vroeg, na een wijle zich dwingend, met de grootste onderworpenheid haar gemaal en vorst naar zijn lange reis in het land van Mitzrajïem.

Met de grootste soberheid voelden Sjalomo en Zaboed te moeten antwoorden.

Vroeg bad zij, haar plichten als gastvrouw te mogen afbreken.

Toen ze naar haar slaapvertrek was gegaan, sprak Sjalomo gedempt voor zich heen:

Arme, kwijnende paradijsroos, ge waart te teer voor een koningshof.'

En zij, die van Masjiaach's wege dat embleem moest dragen, had zich snikkend op haar leger geworpen om haar verloren paradijs...

De koning Sjalomo, zijn vriend Zaboed, zijn lijfwachtcommandant Eliaab en zijn geheimschrijver Elichoref waren bijeen in des konings arbeidsvertrek, den avond van den derden Eloen, waarop de koning in den beperkten kroonraad den langen papyrusrol had doen voorlezen, door Elichoref en Zaboed opgesteld, bevattend het verhaal van zijn reis in het Nijlland en bestemd voor het rijksarchief. - Hijzelf en Zaboed hadden daarnaast een tweede aangelegd met de kernen hunner gesprekken en opmerkingen - alleen voor 's konings persoonlijke boekerij.

Er was iets gezelligs in dit samenzijn. Esjkool- en Libanoonwijn klokten in de gouden bekers op een lage tafel in den donkerenden hoek van het vertrek. Een plotselinge, voorijlige regen was gaan kletteren op het plaveisel tusschen de burchten. Aangename, vochtige koelte

kwam door de hoog aangebrachte ramen naar binnen. - Des konings vreugdevolle glimlach wekte zijn eigen stemming in de zijnen. Abisjags toestand was te dragen, Nofernere's komst zette alle horizonnen der toekomst in glans. 't Was de tijd, om de drievoudige belofte, aan prins Beken-Chons gedaan, te gaan inlossen.

‘Mijn vrienden en reisgenooten, de eerste vraag, die prins Beken-Chons mij deed, luidde, na de aanschouwing der groote steenen grafheuvels van het Oude Rijk bij Men-neser, den indruk, het gevoel, de gedachte mede te deelen, die deze monumenten op mij maakten. - Wat hebt gij gedacht, toen ge ze hadt aanschouwd?’ Men zag op Zaboed, bevreesd vóór hem te spreken.

‘Mijn vorst,’ begon deze, ‘de eerste indruk is: hoe is het mogelijk, dat menschenhanden gedurende één menschenleven in staat zijn, zoo iets ontzaglijks te maken. Door zijn regelmaat moet het menschenwerk zijn, door zijn afmetingen is dat bijna niet te gelooven.’ ‘O, koning, is het ook de bedoeling van prins Beken-Chons, te weten, wat uwer majesteits gedachten waren bij het aanschouwen van het geweldige leeuwenbeeld, dat den koning Choefoe voorstelde?’

‘Ik denk, dat hij ook dat gaarne zal vernemen, Elichoref. Wat mijzelf betreft, het heeft mij nog sterker ontroerd, dan de grafbergen. Wat gedachten over de koningsmacht moet die oude monarch de zijnen hebben weten in te boezemen, dat uit dit beeld trots en majesteit zoo machtig spreken.’

‘Mij, o koning, heeft het diepst ontroerd de gedachte, dat in het hart van die reuzengraven het lichaam hunner bouwers nog bijna onveranderd, nog geheel kenbaar en als onvergankelijk voortduurt.’ ‘Welnu Elichoref schrijf dan op den rol, wat ik zeggen zal.’

> De koning Sjalomo, de zoon van Dawied, de koning van Jeroesjaleem in Retenoe aan den prins Beken-Chons, den wijzen Wesir en hoogepriester van Amon-Rê, aan het hof van den machtigen pharao Psoesjennes de tweede: vrede en geluk en eeuwig leven!
> Vol lieflijke herinneringen aan uw geleide, mijn gewenschte vriend, in het machtig land van Cheem en gedachtig aan uw wensch, te vernemen het antwoord op de eerste uwer drie vragen: wat vervulde uw gedachten, toen gij den grafberg van den koning Choefoe aanschouwdet - zoo zal ik vanwege de overvloedigheid uwer gastvriendelijkheden daar nog bij

voegen mijn gedachten bij het aanschouwen van het leeuwenbeeld van dien geweldigen vorst bij zijn tempel aan den rand van het vloeddal uwer groote rivier.
Zoo wete dan prins Beken-Chons, dat de ontroeringen, die den vreemdeling aangrijpen bij het aanschouwen van de reuzenbeelden van pharao Ramses den tweeden in Tanis, niet naderen aan die, die hem overweldigden bij het aanschouwen van het onmetelijk beeld van pharao Choefoe met de wonderlijke versiering van den nemes, de hoofddoek, gehouwen uit de levende rots, - en ziende over Men-neser en het dal der rivier naar de woestijn van de opgaande zon, zoodat elk sterveling, die het aanschouwt, zichzelven vraagt: wie is grooter, sterker, machtiger dan hij, Horem-choe, Horus van den Horizon.
En nauwelijks losgelaten door deze ontroering, wordt de vreemdeling aangegrepen door een tweede, aan de eerste gelijk, als hij nadert tot de ontzaglijke grafwoning van dezen vorst. Grooter en majestueuzer bouwgewrocht is door menschenhanden nooit gemaakt, noch zal gemaakt worden. Ik herinner mij heden de woorden, door u gesproken toen wij opwaarts voeren op de groote rivier van Cheem: De tijd spot met alles, maar deze grafbergen spotten met den tijd.
Bij deze wonderen wordt men ten derde male op het diepst ontroerd, als men door de gunst van den levenden Pharao wordt toegelaten tot het tweeduizendjarig, onvergankelijk gebeente van dezen machtige in het hart van zijn onmetelijken grafberg, zijn eeuwig huis, waarin de dood zijn leven is. Dit alles spreekt tot den verbaasden aanschouwer. Hooger is de ziel des konings, dan de hoogte der zon en zij is dieper, dan de diepte der onderwereld.
Deze drievoudige ontroering is groot in den vreemdeling, die komt tot de grafbergen van Men-neser, te grooter, naar zijn hart grooter is.

Zaboed las het stuk nog eens voor. Men juichte het toe en ledigde den beker op de spoedige en gelukkige komst van prinses Nofernere, de hemelschoone dochter van het mysteriënvolle land van Cheem. ‘De tweede vraag van Beken-Chons, mijne vrienden, luidt: Wie was de grootste pharao, die op den troon van Cheem heeft gezeten?’

‘Hoevele, mijn vorst, deden zulks?’ vroeg Zaboed.

Sjalomo antwoordde lachend:

‘Meer dan in Mitzrajiem zelf men weet, al stonden er vele gebeiteld op de wanden van een zaal in den Osiristempel in Ibdou, - meer ten minste, dan ik er weet. - Maar ik zal het u gemakkelijk, althans mogelijker maken, de vraag te beantwoorden. - De vier grootsten waren Choefoe, Thoetmes de derde, Amenhotepde derde en Ramses de tweede.’

‘Uit de mededeelingen van prins Beken-Chons is mij gebleken, dat Thoetmes de derde, wiens gebalsemd lijk ik heb aanschouwd evenals dat van Ramses den tweede, in zeventien veldtochten Syrië heeft overwonnen en Mitzrajiem tot het machtigste en rijkste land der wereld heeft gemaakt. Hij was een machtig veldheer, grooter, dan de volkeren er één gekend hebben en met groote kracht heeft hij zijn rijk zoo sterk gemaakt, dat honderd jaar na hem de macht van Mitzrajiem in Syrië in stand bleef door de herinnering aan zijn straffenden heldenarm. Men schreef zijn geweldigen naam als een tooverwoord op amuletten.’

‘Wat de heerlijke Amenhotep de derde, zijn kleinzoon, aan pracht in Mitzrajiem heeft geschapen, hebt ge allen gezien: de onvoltooide zuilenhal in de oost- en den tempel, waarin men niets dan goud en edelsteenen ziet, in de weststad, met zijn zomerpaleis, dat ons herbergde. Daarbij zijn edele karaktertrekken, waarvan de overlevering spreekt - daar hebt ge het beeld van Amenhotep den derde.’

‘En dan nog de groote Sesse van Tanis! - Den pronk zijner residentie hebben uwe oogen als de mijne aanschouwd. - We zullen het niet schrijven aan het hof in Tanis, dat zijn roemvolle overwinning bij Kadesh eigenlijk een te nauwernood ontkomen ondergang was en hij vijftien jaren krijg voerde tegen de volkeren in ons Noorden. - Het was zijn groote ijdelheid, die op de monumenten met zijn oorlogen pronkte, veel meer dan Thoetmes de derde, zijn groote leermeester en voorganger, en zonder wroeging eigende hij zich die zijner voorvaderen toe, door zijn naam er in de plaats der hunne op te doen griffen. - En... hij is het, die ons volk met moordende wreedheid onderdrukte!’

‘Mijne heeren, voor wien vat gij het pleit als den grootste op?’

‘Niet, o koning voor den grooten Ramses de tweede. Mitzrajiem zou ons kunnen verachten, als we hem den grootste prezen.’

‘Mijn oordeel valt het uwe bij, Eliaab. - En laat mij thans kiezen tusschen Thoetmes en Amenhotep, want gij zoudt groot gevaar loopen de rust uwer zielen langen tijd te verstoren, als gij den eerste

boven den laatste verkoost, zeggende, dat de strijdbare held, die het rijk sticht of bevestigt, meerder is, dan hij, die met dat verworvene wonderen van heerlijkheid en schoonheid weet te bereiken.' 'Want' - en om des konings lippen plooide zich een glimlach, die zijn vrienden verrukte, - 'ge zoudt dan met schrik ontdekken, dat ge den koning Dawied verre hadt verheven boven den koning Sjalomo! - Laat ik dus zelf het zeggen: Thoetmes de derde is meer, dan Amenhotep de derde.'

'Leve onze jonge koning!' riepen zijn oud-reisgenooten tegelijk. 'Jahwe make hem grooter, dan zijn vader Dawied!' - en ze zwaaiden hem hun bekers toe.

'Ik dank u, mijn vrienden, maar ge begrijpt, ook die wensch kan mijn oordeel niet veranderen.'

Gul en hartelijk antwoordde hem hun lach.

'Er blijft ons dus nog te kiezen tusschen Choefoe en Thoetmes. Wie licht mij voor bij die keus?'

'Mijn vorstelijke vriend,' sprak Zaboed, 'wat is grooter, zich een reuzengraf te doen bouwen of een reuzenrijk te stichten?'

Men glimlachte om die vraag.

'Uw oplossing schijnt eenvoudig en juist, Zaboed, maar mijn vraag aan u allen is: Wie is meer: een groot dichter of een groot veldheer?'

'Mijn vorst,' vroeg Elichoref, 'deelde de prins u ook mede, dat pharao Choefoe zangen naliet?'

'Waren die grafberg en die leeuwenkolos en die galerij van het vloedbed tot den doodentempel geen zangen, die nooit weer zullen zwijgen?'

'De wijsheid van den koning Sjalomo leve! Choefoe is de grootste van Mitzrajiem's pharaonen geweest,' sprak Zaboed en opnieuw juichte men hem toe met bekerheffing.

'Schrijf, Elichoref,' sprak Sjalomo.

> En wat nu betreft des prinsen vraag, wie de grootste der pharaonen van het machtige land van Cheem is geweest, zoo zij hem bekend, dat ons bekend zijn, vier namen, die mededingen naar dien onvergankelijken roem.
>
> Van de twee groote veldheeren draagt, naar ik meen, Thoetmes de derde grooter eere, dan Ramses de tweede, omdat hij nooit in gevaar heeft verkeerd op zijn tochten, het wereldrijk stichtte, dat uw grootste Ramses herstichtte en de grootheid zijner vaderen niet ten behoeve van eigen grootheid verduisterde.

Mijn antwoord op de vraag: wie is grooter: hij, die een wereldrijk stichtte door krijgsdaden en wijs bestuur of hij, die uit dat verworvene de wonderen van schoonheid en heerlijkheid heeft geschapen, die onze oogen met verrukking hebben aanschouwd, luide om mijns vaders Dawieds wil: de eerste!
Wie komt dan de lauwer toe: Choefoe of Thoetmes de derde? Ik kom tot uwe prinselijke hoogheid en wijsheid ter oplossing van deze vraag met een tweede.
Wie is meer, de koninklijke dichter en rijksbestuurder, die een steenen zang heeft geschapen, die klinken zal door alle eeuwigheden of de koninklijke veldheer en rijksbestuurder, die het rijk veel, maar tijdelijk vergrootte?
Uwe prinselijke wijsheid en die aller grooten van pharao Psoesjennes legge deze vraag voor aan de wijsheid van onzen geliefden vorst op den troon der Beide Landen te Tanis.
Zooals zij het uitwijst, zal het zijn!

'Wat spraken de wonderen van Noet-Amon tot uw ziel?' is prins Beken-Chons' derde vraag. - Wie uwer wil zijn gevoelens vertolken? 'O, koning, spreek gij toch, want uw geest heeft het alles veel dieper doorgrond dan de onze,' sprak Eliaab in krijgsmanseenvoud, die verlegen raakte.

Sjalomo zweeg een oogenblik in peinzend naar binnen staren.

'Mij heugen omtrent ons bezoek aan Noet-Amon vier oogenblikken het diepst: het aandrijven onzer barken dien heerlijken avond op de rivier tusschen Oost- en Weststad, - het aanschouwen der groote zuilenzaal van den tempel van Amon, eigenlijk reeds in Tanis doorleefd, - het aanschouwen der gebalsemde koningslijken - en het wegdrijven onzer schepen, den morgen van ons vertrek.'

'Elichoref, uw vaardige pen ten derden male!'

Ten besluite zal mijn schrijfstift u terug trachten te geven, o prins en priester, wat de onmetelijke heerlijkheden van Noet-Amon tot onze zielen spraken.
Alle heerlijkheden van twintig eeuwen van uwen lande van Cheem sluimerden op de rivier en haar oevers, toen de koninklijke barken van den Pharao ons in avondlijke stonde brachten naar den oever van Noet-Amon's weststad.
Wiens schrijfstift is zoo vaardig, dat hij bij dat gezicht de sprake zijner ziel vertolkt?

Wie binnentreedt in de groote kleurenrijke zuilenzaal van Amon's reuzentempel, ook dien ontbreken de woorden, om te zeggen, wat hij gevoelt. - Hier in mijn paleis teruggekeerd, ontbreken ze mij nog immer. Eischt het geen hart, grooter, dan dat van uw helden en kunstenaars, om het woord te spreken, dier werken waard?
Bij uw dooden strijdt het leven met den dood een eeuwigen strijd. De ontroering van den dood leert uw land slechts kennen, maar niet de woorden daarbenevens, die haar beschrijven. - Osiris is dood en Osiris leeft! Eere uw grooten en helden in hun Osirischen slaap!
Noet-Amon verlaten, is sterven aan het allergrootste en allerschoonste wat de volkerenwereld in twintig eeuwen heeft geschapen. - Wie beschreef de ontroering van zijn eigen dood? Ik wacht op Nofernere's vorstelijke schoonheid, waarin dit alles zich weerspiegelt, om mij uit zijn slaap te wekken!
Is de belijdenis der machteloosheid, om prins Beken-Chons' derde vraag te beantwoorden, niet haar meest welsprekende beantwoording?
De koning Sjalomo aan zijn lieven vriend prins Beken-Chons: vrede, geluk en eeuwig leven!

Men omstond den vorst of viel aan zijn voeten, kuste ze en kuste zijn handen, Sjalomo, de Jedid-Jah, de geliefde Jahwe's, de geliefde zijner grooten!

Bij het geluk der gemeenschap met een schoonen en grooten geest en bij den geest, dien de Schepper in den wijn heeft gegeven, bruischte het schoonste aardsche geluk door ziel en zinnen van Sioons jongen vorst en zijn vrienden, tot aan de eerste morgenwake: herinneringen aan hun onvergetelijke reis, verlangen naar haar, in wien ze zou blijven leven: Nofernere!

In den kroonraad, waarin Sjalomo het voornaamste omtrent zijn Egyptische verblijf had meegedeeld, was vastgesteld, dat een gezantschap zou worden gezonden naar het hof te Zoaan, dat de geschenken van den bruidegom zou aanbieden (en de rol met het antwoord op zijn vragen aan prins Beken-Choons) en dat haar de bede zou overbrengen, zich den eersten Tischri op reis te begeven en in het oude paleis van Dawied - na enkele dagen rust - den stoet af wachten, die haar feestelijk zou afhalen en naar den Da-

wiedsburcht op den Sioon geleiden. - Sjalomo had Elichoref de leiding van het gezantschap opgedragen, omdat hij de talen nu beheerschte.

Van de viering van den Joom ha kippoeriem, den tienden Tischri, den Grooten Verzoendag, - was afgezien, omdat zijn heerlijk ritueel met het oog op de plaats der Verbondsark nog niet tot zijn recht kon komen.

Te feestelijker zou zich de komst der nieuwe koningsbruid laten vereenigen met het den vijftienden daarop volgende Chag ha-asif, het dankfeest voor de opbrengsten van tuin en akker, het groote herfstfeest met zijn sukkooth of loofhutten, het Chag ha- sukkooth.

De oudsten van stammen en steden zouden worden saamgeroepen en aan de nieuwe koningin worden voorgesteld.

Met het ten feeste opgekomen volk en de oudsten en het geheele hof zou dan vlak na het feest nog een groote offerplechtigheid worden gehouden, gedeeltelijk te Gibeoon bij den ouden Tabernakel en het oude altaar van Bezaleël, - gedeeltelijk op den Moriah bij het nieuwe altaar, door Dawied gebouwd.

Daarna zou een groote offermaaltijd het alles besluiten.

Zaboed zat zijn vriend voor te lezen van een papyrusrol, waaruit hij zich niet herinnerde, zijn vader ooit te hebben hooren voorlezen. ‘Sjema Jisraël, Jahwe is onze Elohiem, Jahwe alleen is Elohiem!’ ‘Zoo zult gij Jahwe, uw Elohiem, liefhebben met uw gansche hart en met geheel uw ziel en geheel uw vermogen.’

De majesteit van Mosjè's koninklijken geest, de liefde van zijn teer priesterhart en zijn lichtende vergezichten in de Openbaring van zijn God maken het boek Debariem van pericoop tot pericoop tot een zang van liefde en aanbidding tot Jahwe en van liefde en profetische wijsheidsvermaningen tot zijn volk.

Sjema Jisraeel...!

‘Het land, waarheen gij gaat als tot uw erfenis, dat is niet als Egypte, waar gij uitgingt, dat gij, met uw zaad bezaaidet en besproeidet met uw waterwerken als een kruidhof, maar het land, waarheen gij trekt om te erven, is een land van bergen. Het drinkt zijn water, als de hemel regen geeft. Het is een land, dat door Jahwe, uw Elohiem, verzorgd wordt. De oogen van Jahwe uw Elohiem zijn er gedurig op gevestigd van het begin des jaars tot het einde.’

‘En als gij nu met inspanning zult luisteren naar mijn geboden, die

ik u heden geef, om Jahwe uw Elohiem lief te hebben en Hem te dienen met uw gansche hart en ziel, dan zal Hij u den regen over uw land geven te zijner tijd, opdat gij uw koren en uw most en uw olie inzamelt en Hij zal kruid geven op het veld voor uw beesten en gij zult eten en verzadigd worden.'

'Maar wacht u, dat uw hart niet verleid worde en gij afwijkt en andere goden dient en u daarvoor buigt en Jahwe's toorn tegen u ontsteekt en Hij den hemel toesluit, dat er geen regen komt en de aarde haar gewas niet geeft en gij snel wordt weggerukt van dat goede land, dat Jahwe u geeft.'

'Mijn God, wat is dat schoon!' riep Sjalomo opspringend van zijn zetel en tranen welden in zijn donkere oogen. - 'Wat kan Mitzrajiem met al zijn schatten, ook maar van verre aanbieden, dat dit nabij komt...'

'Luister ook nog, mijn vorst, naar deze woorden van den rol, dien ik vond. - Als Mosjè de volkeren opnoemt, wier zonen nimmer in de Kahaal van Jisraëel mogen komen, om wat zij tegen ons volksbestaan hebben beraamd en uitgevoerd op onze wankele schreden naar dit land, wier vrede en best wij al onze dagen in eeuwigheid niet zullen zoeken, dan gaat hij voort':

'Den Edomiet zult gij voor geen gruwel houden, want hij is uw broeder. Den Egyptenaar zult gij voor geen gruwel houden, want gij zijt een vreemdeling geweest in zijn land. De kinderen die hun, die onder ons komen wonen, zullen geboren worden in het derde geslacht, elk van die zal in de vergadering Jahwè's komen.'

Hij zag op van zijn rol, Sjalomo in de oogen.

'Hebben we dan niet te hard over hen gesproken, Zaboed, denkend in de geweldige Ramsesstad alleen aan wat één hunner ons volk ten kwade deed, terwijl Jahwe's groote profeet veel meer schijnt te denken aan wat we goeds in hun midden genoten?' sprak Sjalomo.

'Het is dezelfde gedachte, die ook mij aangreep, toen ik die woorden voor het eerst las in mijns vaders cel.'

'En het neemt iets weg van het zelfverwijt, dat mij vergezelschapt vanaf dien kroonraad, waarin ik mijn plannen voor de naaste toekomst ontvouwde. - Zouden die woorden uw vader voor den geest hebben gestaan, toen hij zich met die groote onrust verzette?' 'Ook die vraag kwam bij mij op. Zie het stof, dat op dezen rol neerdaalde, kleeft nog aan den papyrus en mijn handen. - En nog een andere: wat vloeit uit zijn inhoud voort voor de prinsen, die uit Nofernere geboren zullen worden?

Sjalomo glimlachte.

‘Geen zorgen voor den tijd. Daar zal met priesterschap en profetie over gehandeld moeten worden.’

‘En mijn vorst, heeft het uw aandacht, hoe, naar dit woord, Jahwe in de laatste jaren ons den regen geeft op zijn tijd? - De zaaitijd is steeds droog geweest, sinds gij den troon uws vaders besteegt. Een enkele verkwikkende bui, zooals dien avond van den brief aan prins Beken-Chons, - verder geheel Tischri droog voor den zaaier!’

Het was de zevende van Tischri, den zaaimaand.

De paleisvoogd en de overste der lijfwacht werden aangediend.

‘Treedt binnen, mijn vrienden,’ sprak de koning en hij reikte zijn voormaligen slaaf de hand, toen hij opstond van den val aan zijns vorsten voeten.

‘O koning, uw knecht Eliaab en ik hebben ons gekweten van hun opdracht in den laatsten kroonraad, hun door hun vorst gegeven: boden zijn een week geleden uitgezonden naar alle hoofdsteden, om daar aan de oudsten in uw naam te bevelen, de boodschap des konings over te brengen naar de steden rondom, dat alle oudsten van stam en stad genoodigd zijn door de majesteit des konings, te komen tot de ontvangst der prinses van Mitzrajiem en tot het groote offermaal, na het Chag ha'-asif.

Wij komen thans de bevelen aan uwe majesteit vragen omtrent de wijze, waarop de aankomst der prinses in Chebroon uwer majesteit ter kennis dient te worden gebracht.’

‘Eliaab, hoe doet men in gelijke gevallen in den krijg?’

‘Mijn vorst, indien tijd en omstandigheden het toelaten - en dat is hier in den lieflijken vrede, die heerscht onder uwer majesteits scepter het geval, - kan men twee wegen inslaan. Men kan een reeks seinen voor het gezicht en voor het oor geven. Zooals bij het sterven van uwer majesteits grooten vader de bazuintonen van het burchtdak werden uitgezonden, omdat het nacht was, zoo zouden ook, indien de komst van prinses Nofernere te Chebroon bij het dalen der zon zou plaats vinden, bazuinsignalen dit moeten melden. - Valt de aankomst der prinses echter bij dag, dan zou gedruisch op de wegen het geluid op één plaats kunnen storen en is het veiliger met het hijschen van vlaggen aan van plaats tot plaats opgerichte standaards het groote nieuws over te brengen naar uwer majesteits paleis.’

‘Omstreeks den vijftienden kan de prinses in Chebroon zijn. Er

is tijd genoeg, dat alles te regelen, - ik laat het gaarne aan u beiden over.'

'Uwe majesteit verlate zich op ons,' sprak Eliaab. Beiden bogen zich.

'Is gezorgd voor de voorraden? - Offermaal en verzorging der blijvenden na het Chag ha'-asif? - Wat en wien ge noodig hebt, neemt! Zorg slechts, dat er niets te kort schiet.'

'Wanneer denkt ge te beginnen met de versiering van burchten en muren? Begin niet te laat met de fakkels!'

Loema boog even, overstelpt door vragen en opdrachten.

'Mijn vorst, vóór den tienden, den dag, bestemd voor de viering van den Joom ha-kippoeriem, zal, ook al wordt hij niet gevierd, uwe majesteit geen versiering willen zien aangebracht...'

'Goed, goed!'

'...en voor het overige zal uw knecht zijn uiterste krachten inspannen en in voortdurend overleg met zijn voorganger Achisar.'

'Ge zijt voorzichtig Loema, wees er voortvarend bij.'

Beiden vielen op hun aangezicht op het tapijt en gingen.

'Zaboed, ga mee, het wordt mij te eng hier. Op een der zuiderbergen naast de vlakte van Rephajiem willen we van de vergezichten gaan genieten over de wegen en bergen om Sioon, als nergens elders zijn te aanschouwen.'

Hij sloeg onstuimig een bekken aan en tot den verschijnenden slaaf: 'Vriend, zeg aan den heer paleisvoogd, dat men aan het middagmaal niet op mij wacht. Doe in een tasch een versch tarwebrood, een klont boter en jonge kaas en een flesch met uitgeperst druivensap en wacht mij aan de zuiderpoort. Vlug!'

De slaaf snelde weg.

Na een wandeling van een kleine twee uur met veel klimmen, bereikten de twee vrienden de topvlakte van den zuidelijken heuvelrug. De weg was eerst een eind door het Kidrondal gegaan, dezelfde, dien Zaboed met Achia voor een tweetal maanden ging, - in gesprekken, waarmee die van heden slechts overeenkwamen in onderwerpen en feiten, niet in hun waardeering.

Vanuit het Kidrondal, eer het huiveringwekkend werd door zijn torenhooge rotswanden, waren ze langs slingerende voetpaden opgeklommen tot op het drieduizend voet hooge tafelland, vanwaar men naar alle hemelstreken de bergruggen rondom Jeroesjaleem's naar het oosten dalend plateau kon oproepen met zijn blikken en de geulen graven, die ze onderling en van dat plateau scheidden.

Witte, helgroene, gele en bruine tinten, verhelderd of verdoft door donkere of doorschijnende witte wolken, de toenemende wolkenscharen van Tischri, tijdig gezonden door Jahwe's engelen van uit het waterrijke noorden en westen, om het land Jahwe's te zegenen op zijn tijd, - verfden het landschap.

Helder teekenden de lijnen zich af, waar geen slagschaduw uit de wolken die onzichtbaar maakten, langer of korter tijd, - en bundels gouden stralen schoven langzaam over het landschap en deden de tinten een wijle ontgloeien in hooger glans, als de zon een opening zag in het wolkendek.

Hoog over het hoofd der beide wandelaars wiekten en wandelden de kranen en ooievaars naar het zuiden, naar het Nijldal, den barren noorder winter ontvluchtend.

Over lager hemelwegen spetterden spreeuwenvluchten al piepend een zelfden gang en nog lager, over olijvengaarden en wilde heesterbosschen, de wachtels met hun zwaren vleugelslag, dragend de lijfjes, vet geworden van de geroofde rijpe olijven in de gaarden van Gelil ha-chojiem.

'Rondom Jeroesjaleem zijn bergen. Alzoo legert zich Jahwe om degenen, die Hem vreezen.'

'Zaboed, Jahwe's keuze der plaats voor zijn Huis en Stad spreekt niet tot de steigeringen onzer strevende harten.'

'Omdat Hij den schijn haat, gelijk wij haar liefhebben.'

'Rekent ge mijn band met Nofernere en in haar met Egypte ook tot den schijn?'

'Niets behoort daar op zichzelf toe. Het is alleen de vraag: wat maken wij van de dingen, die Jahwe schiep, die Hij ons gaf. In dit door de zonde verwoeste leven kan nooit schijn zijn Jahwe's liefde tot ons en de onze tot Hem, door de zijne gewekt. Al wat we in ons zijn en hebben bij het licht dier liefde, is geen ijdelheid, geen schijn.

Wend, wend mijn oog van de ijdelheden af! Verlevendig mijn hart door uwe wegen,'[57] zingt uw vader in één zijner psalmen en omdat hij zooveel genade ontvangen had in liefde Jahwe's, kreeg hij een koninkrijk en in dat koninkrijk had hij het liefste van alles - niet den schijn, niet de ijdelheid, maar zijn Masjiaansche schaduwbeelden en Masjiaach is de hoogste liefde Jahwè's, de hoogste werkelijkheid, God! - En als uw hart is, als dat uws vaders, mijn vriend en vorst, zal de heerlijke, lieftallige Egyptische u niet tot ijdelheid zijn.'

'Gij spreekt wijze woorden, Zaboed, die ik zelf gesproken wenschte

te hebben. Mogelijk is hun vervulling geworden voor mijn hart, omdat gij dat woord Jahwe's door Mosjè hebt gevonden, dat we den Egyptenaar, de Egyptische uit onze huizen en harten niet behoeven te weren. Vooral na de woorden van uw vader, ge weet het, voelde ik Jahwe tusschen mij en haar.'

'Herinnert ge u nog Zaboed, uit den eersten kroonraad de vraag van den Koheen Gadool Zadok over den tempelbouw en wat ik antwoordde?'

'Ik herinner mij dat als gisteren: De bouw van Jahwe's huis zal het middelpunt der rijksgedachte blijven, gelijk ze dat geweest is van de dagen van den heiligen Sjemoeël af.'

'Zie Zaboed, door mijn liefde tot dat werk, '"waardoor"', 'zooals Zadok het schoon uitdrukte,' '"Jahwe weer zichtbaar in ons midden zal wonen en de Kapporeeth[58] weer overstraald zal worden door de Heerlijkheid Jahwè's en het offer, daar gebracht, den Masjiaach en Verlosser stellen voor de oogen der gansche aarde,"' 'zal mijn regiment geen ijdelheid zijn.'

Daar schoof de zon een gouden stralenbundel langzaam van west naar oost over de lage heuveltoppen, welker westelijkste thans den burcht van Joaab droeg en de zuidelijkste der drie oostelijke - den Sioon. De hellingen van den westheuvel, het loof der olijven en vijgen en kunstmatig bevochtigde groentebedden en de donkergrijze muren van den burcht van Malkizedeq, de lichtgrijze van den burcht van Dawied en de witte der villae op de dalende terrassen met hun donkergroene cypressen, - alles werd verguld door zijn glans, - ook het gelende loof van den paleistuin.

'Nog een herinnering, mijn prins!'

'Gij meent?'

'Het gezicht van uit het noorden, van den Chaar Sophiem bij lentemaannacht.'

'Ja, de eerste van onzen onvergetelijken nachtelijken tocht naar Sjoeneem, toen we de koppen onzer kameelen wendden en Sioons muur en burchten en de zachtglanzende toppen van Ofel en Moriah in maanlicht lagen te droomen.'

'Gij legdet mij toen uw plannen bloot, Moriah's top te vergrooten voor het tempelvlak en de vier heuvelen met een rechthoekigen muur te omringen.'

'Dat vierkant zal ons Jeroesjaleem zijn, dat Sjekem[59] en Thirsa zal doen zwijgen. Ik zie de muren van Jahwe's huis reeds blinken. Joseef overwonnen, zijn tent verworpen!' - riept gij uit.

‘Toen was blijkbaar de overwinning van Joseef mijn hoofdgedachte, nu de eere Jahwè's. Is dat niet voortgeschreden van schijn tot waarheid?’ vroeg hij glimlachend.

‘Nog een verschil?’ vroeg prikkelend hem Zaboed.

‘Toen naderde de Sjoenemietische als koningin van Jeroesjaleem, nu de Egyptische.’

‘Nog één?’

‘Toen maanlicht, nu zonneglans.’

De hoveling zweeg met een glimlach in Zaboed. Hoe vaak zou hij nog vriend en priester in hem overstemmen?

Statig overschreed de stralenbundel het Kidrondal, klom langzaam tegen de helling van den Mashith omhoog en tooverde op zijn witte senonflank het krachtige blauwig groen der olijvengaarden hervoor.[60)]

In verder verwijdering deed hij het gesteente der woestijnen in het oosten tot hel rood ontbranden, daalde dan in de Jardeengroeve, waardoor de stroom met zijn beboschte oevers een groene streep trok...

‘Nofernere, kom! Mijn schat, mijn eere!’

Zwaarder wolkenschaduwen kleurden het landschap weer met donkerder tinten.

‘Kom Zaboed, tusschen verleden en toekomst ligt het heden,’ en hij wenkte met een zwaai van zijn wandelstaf, den slaaf, ginds op een steenblok gezeten.

Hij lengde zijn vorst eerbiedig den buidel en kreeg ook zijn deel van den inhoud.

Op den terugtocht sprak Sjalomo:

‘Zaboed, den avond als zij komt, zullen op alle hoogten rondom reuzenvuren branden, de bruidsfakkels onzer bergen voor de dochter van den groot-koning van Mitzrajiem! - Mijn vader, kondt ge er nog getuige van zijn!’ - Nofè, mijn schat, mijn eere...’

Maar het hart van den Sjemoeëlisch-Dawiedischen vriend fluisterde een anderen naam.

De kleine villa van Zaboed, in haar hooge pluimenhaag van immer groene cypressen, zooals zij ze aan de oevers der Groote Zee bij de volken der eilanden gezien hadden, door de tyrische bouwlieden nagebootst, bevatte een groot geluk: Boeni met haar jongske.

Abisjag had haar bijgestaan ‘in haar ure’.

De dubbele schaduw der afwezigheid van Zaboed en de nog niet

geheel bewuste, maar toch snel ontwakende smart van Abisjag's tweede weduwschap, had het geluk verdonkerd, dat door de doorstane moedersmarten niet meer te omsluieren is.

Abisjag had bij haar gestaan, toen op den achtsten dag de Koheen Gadool Zadok zelve het mes had genomen en het bloedbevlekte lijfje en het zieltje, dat het herbergde, onder kommerlijke pijnkreten had ingelijfd in het Verbond Jahwe's met Abrahaam en al de gestorven vaderen, - het regiment, dat niemand intrad zonder bloedstorting en waarin zonder bloedstorting geen vergeving was, zoolang het schuldeloos bloed van Masjiaach op het om de zonde vervloekte aardrijk nog niet was afgevloeid.

Thans lag het kind op de matras der kleine estrade in het woonvertrek. Al zijn beweginkjes en geluidjes verrukten - als immer - de jonge moeder.

De arme hoveling-vader, onmisbaar op zijns vorsten verre reize, om zelve tot dit geluk te komen, had in Noet-Amon, op 't verst van zijn dubbelen schat verwijderd, speelgoed gekocht in... de wijk der grafindustrieën in de Oost-stad.

Daar maakte het bijgeloof voor de ambachters in het klein al het gerei na, waarmee ze in hun leven zich bezig gehouden hadden, om hen in hun graven voor ledigheid en verveling te bewaren en wat was er schooner bij, dan dat van den boer?

Een veelhokkige hoeve, en in ieder hok het vee of de landbouwwerktuigen, voor den Egyptischen boer onmisbaar, - ze zouden eerlang den kleinen Jisraëeler, in zijn eerste levensjaren verrukken en zoo zekerder nut afwerpen, dan in een graf bij Noet-Amon.

Een tweede doodentijdverdrijf, - dat van den visscher, was weggeborgen voor later.

Een kleine dikpootige koe genoot reeds eenige belangstelling van den prillen eigenaar.

En om moeders armen... twee prachtringen uit de koninklijke werkplaatsen van Tanis.

Hoe had de arme Abisjag eens genoten van de koninklijke sieraden, haar door haar heerlijken gemaal geschonken in vorstelijk getal. Hoe leed zij, Boeni, reeds onder haar weg zijn; hoeveel zwaarder zou Abisjag lijden. Hoe had zij haar troost even noodig, als de eerste maal, een ziel, die liefhebbend en begrijpend meeleed, die haar tranen droogde, die slapelooze nachten mee doorwaakte! O, als ze maar weg kon! - Zaboed zou haar wel laten gaan, maar de kleine wetgever daar voor haar, die liet het niet toe. Als symbool van zijn macht

omklemden zijn doorschijnende rose vingertjes moeders wijsvinger: Gij hoort hier!

Een zachte sandaal op het mozaïek van de binnenplaats...

Boeni zag op: Abida.

Ze omhelsden elkaar. Haar vriendschapsliefde, in de heete vlammen der liefde voor het eerste jonge koningspaar en hun kind, het Rijkslied, gewekt en in de even gloeiende smartenvlammen van het leed over zooveel verloren schoonheid gestaald, - in korte, in al te snelle maanden, onvernietigbaar geworden.

De eerste oogenblikken waren natuurlijk voor Boeni's lieveling.

Dan sprak ze: ‘Straks komt je man met Achia, en Machazioth komt ook. Je man heeft immers gisteren met den koning lang gesproken op hun klim naar het plateau der Zuiderheuvels? - Achia, die hem en ook mijn man ontmoette vanmorgen, wist van hun gesprekken en wilde samen daarvan spreken.’ - We dachten maar, hier te komen. Anders zou je 't kind mee moeten brengen...

‘Goed, Abida en je blijft immers tot ze komen?’

‘Ge begrijpt, Boeni, met wat spanning mijn man en ik den uitslag der gesprekken van Zaboed met den koning op de reis naar het Noorden hebben afgewacht. - Zijn nieuwe waardigheid van rijksgroote hing daar aan. - Gelukkig was het vrij bevredigend. Aan je man hebben we het te danken, dat ieder jaar het Rijksspel zal blijven gespeeld worden. Alleen, ik vind het zoo erg jammer, dat je niet mee zult kunnen gaan den eersten tijd.’

‘En jij zelf...? Blijft dat maar ieder jaar mogelijk?’ vroeg Boeni met een glimlach.

‘O, ons huwelijk is gesloten in de sfeer van het Sjir!’

‘En als dat eens zonder uitwerking bleef? - Maak je maar niet ongerust. Ik zorg dan wel voor ons beider kroost, want de schoone zangeres kan in het nieuwe torenpaleis in den Libanoon niet gemist worden.’

‘Maar bij het driejaarlijksch feest ga je mee,’ sprak Abida, Boeni dankbaar omhelzend voor haar lieve aanbod.

‘O, wat een lichtvaardige taal,’ sprak ze lachend. - ‘Wat is belangrijker, onze moederplicht of ons genot?’

‘Is dit genot ook geen plicht?’

‘Misschien wel; als de keus te moeilijk gaat worden, zullen we naar de rechtszaal van den koning gaan om zijn beslissing...’

Voetstappen en stemmen in de poort. Het straks bedoelde drietal kwam aangetreden.

Achia's trekken stonden strak. Sinds den betreurden kroonraad was de spanning niet geweken, die zijn jeugd zwaar voor hem te dragen maakte en de samenkomst van heden ging het meest uit van hem.

Hij, de profeet, bij opdracht Nataans opvolger, opvanger en uitspreker der eeuwige gedachten Gods, die heerschen over priesteren koningschap... en nauwelijks vijf en twintig jaar...

O, waarom sprak God zelf niet!

Dat was geprobeerd, toen Hij neergedaald was op den Sinaï, maar... 'Als het volk de donderen en de bliksemen en het geluid der bazuin en den rookenden berg zag, - toen het volk zulks zag, weken zij af en stonden van verre en ze zeiden tot Mozes: spreek gij met ons en wij zullen hooren en dat God met ons niet spreke, opdat wij niet sterven.'[61)]

Jisraeels eerste dwaasheid!

Maar Jahwe, goedertieren en genadig, had toen Mosjè zijn woorden gegeven en die gaf ze door aan het volk. En als Jahwe niet sprak, mocht de Koheen Gadool vragen met Oeriem en Toemmiem; omdat Hij tegenwoordig was in het midden van zijn volk was de theocratie in Jisraeel een feit, was Jisraeel een oase in de woestijn der gojiem, der volkeren, die Jahwe niet kenden.

Maar ook dat was voor Jsraeel nog te groot en ze gingen tot Sjemoeëel, of zij... ook woestijn mochten worden.

'Zet nu een koning over ons, om ons te richten, gelijk alle volkeren hebben.' - En ze ontvingen Sjaoel tot hun straf, die koning wilde zijn, als die der volkeren.

Toen gaf Jahwe hun nogmaals het betere: een koning, die zijn rechtstreeks regiment niet zou afbreken, maar het koningschap van Masjiaach over zijn verloste menschheid zou afschaduwen.

Zoo regeerden Dawied en Sjalomo.

En boven hen sprak, als het moest, de stem der profeten Gad en Nataan en... Achia.

'Laat ons samenspreken en zegt mij, gaat het bestuur van onzen koning naar den wil Jahwè's? Wandelt hij in de wegen van zijn vader Dawied sinds den kroonraad vóór zijn reis?'

'Zeg gij het ons, Achia!'

De jonge Nabi zat op een lagen zetel met de armen op zijn knieën, het hoofd op zijn gesloten handen te staren naar omlaag.'

Hij stond onrustig op.

Hebben Nataan en Berechja de zegels hunner wijding niet gehecht aan 's konings huwelijk met Abisjag, de Sjoenemietische?

‘Als volksbruid, zeker,’ sprak Zaboed.

‘Als volksbruid, - maar heeft hij niet tot hoogste roeping als volksherder Masjiaachs beeld te dragen? Wat is er hooger en heiliger en heerlijker dan de echt met haar, die het beeld van Masjiaach's Bruid is? - En zie, zij is weg uit ons Sioon, de stad Jahwe's. - En zie, binnen weinige dagen komt daar een dochter der prachtige heidenen haar plaats innemen.’

‘Antwoord mij, Achia, mag een zoon van ons volk een dochter der heidenen tot vrouw nemen?’

‘Ja, want Jahwe gebiedt in het boek Debarim, in een ingenomen stad de vrouwen en kinderkens te sparen en geeft verordeningen voor huwelijken met haar.[62)] Alleen zondert hij uit de vrouwen van Chethieten, Amorieten, Kanaänieten, Ferizieten, Hevieten. Ook van Ammonieten en Moabieten. Van hun zaad zal er geen in de vergadering Jahwè's komen. Maar Edomiet en Egyptenaar zullen wij voor geen gruwel houden - en dus ook hun vrouwen niet. Als ze onder ons wonen, zal hun derde geslacht in de Kahaal komen.’[63)]

‘Het is dus niet, omdat de koning een Egyptische zich tot vrouw verkoor, dat gij zijn plannen wraakt?’

‘Voorzeker niet Zaboed!’

‘Het is, omdat hij de koningin Abisjag, als eerste gemalin en koningin met hem op den troon, - losliet voor een groote uit de volkeren.’

‘Het is, omdat hij in de bruiloftszaal in den ouden burcht - o heerlijke herinnering van opperste schoonheid - tot ons heeft gesproken: ‘Wat gij mijn bruid hebt toegejubeld, geldt hooger dingen. Wat gij in ons ziet en hoort, bereidt Gods schepping voor op het huwelijk met Masjiaach.’

‘Het is, omdat hij op den derden Ayaar in de troonzaal ons herinnerde aan Berechja's woorden, dat de koningin Abisjag schaduwbeeld was van Masjiaach's verloste menschheid.’

‘Het is om zijn onvergetelijke profetie over Masjiaach, den Formeerder van heel de schepping.’

‘Het is om zijn woorden: Ons huwelijk is beeld en gelijkenis van het zijne: bruidegom en bruid schaduwen van Hem en zijn verloste menschheid.’

‘Het is, omdat hij hun wederzijdsche keuze de sneeuwtop van Jahwe's gedachtenbergen en altaar hunner aanbidding en lof noemde, wijl Jahwe met Sioon het hoogste bedoelt.’

‘Het is om de woorden: Hier op aarde zal het weerklinken, het

Sjir namelijk, om het trillend verlangen te wekken naar dat eeuwig bruiloftsfeest in de hemelen.'

'Het is om de tranen langs Abisjags wangen.'

Tranen vloeiden over zijn eigen wangen en over die van Boeni, toen hij had uitgesproken.

Een poos heerschte er zwijgen in het kleine vertrek, tot Zaboed het verbrak:

'Achia, ik herinner mij in dit oogenblik sterk aan de woorden op onze wandeling door het dal van den Kidroon, kort na den kroonraad van het Mitzrajiemplan, door u gesproken:

'"Nabi Nataan sprak tot mij kort voor zijn gang naar de Sjeool: Als ik er niet meer ben, strijd dan met Zaboed aan de zijde van den jongen koning voor het herwonnen paradijs, - maar die tijd kan sneller, dan wij wenschen, veranderen in een strijd tegen hem. Eens komt de dag, dat voor mij binnen de muren van Sioon geen plaats meer is."'

'Achia, tusschen dat oogenblik en heden ligt des konings reis naar Mitzrajiem. - Wat ik thans ga zeggen, wil, zoo mogelijk uw strijd lichter maken. Ik vertrouw het in het diepste geheim aan u allen toe.' 'We hadden nog nauwelijks de Weststad achter ons, of hij bracht de vraag ter sprake: doe ik goed aan wat ik ga doen? Heeft Jahwe inderdaad gesproken door den mond van Nataan of was, wat hij zeide, vrucht van een denken, dat dreigt stil te gaan staan vóór het bloed?'

'"Zaboed,"' sprak hij ten slotte: '"Ik meen, dat de vergezichten uit mijn kroningspsalm duidelijk wijzen in de richting door mij gekozen. Een vrouwenhart en een lied kunnen geen koninkrijk stil houden, op weg naar wereldmacht. Ik heb mijn keuze biddend voor Jahwe gedaan. Dwaal ik, dan is het met zijn Goddelijken wil en wie heeft dien ooit weerstaan?"'

'En mijne vrienden, als de vrees u mocht gaan overheerschen, dat de koning den dienst Jahwe's zijns Gods niet meer - of minder lief heeft dan voorheen, dan zeg ik u, dat ik getuige was in de gouden feestzaal van het paleis 'Groot van Overwinning' in Zoaan, dat hij tegenover al wat in Mitzrajiem groot en machtig is, de woorden heeft gesproken, arm in arm met zijn pharaonenbruid:

> 'Al gij grooten en gloriën van den dubbelen Nijlkroon,
> eeuwig leven geve u mijn God Jahwe,
> die groot is in majesteit en een eenig Heere!'

‘Na dat groote bruidsfestijn wilde hij, dat ik zijn slaapvertrek met hem zou deelen. Hij was zeer ontroerd en weer begon hij over den strijd, dien de woorden van mijn vader in zijn hart geworpen hebben.’ ‘“Zaboed, ik heb noch met Achia noch met u over dien strijd willen spreken, omdat ik met vasten wil, wilde, wat ik heden doe. Nu sta ik in het midden der gevaren, die Nataan duchtte, maar ik voel het, op al de daverende machten en tronen, die in dit land der pharao's zich boven Sioons lagen bergtop verheffen en boven onze harten, Jahwe mij de zege zal geven, als ik mijn vastheid ken in zijn verbond met onze vaderen. Zijn ze niet met al hun onmetelijke kracht en heerlijkheid het maaksel zijner handen, die tot ons en niet tot hen heeft gesproken: Ik ben Jahwe uw Elohiem!”’

‘Toen heb ik hem omhelsd met de woorden: ‘“Ik heb Jahwe gedankt, dat gij onder de goden van dit reuzenrijk op hun eigen gebied niet geschroomd hebt, Hem, onzen God te belijden als een eenig Heere!”’

‘En nu weten we, dat hij met vaste schreden zijn toekomst bij de glorie der dochter van Mitzrajiem tegengaat en bij het licht der staatskunst van het Nijlland. Maar zijn blik is helder, zijn hart is wijd en zijn kracht zie ik groeien met de jaren, en ik vraag u allen: Is het voor ons, - ik zeg niet: in verre toekomst, maar thans - tijd om hem daarin tegen te treden in den Naam van Jahwe, zonder dat Jahwe zelf ons daartoe roept?’

‘Ik dank u Zaboed, dat gij met lieflijker glanzen, dan het had, het beeld van onzen vorst in mij hebt vernieuwd. - Maar toch, ik bezweer u, dat gij in hem de liefde niet opwekt voor een land, waarin ons volk zich verontreinigd heeft met zijn drekgoden. Jahwe zal zijn dubbelkroon omgekeerd, omgekeerd stellen. Ik zie zijn koning als een krokodil, die in het midden zijner rivieren ligt, die daar snoeft: mijn rivier is mijne en ik heb dien gemaakt. Uit zijn neusgaten spuit hij water omhoog, dat hij vertroebeld had met zijn krauwelpooten. Zie Jahwe zal hem in de woestijn werpen en alle visschen zijner droomen zullen aan zijn schubben kleven en raaf en gier zal ze verteren. Jahwe wenkt en een vuur ontbrandt in Zoaan een gericht wordt voltrokken in dat prachtige Noet-Amon en Nooph wordt van zijn sterke muren beroofd. De jongelingen van Oon en Boebastis zullen vallen door het zwaard. In Tachpanhes zal de dag verdonkeren, als de trotsche pracht van Mitzrajiem Jahwe in zijn toorn ontmoet. Zoo zal Hij richten over een volk, dat zijn runderen als goden aanbidt, in stee van ze te offeren aan zijn God.’

Men had een oogenblik gebeefd bij die taal. Was dat niet waarachtiger, dan de al te welsprekende bewondering van Mitzrajiems schatten?

'Achia, wij verstaan uw Sjemoeëehschen toorn tegen de volkeren, die hun drekgoden boven Jahwe stellen, maar onze vorst heeft ook hun dwaasheden onderkend en bespot en gescholden. - Profeteer nog niet tegen hem. Wij blijven hem en koningin Abisjag beide liefhebben, eeren en dienen om Dawieds, om Masjiaach's, om Jahwe's wil, om den naam dien Jahwe hem door mijn vader Nataan heeft gegeven: Jedid-Jah, zijn beminde... En als Jahwe, o onze vriend, eenmaal tot u zal zeggen: Profeteer tegen den koning Sjalomo, dan zult gij profeteeren. - Bid tot zoolang met ons voor hem.'

Men drong zich om Achia heen.

'Doe zoo, Achia, heb met ons lief!'

'Ik zal doen naar Zaboeds, naar uw aller woorden,' sprak de Jahwe getrouwe, geestelijke Natanide, kuste allen en ging langzaam heen.

Dan, halverwege de poort gekomen, keerde hij zich om. Op spreekafstand genaderd riep hij: 'De schaduw van den overwinnenden Masjiaach zal den hoogmoedige tot hoogmoed, die van den Minnenden den minnaar tot overspel worden!'

Zaboed stond op en trad hem tegemoet.

'Achia, Jahwe riep hem daartoe en hij is in Jahwe's hand. Laat ons de opdracht van den Godgetrouwen Nataan, die hem lief had, liefhebbend als hij trachten te vervullen: met hem strijden, de kansen zijner overwinning op die zonden steunend. En nog eens, vergeet niet den naam, dien Jahwe hem liet geven door uw geestelijken vader, neen Achia, vergeet dien niet.'

De trekken van den jongen Nabi ontspanden zich. - Ten tweeden male ging hij heen.

'Hij heeft het moeilijk,' sprak Boeni, toen hij uit het gezicht was verdwenen.

'Anders had hij de woorden, die ik daar even meedeelde niet gesproken: Eens komt de dag, dat voor mij binnen die muren geen plaats meer is. - Doorziet hij dieper dan wij des konings karakter? Openbaarde mijn vader hem meer dan ons? Spreekt hij enkel bij het licht van eigen oordeel, of is het Jahwè's waarheid, die in hem licht?' 'Op heel de reize, waarbij wij koningin Abisjag vergezelden, sprak hij weinig, maar geheel in den geest, waarin hij thans sprak. Ik geloof ook, dat een vreeselijk medelijden met uw zuster hem martelt, Boeni,' sprak Machazioth.

‘Als hem dat maar niet tot onvoorzichtige woorden tegenover den koning drijft,’ sprak Abida.

‘Lieve vrienden, wie had voor enkele maanden vermoed, dat ons aller zaligheid voor den een in smart, voor den ander in toorn, voor den derde in vrees zou verkeeren? - Is dat niet het bewijs, dat er iets is omgekeerd, gebroken, verloren? - En dan de vraag: was het heerlijke, dat wij ontvingen, niet te heerlijk in zondaarshanden?’

‘Dat was het Zaboed,’ sprak Boeni.

Het was thans de Hoogepriester, die bij den koning werd aangediend. Met een glimlach, waar eerbied en liefde voor den getrouwe zijns vaders uit sprak, naderde hem Sjalomo ter verwelkoming en noodigde hem op den zetel tegenover hem.

‘Mijn heer Koning, ik weet, dat uw liefde voor de heiligheden van onzen eeredienst groot is, als die van uw onvergetelijken vader.’

‘Ik dank u, Koheen Gadool. Welke belangen van den dienst leiden uw aangename woorden bij mij in?’

‘Het geldt, o koning de viering van den Joma, den grooten dag Jahwe's, den dag der verzoening van des volks en ons aller zonden, den Joom ha-kippoeriem.’

‘Gij hebt op mijn bede uw gedachten daarover laten gaan. Is het mogelijk dien te vieren naar de Thora, met de gebrekkige middelen, waarover onze eeredienst thans beschikt?’

‘Hoewel ik weet, mijn vorst, hoezeer gij daarnaar verlangt, een gevoel dat ik geheel met u deel, acht ik het niet mogelijk.’

‘De plechtigheid bij het altaar, het offeren voor uw knecht zelven en voor het gansche volk is zeker onuitvoerbaar bij de oude Tent der Samenkomst te Gibeoon, maar wat op die offers volgt: hun ongeronnen bloed te sprengen op de Kapporeeth[58)] en voor de Ark, dat durf ik niet te doen, waar een rit van zeker een uur van daar naar de Bondsark hier, dat bloed zou doen stollen, bederf misschien in zij het ook nog zoo geringe mate doen intreden en Jahwe's toorn doodelijk doen ontbranden tegen uw knecht en uw volk; - daarenboven zou hij zich in het witte, heilige gewaad buiten het heiligdom moeten begeven, wat hem Jahwe verbood...’

‘Ik gevoel het, mijn vriend, we zouden te veel wagen. - Opnieuw een prikkel, om met al den spoed, dien Jahwe ons zal toelaten, aan te vangen, met den bouw van het nieuwe heiligdom voor onzen God, want grooter zijn de feesten, die Jahwe's Naam lofprijzen, maar groot toch ook is dat der wegneming van al onze zonden, onze

vrede met Hem door Masjiaachs offer, dat onze Joom ha kippoeriem ons zoo ontroerend predikt en verbeeldt.'

'Mijn vriend, dat dan het Chag ha'-asif, ons Chag ha Sukkooth, met al de staatsie en den luister gevierd worde, dien de Thora toelaat, opdat mijn Egyptische een sterken indruk erlange - niet van de pracht onzer paleizen en tempels of van onze schatten en steden, want die is niets bij al den luister, waarin zij is opgevoed, - maar van de kinderlijke liefde van ons volk voor onzen eenigen Jahwe en Elohiem, opdat dat kleine, arme volkske haar toone zijn nog onmetelijker schatten, dan die van Mitzrajiem: de liefde Jahwè's voor zijn volk, een liefde, die men daar niet kent.'

Een breede glimlach overtoog Zadok's gebeeldhouwd gelaat.

'Mijn vorst, zoon van mijn onvergetelijken vriend, uw vader Dawied, Jahwe zegene en behoede u.'

Hij kuste des jongen vorsten hand en - statig als altijd, verliet hij met groote schreden het vertrek.

Zorgde zoo de priester voor het dubbelfeest, de paleisvoogd had gezorgd van af den tienden Tischri, dat een uur voor zonsondergang een wachtpost het dak van den ouden burcht beklom, om den waker voor het vlaggesein af te lossen en slapeloos toe te hooren, of van signaalpost tot post - in rechte lijn van Chebroon over toppen en door dalen de bazuinklank, die uit drie lang aangehouden tonen zou bestaan, - weerklonk, het teeken, dat prinses Nofernere met haar gevolg in de oude Hyksosstad Chebroon was aangekomen.

Voor den grootsten belanghebbende overbodig!

Op den rand van het Zuiderplateau en het Gehinnomsdal stond de laatste vlaggemast en de laatste bazuinblazer van den keten, die den Chebroonschen Dawiedsburcht met den Jeroesjaleemschen verbond. Het raam van Sjalomo's werkkamer naar het Zuiden stond open. Zaboed was bij hem en het gesprek ging, als zoovaak reeds, over de herinnering der Mitzrajiemreize.

Daar trilden de verwachte drie zilveren tonen door den avond...

'Ze is er,' riep Sjalomo, opspringend van zijn zetel.

Geen drie tellen later diende de kamerwacht den paleisvoogd aan.

'Loema, gij kent uw tijd.'

'Uwer majesteits bevelen!'

'Zaboed, vriend des bruidegoms, wat zal uw werk zijn?'

'Morgen vroeg, voor de hinde van den dageraad uit snellen naar Chebroon en de vorstelijke bruid uit naam van haar bruidegom welkom heeten binnen zijn rijksgrenzen en haar zeggen, dat hij haar

met een fakkeloptocht zal gemoeten, die bij het zonnedalen uit Jeroesjaleem uittrekt.'

'De feestgangers vermeerderen, mijn vriend, niet waar? sprak de koning weer tot Loema.

Mijn vorst, elk uur brengt drommen uit den naasten en ook uit verren omtrek met hun lastdieren, dragend het tuig en de takken, waaruit de loofhutten gebouwd moeten worden, - of met tenten, die geheel met loof overhangen, van loofhutten nauwelijks te onderscheiden zijn en planten ze in de dalen, die den voet onzer heuvels omringen. Andere lastdieren dragen de tienden, waarmee ze komen tot Jahwe's priesters en lev...

Alleszins in hen te prijzen, maar zijn alle krijgsoversten en stamhoofden en domeinbestuurders aangekomen in de Weststad?'

'De burcht van Joaab herbergt negen en twintig gasten; de verst afwonenden worden nog gewacht.'

'Laat dien gasten weten, dat er tusschen de vierde en twaalfde ure gelegenheid is voor hen, mij hun opwachting te maken in de troonzaal. Voor de later aankomenden maak ik nog wel een schikking.'

'En nu, Loema, de stoet.'

'Wat die aangaat, moge het uwe majesteit bekend zijn, dat uit de koren der levieten de groepen der zonen van den opperzangmeester Asaaf, door uw doorluchtigen vader verbonden aan den dienst der Verbondsark, verlangend zijn bevonden, onder leiding van Zakkoer, Joseef, Nekirja en Asarēla met hun bekwaamste en uitgezochtste leerlingen den stoet te openen, hoog op kameelen gezeten met hun instrumenten, zoodat hun spel en zang wijd uit mogen klinken over bergen en...'

'Loema, bedenk, dat een paleisvoogd, geen dichter behoeft te zijn,' sprak de koning in vriendelijken luim.

'Ik zal dan voortgaan, uwe majesteit zonder bezieling van profeet of zanger verder te verhalen, hoe ik mij den stoet heb gedacht. - Op de zangers volge de helft van uwer majesteits lijfwachten te voet, voorgezeten op een kemel door hun overste Eliaab.

Op de krijgslieden volge dan uwe majesteit zelve en haar paleisvoogd bidt, waar het hem zelve niet vrijstaat, dat dichters en zangers bezield mogen worden, om haar lof...'

Lachend schudde de koning zijn rechterhand.

'...gezeten dan op een witgepluimden kemel en omringd door uw grooten, maar aan uw rechter en linkerhand Achia en Zaboed, alle op kemelen. - Achter uwe majesteit volgen dan op witte ezelinnen

de vijftien prinsen uit het huis van den koning Dawied. Daarachter mogen volgen...

Laat de twee oudste prinsessen Egla en Achinoam onder hen zijn tot ontvangst en hulp der bruid, Loema.'

'Ik zal de prinsessen uw wensch bekend maken, o koning! Achter de prinsen dan de twaalf stamvorsten, de twaalf legervorsten en de twaalf domeinbeheerders op muildieren en als het alles uwe majesteit zoo kan behagen, sluiten de lijfwachten te voet de rij af.'

'Ja, goed, maar die lijfwacht in tweeën schijnt mij wat veel. Bovendien, ik geloof, dat die beter anders wordt aangewend. Hebt ge wel gedacht aan de volksmassa's op de met overal even breede wegen?' Loema blikte zijn vorst ietwat verlegen aan.

''t Lijkt mij beter,' vervolgde de koning, 'dat de giboriem worden gebruikt tot opening en afsluiting van den stoet en in overleg met hun bevelvoerder - de lijfwachten voor het vrijhouden van den weg.'

'De wijsheid van uwe majesteit overtreft zeer verre die van haar dienaren, die het zich een eere rekenen hare bevelen te mogen volbrengen.'

'En de verlichting van den stoet, hoe hebt ge u die gedacht?'

'Op den heenweg, tot in de nabijheid van Beeth-lechem omrame een vierkant van lijfwachten met brandende fakkels den geheelen stoet. Zoodra renboden ons melden, dat de tegenstoet der doorluchtige prinses nadert, ontsteken alle deelnemers aan den optocht ook hun fakkels en het levietenkoor vangt aan te spelen en te zingen. - De fakkels zijn zoo zwaar van hars en teer voorzien, dat ze zullen kunnen branden tot de Weststad weer bereikt is. - Op de heuvels rondom de stad - en ook op den Moriah en den Ofel zijn groote vrachten hout opgestapeld, die naar schatting tot zonsopgang kunnen branden en een uur na het vertrek van den stoet van hier, zullen ontstoken worden.'

'Verder zijn door de ambtlieden van des konings griffie overal in den omtrek perkamentbladen aangehecht, waarop het volk, dat achter den stoet mee optrekt, verzocht wordt, met loovertwijgen en fakkels den glans en de stemming te verhoogen.'

'Behalve, wat ik u zeide omtrent de lijfwacht, schijnt mij uw plan goed.'

Loema, in wien de slaaf onder het staatsiekleed van den hofdignitaris nog altijd half verscholen voortleefde, wierp zich met het gezicht naar den grond op zijn knieën en verwijderde zich.

Het was de elfde der zevende maand, een uur voor zonsondergang. Dat uur moest worden gebruikt, om den stoet te vormen, die prinses Nofernere halverwege Beeth-lechem en Jeroesjaleem ging ontmoeten. In hun witten byssus, hun muziekinstrumenten aan witte banden voor de borst hangend, - zoo troonden hoog op hun kameelen de levieten-zangers, gekozenen uit het koor van den eeredienst bij de ark op den Sioon. Aan den top stond de grijze Asaaf, opperzangmeester, de eerste der roemruchte ternare, die alleen den koning boven zich had, - dankbaar aan zijn God, dat hij nog kracht genoeg bezat, om handelend deel te nemen aan deze heerlijke plechtigheid. Een witte muts met zilveren band wees hem aan als opperzangmeester. In zijn linkerhand rustten de teugels van zijn rijdier, in de rechter de gouden dirigentenstaf, geschenk van zijn geliefden vorst en kunstvriend Dawied. Achter hem zijn vier zonen Zakkoer en Joseef en Netanja en Asarēla, de vier zangmeesters en daarachter in tien rijen van vier de zangers-muzikanten met den witten tulband zonder zilver, uit de zelfde stof als hun meïels.

Vooraan stonden vier lijfwachten-fakkeldragers, het ontbloote zwaard in de rechter, schuin op de linkerheup de korte houten staven, waarop boven een kleine bronzen kom was bevestigd, met harde harsachtige stof gevuld.

Achter de kameelen van de Levietengroep weer vier lijfwachten-fakkeldragers.

Op hen volgden veertig man giboriem, eveneens op kameelen, grijze helden, trotsch op iederen dienst, die nog voor hun vorst van hen werd gevraagd en diep ontroerd in hun stalen harten over het doel van dezen, misschien hun laatsten tocht. Hun borstharnas blonk zelfs in de schemering door een zorg, die het polijsten nabij kwam.

Dan weer vier lijfwachten-fakkeldragers te voet.

De koninklijke rijdieren, nu volgend, waren witgepluimde kameelen. Van hun tuigage hing witte franje af. De beide bereidsters waren de prinsessen Egla en Achinoam. Tusschen de hare stond een derde kameel met pluim en franje van koninklijk purper - nog zonder ruiter. Een slaaf hield den teugel.

Dan de grooten van het hof, Zadok en Benaja vooraan. Het hoofd des hoogepriesters dekte ditmaal niet de ‘Kroon der heiligheid’ met den gouden plaat ‘Heilig Jahwe’, omdat hij niet ambtelijk optrad, - maar een tulipane van dezelfde stof als zijn blauw purperen kleed.

Benaja's hoofd dekte de zilveren helm met de purperen struisveer,

het teeken van den bevelhebber over de gansche krijgsmacht van het koninkrijk.

Op de grootwaardigheidsbekleeders volgden de prinsen. Witte ezelinnen versierd met purperen kwasten, de koppen ongepluimd, stonden op hen te wachten.

Opnieuw vier lijfwachten-fakkeldragers.

Op hen volgden de stamvorsten, die van Jehoeda en de twee der halve stammen van Menasjè voorop.

Vier lijfwachten-fakkeldragers te voet.

En ten slotte de bevelhebbers der legerafdeelingen uit iederen stam met aan hun hoofd de twee overgeblevenen der ternare van Beethlechems bornput: Jisbaäl en Sjamma.

Het stemmengegons van al die ruiters en voetknechten verflauwde, toen uit de open deuren der verlichte troonzaal de vorst in purper en geflankeerd door de Chebroonprinsessen Egla en Achinoam en gevolgd door de twee overgebleven Chebroonprinsen en de dertien op den Sioon geborenen, want ‘vele zonen had hem, Dawied, Jahwe geschonken’.

Loema, op zijn kemel, aan het hoofd van den stoet, wachtte tot het vorstelijk gezelschap opgestegen was en de vier voorste krijgers ontstaken hun fakkels voor het wegspoor. Dan verhief hij zijn staf, de cymbels sloegen... en statig zette de stoet zich in beweging naar de Weststad. Tusschen de tenten en loofhutten wemelde het van in het duister nauwelijks te onderscheiden gestalten. Alleen waar de vier fakkels voorbijgingen, onderscheidde het oog dichte menschenhagen, meest bejaarden, vrouwen en kinderen, voor wie de nachtelijke tocht te gewaagd was. - Op den heirweg naar het zuiden wachtte Eliaab met tweehonderd man lijfwachten in volle wapenrusting den stoet op.

Even werd stil gehouden. - Snel omraamden hem man achter man twee rijen manschappen der lijfwacht, eveneens met fakkels en ontbloote zwaarden.

‘Licht!’ weerklonk een bevel. - Na enkele oogenblikken een fantastisch flambouwengeflikker.

Loema's taak was voor 't oogenblik afgeloopen. Hij schaarde zich bij de grooten en Eliaab nam de leiding van den stoet over.

Aan den avondhemel in het westen was alle zonneglans verglommen. In het oosten duidde een flauwe schemering op de rijzende maan.

De gesprekken waren niet verboden, maar bleven gedempt.

Ergens in de Refajiemvlakte scheen op een boogschot afstands van

den weg een groote groep mannen te zijn opgesteld. - Achter den stoet volgde een menschenmenigte, welker getal in het duister niet was te schatten.

Eliaab en Loema hadden Zaboed de opdracht meegegeven, de bruidstoet, indien zij het eerst aankwam op de plaats, even boven Beeth-lechem, waar een weinig meer begane weg om een heuveltop leidde en later op den hoofdweg terugkeerde, den stoet uit Sioon daar af te wachten. - Mocht de stoet uit Jeroesjaleem eerder aankomen, dan zou hij dien anderen weg nemen en op zijn beurt wachten, waar die uitkwam op den heirweg. - Na de ontmoeting van het vorstelijk bruidspaar konden de beide gevolgen zich vereenigen en de volksmassa achter den nieuwen dubbelstoet mee den terugtocht naar Jeroesjaleem volgen. Het verdiende uit den aard der zaak voorkeur, dat de stoet van den bruidegom het eerst ter plaatse zou zijn. Men zou deswege spoed betrachten.

'Wat schoon schouwspel, mijn vorstelijke broeder!' riep Egla vol verrukking uit. 'Zou uw schoone Mitzrajimietische bruid ooit iets zoo stemmingvols gezien hebben?'

'Ik heb bij mijn verblijf in Mitzrajiem geen bruiloft aanschouwd, maar de nachtelijke bruidstoet zal er toch moeilijk onbekend kunnen zijn, dunkt me, al is het afhalen van een bruid allerminst een werk der duisternis.'

'Zie, het licht der rijzende maan kan niet door de Tischri-wolken heenkomen,' sprak Achinoam, 'en sterren ziet men niet meer.'

'Des te beter zien wij het flakkerend fakkellicht, rondom den stoet en tusschen haar groepen en geledingen. Mijn broeder, wie verzon dat zoo kunstig en schoon?'

'Uw lof maakt het mij moeilijk, die vraag te beantwoorden, mijn zuster, want wee, wien zijn eigen mond prijst. Gelukkig echter komt Loema een deel van de eer toe, die gij mij biedt.'

'Hoe heerlijk zou het zijn, mijn broeder, als onze vader dit alles mee had kunnen aanschouwen. Wat een eer voor het jonge koninkrijk, dat hij grondvestte: de dochter van den pharao rijksvorstin in Jisraeel.' 'Ik heb die gedachte, door Egla uitgesproken, ook tegenover Zaboed geuit, toen we na het groote bruidsfestijn in het paleis te Zoaan, in plaats van te gaan slapen, nog lang samen spraken over de heerlijkheid en de gevaren van de snelheid, waarmee ons koninkrijk in de rij der volkeren stijgt.'

'Maar dat heeft onze vader toch geprofeteerd in uw koningspsalm mijn broeder?'

‘Ook daarover spraken wij en ik verheug mij, dat gij, mijn zusters, het ook zoo ziet.’

‘O, Sjalomo, gij verstaat toch onze brandende nieuwsgierigheid, onze Mitzrajimietische prinses en schoonzuster te zien? - Gij hebt gezegd, dat ze in schoonheid haar portretbeeld verre overtreft?’

‘Ach, een verliefde bruidegom kan zoo dwaze oordeelen vellen, dat zijn scherpzinnige zusters hem belachen om zijn waan. Wie weet of het mij niet desgelijks vergaan zal. Alleen, spaart mij de waarheid niet, mijn lieve vriendinnen in den bloede, want van zijn hovelingen hoort een vorst de waarheid nimmer.’

Lachend beloofden ze hun broeder de opgelegde vrijmoedigheid, maar vermoedden niet veel verschil in hun oordeel met het zijne en... bedenke hij, dat het daar nog boven uit kon gaan en toch... waar zijn.

Daar kwam Eliaab, wiens zilveren helm flambouwengloed weerkaatste, buigend naast de koninklijke groep gereden.

‘Kom naast mij, mijn vriend!’ riep Sjalomo.

Egla stuurde haar kemel voorzichtig achter dien haars broeders om, naast dien van Achinoam.

Eliaab mocht de vriendelijkste woorden, die zijns vorsten luim hem ingaf, in ontvangst nemen. Hij kwam zijns heeren goedkeuring vragen voor de geleiding van den stoet op den afgesneden omweg langs den heuvelvoet, waarmee Dawied den handelsweg over Chebroon naar Mitzrajiem had bekort.

‘Ja, ik weet die plek,’ sprak de koning. ‘Het is goed Eliaab, het is voorzichtig. Zoo moet het alles goed gelukken. - Zie, wat een groote menigte ons volgt!’ riep hij uit, zich wendend op zijn zadel. ‘Zie Egla, wat een eindelooze fakkelstoet!’

‘Uw bruid zal het uitleggen als de liefde van zijn volk voor zijn koning.’

‘Eliaab, ze moesten eens gezien hebben, mijn lieve zusters, hoe het volk van Zoaan voor zijn koning werd weggeslagen van den heirweg. Jahwe bemint zijn vorst èn zijn volk, Amon-Rê alleen zijn vorst,’ antwoordde de overste.

‘Handel dan zachtkens met de schapen mijner kudde.’

Glimlachend buigend reed Eliaab terug naar het hoofd van den stoet. - Men naderde nu snel het afgesproken ontmoetingspunt. Van den tegenstoet was nog wel niets te bespeuren, maar de weg was bochtig en tusschen het geboomte stonden nog reuzen met immergroen, die het uitzicht benamen, zoo er van uitzicht bij den flauwen

weerschijn der maanlichtdoorzeefde, zware wolken te spreken viel. Eliaab draafde thans vooruit met zijn kemel, tot hij het punt der splitsing van den ouden omweg had bereikt. Toen de voorste fakkeldragers naderden, wees hij hen zwijgend met zijn veldheersstaf naar het oosten en allen volgden die vier. - Dan snelde hij opnieuw voort langs den recht doorgetrokken heirweg, tot hij het punt bereikte, waar de oude weg weer op den nieuwen uitkwam. De lijfwachten moesten het bevel tot stilstaan doorgeven bij het weerklinken van den eersten cymbelslag.

Toen hij weerklonk, echode hij lang en ver langs de heuvelflanken voort door de stilte der eerste nachtwake...

'Hoor Zaboed, ze zijn zeer nabij,' sprak Elichoref. Samen reden ze aan het hoofd der bruidstoet. Ze zwenkten hun rijdieren om, wachtend op een teeken van prinses Nofernere, haar op zijde te komen.

'Ving, vorstelijke bruid, uw oor dien cymbelslag op?'

'Zeker, mijn vriend. Wat meldt ons dat?'

'Dat de stoet van uw koninklijken bruidegom op geringen afstand de uwe opwacht.'

Nog enkele oogenblikken en men kreeg wederzijdsch het fakkellicht in het oog. - Sjalomo stond thans met zijn kemel aan het hoofd van den stoet, - alleen. Met diepe ontroering zag hij tusschen twee ruiters zijn bruid naderen. Ze hielden stil...

En zie, snel drongen zich tusschen hem en zijn bruid een schare in het wit gekleede gezellinnen der bruid met rozekransen om de donkere lokken en smeltend klonk op haar lieflijk gezang in het akkadisch, onder het flauwverlichte wolkendak en met flikkerglans van flambouwen op gelaat en gewaden:

Hier is de vreemde, bereidt haar peluw...
Hier is de vreemde, die geen afscheid nam...
Ze nam afscheid van vader noch moeder!
Plant achter haar myrthen en rozen...

Wij brengen de bruid met weenen en klagen
en togen met haar naar het vreemde land.
Den bruidegom hebben we haar gegeven.
Wat verwijt van hem kan ons treffen?

Op haar voorhoofd staat geschreven:
De schoonste schepping der goden van Cheem.
Haar aanblik geeft den ellendige heil.
O ster, onzen hemel ontvallen...

Wij zingen een nieuw en klagend lied!
Zij is lieflijk, een koningsdochter.
O bruidegom, vul ons een beker met wijn.
Onze smarten zijn zwaar om te dragen.

Wij brachten u, liev'ling, hier en kwamen
op lange wegen in 't vreemde land.
Geeft ragfijne sluiers - een wolk om de zonne!
Zij ging als de schoonste uit het Horuspaleis
naar de dubbele burcht van den Sioon.

O vorstelijke bruigom, neem haar aan
en houd haar liefde en trouwe!

Nofernere en Sjalomo brachten hun kemels tot knielen, stegen af en vielen elkaar aan den hals.

‘Nofernere, mijn schat, mijn eere!’

‘Mijn heerlijke bruidegom...’

Toen schetterde het Levietenkoor met zijn machtigste instrumenten de vreugde aller harten uit en de scharen barstten los in onstuimige juichkreten. De Egyptische meisjes hechtten Nofernere den luchtigen sluier aan de gouden diadeem, het vorstelijk bruidspaar besteeg opnieuw de rijdieren en omstuwd van de maagdenstoet der bruid reden zij thans aan het hoofd van allen. Langzaam zette de stoet zich achter hen in beweging, terwijl de stap der rijdieren zich voegde naar de schallende muziek.

Naar Jeroesjaleem!

‘Nofe,’ sprak de zalige bruidegom en zijn uitgestoken hand vroeg om de hare, ‘hoe heerlijk, dat je er bent! O, zeg mij, dat je gelukkig bent! Was de reis voorspoedig?’

‘O, mijn lieveling, ik droom. Je hand alleen zegt me, dat ik waak. Ja, de reis heeft je bruid gediend, ze vaart wel en is gelukkiger dan de goden in Tanis. - Wat een schoon land, daar mijn bruidegom den scepter over zwaait. We reden langs bergen, door wouden, langs bronnen! - O zie, wat lichten zijn dat op die heuveltoppen?’

‘Liefste, dat zijn de bergen om mijn stad, die ook ieder hun vreugdefakkel hebben ontstoken, om de prinses uit Mitzrajiem te groeten als hun meesteres. - Hij boog zich naar haar toe en drukte brandende kussen op haar hand.’

Terwijl zij zoo naast elkander voortreden, werd de Rephajiemvlakte bereikt.

‘O, zie, daar rechts worden fakkels ontstoken!’

- Bij hun licht wemelden witte gestalten dooreen tot op eens rust ontstond, toen het bruidspaar nevens hen was.

Daar traden ze vooruit, een groote groep priesters en in een ontroerend unisono werden de zilveren bazuinen geblazen, die den stoet als vanzelf deed stilstaan. Toen de prachtige echo's der bergen zwegen, hief een Levietenkoor den hoogepriesterlijken zegen aan, door Jedoethoen onder melodie gebracht. - Plechtig klonk het door den nacht, door diffuus maanlicht uit de verzwarende wolken, voorboden van den regentijd, zilverig verlicht, langzaam en melodieus:

Jahwè zegene en Hij behoede u.

En zwellend door den drang der liefde en vereering voor hun jong, heerlijk bruidspaar:

Jahwe doe zijn aanschijn over u lichten en zij u genadig.

Toen, in zwelling en verheffing beide, die langzaam weer slonken en daalden:

Jahwe verheffe zijn aangezicht over u en geve u vrede.

Dan, zacht gesteund door de bazuinen en lang gerekt, suizend als Jahwe's zweven eenmaal over de toppen der moerbezieboomen:

A... meen...

dat vallend met een quint, zich nog langzamer herhaalde en immer zachter als een zucht verklonk:

A... meen...

De koning wenkte den zangmeester tot zich. - Het was Jedoethoen. ‘Innig dank, mijn lieve vriend, sprak hij tot den beminlijken grijsaard.

Ook van mij,’ fluisterde zij, - Hebreeuwsch met Egyptisch accent - en reikte hem de rechter ter handkus.

Zoodra hij den stoet weer in beweging had gebracht, was Eliaab naar Jeroesjaleem vooruit gedraafd, om te zien, of de hopman der achtergebleven lijfwachten den weg van de Weststad naar de poort van Sioon had vrij gehouden.

Spoedig werd de muziek van den naderenden stoet er hoorbaar, dan de fakkelvlammen zichtbaar en hoog laaide de geestdrift

op en luid barstte de jubel los, toen de koning met zijn gesluierde Egyptische bruid hoog van hun kameelen de scharen groette, die met loovertakken zwaaide en loovers strooide op den weg, door fakkeldragende lijfwachten verlicht.

Toen het koninklijk paar door de Noorderpoort binnenreed, stonden de donkere burchtgevaarten hun licht uit te stroomen uit vensters en poorten en de wijdgeopende deuren der troonzaal, op de met tapijt belegde trappen, tot op den grauwen wand van den vestingmuur. De kameelen stonden stil, knielden en slavinnen snelden toe, om haar, slaven, om hem te dienen en de dieren weg te leiden, opdat heel de stoet snel zou kunnen worden opgelost onder het licht der troonzaal en de deelnemers zich naar de zaal begeven, waar alles ter ontvangst gereed was.

Daar wachtte in purper en met een diadeem van goud en paarlen Bathsjeba haar nieuwe schoondochter op en voor de tot vorstin verheven echtgenoote van den lijfwachtofficier boog zich de pharaonendochter en viel haar om den hals en kuste haar, - de meestbeminde vrouw van den grooten Dawied, de gebiedster van het vrouwenhuis, de moeder van haar beminden schoonen jongen koning.

Drie troonzetels aan het dwarse einde der zaal tegenover den ingang trokken aller blikken tot zich.

De zaal liep langzaam vol. Met achterovergeworpen sluier pralend en stralend, was de Egyptische allen daar voor geweest, om aller hulde te ontvangen. Een gefluister van diepe vereering en bewondering steeg op tot drukker en luider gesprekken van hen, die het voorrecht hadden gesmaakt, enkele vriendelijke woorden tot zich te hooren richten en elkander hun aandoeningen en bevindingen vertolkten.

Men zag voor het eerst een telg van het menschelijk geslacht, aan wier vorming eeuwen van de gunstigste en weelderigste omstandigheden, die het leven nog biedt, hadden samengewerkt. Men voelde, dat de glorie van het geslacht van Dawied, ook zulke ontwikkelingsmogelijkheden had geschapen en hoe de verbintenis met de dochter van pharao Psoejennes met groote kracht dat proces zou voortstuwen.

Men voelde, dat in Sioon een nieuwe periode was aangebroken van deelneming aan het groote leven der volkeren: legermachten, inwendige heerschappijen, handel op alle zeeën met alle volkeren, weelde, macht! En 's konings rede in den Mitzrajiemkroonraad werd allen weer bewust met het verzet van den ouden Nataan.

Nofernere's slanke hooge gestalte met den smeltend zachten glimlach boeide onweerstaanbaar ieders oog.

Wat een majesteit in vrouwenschoon, wat een teederheid in majesteit! Haar blonde haren, waarop de diadeem, omwoeld door den achter haar neerhangenden sluier, haar langwerpige reebruine amandeloogen, haar schoon gelijnde lippen, haar wit zijden kleed, met goud doorweven en opgelegd aan hals en schouders met in dunne gouden platen gekaste, kleurige edelsteenen, haar halsketen, een kleuren- en lijnenspel van vierkant geslepen pronkgesteenten, gehecht in een op het fijnst dooreenspelend goudsmeewerk, bloemen, bladeren, stengels, - haar bruin gelaat en hals en forsche armen met de prachtige breede banden uit de koninklijke werkplaatsen van Tanis om pols en bovenarm... er was vrees ontsproten in het gezelschap uit het gevoel van te staan op lager cultuurpeil, - toch, getemperd door de lieftalligheid der draagster van het hoogere, - dat zich stil groepeerde en zich tegenover Mitzrajiems beelschoone vorstendochter toch moest voelen als... ‘ellendige Aziaten’.

Daar bestegen, hun voetstap geruischloos door de tapijten op de trappen, hun gestalte onopgemerkt door aller geketende, anderwaartsche blikken, - de drie meesterzangers Chemaan, Asaaph, Jedoethoen, dirigenten van het groote cultuskoor van Jahwe en zijn tempel.

In witte siemlah's met witte, in zilveren ring geklemde tulipanes, elk gevolgd door een Leviet, die hun groote, gouden harpen droegen, traden ze nader, gevolgd door een groote groep van honderdveertig zangers met hun trommels en cymbalen.

't Was Nofernere, die ze het eerst zag binnentreden. ‘Zie, mijn vriend, wie komen daar?’

Stil, rechtop, starend naar hun vorstenpaar, wachtten ze, tot ze werden opgemerkt. Sjalomo nam Nofernere bij de hand en trad op hen toe. - Ze wierpen zich neer op het tapijt, de hoofden diep gebogen.

Sjalomo noodigde hen, op te staan en noemde hun namen en roemde hun kunst voor de nieuwe koningin uit Mitzrajiem, die vriendelijk glimlachend en met open oor naar hem luisterde: het koor door den dichterkoning Dawied gevormd en gewijd aan Jahwe's dienst, eerst tot zijn recht komend, als hij voor Jahwe zijn tempel zou hebben gebouwd en zij drieën de dichters van psalmen en psalmmelodie, mannen van gouden ervaringen in de hoogten en diepten Jahwe's, mannen van naam en van roem!

Met diepe devotie bood Chemaan het vorstenpaar een tusschen met

goudbeslag gesierde rollen gespannen papyrus aan. Vriendelijk dankend aanvaardde hem de koning.

Toen voerde Sjalomo zijn bruid terug tot voor haar zetel.

Alles stond ademloos in de zaal.

Asaaph blikte even naar rechts en links.

Daar begon een tinkelend zilveren voorspel van de drie Jahwegewijde harpenaren, dat Nofernere even haars bruidegoms hand deed pressen. - Toen het was verklonken, wendden alle drie zich om naar het koor, en Asaaph, de toonzetter van het lied, dat ze zingen zouden, hief zijn gouden staf, het geschenk van zijn koning en kunstbroeder, den onvergelijkelijken Dawied.

> Mijn hart vloeit over van heerlijke woorden!
> Ik weet, mijn gezangen gelden een koning!
> Mijn tong wordt tot veder eens vaardigen schrijvers.

Eenigszins mystiek, maar toch met een zich opdringende werkelijkheid, klonken die woorden uit honderdveertig monden, rustig, krachtig, door tamboerijnslag vernadrukkelijkt en in beloftevollen eenvoud:

> Bij uw schoonheid verdwijnt die der menschenkinderen!
> Met gena zijn uw lippen als overgoten;
> Des zegene U Jahwe in eeuwigheid!...

‘Daar is Hij weer, die koningsgestalte, die boven het menschelijke uitgaat.’ - Zoo dachten de geesten, door Jahwe verlicht, toen ze die strophe hoorden...

Met zwelling van stem en klimmende bewogenheid van toon waren deze drie verzen op de eerste gevolgd.

Na enkele seconden zwijgen en een scherpen cymbelslag hief plots het koor met een veel sterker accent aan:

> Gord uw zwaard aan de heupen, o Held;
> uw heerlijkheid schittert, uw majesteit glanst.

Opnieuw enkele seconden, een nieuwe slag der cymbalen en een zwellend forto:

> Geluk op uw onwederstaanbare vaart
> voor waarheid, zachtmoedigheid, recht;
> en uw rechterhand leere u vreeslijke daden!

Nog eens een korte ademlooze stilte, een cymbelslag, dan een trillend tamboerijngezoem en fortissimo:

Scherp zijn uw pijlen, uw woedende zwaard
Velt voor uw voeten de volkren.

Eenige oogenblikken rust. - Dan breed en gedragen:

Uw troon o God staat immer en eeuwig,
de scepter uws rijks is een scepter des rechts!
Gerechtigheid mint Gij, verkeerdheden haat Gij.
Des heeft U, o God, uw God gezalfd,
met vreugdolie boven uw broed'ren.

Opnieuw een korte pauze. Met fijne hooge melodie en doorklinkend getamboerijn:

Bekleed met de geur van wierook en myrrhe,
bij ivoren harpen zingt men uw lof.
Koningstelgen uw vrouwen, o Koning,

Glimlachend blikte Nofernere hem aan.

maar aan uw rechter de koninginne
in blinkend brokaat van Ofirgoud.

Een iets langere rust.

Sjalomo wees met zijn vinger op de prachtig geschreven rol haar de volgende regels.

Zacht en fleemend zang en begeleiding:

Hoor, o Dochter, en neig uw oor!
Vergeet uw volk en uws vaders huis; -
dan wordt de bewondrende liefde des konings
met uw schoonheid vervuld en verzadigd.

Haar hand zocht de zijne.

Zacht en vleiend zang en begeleiding:

o Buig u voor hem als uw heer en vriend,
dan buigen zich smeekend voor u, voor u
de dochter uit Tyrus en met haar de rijksten
der volkren, met gaven u eerend.

Dan, in gouden welluidendheid van hooge tonen:

Koningskind in uw lieflijke schoonheid,
in uw gouddoorweven gewaden,
bont en van edelsteenen zwaar,

wordt gij geleid tot uw heer, onzen koning,
over tapijten met uw gezellinnen;
jub'lend omringd door van vreugde verrukten,
treedt g' in zijn troonzaal hem tegen.

Nog eenmaal een korte pauze.

Dan in zachte, lage, lang aangehouden tonen en gedragen, steeds klimmend in hoogte en in versnellend tempo tot een instrumentaal en vocaal daverend fortissimo:

Uw vaders gingen, uw zonen komen!
Stel ze tot vorsten in heel het land!
Geeft zijn naam in het hart der geslachten!
Draagt dien voort naar een eind'looze toekomst,
voort met nooit rustende, lovende stemmen,
eeuwig en immer!

Een jubel barstte los. - Sjalomo's oogen werden vochtig van tranen. - Zijn bruid glimlachend, in verrukking.

Hij trad naar Chemaan en omhelsde den dichter van den psalm van zijn Mitzrajiemhuwelijk, den edelen vriend zijns vaders, - en Asaaph den dichter der melodie van dien psalm en Jedoethoen, den schepper der ontroerend schoone zangwijze van den hoogepriesterzegen, die enkele uren van te voren in de nachtelijke Rephajiemvlakte het bruidspaar had verrukt.

Dat deed een nieuwen jubel losbarsten:

‘Leve Sjalomo, leve zijn koningsbruid, leven onze zangers-profeten en hun koor!’

Slaven en slavinnen drongen met dranken en gebak zich tusschen de rijen der zangers, terwijl de koning en zijn bruid met de drie opperzangmeesters zich onderhielden, de drie broederlijke grijsaards, kenners van de diepten en hoogten van den dienst Jahwes als hun overleden kunstbroeder Dawied, dichters en zangers en profeten der kunst bij Jahwe's genade, - onmisbaren voor het wordend Jeroesjaleem, omdat in het eeuwige daarboven lof en prijs van engelen en menschenkoren onmisbaar zijn voor de glorie van Hem, die op den troon zit en van het Lam.’

‘Mijn zangers en grooten, mijn bruid en ik danken u voor uw onmisbare tegenwoordigheid hier, mijn Chemaan, nog eens voor uw psalm, mijn Asaaph voor uw melodie en mijn Ethaan voor den zegen. Jahwe beware uw grijsheid, Jahwe beware u allen!’

‘En wie wil het een naar de eenzaamheid hunkerenden bruidegom en bruid euvel duiden, dat ze verlangen, u allen te verlaten?’

Hij nam de hand zijner bruid en hij, vriendelijk groetend met de rechter, verliet het heerlijk paar onder daverend gejuich de troonzaal.

Naar vertrekken met verregelde deuren en gesloten vensters...

Nofe, Nofe, mijn zuster, mijn bruid!

Den volgenden morgen was Sjalomo's werkvertrek beider woonvertrek. Nofernere's gezellinnen, geholpen door slaven, alles onder Loema's oppertoezicht - ontkistten en ontkratten de prachtige meubelen, die gisteren de tros van Nofernere's stoet op enkele uren afstands volgend - had aangebracht.

Ook voor het koninklijk arbeidsvertrek - ook voor hem - waren er meegekomen, dus ook dat was tijdelijk onbewoonbaar. Gisterennacht, op den gang naar het bruidsbed, waren ze even de ledige vertrekken doorgeloopen, waar eens...

‘Nofe,’ sprak hij, ‘ik weet, ik heb 't je reeds toegefluisterd in het “Paleis der Overwinning”, - ik heb voor mijn pharaonendochter geen verblijf, haar waardig. Zeg mij, dat je je niet al te ongelukkig zult gevoelen met wat ik wèl voor je heb.’

‘Sjalomo, mijn vriend, waar is het ongeluk in jouw tegenwoordig heid!...’

‘Als mijn Jahwetempel is voltooid...’

Ze sloot hem de lippen met de handen: ‘Zwijg toch, als deze vertrekken voor de grooten Dawied en Sjalomo voldoende zijn, zijn ze het dan niet voor hun dochter en slavin?’

‘Nofe!’

Verrukt staarde hij haar aan.

‘Wat een ootmoed bij zooveel majesteit en schoonheid!’

‘Dat is misschien ook wel een weinig ootmoed, maar zeker is het veel meer liefde.’

Wat anders dan een lange, innige omhelzing kon zijn antwoord zijn op zulke taal!

‘Sjalomo,’ zei ze den volgenden morgen, ‘ik heb geglimlacht om dat “Hoor, o dochter” uit Chemaans welkomspsalm... Hoe schoon anders een dichtstuk, hoe kunstrijk de wijs, de zang, - wat vind ik dat alles heerlijk.’

‘Ik stem met je in, Nofe, het was schoon, maar niet het schoonste, wat dicht- en zangkunst bij ons schiepen.’

‘Ja, ook mij trof dat ‘“dochter”’. - Ik zal den dichter eens vragen later, als de feesten voorbij zijn, wat hij daarbij dacht en weet ge, waaraan ik dan haast niet twijfel?’

‘Zeg het mij.’

‘Dat hij zal antwoorden: Mij - en ook u, mijn vorst, - smartte zoo zeer, dat uw vader niet meer beleefde, wat ik mocht bezingen. Ik heb daarom trachten te zeggen, wat ik gevoelde, dat uw vader zelf zou gezegd hebben en al schrijvend en dichtend, geloof ik, dat Jahwe's Geest voor mij geschreven en gezongen heeft... zoo lief had hij mijn vader.’

‘Wat zijt gij allen wonderlijke zielen,’ glimlachte ze. ‘Wat hebt gij uw God en elkander lief. En allen draagt gij een baard. Houdt dat verband met elkaar?’

Sjalomo lachte. ‘Bedoelt die vraag waardeering of spot?’

‘Spot?’ - ‘Ik wil worden als gij!’

‘Tusschen die wensch en onze baarden bestaat toch zeker geen verband!’

Lachend schudde ze het hoofd.

‘En wat zullen de goden van Cheem zeggen van dien wensch? Welke kwamen mee om mijn schoone prinses te beschermen in het vreemde land?’

‘Geene! Ik wil worden als gij, ik wil Jahwe dienen.’

Toen ze zich in zulken zin begon te uiten, had hij, vreezend, voor de ijdelheid zijner hoop, getracht, dat met scherts te breken, eer zij het zelve zou doen.

Thans stond hij een oogenblik roerloos. - Dan wierp hij zich op de knieën, met het gezicht op het tapijt - nu zelf slaaf, slaaf Jahwe's... ‘Mijn God, dat is van U, - God van mijn vaderen, heb dank!... Tranen stroomden over zijn wangen, toen hij zich oprichtte.

Wat anders dan een lange omhelzing, kon thans haar gevoel eischen...?

Gelukkig zijn met dien heerlijken Dawiedszoon, dichter, harpenaar, wijze... Gelukkig zijn in een vreemd land. Het verleden vergeten, behalve waar zijn belangstelling er naar greep! Voor ontelbare goden één nieuwen God! - Een wondere bekoring van het geheel vreemde en nieuwe met als vergoeding, die al het verlorene ver overtrof: zijn bewonderende liefde! - Hoe vreemd, dat die psalm haar toegezongen, vroeg, wat ze reeds besloten had te geven, te doen, als een heerlijk avontuur...

Op de estradekussens, waar eens de rol van haar, wier liefdesidealen zoo op de hare geleken, - de rol van het Sjir lag, lag nu haar, Nofernere's rol...

Wat op die eerste stond, wist ze nog niet. - Geluk, onmetelijk, eeuwig geluk!

Wat stond op de hare? Ook geluk!

> Hoor, o Dochter en neig uw oor
> Vergeet uw volk en uws vaders huis;
> dan wordt de bewond'rende liefde des konings
> met uw schoonheid vervuld en verzadigd.

Bij al hun eenvoud, wat een kunstenaars hier met harp en taal!

In Cheem? - Ja, 't was gemakkelijk gevraagd: vergeet uw volk en uws vaders huis... Hoe waren de reusachtige muren en tempelzuilen en reuzenbeelden van Ramses en Amon en haar tropische, rijkdoorwaterde woud en de vogelzwermen en papyrusgroepen van het Menzalehmeer - en haar zalen in het ‘Huis van Overwinning!’

Even gingen haar oogen langs de wanden van haar sobere vertrekken... Waar waren haar prachtige muurschilderingen in de teerste kleuren, haar verrukkelijk gestyleerde Nechbeethgieren en Horusvalken met de lange, rechte vleugels en daaronder de waaiers, in hun klauwen geklemd, boven elke deur en poort?

Waar waren...

Grafbergen van den woestijnrand, waterwerken van den Fayoem Ibdou, Isis, Osiris! - Noet-Amon met uw honderd tempelpoorten, goud en brons! - Onvergankelijke dooden in uw drievoudige gouden omhulsels, grafwoningen schooner dan der levenden!

> o Buig u voor hem als uw heer en vriend,
> dan buigen zich smeekend voor u, voor u
> de dochter uit Tyrus en met haar de rijksten
> der volkren, met gaven u eerend...

De vrouw, zich buigend voor haar heer... ja, zoo wilden het ook de goden en wijzen en grooten van Cheem, maar... deze oude profeet smeekt, vreest!

Zal een pharaonendochter dat willen voor een herder-aziaat...? Zelfs al is hij de goddelijk schoone Dawiedstelg, wiens roem door de wereld gaat, ook door gangen en zalen van het ‘Huis der Overwinningen’, omdat hij ook een overwinnaar was...?

> Koningskind in uw lieflijke schoonheid...

Hoe schoon en fijn hadden muziek en woord, die weelde, haar weelde, vertolkt!

> Jub'lend omringd door van vreugde verrukten,
> treedt g' in zijn troonzaal hem tegen.

En was hij niet de op 't hoogst verrukte?

En jubelde het in zijn ziel niet, allen overstemmend?...

Sjalomo, mijn schat, mijn eere!

Ja, dat had ze hem kunnen antwoorden op zijn: ‘mijn eere, mijn schat’.

Haar ruil was gesloten, haar winst was geboekt: zijn volk wordt mijn volk, zijn God, mijn God!

Haar vertrekken waren nu gereed. Straks zou hij komen en...?

Daar hoorde ze zijn voetstap in zijn werkvertrek. Ze trad in de geopende tusschendeur; onweerstaanbaar was haar glimlach:

‘Gelieft mijn heer en vriend te komen zien, wat zijn slavin meebracht uit haar vergeten land en vaderhuis?’

‘Nofe, ook in scherts niet dat s l a v i n ! - Mijn prinses, mijn godin, mijn eere.’

‘Hebt ge onze omhelzingen geteld van af dien bij fakkellicht op den weg van Beeth-lechem?’

‘Wat zou het geven?’

‘Matiging.’

‘Mateloosheid.’

Ze nam lachend zijn hand en bracht hem eerst naar haar eigen vertrek.

Daar hechtte ze op zijn witten meïel een gouden vlieg.

‘Wat zegt dat?’

‘Dat mijn vorstelijke vriend een dapper held is.’

‘Die nooit gestreden heeft en wiens rijk een vrederijk is...? Nofe, Nofe, ik zal leermeesters voor je zoeken, die je lieve besluit, geheel onzer eene te worden, je zullen helpen uitvoeren.’

‘O doe dat, mijn vriend! Ze zullen over hun leerlinge niet hebben te klagen!’

‘En zie, dit ook bracht ik voor u mee.’

Ze gaf hem... een prachtigen staatsiedolk. - Het handvat van massief goud. De bovenknop omringd met vier Hathorkoppen, de benedenverdikking de kop van een rund, van tusschen welks hoornen het lemmer uitging, het midden versierd met een smalle reep

met gouden rand, alles inlegwerk - en in dien rand een stier, achtervolgd door een leeuw en Sjalomo's naam in hiëroglyphen... alles in goud.

‘Nofe, hoe prachtig,’ riep hij uit, de greep in zijn linker, de punt van het lemmer tusschen duim en wijsvinger der rechter, ‘...hoe prachtig... Maar wat moet Masjiaachs vredekoning met een dolk!’ ‘Mijn lieveling, dat wist ik niet,’ fluisterde ze, met opgetrokken wenkbrauwen wat verlegen lachend.

Hij kuste haar op den mond: ‘Je bent een schat.’

Toen, hem bij de hand nemend: ‘En dit dan?’

Ze wees hem een kist van albast met gewelfd deksel, waarop zijn naam: Koning van Palestina - met goud was uitgegoten in diepe groeve...

Twee paar zwarte, gepolijste obsidiaanknoppen aan de einden, - een aan het deksel, een aan de kist, vormden de afsluitingsmogelijkheden: koorden met het koninklijk zegel in was.

‘Dat kan een vredekoning zonder geschokt gemoed aanvaarden,’ sprak hij, haar in een dankomhelzing aan zijn borst drukkend.

Weer leidde ze hem bij de hand naar een zestal albasten lampen en reukwerkvaten.

‘Zes bracht ik er mee, twee voor des konings werkkamer, twee voor voor ons woonvertrek en twee voor mijn kamer. Kies, mijn vriend!’ Sjalomo's blikken gleden bewonderend over het prachtig vaatwerk, gehouwen uit de levende steen en gedragen door standaarden, eveneens gehouwen uit de grondstof, maar nabootsend bankjes met door verbindingslatwerk gesteunde pooten. - En op die bankjes een reusachtige vaas, als een omvattingsraam aan beide zijden de godin Heech, zittend met opgetrokken knie op een bodem, die links op papyrus en rechts op lotosstempels rust. Zij zelve, de eeuwigheid symboliseerend en twee gekartelde staven, vormend het buitenste staafwerk van het raam, symboliseerend ‘duizenden van jaren’. Op haar hoofd dragend een met de omhooggeheven handen vastgehouden naamcartouche, rechts met ‘Sjalomo’, links met ‘Nofernere’.

En dan de vaas zelve met haar groote verrassing: Sjalomo gezeten op een stoel in den stijl van het meubilair uit het paleis van Amenhotep den derde - en tegenover hem zijn gemalin Nofernere.

‘Nofe, hoe hebt ge de kunstenaars van Tanis aan het tooveren gekregen van zooveel schoons? Mijn spiegels zeggen mij, dat zelfs mijn beeltenis gelijkt.

‘O, ze hebben je bespied op mijn bevel overal, om hoeken van deuren en één was er onder de badmeesters en één op de bark “De sterke Stier” als kok verkleed.’

‘O, gadelooze listen der vrouwen uit het Nijlland!’

‘En denk je die groote vaas nu voor de grootste helft met olijfolie gevuld en een gevlochten lemmet van papyrusvezels, gestoken door een plankje hout, brandend op die olie drijvend, - dan toovert de schijn bij avond onze beelden in donkere reliefs op den wand der vaas. Zullen we hem vanavond eens aansteken in je kamer? - We willen er nog niemand bij noodigen, nietwaar? Wij beiden alleen!’

En dan opnieuw hem leidend:

‘Zie, deze moet ge ook kiezen.’

Ze wees op een prachtige, drievoudige bloemvormige tafellamp, gebeeldhouwd uit een enkel stuk doorzichtig albast. Ze bestond uit drie lotosbloemvormige oliereservoirs, één groot, geflankeerd door twee kleinere, gedragen door lotosstengels, ontspringend uit een cirkelvormigen bodem.

‘Zie, die is voor uw tafel. De drie lemmetvlammen maken het licht genoeg, om uw gezelschap te onderscheiden. Gij zult het schoon vinden, mijn vriend!’

‘En zie, negen zetels bracht ik mee, naar het voorbeeld van die uit het zomerpaleis van den grooten Amenhotep den vierde, zoon van den derde, ge weet wel, die Amon-Re de aanbidding weigerde en Aton vereerde en...’

‘Ja, Beken-Chons vertelde van hem, toen we langs de ruïne van zijn residientie voeren, den dweper, den dichter, den kunstenaar, den dwaas...’

‘Ach, ook dat laatste is waar, maar hoe onvergelijkelijk schoone dingen hebben hij en zijn kunstenaars ons nagelaten; - die lampen zijn ook naar hun voorbeelden gehouwen en zie, die zetels van ebbenhout met hun ruggen van gouden drijfwerk, hun leuningen van gouden dieren, hun... kies maar uit, mijn vriend, - voor elk onzer vertrekken bracht ik er één mee.’

En na die keuze...

‘Nofe, hoe prachtig zijn die kistjes op hun ranke pooten met hun prachtig tegelwerk van het diepste blauw van Cheem's hemel - en goud en wit en rood ivoor!’

‘Ja m'n lieveling, maar die bewonderen we later met al mijn gouden en edelsteenen versiersels: ik bracht nog schoone vingerringen en armbanden ook mee voor mijn koning en heer; het wemelt in onze

schatkamers van al dat schoon en ik heb er met volle handen uit meegebracht, ook gouden schalen waarin visschen gegraveerd - vier en twintig - en als ge meer van dat alles wilt, ik weet zeker, dat mijn vader het mij sturen zal, als ik er om vraag, - maar kom nu even mee naar het burchtplein, bij de tent, daar is nog een verrassing, maar niet de grootste...'

Een kreet van verbazing ontsnapte Sjalomo, toen hij naast elkaar tusschen tent en altaar, drie prachtige wagens zag staan, staatsiewagens, blinkend van goud en edelsteenen. Hij trad toe en betastte ze.

'Nofe, hoe veerkrachtig dat hout, opgelegd met gepolijst bladgoud op gips' - en zijn grage handen liet hij gaan over de sierlijk gebogen omlijstingen van het schot, bezet met kleurige halfedelsteenen en polychroomglas.

Het schot of paneel was geheel van gedreven goud, gevlochten matten nabootsend en in het vak van het versmalde bovenstuk... weer de namen in hiëroglyphen: Sjalomo, Nofernere, aan binnenen buitenzijde gelijk. Met gouden leeuwenkoppen daalden de omlijstingen der paneelen links en rechts op den wagenbodem af. - De as der wielen draagt dien bodem op twee zware bronsknoopen en is van afstand tot afstand omwonden met ornament: goud op gips. De wielen zelve, licht en van een taaie en buigzame houtsoort, waren met leeren banden omringd, de velgen en spaken met goud overtrokken.

De wagens helden voorover, de gebogen disselboom rustte op den grond en er aan verbonden was een aan beide einden fraai gebogen juk.

Met brandende bewondering liep Sjalomo er omheen en vol verrukking sloeg Nofernere de zijne gade.

Op rekken hing het bijbehoorend tuig.

Prachtig-roode dekken, met goud gebroqueerd en hoofdstellen met struisveeren en leeren oogkleppen, waarop aan den buitenkant een paardeoog in polychroomglas was aangebracht in het melkglazen veld, dat ze bedekte, omrand met goud. - En waar het juk aan den dissel was verbonden, stond een gouden Horusvalk met de zonneschijf op den kop.

'Nofe, nu gaan rijden!'

Hij sloeg de schalmei aan, die aan den paleismuur in haar smeewerk hing.

Lijfwachten verschenen uit de kazernevertrekken van den nieuwen

burcht, slaven uit de stallen van den ouden en Loema in zijn poort. Diep buigend trad hij nader, toen hij het koningspaar zag.

‘Loema, de koningin en ik gaan rijden! Mijn hengsten!’

Spoedig kwamen ze aangedraafd, door slaven gehalsterd.

's Konings aanwijzingen lichtten hen voor bij het aanspannen, waarvan menige onbekende moeilijkheid moest worden opgelost, - zoo de buikriem die door den geopenden mond van een gouden kop van den karikatuurgod Bes, als diens uitgestoken tong moest worden getrokken.

De zich al meer vermommende herfstzon had nog een bundel stralen over voor dit schouwspel!

De poorten werden geopend, Sjalomo steeg op en Nofernere naast hem... en de dartele dieren met niets achter zich renden uit de schaduw der burchten en muren en de zon fonkelde op goud en edelsteen en schabrak, die de verraste menigte buiten de muren deed jubelen of verstommen van zulk een nooit aanschouwde koningsheerlijkheid.

Naar Beeth-lechem! Nog eens de bruidsweg! ‘De weg van de wieg der Dawiediden naar den troon, gedoemd om klein te blijven, wijl mijn Jeroesjaleem groot moest worden,’ had hij gezegd op dien morgen van zijn reis naar Mitzrajiem.

Nu was zijn schat en eere er, - en de heerlijkheid der Horuszon begon over Sioon te stralen in de schoone dochter van het Horushuis!

Nog even was hij het schilderachtig geboortestedeke zijns vaders voorbijgereden naar de heuvels met de bronnen.

Toen ze terugkwamen, stonden op het terras van den Joaabsburcht der Weststad alle stam- en legerhoofden en juichten het schitterend echtpaar toe.

Hoe fier mende hij de hengsten door de nauwe Noorderpoort.

Nog even toezien bij het uitspannen en behandelen van het tuig.

Dan met haar naar zijn binnenkamer. Een beker wijn van Esjkooldruiven, de weelde der kussenrijke estrade... Nofe, mijn eere, mijn schat!

‘Van dat plekje met de bronnen was het dat ik sprak, Nofe, daar in jullie verrukkelijke tuinen, herinner je je nog? - Daar een zomerpaleis voor de Pharaonendochter, als eens koningin Teje bij den Glorierijke der Weststad van Noet-Amon... als Jahwe mij zegent naar de belofte in mijn psalm mij gegeven...’

‘Wat voor psalm? Een andere dan die voor ons beide?’

‘Mijn kroningspsalm, Nofe! Straks lees ik hem je voor.’

‘“Mij gegeven,”’ Sjal? - Wie heeft hem gegeven?’

‘Jahwes Geest, sprekend door den geest mijns vaders. Maar dat zal ik je uitleggen, als ik hem je voorlees. - Niet straks, maar als je leermeesters je verteld hebben van onzen God, zijn dienst en zijn priesters en profeten en zijn volk en onze geschiedenis.’

‘Is dat moeilijk te begrijpen?’

‘Veel gemakkelijker dan deze dingen in je eigen land.’

‘Jouw land is nu mijn eigen land.’

Hij kuste haar passievol.

Chag ha-sukkooth, chag ha-asief, het feest der hutten, het feest der inzameling!

Vier jaren rustte de scepter in Sjalomo's hand, de hand van den beminde Jahwes, den vredekoning voor Masjiaach!

En de zegen van stal en akker, van olijf en wingerd, van het huwelijksbed klom!

De zegeningen van Jehoeda en Joseef vlochten zich dooreen: roodachtige oogen door den wijn, witte tanden door de melk, zegen uit de hemelhoogten, zegen uit de waterdiepten, zegeningen van borst en baarmoeder voor gansch Jisraeel.

Sjema Jisraël, Jahwe is onze Elohiem, Jahwe alleen is Elohiem!

Het land drinkt water, als de hemel regen geeft. De oogen van Jahwe uw Elohiem waren er gedurig op gevestigd van het begin des jaars tot het einde.

En het boek Debarim[64] van Mosjè zegt, dat gij zeven dagen het feest der loofhutten zult houden, als gij zult hebben ingezameld van uw dorschvloer en van uw wijnpers, - en dat gij zult vroolijk zijn, zegt het! Jahwe beveelt u vroolijkheid!

En Jahwe roept u tot zijn altaar, omdat Hij met u vroolijk wil zijn! Jahwe is uw Elohiem - met zijn brandend liefdehart.

Jahwe wil u bij Zich hebben, maar gij ontvluchtet Hem bij den Horeb![65]

Jahwe wil u bij Zich hebben: rei dan om zijn altaar met wijnloof om de slapen, met palmtakken in de handen!

Jahwe k a n u bij Zich hebben, want Masjiaach is dat altaar!

Komt dan allen, grijzen, mannen, vrouwen, meisjes, jongelingen, kinderkens, komt met loovers in uw haren en palmtakken in de handen en jubelt, vleit uw Elohiem met uw Hosiannas: ‘Och Jahwe, geef nu heil, och geef nu voorspoed.’

En Jahwe, verschrikt niet, zal uit de hoogte brullend antwoorden, omdat zijn van liefde brandend hart niet fluisteren kan - en met zijn volk, welks voeten nog rood zijn van het druiventreden, een vreugdegeschrei uiten als der druiventreders.[66)]

Maar hun oog zag Hem niet. Hij verborg zich in zijn brandend reine Heiligdom en duldde zijn Hoogepriester slechts eenmaal per jaar bij het symbool zijner liefde en gemeenschap met zijn volk, waarboven zijn heilige tegenwoordigheid gezien werd, de Verbondsark in het Heilige der Heiligen, - maar eerst moest er 't reukwerk ontbranden, opdat de fijnste deeling van zijn verderf niet te speuren en zijn gestalte omneveld zou zijn.

En toch, om Dawieds wil, den man naar zijn harte, bruischten zijn Goddelijke barmhartigheden over den Sioon en met flikkerende bliksemen onder de kimmen, wachtten de wolken zijn bevel, om den zegen hunner waterfiolen uit te gieten over vlakke velden en kronkelende dalen, bij het verrommelen van krakende donderslagen, - als het Chag ha-asief is gevierd.

Toen Jahwe den volkeren hun erven toedeelde, deelde Hij zelf mee en was zijn deel dit volk ‘Jäqoob het snoer zijner erve.’

Met die erve had Hij zijn vermakingen, maar hun stompzinnige wereld- en zondeliefde maakte, dat ze het niet zagen en weg wilden van Hem.

Maar Mosjè en Sjemoeëel en Nataan zagen het wel en wilden niet weg.

En Dawied wilde niet weg. Hij zag het ook. Hij viel in barre zonde, maar hij bleef Jahwe's liefde zien en voelen en wilde niet weg.

En voor Sjalomo was het allerschoonste spel met zijn Elohiem bewaard.

Hij zong van zijn Masjiaach, dat Hij speelde in zijn schepping en zich vermaakte met zijn menschenkinderen,

Maar dat spel was zoo oneindig fijn en hoog, dat Sjalomo er wel van profeteeren kon door Jahwe's Geest, maar het niet kon spelen, niet ten volle. Het was te hoog en te fijn en... Abisjag vluchtte naar het Libanoonparadijs.

Thans is Jahwe's koning opnieuw bruidegom.

En zijn bruid is de bloem van het land van Amon-Re, - maar dat is Jahwe's erfdeel niet.

Zoo heeft ook Sjalomo Hem ontstemming verwekt door zijn keus der eigendommen van die geen goden zijn.

Maar Jahwe's brandende liefde verdroeg het en wilde toch het Chag

ha-asief vieren met zijn volk, al was het in den hoogsten zin het echte spel al niet meer. De van Hem gegeven koningin was weg uit het spel en vervangen door eene, die Hij schadeloos maakte, maar die er eigenlijk niet bij hoorde.

Jahwe kon nog spelen en vroolijk zijn met zijn volk. 't Was nog Dawieds volk en Masjiaach was zijn offer, zijn outer, zijn recht op Jahwe's liefde.

‘Zingt dan bij dat outer uw Hosianna's, want ik zal heil, Ik zal voorspoed blijven geven om Dawieds, om Masjiaach's wil!’

‘Koheen Gadool, trouwe vriend mijns vaders, dus op Moriah en bij het altaar op Arauna's dorschvloer ditmaal de offers van het Chag ha-asief?’

‘Mijn vorst, het huis van Aäroon zal gaarne ditmaal voor zijn geliefd vorstenpaar zijn dienst van het feest der loofhutten naar Jeroesjaleem verplaatsen, nu Jahwe bij het raadplegen van Oeriem en Toemiem niet gesproken heeft, dus aan zijn dienstknechten de vrijheid liet.’ ‘Nog enkele jaren, mijn vriend, dan zal het groote altaar met zijn koperen en steenen flanken voorgoed op den rotsigen top van Moriah branden. Dan vieren we onzen grooten heiligen feestdag elk jaar in al zijn diepe, onmetelijke waarden, onzen Joom ha-kippoeriem, onzen Joma, onzen grooten Verzoendag. - Thans brengen we onze eerstelingen, Abrahaam's voorbeeld volgend en door Jahwe's genade voor onze eerstgeborenen een ram. Eerwaarde hoogepriester, is u een plek op heel onze erve bekend, waar zoo stof en steen gemeenschap erlangden aan de hoogste geestelijke dingen?’

‘Mijn vorst, laat mij vrijelijk tot u spreken.’

‘Spreek, mijn vriend.’

‘Na wat uw wijze woorden zeiden als herinnering aan het geloof van onzen vader Abrahaam en Jahwe's genade, is daar een tweede, machtige herinnering van Jahwe's gehandhaafd regiment en zijn toorn en zijn straf - en dan - weer zijn genade. Gij weet, uw vader was Jahwe's beminde meer dan één kind onzes volks in heden en verleden. O, moge mijn heer de koning hem daarin nog eenmaal overtreffen. Jahwe minde in den beminlijken Dawied den held, den dichter en het kind, geknield aan zijn voetbank in brandende liefde. Maar ook de zondaar was groot in hem, - misschien... grooter, dan in al Gods kinderen.

Jahwe had hem tot koning gesteld onder Hem, - niet als Sjaoel wilde, niet als het volk, dat hem begeerde, wilde, maar als den

koning-stedehouder Jahwe's en als Masjiaachs schaduw, als Jahwe het wilde, die zelf koning wil zijn over zijn volk, zijn volk Zichzelf als koning wilde geven, - een onmetelijke, nederbuigende weldaad voor dat volk.'

'Die weldaad heeft Dawied eens niet gewild, toen hij zijn volk telde, om te meten de heirmassa's, die hij in een volkerenkrijg kon werpen. Zelfs Joaabs waarschuwingen ten spijt.'

'En, mijn vorst, toen heeft Jahwe zijn geliefde aangegrepen om die versmading van zijn Zelfgave als koning van Jisraëel. Zoo aangegrepen, dat, welke van de drie straffen hij koos, ze hem alle dat getal uit de hand sloegen, zoodat hij, als hij in zijn zonde volharden wilde, opnieuw moest gaan tellen... tot... heel zijn volk zou zijn vernietigd.' 'O, Jahwe is een Wreker van de zonde, een schrikkelijk Wreker van de zonde, vooral van hen, aan wien Hij zich in zijn onmetelijke begeerenswaardigheid voor de ziel heeft doen kennen. - En zie, hoe hij dezulken van zijn slaande hand doet vluchten naar zijn minnend hart! Zie, mijn vorst, hoe de engel van Jahwe's wraak stilhoudt boven den Masjith bij Sioon, bij Moriah, bij zijn beminden koning, die hem in ontzetting zag blinken aan den hemel met uitgetrokken zwaard!'

'En dan ligt die zondaar - met zijn grooten - in rouwgewaad, om de duizenden die werden weggerukt door de pestziekte, als een kind te schreien...

'"Heb ik, ik niet gezegd, het volk te tellen? - Maar wat hebben deze schapen gedaan? Jahwe, mijn Elohiem, laat uw hand tegen mij zijn. Laat mij en mijn huis betalen!"'

'En toen is voor hem en zijn huis het offer opnieuw tusschenbeide getreden en toen uw vader tot Jahwe riep, heeft Hij hem met vuur van den hemel geantwoord.'

'Als Gods liefde, Masjiaach en het berouwvol hart van uw Godbeminden vader daar op dien rotstop van Moriah niet hadden samengewerkt, mijn vorst, Jahwe's gerechte wraak over zijn diepbeleedigde persoonlijke gunsten zou niets en niemand van ons overgelaten hebben...

Sjalomo stond op, greep Zaboeds handen: 'Hoe vreeselijk, hoe heerlijk, vlak bij Jahwe's hart te zijn. Mosjè, mijn vader, wie kan staan tusschen Gods volk en Hem, dan Masjiaach, de onbevlekte alleen?'

'O, mijn koning, uw Vader ging heen, Nataan ging heen: Benaja en ik zijn uw eenig overgebleven oude dienaren. Ga toch in deze

kracht van uw vrees en onmacht uw weg, - de zwaarste, de schoonste, die Jahwe aan één zijner dienaren heeft gewezen!'

Sjalomo stond naast Nofernere, voor het venster van haar kleedkamer, dat uitzag op het Zuiden.

De avond van den veertienden Tischri was gevallen.

De maan, dezen nacht vol, begon haar wandeling over het zuider landschap.

Daar weerklonken weer die zuivere zilvertonen uit de twee priesterbazuinen.

Het avondoffer, het eenjarig manlijk lam zonder gebrek en het spijsoffer, waren door de vlammen verteerd.

'Zeg nog eens, wat dit offer beteekent, hoe het heet; ik heb zooveel te leeren, liefste, dat ik het een door het ander vergeet.'

'Het is het avondoffer, Nofè. Met het morgenoffer is het één en samen heeten ze Tamied, het bestendige, dat onder geen voorwaarde mag worden nagelaten. Het is een offer voor de zonde van hoogeren rang, het geldt heel ons volk.'

'Wat beteekent het?'

'Den zoon van Jahwe, die eenmaal als mensch in menschengedaante zal komen en uit mijn geslacht, het geslacht van Dawied, geboren zal worden.'

'Die prins een geslacht lam? Waarom wordt hij zoo afgebeeld? Zoo beeldt men geen vorst en godenzoon af!'

'Niet in Cheem, - wel te Sioon. - Nofè, men kent offers in Cheem, rijke offers van gaven aan de goden, duizenden brooden en kruiken bier en wijn. - Ook dieroffers?'

'O, voorzeker! Op Sokarisdag, den dag van den God der dooden, den ouden doodengod, vóór Osiris. Dan slacht men runderen of antilopen en legt de stukken op de offertafel, om den honger van den doode en van de levenden, die hem gedenken, te stillen.'

'Maar wat zijn die offers ten uwent?'

'Alle gaven aan dooden of goden'...

'Bij ons zijn offers ook gaven, gegeven door hem of hen, die tot Jahwe naderen met den priester als tusschenpersoon. Gaven van de zielen, die zich door hun zonden van Jahwe gescheiden voelen en dat willen herstellen, de schuldoffers, gaven van opdracht, van toewijding aan Jahwe en gaven van dank voor zijn zegeningen.'

'Maar wie geeft dan die Tamiedlammeren?'

'Heel ons volk geeft ze door den priesterdienst.'

‘Wie is nu die prins uit uw geslacht?’

‘Een gegevene door Jahwe aan ons volk. En dat volk geeft hem aan Jahwe terug en Jahwe eischt zijn dood, zijn bloed.’

‘Ach, waarom toch?’

‘Om de zonden van zijn volk. Als die Prins Masjiaach niet zijn bloed stort, worden niemands zonden vergeven.’

‘En dan?’

‘Een prooi van de macht des verderfs.’

‘Bij ons zeggen ze aan die machten, dat ze geen zonden hebben gedaan.’

‘Daar hebt ge nu de leugen in uw godendienst, het zelfbedrog, waardoor het licht der verlossing in Cheem een dwaallicht is. In Cheem is geen verlossing, omdat er geen kennis van schuld is tegenover Jahwe en men er Jahwe niet kent, wijl Jahwe zich niet aan uw volk en geen enkel volk heeft geopenbaard en aan geen ander volk Masjiaach heeft gegeven, dan aan Jisraëel alleen, hoewel Hij ook voor de andere volken sterven zal. Daarom is zaligheid alleen uit Jisraëel, maar niet alleen vóór Jisraëel.’

‘En is Osiris dan niet zalig?’

‘Osiris is waan en als hij geen waan was, was hij niet zalig. En Seeth is waan. Al Cheem's goden zijn wind en waan. En de wraak van Osiris' dienaren op Seeth is waan en Osiris wedergeboorte uit de mesh-kent is waan: waan, die zich met waan poogt te redden.’

‘En toch,’ ging hij na een oogenblik zwijgen voort, ‘geen gojiemwaan is dichter aan de waarheden Jahwe's genaderd, dan die van Cheem.’

‘Osiris gedood door Seeth - en de Oude Slang, die Masjiaachs leven zal vernietigen. - Osiris eersteling der Westerschen, - Masjiaach de Eerste die den dood zal overwinnen. - Osiris wordt makrou, - door Masjiaach's scheppingswoord zijn de hemelen gemaakt.’[67)]

‘Maar voor den Eenigen, Almachtigen God... een dwaze menigte verzonnen goden. - Voor de alleen door Masjiaach overwinbare macht der zonde, - de mensch, die de zonde in zichzelf overwint. Door wedergeboorte door den Geest Jahwe's van den zondaar... een soort wedergeboorte van Osiris, den god, alsof een God, die niet van eeuwigheid is, God kan zijn. En een ongeborene wedergeboren?’

‘En in het doodengericht de ziel, die zichzelf vrij pleit, in plaats van Masjiaach, die haar vrijspreekt, omdat Hij haar Offer werd.’

‘Toch als bij ons de vraag: verlossing of ondergang, verband tusschen zonde en dood, het goede en het leven. - Maar dan weer de dwaasheid: de goden zelve als de menschen aan dood en zonde onderworpenen, zij 't dan machtiger in goed en kwaad dan zij.’

‘Nofè, door den nacht van Cheem's bijgeloof gaan stralen van hooger licht, maar ze zijn versmoord in zijn duisternis. En het lijk van den overwinnenden Osiris ligt toch in Peker! Zijn overwinning is minder, dan een halve overwinning, want de dood wordt niet overwonnen en de zonde niet. Ze wordt in het gericht niet verzoend, maar geloochend.’

‘Het leven blijft in uw land nacht, ondanks zijn verheven pracht.’ ‘O, Nofe, wat heb ik mij geweld moeten aandoen, om aan uw wijzen en grooten niet te zeggen, wat ik u kan zeggen, omdat gij uw land en volk hebt willen vergeten en uw goden.’

Ze vleide haar hoofd op zijn schouder.

Hij kuste haar.

‘Ik wil Jahwe's dienst leeren verstaan en liefhebben.’

‘Morgen is het Sjabbaath, Nofè!’

‘Sjabbaath. - Verklaar mij, wat dat is.’

‘Feestdag, heilige dag.’

‘Wat viert en gedenkt gij dan? Wij vieren geen sjabbaath.’

‘Iederen Sjabbaath gedenken wij, dat Jahwe genietend rustte van zijn arbeid, die heel de wereld schiep. Ook wij rusten dan met al onze dierbaren en ons vee en morgen bovendien is de Sjabbaath eerste dag van het achtdagig Chag ha-asief, dankfeest voor onzen ganschen oogst en... tegelijk ditmaal: bruiloftsfeest van Sioons koningspaar.’

Het was de vijftiende Tischri, de groote aanvangssjabbaath van het Chag ha-sukkooth, ha-asief, het feest des oogstes van wijngaard en olijvenhof, van ooft- en groentetuinen, het feest, waarop Jahwe zijn volk vroolijkheid, groote vroolijkheid had geboden.

De dalen en lage berghellingen in en om Jeroesjaleem, dat behalve de Sioon nog muur- en stratenloos was, - alleen een gewirwar van smalle steegjes rondom den Joaabsburcht - lagen te wachten op den bouw van Jahwe's huis en den grooten omvattingsmuur en in die dalen en aan die hellingen wemelde het van hutten, geheel uit twijgen gebouwd of tenten, met loof overhangen, - een grenslooze tuin van hutten, waartusschen wemeling van mannen, vrouwen, kinderen...

En in en om de stegen van de Weststad den geheelen dag markt.

Wie te ver van de stad waren gekomen, om hun tienden te dragen, hadden ze in de plaats hunner woning te gelde gemaakt en kochten ze hier weer in, om den Levieten hun deel te brengen in offerdieren en veldvruchten, hun van Jahwe beschreven rechten op leeftocht, op leven.

Zij, de Levieten in hun witte gewaden, reinheidssymbool van de geesten, die voor Jahwes troon staan, hadden tot roeping te zijn: een witte schutsmuur, die het volk den toegang tot Jahwe's heiligdom belette.

Want om den top van de Moriah, waar de rotsplaat van Arauna's dorschvloer het steenen altaar droeg, door Dawied als Sioons boeteling voor zijn Elohiem gebouwd, hadden ze een groot wit vierkant gevormd en beletten ieder, dien bergtop te betreden, dan die er zijn offer bracht.

Vlak na het morgenoffer, dat op het burchtplein niet gebracht zou worden gedurende de feestweek, was het koninklijk offer, de offergaven van het koninklijk huis met al zijn vrouwen, prinsen en prinsessen, zijn grooten uit de villae, zijn krijgsknechten uit de kazernen, naar den top van Moriah getrokken en gedreven en had zijn ziel en bloed gegeven bij het altaar, terwijl de koning Sjalomo en de koningin Nofernere en al de leden van het koninklijk huis rondom het brandofferaltaar stonden, door de Levieten met het droge hout, dat er in stapels op een afstand van lag, tot een vuurzee opgestookt. En door Zadok zelf, in zijn hoogepriesterlijk ambtsgewaad, was van het bloed, hem door een priester in een puntig vat gereikt, dat nergens staan kon, opdat het bloed niet zou stollen, - want stollen is bederven en geen schijn van bederf bij Jahwe's altaar! - met een gouden lepel gesprengd op den steenrand van het altaar, want het was geen zond- maar een dankoffer aan Jahwe, den Verbondsgod, die zegen bij volle stroomen over des konings huis en heel het land had uitgegoten.

En achter den koninklijken stoet aan, waren honderd korven met brooden en honderd zakken meel en honderd zakken wijn en honderd vaten olie en honderd stuks grootvee en evenveel kleinvee den berg Moriah opgedragen, opgeklommen - en geholpen door Levieten, was alles op het plateau van den Moriah gebracht, de tienden voor Levi: Hoogepriester, priesters, Levieten - om Jahwe's wil.

En de priesterschaar had op zilveren trompetten geblazen, toen het koninklijk huis terugkeerde langs den weg van den Ofel naar den Sioon, Jahwe lovend en dankend en het volk was aan weerszijden

van den weg neergevallen voor Sjalomo, Dawieds zoon, den heerlijke en de heerlijke pharaonendochter Nofernere, een koningspaar van onvolprezen schoonheid en gratie.

Zoo ging het heel den ochtend door tot aan den laten middag, brandoffers en dankoffers en gelofteoffers. - Zadok had bijna al zijn priesters en Levieten medegebracht uit Gibeoon en nog dreigden er handen te weinig te zijn, om de tienden van den Jehoeda- en Joseefzegen te ontvangen, te bergen en te verwerken aan het groote altaar en de bloedrivier begon te stijgen, ditmaal door het Kidroondal geleid, omdat het Tyropoeondal vol loofhutten en spelende kinderkens was.

Bij de negende ure klonk op Zadok's bevel een lange, over de heuvelen verdreunende stoot uit alle bazuinen der priesters: de hekatomben werden voor heden gestaakt: geen bloed meer, maar een indrukwekkende, zwijgende optocht van alle priesters, vier aan vier in hun blinkende gewaden van witten byssus, de kleurige gordels om de lendenen en hun witte tulipane op het hoofd, - nederdalend van den Moriahtop met Zadok in hoogepriestertooi aan het hoofd, om dan opnieuw op te klimmen, rondom het altaar te gaan en weer neder te dalen in de vlakte en zich te begeven naar een voor hen en de Levieten afgesloten perk aan de zacht glooiende, onderste helling van den Moriah.

Twee waren boven gebleven, met enkele Levieten, voor den Tamied, waarvan nog restte het avondoffer: op den Sjabbaath twee lammeren en het spijsoffer. Twee langgerekte bazuintonen verkondigden, dat voor heden het laatste bloed was vergoten: Jahwe's toorn rustte tegen zijn onheilig, Hem geheiligd volk.

Dat beteekende, dat de Sjabbaath was geëindigd.

Dat beteekende, dat de lijfwachten, geholpen door de houthouwers en waterdragers van het rituspersoneel met haast konden beginnen aan de feestelijke verlichting van den nacht, terwijl de onzichtbare maan nog achter den Maschithrug, opklom ter hulpe voor den feestnacht Jahwes.

Evenals in den bruidsnacht der nieuwe koningin zouden op de heuveltoppen en kammen weer groote vreugdevuren worden ontstoken en beneden in de dalen langs de wegen, die van den Chaar Sophiem uit het Noorden, van de Joaabstad, uit het Westen en van den Sioon uit het Zuiden samenkwamen en waar ook het Tyropoeondal weer opklom tot het effen terrein dier wegenknoop, zouden de fakkelstaken in den grond worden gezet van afstand tot afstand

en de ijzeren kommen op hun top gevuld worden met de brandbare stoffen.

Intusschen was het volk in zijn hutten schuil gegaan, om het avondeten te gebruiken bij de flakkerende lemmeten der olielampjes, zijn 'loelaabs' vlechtend van loovertakken voor de rechterhand en zijn 'etrogs', zijn prachtvruchten kiezend voor de linker.

En naast het priesterperk stond de koninklijke tribune, met fakkels rondom rijk verlicht en omkranst met loovertakken. Daarvoor de stelling, waarop de Koheen Gadool een stuk uit de Thora zou voorlezen.

Toen het begin der tweede nachtwake met bazuingeklank werd gemeld en de maan het wolkendak met spreidig licht overzeefde, zelf onzichtbaar blijvend, wist ieder, dat de Koheen Gadool Zadok over een korte pooze zijn voorlezing zou beginnen.

Daar kwam vanuit het Zuiden, uit de poort der Sioonsveste, van fakkeldragende giboriem omringd, de koninklijke stoet in de verte aan. Ontroering vervulde de schare en bij haar naderen week men terug en juichte en zwaaide met de groene loelaabs het phantastisch beschenen koningspaar toe.

En van uit het Westen naderde de stoet der legeroversten en stamhoofden en Benaja's zilveren helm schitterde in fakkelglans, terwijl hij voortschreed met Eliaab naast zich en de twaalf oversten achter hen. - Dan de kleurige meïels der stamhoofden en hun donkere tulipanes. Ook zij begaven zich naar de koninklijke tribune.

Dan een signaal uit de priesterbazuinen en Zadok beklimt, de Thorarollen onder den arm, het spreekgestoelte.

Hij leest plechtig en gedragen voor, wat in het boek Wajjiqrah[68] omtrent het Chag ha-sukkooth is ingesteld.

'Hoort wat Jahwe ons gebiedt door het woord van Mosjè, zijn knecht:

> En Jahwe sprak tot Mosjè, zeggende:
> Op den vijftienden dag van de zevende maand zal het feest der loofhutten zeven dagen voor Jahwe zijn.'
> 'Op den eersten dag zal een heilige samenroeping zijn. Geen dienstwerk zult gij doen.'
> 'Zeven dagen zult gij Jahwe vuurofferen offeren; op den achtsten zult gij een heilige samenroeping hebben en zult Jahwe vuurofferen offeren; het is een verbodsdag; gij zult geen dienstwerk doen.'

‘Hoort ook, wat Jahwe in het boek Debarim[69] omtrent dit feest gebiedt:

> Het Chag ha-sukkooth zult gij u zeven dagen houden, als gij zult hebben ingezameld van uw dorschvloer en van uw wijnpers.’ ‘En, gij zult vroolijk zijn op uw feest, gij en uw zoon en uw dochter en uw dienstknecht en uw dienstmaagd en de Leviet en de vreemdeling en de weduwe en de wees, die in uw poorten zijn.’ ‘Zeven dagen zult gij Jahwe, uw Adonai, feest houden in de plaats, die Jahwe verkiezen zal, want Jahwe, uw Adonai, zal u zegenen in al uw inkomsten en in al het werk uwer handen; daarom zult gij immers vroolijk zijn!’

Toen rezen in het perk waar zij nederzaten de Levieten op.

Asaaph, de opperzangmeester, verhief zijn staf en het koor deed den feestnacht ademloos luisteren naar zijn Halleloe-Jah, den Verhooger uit Nederigheid, - het eerste lied van het groote Hallel der vreugdefeesten van Jisraëel.

> Lofprijst, knechten Jahwe's,
> lofprijst Jahwe's Naam.
> De Naam Jahwe's zij gezegend
> van nu tot in eeuwigheid.
> Van der zonne opgang tot haar ondergang
> zij Jahwe's Naam met lof geprezen.

Even zwegen stemmen en instrumenten. Dan volgt met gelijke sterkte:

> Jahwe is hoog boven alle volkren,
> over den hemel zijner heerlijkheid.
> Wie is als Jahwe, onze God,
> Hij, die in de hoogte troont,
> Hij, die diep omlage blikt, -
> in hemel en op aarde?

Zwellend en met nadruk en hartstocht:

> Die uit het stof de geringen beurt,
> die van den aschhoop de armen verheft,
> om naast edelen een plaats hun te geven,
> de edelen, de edelen zijns volks!
> Die d'onvruchtbare stelt tot een huisgezin,
> een blijde moeder van kind'ren.

Toen de daverende schettering van stemmen en instrumenten, eindelijk overstemd door priesterbazuinen:

Halleloe-Jah!

De echo's der bergen dreunden het na.

Dan barstte een eindeloos Halleloe-Jah uit den volksmond los. De loelaabs werden gezwaaid, de etrogs[70)] dankend omhoog geheven. Bergen en heuvels juichten lange na.

Opnieuw besteeg Zadok het spreekgestoelte.

'Luistert thans, hoe Jahwe nog schooner spreekt van ons Chag hasukkooth.'

'En Jahwe sprak tot Mosjè aldus:
Spreek zoo tot de kinderen Jisraëels:
Op den vijftienden dag van de zevende maand zal men Jahwe zeven dagen lang het huttenfeest vieren.'
'Op den eersten is er vergadering in het heiligdom, dan zult gij geen werkdagarbeid verrichten.
Zeven dagen achtereen hebt gij Jahwe een vuuroffer te brengen; op den achtsten dag hebt gij vergadering in het heiligdom te houden en Jahwe een vuuroffer te brengen. Een feestvergadering is het; dan moogt ge geenerlei werkdagarbeid verrichten.' 'Dat zijn de feesttijden Jahwe's op welke gij vergaderingen bij het heiligdom zult uitroepen, opdat men Jahwe een vuuroffer brenge, - brandoffers en spijsoffers, slacht- en dankoffers, al naar den eisch van den dag, dien het geldt, afgezien van de Sjabbathen Jahwes en afgezien van uw gaven, zoowel als van al uw gelofteoffers en al uw vrijwillige gaven, die gij Jahwe geven wilt.' 'Op den vijftienden dag echter van de zevende maand, wanneer gij de opbrengst van het land binnenhaalt, zult gij zeven dagen lang het feest Jahwes vieren; de eerste dag is een rustdag en de achtste is een rustdag. En gij zult op den eersten prachtige boomvruchten, palmtwijgen en takken van bladerrijke boomen zoowel als van beekwilgen halen en zeven dagen voor Jahwe, uw God vroolijk zijn en zult het als een feest Jahwes vieren, ieder jaar zeven dagen lang; dat is een voor alle tijden van geslacht tot geslacht geldende instelling. In de zevende maand zult ge het vieren. En ge zult zeven dagen lang in hutten wonen, opdat uw komende geslachten ervaren, dat Ik de Jisraelieten in hutten heb doen wonen, als ik ze uit Mitzrajiem wegvoerde, Ik, Jahwe, uw God.'

Als terugslag op die woorden Jahwes hief het Levietenkoor thans aan:

Als Jisraëel uit Mitzrajiem toog,
Jaáqoobs huis uit vreemdtalig volk,
toen werd Jehoeda Hem ten heiligdom,
Jisraëel ten rijksgebied.

De zee zag het en vlood,
de Jordaan keerde achterwaarts.
De bergen sprongen als rammen,
de heuvelen als lammeren.

Wat was u, zee, dat gij vloodt,
Jordaan, dat gij achterwaarts keerdet;
dat gij opsprongt als rammen, gij bergen,
gij heuvels als lammeren?

Voor Jahwe's aanschijn - beef o aarde!
Voor het aanschijn van Jaäqoobs God,
die den rots verandert in waterfontein,
de kiezels in ruiz'lende bronnen.

Er volgde slechts luttel gejuich, - in overeenstemming met deze verheven en lieflijke schilderij, waarin de groote daden Jahwes uit de dagen van den uittocht zoo meesterlijk zijn samengevat. Op de koninklijke tribune had de Egyptische den naam van haar land hooren noemen en gebrek aan kennis der taal en van het verleden van haar nieuwe volk, had haar fluisterende vragen tot haar gemaal doen richten. - Met korte inlichtingen en een belofte van langere, had hij op die vragen voorloopig licht ontstoken.

Thans las Zadok de ontroerende woorden uit het boek Debarim, die Sjalomo nog kortelings met wellust van Zaboeds lippen had beluisterd:

‘Sjema Jisraëel, Jahwe is onze Elohiem, Jahwe alleen is Elohiem. Zoo zult gij Jahwe uw Elohiem liefhebben met uw gansche hart en met geheel uw ziel en geheel uw vermogen.’
‘En deze woorden, die ik u heden voorleg, zullen in uw hart zijn. Ook zult gij ze uwen kinderen inscherpen en er van spreken, als gij in uw huis zit en als gij op den weg gaat en als gij nederligt en als gij opstaat.
Gij zult ze als herinneringsteeken binden op uw hand en zij zullen tusschen uw oogen en op uw voorhoofd zijn uitgespan-

nen; gij zult ze op uw deurposten en uw poorten schrijven.'
'Als het dan werkelijkheid zal zijn geworden, dat Jahwe uw God u zal hebben gebracht in het land, dat Hij onder eede aan uw vaderen Abrahaam en Jischaaq en Jaäqoob beloofd heeft, groote en sterke steden, die gij zelf niet gebouwd hebt en leeftocht in overvloed, - wacht u dan, dat gij Jahwe niet vergeet, die u uit Mitzrajiem, het land, waar gij slaaf waart, heeft opgevoerd.'[71)]
'Want het land, waarheen gij gaat als tot uw erfenis, dat is niet als Mitzrajiem, waar gij uitgingt, dat gij met uw zaad bezaaidet en besproeidet met uw waterwerken als een kruidhof, maar het land, waar gij heentrekt, om te erven, is een land van bergen: het drinkt zijn water, als de hemel regen geeft. Het is een land, dat door Jahwe, uw God, verzorgd wordt. De oogen van Jahwe, uw God, zijn er gedurig op gevestigd van het begin des jaars tot het einde.'
'En als gij nu met inspanning zult luisteren naar mijn geboden, die Ik u heden geef, om Jahwe uwen God lief te hebben en hem te dienen met uw gansche hart en ziel, dan zal Hij den regen over uw land geven te zijner tijd, opdat gij uw koren en uw most en en uw olie inzamelt en Hij zal kruid geven op het veld voor uw beesten en gij zult eten en verzadigd worden.'

'Maar wacht u, dat uw hart niet verleid wordt en gij afwijkt en andere goden dient en u daarvoor buigt en Jahwe's toorn tegen u ontsteekt en Hij den hemel toesluit, dat er geen regen komt en de aarde haar gewas niet geeft en gij snel wordt weggerukt van dat goede land, dat Jahwe u geeft.'[72)]

'Neen, maar wij willen Jahwe dienen,' ruischte het antwoord als een bewogen zee op des Koheen Gadool's woorden.

Dan rezen de Levieten weer op en stelden zich, om te zingen den kleinsten der psalmen, maar een grootsch getuigenis van de macht, waarmee onder het Oude Verbond het beroep op de wereld door hen, die de openbaring Jahwes ontvingen, dreunt in de ooren van volk bij volk:

Looft Jahwe, alle volken,
prijst Hem, al gij natiën!
Want machtig is over ons zijn genade
en Jahwes waarheid duurt eeuwig.
Halleloe-Jah!

Met alle kracht, waarover hun kelen en instrumenten beschikten, had het reuzenkoor der drie opperzangmeesters zijn doxologie doen weerklinken. Machtig was de geestdrift, waarmee het Halleloe-Jah van alle zijden opsteeg in den vreugdenacht en langzaam overging in de jubelende vreugde van reidansen en loelaabzwaaien en huppelen voor het aangezicht Jahwes. ‘Jahwe uw Adonai zal u zegenen in al het werk uwer handen. Daarom zult gij immers vroolijk zijn?’ Ook de koninklijke tribune deelde in het Halleloe-Jah der scharen en in het zwaaien met de myrthetakken en menig groote verliet haar, om zich te mengen in het gewoel der jubelende menigte. - Eindelijk ook het koningspaar. - Benaja en Zadok volgden achter hen.

Waar het viertal verscheen, wierp men zich op den grond en richtte zich juichend en jubelend weer achter hen op.

‘Leve ons koningspaar, leve de schoone prinses uit Mitzrajiem en leve onze schoone Dawiedprins - eeuwig leven voor Jahwe's vorstenpaar!’

Zoo was men vroolijk en vervulde bij fakkelgevlam en flauwe maneglans en de vreugdevuren op de heuvelen rondom, bij het zwaaien der loelaab's en het heffen der etrog's de lucht met feestgejubel en feestgezang.

Daar kwam nadergehuppeld en gesprongen een groep jongelingen en maakte een wijden kring om het hooge viertal, zingend, al om hen voortgaande:

> ‘Elohiem, geef den koning uwe rechten
> en uw gerechtigheid den zone des konings,
> opdat hij uw volk met gerechtigheid richte
> uwe ellendigen met recht.

Toen ze het gezongen hadden, wierpen ze zich op den grond en ontbonden hun kring. De koning dankte met woord en gebaar. De koningin, ontroerd, trad op den schoonste toe en kuste hem op voorhoofd en wangen. - Een daverend gejuich dankte haar voor afgelegde vorstenhoogheid.

Toen ze een weinig verder waren gegaan, deed een rei van meisjes, als die jongelingen en zongen hun heerlijken koning toe:

> Zijn naam zal duren tot in eeuwigheid.
> Zoolang de zon straalt, bloeie zijn naam.
> In hem zij zegen over alle geslachten,
> alle volkeren prijzen hem zalig.

Het was thans Sjalomo, die het lieve gebaar van Nofernere volgde en een der zangsters voor alle kuste. - Opnieuw een daverend gejuich.

Toen keerden de beide reien samen terug en hieven aan:

> Gezegend zij Jahwe Elohiem, de God van Jisraël,
> die alleen wonderen doet;
> gezegend zij zijn heilige Naam in eeuwigheid,
> De gansche aarde worde van zijn heerlijheid vol!
> Ameen, ja ameen.

Allen bleven thans staan, - ook het hooge viertal.

Dan vielen ze voor hun vorsten op hun aangezicht, rezen weer op en gracelijk buigend en lachend, dan loelaabzwaaiend en juichend, verdwenen ze uit het gezicht.

'Wat lied zongen ze, mijn vriend?' vroeg Nofernere.

'Mijn koningspsalm, door mijn vader opgevangen uit den hoogen, door mij vorm gegeven, door Asaaph gezangstemd, waarover ik laatst immers...'

'Mijn vorst, vergeef, maar wat is dat?' viel Benaja Sjalomo in de rede.

Bij fakkelglans, zweepgezwaai en geschreeuw tot de menigte, om uit te wijken, kwamen van de zijde der Weststad strijdwagens aangesneld.

Een nachtelijke overval? - Philistijnen? - Benaja rende naar het priesterperk: Blaas de bazuinen! - De lijfwacht...!

Intusschen waren de wagens met ietwat vertraagde vaart doorgerend tot de nabijheid van het koningspaar, - hielden opeens stil...

Een hooggeplaatst Egyptenaar sprong af, trad op Sjalomo toe:

'Beken-Cnons, mijn vriend, gij?' riep Sjalomo verrukt uit.

Ze vielen aan elkanders hals.

Dan boog Chons zich voor Nofernere en kuste haar hand.

'Mijn lieve koninklijke nicht!'

En toen weer tot Sjalomo:

'Is hier een verhevenheid om vanaf te spreken?'

Sjalomo wenkte hem naar het spreekgestoelte van den Hoogepriester.

De grooten drongen zich om den plotselingen hoogen gast, die forsch naar boven klom, stilte wenkte, uit zijn mantel een kleine rol nam en las:

‘Pharao Psoesjennes de tweede tot zijn lieven zoon, den koning Sjalomo van Jeroesjaleem en Palestina en zijn beminde dochter, koningin Nofernere: heil en geluk tot in eeuwigheid.’
‘Het heeft mijne majesteit behaagd, mijn dapper leger te zenden, om den vermetelen koning van Gezer en zijn ellendige Kanaänieten te verjagen uit zijn vesting, die van ouds aan Jisraëel toebehoort en den weg beheerscht van Jeroesjaleem tot de zee. Al zijn volk is gedood en de koning een gevangene van mijn onweerstaanbare legerscharen en het behaagt mijne majesteit, de vesting Gezer te schenken aan mijn geliefde kinderen Sjalomo en Nofernere, opdat hun hoofdstad vrijelijk kunne handelen met de kooplieden van mijn schepen en van de schepen der volkeren, die wonen aan de Groote Zee.’
‘De koning Sjalomo en de koningin Nofernere leven in eeuwigheid!’

Rondom het gestoelte barstte een oorverdoovend gejubel los, dat de scharen onbegrepen overnamen tot in de verste dalkommen en dat den nacht vervulde met gejuich.

De Egyptische grooten van de volgende wagens kwamen, om het jonge koningspaar te begroeten van achter prins Beken-Chons naar voren.

Zadok had zich gewend tot de drie opperzangmeesters: snel het Levietenkoor en de priesters met hun bazuinen voor de koningstribune en nog eens de welkomstpsalm uit de troonzaal!

Hij fluisterde Sjalomo zijn bedoeling in, die de Egyptische hooge gasten had gedankt voor hun schitterende verrassing voor hem, zijn gemalin en het rijk.

.....
Gord uw zwaard aan de heupen, o Held!
Uw heerlijkheid schittert, uw majesteit glanst.

klonk het breed en krachtig door de nachtelijke stilte. - Dan de smeekend fijne verzen en melodie:

Bekleed met de geur van wierook en myrrhe,
bij ivoren harpen zingt men uw lof.
Koningstelgen onder uw vrouwen, o koning,
maar aan de rechter de koninginne
in blinkend brokaat van Ofirgoud.

En den Egyptenaren troffen in haar zoete welluidendheid en hooge vereering van hun geliefde vorstentelg:

> Koningskind in uw lieflijke schoonheid,
> in uw gouddoorweven gewaden,
> bont en van edelsteenen zwaar,
> wordt gij geleid tot uw heer, onzen koning,
> over tapijten met uw gezellinnen;
> jub'lend omringd door van vreugde verrukten,
> treedt g' in zijn troonzaal hem tegen.

En dan - het langzaam tot een vocaal en instrumentaal klimmend fortissimo van het slot:

> Uw vaderen gingen, uw zonen komen!
> Stel ze tot vorsten in heel het land!
> Geeft zijn naam in het hart der geslachten!
> Draagt dien voort naar een eindlooze toekomst,
> voort met nooit rustende, lovende stemmen,
> eeuwig en immer!

Zingen en spelen kunnen ze hier althans beter, dan in de stad van Sesse, mijn vriend, fluisterde Beken-Chons den veldoverste Chenshotpe in het oor.

De hymne van Chemaan had den vreugdenacht op ontroerende wijze besloten.

Toen sprak Zadok in zijn prachtig ornaat den hoogepriesterlijken zegen over allen uit.

De feestnacht van het Chag ha-sukkooth, ha-asief was geëindigd.

Het hooge gezelschap, het koningspaar met zijn grooten, de Egyptische hooge gezanten in hun midden, begaf zich naar de troonzaal in den burcht van Dawied.

Loema's bevelen hadden er spoedig doen aanrichten alles, wat de ontvangst van zoo hoog gezelschap eischte, - althans, wat de Sioonsburchten konden geven: het beste, dat ze hadden.

Men was er in dubbele feeststemming: de zevenwekige bruiloftsdagen van het schoone jonge koningspaar en het jubelend Chag ha-sukkooth vielen samen, riepen heel het volk samen en ziet, daarboven uit steeg nog het gezantschap van den machtigste der grootmonarchen, die de sleutelvesting van den weg van Sioon naar de zee en het kruispunt van dien weg met de m e t e g a m m a , de groote handelsweg van Egypte over Gaza naar Damascus uit de

handen der Philistijnen had gerukt, wat noch Jehosjoea noch Dawied had kunnen bereiken, - en ze zijn geliefden vriend en schoonzoon had gegeven, zonder dat hij er het leven van zijn minsten krijger voor had behoeven te offeren.

Toen de Esjkool- en Libanoonwijn uit gouden schenkkannen in gouden bekers hun weg vonden naar ziel en zinnen van gastheer en gasten, fluisterde Nofernere haar bruidegom toe:

'Herinner je je, hoe ik zei bij de wagens: hier is nog een verrassing, maar niet de grootste?'

'Mijn schat, ja, maar die der wagens was al zoo groot...'

'Hoort mij, doorluchtige gezanten van den machtigsten koning der wereld, mijn geliefden schoonvader pharao Psoesjennes de tweede, - ik kan niet zwijgen in uw bijzijn, ook om de wille van mijn lieve bruid.'

'Lof en liefde en hulde aan den machtigen beheerscher van het Nijlland, van den lieflijken godenzoon uit het huis "Groot van Overwinningen", prins Beken-Chons, aan zijn veldoversten, de prinsen Chenshotpe en Nitokris en aan de dappere legercorpsen Amon en Ptah, die het arendsnest van het wegenkruispunt, voor ons rijk en regiment van het grootste belang, gerukt heeft uit de hand van den Philistijn en gesteld in mijn koninklijke handen. - Leve pharao Psoesjennes, leve prins Beken Chons, de prinsen-veldoversten Chenshotpe en Nitokris en de legers van Amon en Ptah!'

De troonzaal van den Dawiedsburcht daverde van juichende vreugde om het onschatbaar geschenk, het Jeroesjaleemsche koningspaar in handen gevallen.

Men viel elkander om den hals, bekers en wijn stortten op vloer en tapijt...

Nofernere kuste de prinsen-legeraanvoerders en -wagenmenners. Het paleisorkest van muzikanten en zangeressen sloop geruischloos naar de loges rondom de zaal - en bij zang en spel en dans vloog de laatste nachtwake om en de schemerende morgen zag opnieuw een stoet zich vormen, met de wagens die Sjalomo en Nofernere en de Egyptische gezanten met hun wagenmenners droegen en al de rijksgrooten op kemelbulten en heel de lijfwacht in krijgstenu: naar Gezer!

Gezer, schakel uit de fortenketen, als de Kanaänieten overal op door de natuur aangewezen hooge punten hadden gesticht tot verdediging van hun land, de 'vaste en zeer groote steden' uit het rapport der spionnen, door Mosjè gezonden uit de woestijn Paran.

Dat zij, die van den murenbouw der Ramsessteden in de Oostelijke Delta ontslagen waren, spraken van ‘vaste steden’ in der Kanaänieten land, laat zich denken. Dat ze spraken van ‘zeer groote’ is als tendentieuze, valsche berichtgeving te brandmerken. Daarom zegt het boek Benidbar[73)], dat ze stierven door een plaag des Heeren.

Want de historieschrijvers van de spade hebben zich na drieduizend jaren verwonderd over de onbegrijpelijk geringe afmetingen dezer steden. Gezer veertienhonderd meter in omtrek, was nog niet een van de kleinste. En men heeft zich verbaasd, over wat binnen zijn muren ‘stad’ was. Kronkelende straatjes van anderhalf tot twee meter breed tusschen bouwsels van leem en hout, waar nauwelijks mensch en dier in huizen kon, behalve dan de burcht, waarin de ‘koning’ zetelde met zijn weerbaren en die nog kon worden verdedigd, als muur of poort was doorbroken.

Gezer, voor een der bergkloven, waardoor men het plateau van Jehoeda kon beklimmen, was veroverd en neergebrand door den geweldigen Thoetmes den derde. Of zijn muren door de Egypte naren zijn herbouwd, meldt ons niets. Wel leerde de spade, dat het een plaats van Egyptischen eeredienst is geweest.

Hebben bij de inzinking van Egypte's macht in Syrië, de Philistijnen het herbouwd tegen Dawied? Na hun tweede nederlaag in de vlakte van Rephaïem vluchtten ze met een noordelijken omweg derwaarts. Nu, in de dagen, dat Jisraëel zijn Chag ha-Sukkooth vierde, was het opnieuw gevallen voor de Egyptische belegeringskunst der scholen van Thoetmes den derde en Ramses den tweede en Seti den eerste en door het legerbestuur van pharao Psoesjennes nog niet vergeten. De muren, bestormd met ladders en schutdaken, door de niet te keeren scharen van de beide legercorpsen, waren verlaten en genomen. De ‘burcht’, om eigen menschenleven te sparen, met de vlammen der bouwsels in de straten aangestoken, en wat zich te redden trachtte, neergehouwen, de koning in boeien bewaard als offer aan de goden in Tanis - zoo wilden het de lieflijkheden van den krijg der pharaonenlegers.

Voor heirmachten van minder geweldig aangrijpingsvermogen was Gezer onneembaar, te meer, waar het binnen zijn muren toegang had tot onderaardsche wateren, zeventig meter onder den grond! - Een eindelooze trap wentelend in de rots, voerde naar de reddende diepten, als de vijand voor de poorten lag. - Watergeluiden, gehoord op sommige tijden des jaars door een koker, die loodrecht naar beneden scheen te gaan en den eindelijken plons van vallende

steenen, had de geslachten doen arbeiden aan het uithouwen van een wenteltrap rond die holle spil, - een wonder van geduld.

Gezer had nog in zijn ondergrondsche holen het wonder zijner begraafplaats en grotten vol toovergeheimen Thans wachtten de erbarmelijke resten van wat boven den grond lag op de beschikkingen van zijn nieuwen heer.

Aan het hoofd zijner lijfwacht reed hij op zijn prachtigen wagen, zijn prachtige prinses van Cheem naast zich, zijn fiere hengsten onder de roode schabrakken en dartelend in het nieuwe tuig.

De kam der waterscheiding tusschen Groote Zee en Zoutzee ligt duizend meter boven het oppervlak der eerste, Jeroesjaleems Weststad ruim achthonderd meter. Die stijging valt binnen een rechten afstand van een kwartier gaans.

Daarom zigzagt de weg er driemaal met scherpe hoeken. Het was een lust voor den koninklijken wagenmenner, zijn gasten en grooten voor te rijden, terwijl de lijfwachten te voet het achterblijven haatten. Achter het bergjuk een woeste en steenachtige helling, die bijna even veel, maar langzaam daalt naar het dal van een winterrivier, dat den weg rechthoekig kruist en een steenen brug met drie bogen noodig maakte, om op den tegengestelden oever weer voort te kunnen. Het dwarsdal der bedding was met oleanderstruiken bekleed en Johannesbroodboomen hieven hun kruinen tot aan en boven de brug. Men zag aan openingen in het groen en witte plekken aan het hout, wat het Chag ha-Sukkooth voor verwoesting had aangericht hier!

Hoog op een heuveltop rechts lagen de witte steenen blokhutten van een dorpje en bronnen maakten in de laagte tuinen mogelijk, met talrijke, nu bladerlooze amandelboomen.

De weg begon dan opnieuw te klimmen, zich tusschen zacht geronde heuvels doorslingerend. Bronnen maakten kleine witte watervallen en besproeiden wijngaarden, wier struiken zich ophieven aan vijgeboomen. Hier en daar nog een paar gele en gloeiend roode bladeren herinnerden aan oogst en zomer en een steeds rijkere olijfbeplanting, met haar taaie, zwart geworden bladeren.

Het stedeke daarboven was Kirjath Jearim, stad der wouden, maar Obed-Edoms huis, zoo in het geboomte verscholen, dat Sjalomo zijn wagengenoote nauwelijks kon beduiden, waar de ark in de zwarte tent op het plein bij de burchten van Sioon door zijn vader was gehaald, en waar ze jaren had gerust en zegen verspreid.[74)]

Na Kirjath begon de weg vrij steil te dalen tot kort voorbij de plek, waar het dorpje Saris op een trotschen heuvel ligt, bekleed met terrasvormige olijvenhoven, hij binnengaat in een smalle, woeste bergkloof. Boven van zijn randen hingen dichte doornstruiken naar beneden. Aan de geschuurde wanden was wel te zien, dat binnen enkele weken, als de regentijd begon, een wilde waterstroom dezen weg weer geheel onbruikbaar zou maken.

Na ruim een half uur dalen, weken de bergwanden terug en... in de verte beneden lag als eerste vlek op het prachtig panorama de ruïne, die eens Gezer heette. En nog verder naar het Noord-westen Ramleh en eindelijk, waar de blauwe mysteriën der Groote Zee begonnen: Jaffa, de eenige palestijnsche zeehaven.

Nog enkele oogenblikken en de legercorpsen van pharao Psoesjennes, Amon en Ptah, werden door den jongen koning van Jeroesjaleem begroet, terwijl hij zijn wagen mende langs hun frontlijnen.

De manschappen beantwoordden den dankbaren groet van den koninklijken gemaal hunner geliefde prinses Nofernere met gejuich. Zij groette hen vriendelijk met hand en vorstelijken glimlach.

Dan liet hij zich roepen de oversten der beide corpsen, die voor de proviandeering zorgen moesten en verzocht hen op zijn kosten iederen soldaat een kruik wijn te doen toekomen uit een der naastbije philistijnsche steden Ekron of Lod.

Gezamenlijk met de Egyptische oversten werden de ruïnen bezichtigd, de dikte van den basis der buitenste vestingmuur en zijn sterken bouw, wat van den tweeden muur en zijn balkons was overgebleven en liet zich met een fakkeldrager een eindweegs leiden op den wonderlijken wenteltrap naar het torendiepe bassin en in de toovergrotten. Intusschen was Eliaab met de lijfwacht aangekomen na een ononderbroken marsch van vijf uren. Deswege werd hij met zijn manschappen geprezen door zijn jongen vorst en den ouden held Benaja en den manschappen aangezegd, dat ook hun een kruik wijns zou worden verstrekt.

‘Mijn vorst, wat zijn thans uw bevelen?’ vroeg Benaja, toen men in de grootste kamer van den burcht bijeen was.

‘Een bede, mijn vorst!’ riep, voor dat de koning kon antwoorden Hosjea, de Peloniet, van de zonen van Efrajïem.

‘Spreek mijn vriend,’ antwoordde Sjalomo.

‘Dan moge het den koning behagen, mij te gebieden met den geheelen of een deel van den heirban van Efrajiem de resten der stad te bezetten en te bewaren, totdat haar muren zijn herbouwd.

‘Wanneer kunt gij uw manschappen hier hebben en is het noodig ze allen op te roepen?’

‘Twaalfduizend, dunkt mij, zijn voldoende, mijn vorst. De Philistijn zal, gezien de vriendschap en liefde van den machtigen pharao Psoesjennes voor uwe majesteit en onze koningin Noferne en ons land, geen lust gevoelen tot een wraaktocht,’ antwoordde Hosjea.

‘Wat dunkt mijn grijze generaal?’ sprak de koning, Benaja aanziende.

‘Ik geloof, mijn vorst, dat stamvorst Hosjea juist heeft geoordeeld.’ ‘Alleen, de Philistijn is een dapper en onvermoeid soldaat geweest door alle tijden heen. Misschien is het veiliger, heel den heirban van Efrajiem op te roepen en sneller nog kan gehandeld, met uit den heirban van Jehoeda, Sjimeoon, Benjamien en Efrajiem ieder achtduizend man te lichten en gedurende den herbouw hier te legeren.’ ‘Wanneer kunnen ze hier zijn?’ vroeg de koning.

Jaäsjeel, de zoon van Abneer, stamvorst van Benjamien en Jiteraam, des konings eenige halfbroeder, overgebleven van de Chebroonprinsen en zijn oom, den afvalligen Eliaab opgevolgd als stamvorst van Jehoeda-Sjimeoon, konden binnen vijf, Hosjea binnen zes dagen hun heirban hierheen zenden.’

Er bleef nu een leemte, die verlegenheid bracht...

‘Majesteit van Sioon, vergun mij, u een voorstel te doen,’ sprak Chenshotpe in het Akkadisch, toen Beken Chons hem fluisterend had ingelicht over de moeilijkheid, die de verrassing van des pharao's geschenk meebracht.

‘Prins en veldoverste, wij luisteren met spanning naar u.’

‘Ik meen, hoewel mijn vorst mij dienomtrent geen bevelen heeft meegegeven, dat hij, indien hij met zijn Horische majesteit hier aanwezig was, uwe majesteit zou aanbieden, zijn legers tot zoolang te harer beschikking te stellen, tot haar eigene hun taak zouden kunnen overnemen. - Mede uit naam van prins Beken Chons en prins Nitokris bieden wij uwe Sionitische majesteiten aan, met de legers van Amon en Ptah de wacht te blijven houden bij het veroverde Gezer, tot uwer majesteits eigen troepen, die van de onze kunnen overnemen.’

Gejuich steeg op uit den mond van Salomo's grooten.

Hij drukte Chenshotpe beide handen en dankte het hooge drietal voor hun aanbod van haast onmisbare waardij.

Thans werd beslist op dringende uitnoodiging der majesteiten van

Sioon, dat de Egyptische grooten mee terug zouden keeren naar Jeroesjaleem, om aan het groote feestmaal ter eere van Nofernere mee aan te zitten, zij een plaatsvervanger als hoofd hunner troepen zouden aanwijzen, die in een directe verbinding door signalen over de bergtoppen met den Sioon zou blijven en nog heden van elk der naastbije stamvorstendommen een derde van den heirban zou worden opgeroepen.

Het was de avond van den achttienden Tischri.

Nu en dan barstte uit een al te zwaar geladen wolk een voorbarige bliksemstraal, plaste een te vroege regen op de heuvels, op het burchtplein en op de Sukkooth in de dalen, om plotseling weer op te houden. Jahwe's bevel was er nog niet!

Maanlicht door de wolkenscheuren en geel lamplicht door de kleine vensters van Malkizedeqs troonzaal.

Het was daar feest, het tweede bruidsfestijn van den jongen, gekroonden Dawiedide van twee en twintig nu.

Loema en zijn helpers hadden het bloemlooze seizoen toch nog slingers van violetpurperen distelkronen afgeëischt en er den koninklijken disch mee gesierd.

Guirlandes van aaneengeregen wijnroode granaten, met dennengroen omslingerd, deden het kleuriger en forscher dan ieder bloemfestoen. Varengroen uit het Jordeendal en palmtakken uit de Jerichovlakte overtroefden het seizoen der leliën en Schoschanniem.

Zoo overglansde de verrukkelijk schoone Lotos van het Nijlland, Nofernere, de vergeten roos van Sjaroon, Abisjag, en de forsche, gladgeschoren schedels der machtige Egyptische grooten vaagden de gedachten op zij aan de twee eenvoudige profeten Jahwes, die voor ruim twee jaar hun eereplaatsen ootmoedig innamen naast het koninklijk bruidspaar der Masjiaansche schaduwen.

De tastbare werkelijkheid der aardsche machten ontroerde thans, als de idealen van Jahwes onmiddellijk regiment toen.

Op de blonde lokken van Nofernere rustte een gouden diadeem met verblindende schittering van kroningsdiamanten. Om haar hals een breede kraag van polychroomglas en goudbladeren. Om haar gevulde bovenarmen en polsen gouden banden van het prachtigste smeewerk uit de koninklijke werkplaatsen van Tanis. Ze was in groen geplisseerd, doorschijnend en gouddoorweven opperkleed op een onderkleed van witte zijde. - En de onbeschrijfelijke majesteit van de duizenden jaren oude koningsglorie van het Nijldal met

onbeschrijfelijke aanminnigheid gedragen, ontnam den dragers der jonge cultuur van Sioon luidruchtige vrijmoedigheid. Die cultuur lag in de paleizen van Men-neser en Noet-Amon en Tanis op buik en rug smeekend om de gunst van haar bestaan.

Zoaan-Sioon...!

Hoe was de ster van het Beeth-lechemsche herdershuis gestegen in zijn derde geslacht!

O, de dagen waren niet ver meer, ze naderden snel, dat de zonen der woestijn ook hier zouden knielen en het stof lekken, als in de groote paleizen van den Nijl! De koningen van Tarsjisj en de eilanden en Seba en Sjeba, want: nog stond Masjiaach, de Zon der gerechtigheid achter den Dawiedszoon, hij, zijn schaduw!

Hoor, hoe de profetie de rollen durft omkeeren:

Sioon-Zoaan!

Eerst weer dat tinkelende zilveren voorspel daar uit de zangersloge tegenover het bruidspaar en zijn hooge gasten. Kunstsmeewerk van tonen als het goudene op het hoofd der Dochter van Mitzrajiem.

Asaaph, wiens plaats aan den disch sinds enkele oogenblikken ledig was, vulde zaal en zinnen met klanken:

> Mijn hart vloeit over van heerlijke woorden!
> Ik weet, mijn gezangen gelden een koning.
> Mijn tong wordt de veder eens vaardigen schrijvers.

Dat behoefde de Egyptische grooten niet te schokken.

> Bij uw schoonheid verdwijnt die der menschenkindren.
> Met gena zijn uw lippen als overgoten.
> Des zegene u Jahwe in eeuwigheid!

Met eenvoudigen nadruk klonk het uit Levietenmonden. Hun witte gestalten stonden onberoerd. Dan na eenige oogenblikken een scherpen cymbelslag:

> Gord uw zwaard om de heupen, o Held!
> Uw heerlijkheid schittert, uw majesteit glanst!

Opnieuw enkele oogenblikken, - dan een nieuwen slag der cymbalen, - dan een zwellend forto:

> Geluk op uw onweerstaanbare vaart
> voor waarheid, zachtmoedigheid, recht
> en uw rechterhand leere u vreeslijke daden.

Nog eens een ademlooze stilte, een cymbaalslag, dan een trillend gedodijn der tamboerijnen, krachtig en gedragen:

> Scherp zijn uw pijlen, uw woedende zwaard
> velt voor uw voeten de volk'ren!

Eenige oogenblikken rust. Dan sterk, breed, gedragen:

> Uw troon, o God, staat immer en eeuwig,
> de scepter uws rijks is een scepter des rechts!
> Gerechtigheid mint Gij, verkeerdheden haat Gij.
> Des heeft U, o God, uw God gezalfd
> Met vreugdolie boven uw broed'ren!

Dan, na iets langer rust - met fijne, hooge melodie, en zacht doorklinkend getamboerijn:

> Bekleed met de geur van wierook en myrrhe,
> bij ivoren harpen zingt men uw lof.
> Koningstelgen onder uw vrouwen, o koning,
> maar aan uw rechter de koninginne
> in blinkend brokaat van Ofirgoud.

Sioon-Zoaan!

De Egyptische hooge gasten hadden tot nog toe zich mee laten voeren. Thans weerstreefde er iets diep in hen. - De Sionieten beefden in het gezicht der majesteit van de Mitzrajiemers. - De muziek fleemde zacht:

> Hoor, o Dochter en neig uw oor.
> Vergeet uw volk en uws vaders huis.
> Dan wordt de bewondrende liefde des konings
> met uw schoonheid vervuld en verzadigd.

En zacht en vleiend, smeekend bijna:

> O buig u voor hem als uw heer, uw vriend.
> Dan buigen zich smeekend voor u, voor u,
> de dochter uit Tyrus en met haar de rijkste
> der volk'ren, met gaven u eerend.

Dan, in gouden welluidendheid van hooge tonen:

> Koningskind in uw liefelijke schoonheid,
> in uw gouddoorweven gewaden,
> bont en van edelsteenen zwaar,

wordt gij geleid tot uw heer, onzen koning
over tapijten met uw gezellinnen;
jublend omringd door van vreugde verrukten,
treedt g' in zijn troonzaal hem tegen.

Nog eenmaal een korte pauze.

Dan in zachte, lage, lang aangehouden tonen en gedragen, steeds klimmend in toonhoogte en tempo tot instrumentaal en vocaal daverend fortissimo:

Uw vad'ren gingen, uw zonen komen.
Stel ze tot vorsten in heel het land!
Geeft zijn Naam in het hart der geslachten!
Draagt dien voort naar een eindlooze toekomst,
voort met nooit rustende, lovende stemmen,
eeuwig en immer!

Ook nu weer barstte een jubel los.

Wat in den nacht van den negenden Tischri in de overstelpende massa van indrukken maar half tot zijn recht was gekomen, had ook de Egyptische grooten aangegrepen en hun jubel met dien van de zaal gemengd.

‘Die muzikanten hadden de reis naar ons land moeten meemaken, - licht was dat lied dan een toontje lager ingezet,’ fluisterde Nitokris Beken-Chons in het oor, toen het gejuich was verstild.

Chons glimlachte nauwelijks merkbaar.

Sjalomo rees op.

‘Nog eens mijn koninklijken dank en dien mijner gemalin, mijn hoogbegaafde zangers Chemaan en Asaaph en Jedoethoen en het schoone Levietenkoor, voor onzen bruiloftspsalm, die heden ten derden male weerklonk. - De opperzangmeester Chemaan heeft mijn bruid geprezen, voor hij haar had gezien. - Hoe hoog zou zijn lof zijn gestegen, als hij haar gezien had, voor hij zijn psalm dichtte! - Hij heeft haar gebeden, haar land en volk en gezin te vergeten. - Ik verheug mij, dat mijn vriend Chemaan dat land en volk en koningsgezin niet heeft aanschouwd, zooals ik en de vrienden, die met mij waren, want ik twijfel, of hij die bede en vermaning tot mijn gemalin had durven richten, als hij gezien had, wat ik en mijn vrienden in het pharaonenrijk aanschouwd hebben.’

‘Maar... als hij die bede niet tot haar gericht had, zou ik niet kunnen meedeelen, wat ik u thans ga zeggen.’

‘In de uren, volgende op de plechtigheid, waarin ik u, mijn grooten, mocht voorstellen aan mijn heerlijke Dochter van het “Huis der Overwinningen” heb ik tot haar gezegd:’

‘“Mijn liefste, ik heb het u daar in Zoaan reeds toegefluisterd: ik heb voor mijn pharaonentelg geen verblijf, harer waardig.”’ - Toen antwoordde ze:

‘Mijn vriend, als deze vertrekken voor den grooten Dawied - (en mijn hooggeachte gasten en toehoorders, toen noemde zij - te recht of ten onrechte, het oordeel is aan u, mijn naam daarbij) voldoende zijn, zijn ze het dan niet voor hun dochter en dienstmaagd...?’

Er voer een ontroering door de zaal.

‘Gij zult mij niet euvel duiden, dat ik niet alles meedeel, wat wij spraken. Alleen nog dit. - Toen mijn lieve bruid mij had toegefluisterd: ‘Ik wil worden als gij,’ - toen vroeg ik haar: ‘“Wat zullen de goden van Cheem zeggen van dien wensch?”’

‘Mijne vrienden, ge zult zoo min als ik ooit vergeten, wat ik toen van haar lieve lippen mocht opvangen:

‘Ik wil worden als gij: uw volk mijn volk, uw God mijn God...’

De eerst losgebarsten jubel verstilde snel tot snikken. Ook langs des jongen konings baard vielen paarlen op zijn zijden kleed.

Daar klonk zoet en klagend uit een der loge's boven in den zaalwand het lied der gezellinnen van Nofernere:

Hier is de vreemde, bereidt haar peluw.
Hier is de vreemde, die geen afscheid nam.
Zij nam geen afscheid van vader of moeder...
Plant achter haar myrrhten en rozen.

Wij brengen de bruid met weenen en klagen
en togen met haar naar het vreemde land.
Den bruidegom hebben wij haar gegeven.
Wat verwijt van hem kan ons treffen?

Op haar voorhoofd staat geschreven:
De schoonste schepping der goden van Cheem.
Haar aanblik geeft den ellendigen heil.
O ster, onzen hemel ontvallen...

Wij zingen een nieuw en klagend lied!
Zij is lieflijk, een koningsdochter.
O bruidegom, vul ons een beker met wijn!
Onze smarten zijn zwaar om te dragen...

Wij brachten u, lieveling, hier en kwamen
Op lange wegen naar 't vreemde land.
O vorstlijke bruidegom, neem haar aan
en houd haar liefde en trouwe...

Nofernere glimlachte verrukkelijk door haar bruidstranen. Aan de tafel der jonge prinsessen parelde menig oog.

Sjalomo nam nog eens het woord.

‘Mijn lieve vriend, mij dierbaar geworden op de lange reis langs uw prachtige rivier met al de wonderen aan haar oevers, prins Beken-Chons, Wesir van den grooten Horus op den troon van Cheem en hoogepriester van Amon-Rê - en gij, geliefde medereizigers op dien tocht, prinsen en veldoversten Nitokris en Chenshotpe, uwe aanwezigheid aan onzen bruiloftsdisch is ons grooter eere, dan wij hadden durven hopen.’

‘Vanuit dezen burcht zijn in vroeger eeuwen brieven geschreven, die smeekten om den gunst van uw groote pharaonen, om hun bescherming en om hun goud en de diepste onderworpenheid aan hun machtig regiment betuigden.’

‘Thans is dat alles zoo veranderd, dat een uwer schoonste prinsessen met den beheerscher dezer burchten en landen den troon wil deelen, die de groote Dawied, mijn vader, stichtte, en de heerlijkheid van het hof van het machtige wereldrijk van Cheem aan dezen feestdisch mee wil aanzitten.’

‘Dat is door onzen God Jahwe gedaan en het is groot in onze oogen.’ ‘Thans smeeken we niet meer om des pharao's gunst, maar ze vloeit ons toe uit de bron zijner vaderliefde en wij bidden u, zegt aan pharao Psoesjennes, dat zijn kinderen en hun grooten hem innig danken voor de bevestiging van den troon van Dawied, doordat de schitterende legercorpsen van het “Huis der Overwinningen” het oude vijandelijke Philistijnennest gezuiverd aan ons rijk hebben toegevoegd en zoo den weg met de zee ons gegeven hebben en den m e t e g a m m a , die Tanis en Babyloon verbindt, in het belang van onzen gemeenschappelijken handel in onze handen hebben gelegd. - Prins Chenshotpe, prins Nitokris, eer en lof aan uw dapperen moed en hooge krijgsmanskunst. Wij zullen het pand, ons gegeven, met kracht bouwen en handhaven en onze legerscharen en veldheeren loven en danken den pharao en zijn helden voor hun prachtig geschenk.’

‘Leven pharao Psoesjennes, prinses Nofernere, prins Beken-Chons

en de prinsen Chenshotpe en Nitokris, dat ze leven in eeuwigheid!' Een niet eindigende jubel volgde op Sjalomo's woorden.

Daar verrees de forsche, welgedane figuur van Beken Chons...

Het werd ademloos in de zaal.

'Majesteiten van Sioon, - de groote Horus van den horizon, pharao Psoesjennes uit het paleis der groote Ramessieden zendt u bij het geschenk, waarvan de schoone woorden van Koning Sjalomo gewaagden, zijn vaderlijken groet en zegen over uw huwelijk. - Pharao Psoesjennes en alle prinsen en grooten van Cheem verheugen zich, dat naast onze grenzen een rijk is ontstaan, gesticht door den edelen Dawied, dat door zijn dapperheid en rechtvaardig bestuur in een halve eeuw tijds zich eerst een eereplaats onder de kleine koninkrijken veroverde en daarna in een rij van gelukkig gevoerde oorlogen de jaloersch en bang geworden naburen allen onderwierp en zoo opsteeg tot de groote heerschappijen, als die uit de vlakte der verkeerde rivieren en die der Chetieten, die echter alle in de laatste eeuwen als in een slaap liggen verzonken.

Het is daarom, dat de groote Horus van het paleis "Groot van Overwinningen" zich niet schaamt, de koningen van het Sionitische rijk vrienden en broeders te noemen en gaarne ziet en bevordert, dat huwelijken tusschen de leden der koninklijke huizen worden gesloten en vriendschap en vrede de staatskunst tegenover elkander leiden en beheerschen. Het is daarom, dat wij met groote vreugde en eerbewijzen uw jongen, schoonen en wijzen koning Sjalomo hebben ontvangen in onze paleizen.

Majesteit van Sioon, mijn lieve vriend geworden in de lange weken bij ons doorgebracht, gij hebt mij tevens een bewonderaar uwer wijsheid gemaakt. Heel ons hof heeft de wijsheid toegejuicht, waarmede gij de vragen, de raadselvragen, die ik u heb opgegeven bij uw bezoek ten onzent, hebt beantwoord en opgelost en de groote Horus uit het paleis heeft mij opgedragen, u uit naam van al onze wijzen hulde te brengen voor uw oplossing van het raadsel, wie de grootste onzer pharaonen is geweest. Wij zijn het allen met u eens geworden na lange redetwisten, dat het Choefoe is, hij, die, zooals uw schoone brief aan mij het omschreef, de koninklijke dichter en machtige rijksbestuurder is geweest, die een steenen zang doet klinken door alle eeuwen en haar de grootheid van Cheem verkondigt.'

Een krachtig: leve koning Sjalomo, leve prins Beken-Chons onderbrak even des Egyptenaars vleiende woorden.

Dan vervolgde hij:

‘Haar lieve gezellinnen hebben onze beminde prinses, uw koningin Nofernere, afgestaan na een reis op lange wegen in een vreemd land.’ Dan zich wendend tot Nofernere:

‘En mijn lieve nicht, te oordeelen naar wat uw bruidegom ons zoo gulhartig meedeelde, zijt gij met rasse schreden op weg, dat vreemde land niet zoo heel vreemd meer te vinden.’

De glimlach waarmee Chons dat zei, wekte een onderdrukte lach aan den feestdisch.

‘Ieder,’ ging hij voort, ‘die uw bruidegom kent, zal het u gaarne vergeven en wij willen ons niet schuldig maken aan pogingen, die, naar het lieve lied uwer gezellinnen het uitdrukte, de achter u geplante myrrhten en rozen, uit te trekken, om uw terugkeer mogelijk te maken. Alle goden van Cheem en Jahwe, de God van uw eigen land mogen u zegenen, o koningspaar, behoeden en doen gedijen met uw land en uw volk in eeuwigheid!’

Na de toejuichingen en het bekerzwaaien stroomde de wijn, tot de morgenzon het wolkendak langzaam in tinten van wit en grauw maakte tot tentdak van den nieuwen dag.

En het feestvierend volk in zijn hutten en tenten opschrikkend uit zijn verdunnenden morgenslaap, rolden de Egyptische strijdwagens achter Sjalomo's staatsiewagen aan, den weg op naar Gezer. - Te Kirjath-Jeariem nam Sjalomo afscheid en kuste zijn gasten vereering en dank en vaarwel. Benaja reed met hen verder, om den heirban der drie stamgebieden te ontvangen en straks de wacht bij Gezer over te nemen.

‘Ze zullen blijde zijn voor uw aangezicht, gelijk men zich verblijdt in den oogst.’[75)]

‘Het vreugdegeschrei over uw zomernachten en over uwen oogst.’[76)] ‘Jahwe zal brullen uit de hoogte, Hij zal een vreugdegeschrei als der druiventreders uitroepen.’[77)]

De tweede Sjabbaath, de tweede dag der verzameling, - de Asereth, de afsluiting van het Chag ha-sukkooth, het Chag ha-asief, de twee en twintigste Tischri, was aangebroken.

Het Jisraëel van het vierde jaar der regeering van den koning Sjalomo toen de Aäronide Zadok hoogepriester was, had zijn huttenfeest volbracht als groot nationaal offerfeest en in de open lucht vroolijk gevierd volksfeest.

Ze hadden het deel der eerstelingen hunner veldvruchten genomen en in een korf gelegd en waren tot den priester getreden en hadden

gezegd: Hiermee betuig ik heden voor Jahwe mijn God, dat ik gekomen ben in het land, dat Jahwe onzen vaderen gezworen heeft, te zullen geven.

En de priester had den korf aangenomen en dien neergezet voor het altaar Jahwes huns Gods.

En ze hadden voor de weduwen en weezen der hunnen offermalen aangericht.

En zij, de priesters en de Levieten, hadden zeven, acht dagen in hutten van loof of met loof versierde tenten gewoond.

Ze hadden al zwoegend met de Levieten hun plichten bij het altaar verricht en de hoogepriester met en voor allen.

Elken dag de Tamied, morgen- en avondoffer, het brand- met het spijsoffer.

En daarenboven, - want het Chag ha-Sukkooth was een groot offerfeest voor Jahwe - elken dag een bok ten zondoffer voor de zonden van het vieren van het feest en de zonden der feestvierenden, - een geitenbok, van welks bloed door den hoogepriester met den wijsvinger der rechterhand aan de hoornen des altaars was gestreken - al de kracht van het werk van Masjiaach waren de hoornen van dat altaar - en Hijzelf was dat altaar en alle kracht van dat altaar was noodig, om de zonde van zijn volk voor Jahwe te vernietigen.

Een groot offerfeest voor Jahwe!

Daarom zeventig jonge stieren, veertien rammen en acht en negentig lammeren ten brandoffer - en met wat er na het weggenomen deel der zonen van Aäron overbleef, dat gaf Jahwe zijn volk om te eten en vroolijk te zijn.

En van hun eigen offerbeloften, die ze vervulden - het beste voor de priesters - en eten wat Jahwe hun er van terugschonk en daar vroolijk bij zijn.

En dan nog hun tienden?

Die hadden ze gebracht naar de naastbije priester- en Levietensteden, aan de nakomelingen van hen, die bij den Sinaï met getrokken zwaard door het leger getreden waren, om Jahwe te wreken op den kalverdienst van zijn volk..., terwijl zijn voeten rustten op den Sinaï, vlak bij hen...

De Asereth, - de laatste Sjabbaath der vergadering bij het altaar! Een plechtig sjofaarblazen uit de zilveren priesterbazuinen had hen saamgeroepen.

Daar kwamen getreden van den Gichoonbron een priester, dragende in zijn rechter een gouden tempelvat met bronwater, de kleurige

gordelbanden over de schouders geslagen. Hij klom den Moriah op tot het altaar en reikte het watervat den hoogepriester over. Die goot het uit aan den voet van het altaar, het offerdeel van den regen van het vorige jaar, symbool van de tiend, die bron was van alle tienden, - Jahwes regenzegen over zijn land en volk.

Dan begon Zadok, - de gouden tafel der stammen Jisraëels dragend op zijn borst en de tulipane met de gouden plaat, de 'Kroon der Heerlijkheid', op het eerwaardig hoofd en het getinkel der gouden schellen aan den zoom van zijn kleurigen mantel overstemmend: Spreekt heden allen voor Jahwe:

'Mijn vader was een zwervend Arameeër. Die trok met een gering getal van lieden af naar Mitzrajiem, verkeerde daar als vreemdeling en werd er tot een groot en sterk en menigvuldig volk. Daar de Mitzrajimieten ons echter mishandelden, - Nofernere en haar gemaal stonden achter den hoogepriester Jahwes, - en verdrukten en ons harden arbeid oplegden, zoo riepen zij tot Jahwe, den God onzer vaderen, om hulp en Jahwe hoorde ons roepen en zag onze ellende, onze slavernij en onze onderdrukking. En Jahwe voerde ons met sterke hand en uitgestrekten arm, met vreeselijke macht en onder teekenen en wonderen uit Mitzrajiem weg. En Hij bracht ons naar dit oord en gaf ons dit land, een land dat van melk en honing overvloeit. - En hier breng ik thans de eerstelingen van de vruchten des lands, dat gij mij gegeven hebt, Jahwe.'

'Daarmee zult gij u aan Jahwe uw God overgeven, u voor Hem nederwerpen en u met de uwen, de Levieten en den vreemdeling, die zich onder u ophoudt, verheugen over al den zegen, dien u Jahwe uw God heeft verleend.'

Daar zette in met de groote kracht van stem en instrument het Levietenkoor:

> Juicht Elohiem, alle landen!
> Galmt zijn Naam eere toe;
> jubelt eere te zijnen love!
> Zegt tot Elohiem: vreeselijk zijn uw werken.
> Om uw almacht moet uw vijand U vleien!

Nog klom de jubel in kracht:

> Alle landen zullen huldigen en loven met psalmen U, loven uw Naam psalmzingend!

Even zweeg het koor. - Dan, op dezelfde krachtshoogte:

> Komt en aanschouwt de daden Elohiems,
> die met vreeselijke kracht het menschdom beheerscht!
> Hij heeft de zee in het drooge veranderd.
> Te voet trokken ze door den stroom.
> Hoe hebben we ons in Hem verblijd!
> Hij, die eindeloos heerscht in zijn' sterkte!
> Zijn oogen houden wacht over de heidenen.
> Wat zou hun weerstreven hun baten?

Toen beklom de hoogepriester weer het spreekgestoelte.

'Wij hebben heden het huttenfeest gevierd op de bede van ons bruiloftvierend vorstenpaar aan deze plaats, den berg Moriah.

Hoort, wat hier in oude dagen is geschied.

Ik lees u voor uit het boek van Mosjè, genaamd: 'In den beginne':[78)]

> Het gebeurde nu, dat God Abrahaam op de proef wilde stellen en daartoe tot hem zeide: Abrahaam! En hij zeide: Zie, hier ben ik.
> Toen zeide Hij: Neem nu uw zoon, uw eenige, dien gij liefhebt, Jischaäq en ga naar het land Moriah en offer hem daar ten brandoffer, op een der bergen, dien Ik u zeggen zal.
> Toen stond Abrahaam des morgens vroeg op en tuigde zijn ezel en nam twee van zijn dienaren met zich benevens zijn zoon Jischaäq. Ook kloofde hij hout ten brandoffer en maakte aanstalten, om naar de plaats te gaan, die God hem gezegd had.
> Op den derden dag sloeg Abrahaam zijn oogen op en zag die plaats van verre. Toen zeide Abrahaam tot zijne dienaren: blijft gij hier met den ezel, terwijl ik en de jongen daarheengaan, om ons neder te buigen en dan zullen wij tot u terugkeeren. En Abrahaam nam het hout voor het brandoffer en legde het op zijn zoon Jischaäq, maar hij nam zelf het vuur en het mes; zoo gingen zij beiden tezamen.
> Jischaäq nu richtte het woord tot zijn vader en zeide: mijn vader! En hij zeide: zie, hier ben ik, mijn zoon.
> Toen zeide hij: zie het vuur en het hout, maar waar is het lam ten brandoffer?
> En Abrahaam zeide: God zal Zich het lam ten brandoffer voorzien, mijn zoon.
> En zij beiden gingen te zamen.

> Toen zij nu gekomen waren op de plaats, die God hem gezegd had, bouwde Abrahaam daar een altaar en legde het hout gereed en bond zijn zoon Jischaäq en legde hem op het altaar boven op het hout en strekte zijn hand uit en nam het mes, om zijn zoon te slachten.
> Toen riep hem de Engel Jahwes toe uit den hemel en zeide: Abrahaam, Abrahaam! - En hij zeide: zie hier ben ik.
> Toen zeide Hij: Sla uw hand niet aan den jongen en doe hem niets, want nu weet Ik, dat gij Godvreezende zijt en uw zoon, uw eenige, Mij niet hebt onthouden.
> En toen Abrahaam zijn oogen opsloeg, zag hij en zie, achteraf was een ram, met zijn horens vastgeraakt in het struikgewas.
> En Abrahaam ging heen en nam den ram en offerde dien ten brandoffer in de plaats van zijn zoon.
> Toen noemde Abrahaam den naam dier plaats: Jahwe voorziet. Daarom wordt nog heden gezegd: op den berg[79)] voorziet Jahwe.
> Daarop riep de Engel Jahwes Abrahaam andermaal toe uit den hemel en zeide: 'Ik zweer bij Mijzelven, luidt het woord Jahwes, dat, aangezien gij dit gedaan hebt en uw zoon, uw eenige, Mij niet hebt onthouden, Ik u rijkelijk zegenen zal en uw zaad ten zeerste vermenigvuldigen als de sterren des hemels en als het zand, dat aan het strand der zèe is en het zal de poort zijner vijanden in bezit nemen. Ook zullen in uw zaad alle volkeren der aarde gezegend worden, wijl gij aan mijn stem gehoor hebt gegeven.

Hoort nu ook, wat in onze eigene dagen hier geschied is. - Wat ik u ga voorlezen, staat geschreven in de geschiedenissen van den ziener Gad. Toen deze onzen geliefden koning Dawied op Jahwe's bevel drie straffen had voorgedragen voor de telling des volks, welker keuze die zoo zouden treffen, dat Dawied opnieuw in het onzekere zou komen omtrent het getal zijner weerbare mannen,

> Toen zeide Dawied tot God: Mij is zeer bange. Laat mij in de hand Jahwes vallen, want zijn barmhartigheden zijn vele. Maar laat mij niet in de hand van een mensch vallen. - Toen gaf Jahwe pest in Jisraël, zoodat er zeventig duizend man vielen. Maar toen de engel zijn hand tegen Jeroesjaleem uitstrekte, om het te verderven en deze het verderven zou, toen zag Jahwe neder en kreeg berouw over dat kwaad en zeide tot den verderfengel:

> Genoeg! Trek nu uwe hand af. Juist stond de engel Jahwes bij den dorschvloer van Arauna, den Jeboesiet.
> Toen Dawied zijn oogen ophief, zag hij den engel Jahwes tusschen aard en hemel staan met een uitgetrokken zwaard, dat tegen Jeroesjaleem gericht was in zijn hand. En Dawied en de oudsten, in rouwgewaad gehuld, vielen op hun aangezicht. En Dawied zeide tot God: Heb ik, ik niet gezegd, het volk te tellen? Ik ben het, die gezondigd en zeer kwalijk gehandeld heb. Maar deze schapen, wat hebben die gedaan? - Jahwe, mijn Elohiem, laat uwe hand toch tegen mij en mijn huis zijn, maar niet tegen uw volk, om dit te slaan...
> En de engel Jahwes zeide tot God: Zeg tot Dawied, dat hij moet opgaan, om voor Jahwe een altaar op te richten op den dorschvloer van Arauna den Jeboesiet.
> En Dawied ging op naar het woord van Gad, dat deze in den Naam Jahwes gesproken had. En Arauna keerde zich om en zag den engel, terwijl zijn vier zonen bij hem zich verbergden. Arauna dorschte tarwe.
> Toen Dawied bij Arauna kwam, zag deze scherp toe en zag Dawied. En hij ging van den dorschvloer af en boog zich voor Dawied met het gezicht ter aarde.
> En Dawied zeide tot Arauna: Geef mij de plaats van den dorschvloer, om daarop een altaar voor Jahwe te bouwen, opdat de plaag van het volk afgewend worde. En Dawied gaf Arauna voor die plaats gouden sekels, zes honderd in gewicht. En Dawied bouwde daar Jahwe een altaar en bracht brandoffers en dankoffers en hij riep Jahwe aan. Deze antwoordde hem met vuur van den hemel op het brandofferaltaar. Toen zeide Jahwe tot den engel, dat hij zijn zwaard weder in de schede steken zou. En Dawied zeide: Hier zal het huis Jahwes zijn, des waarachtigen Gods en hier zal het brandofferaltaar van Jisraëel zijn.'

'De plaats, waar dus eenmaal heel ons volk aan Jahwe ten offer is aangeboden door onzen eersten vader Abrahaam in zijn eenigen zoon Jischaäq, in wiens lendenen wij allen, dus ook Masjiaach, besloten waren, - daarheen heeft Jahwe nog eens heel dat volk heengerukt, toen het door de zonde van onzen koning Dawied, zijn heerschappij had op zijde geschoven en de mensch Dawied door de kracht van mannenarmen en oorlogswapenen de heerschappij aan zich wilde trekken.

Toen heeft Dawied zich ten offer aangeboden, maar ook in zijn lendenen was Masjiaach besloten. Daarom loven wij Jahwe, dat Hij andermaal dat offer heeft geweigerd en vervangen door een dier en daarom moet dat vervangende offer op deze plaats de eeuwen door gebracht worden, tot Jahwe eenmaal het offer van Masjiaach wel zal aanvaarden en deze offerplaats haar waarde en bestemming zal verliezen, omdat ze haar roeping heeft volbracht.'

'Hier is alzoo het middelpunt der gevallen wereld, hier zal het groote brandofferaltaar van den nieuwen tempel staan, omdat Jahwe met hemelvuur het offer van onzen grooten profeet en koning hier zelf heeft ontstoken en wij bidden onzen geliefden koning Sjalomo, o wacht geen dag langer met den bouw van dat altaar en dat huis, dan ten uiterste noodig is.'

De hoogepriester daalde van het spreekgestoelte, ademloos door de menigte aangehoord.

Toen besteeg de koning het na hem en sprak:

'Zoo waarlijk Jahwe leeft, de bouw van dat altaar en dat huis onzes Gods zal geen dag later aanvangen, dan Jahwe mij geven zal.'

Toen juichten Levieten en volk uit de volheid van hun hart voor Jahwe's dienst en alle priesterbazuinen, ten hemel gericht droegen die lofbede op vleugelen van die zilveren tonen tot voor Jahwe's troon. Dan begon een schoone plechtigheid.

De hoogepriester, gevolgd door heel de priesterschaar, met loelaab en etrog begon den loop om het altaar tot zeven maal, om in dat altaar Hem te eeren, die er door werd afgebeeld en de zevende maal hieven ze de bazuinen en hun stem klonk onder het zwaarder wordend wolkendak van berg tot berg als om Jeroesjaleem en het volk Jahwes den lof van Masjiaach door oor en hart te doen dreunen.

Toen trad nog eens het Levietenkoor aan, alle tweehonderd acht en tachtig uit de familiegroepen der drie meesterzangers, allen geoefend in zang en spel, een gansch eenig koor!

En ze hieven aan voor Jahwe en het volk als een triumfkreet van het heiligst Jahwisme:

> De steen[80)] dien de bouwlieden[81)] verworpen hebben,
> is tot sluitsteen van Jahwes tempel geworden.
> Dit is van Jahwes wege geschied en wonderlijk in onze oogen.

Dan de lof van dit feest des oogstes, beeld van den oogst der toegebrachten tot het koninkrijk Jahwes, bouwsteenen allen voor Jahwes eenigen tempel:

Dit is de dag, dien Jahwe groot heeft gemaakt!
Laat ons jubelen en vroolijk zijn voor Hem.
o Jahwe, Hosianna, geef dat heil!
o Jahwe, Hosianna, laat het gedijen!
Gezegend is elk, die tot dien tempel komt
in Jahwe's Naam!
Jahwe is God en heeft licht ons ontstoken!
Bindt met touwen het offerdier
tot vlak bij de hoornen des altaars.

Die hoornen zijn de zinnebeelden der verzoenende kracht van het altaar en het altaar is symbool van Masjiaach.

Hier is de kracht der verlossing.

Dan jubelt Jahwes volk met het koor der heilige zangers:

Gij zijt mijn Elohiem, daarom zal ik u loven
O, mijn Elohiem, verhoogen zal ik U.

En dan het slotfortissimo: koor en priesters en koning en volk:

Looft Jahwe, want Hij is goed,
Want zijn goedertierenheid is in der eeuwigheid.

Toen was het feest der vreugde, der toekomst van den tempel Gods - gesloten!

Het volk mocht gaan naar zijn huis en akker. De stroomen van Jahwes zegenenden regen wachtten nog tot hun thuisreis was volbracht...

Maar een hield hen nog op: de koning, de koning!

Hij had laten rondbazuinen onder de jubelende feestgangers met de woorden zijns vaders, den lieveling Jahwes en des volks:

Hoort mij, mijne broeders en mijn volk. Vier jaar heeft Jahwe mijn troon geschraagd. Alle vijanden van mijn regiment heeft Jahwe verdelgd en het bevestigd door het feest mijns huwelijks, dat gij allen met het feest der hutten met mij en mijn bruid hebt gevierd. Ik heb nu in mijn hart, op den derden dag na het feest te Gibeoon bij het oude brandofferaltaar Jahwe een duizendvoudig offer te brengen. Daarna op het altaar op den Moriah een honderdvoudig brand- en een honderdvoudig dankoffer, en een offermaaltijd daarop te laten volgen. - Allen, die het huttenfeest Jahwes en mijn bruiloftsfeest gevierd hebben, noodig ik tot dien maaltijd.

In de tenten en hutten was op die koninklijke uitnoodiging beraadslaagd, wie er om het bedrijf, het ploegen en het zaaien van het winterzaad, het verkoopen der vrucht, als de Sidoniers uit het Noorden en de woestijnbewoners uit het Zuiden zouden komen - vertrekken moesten naar huis en schuur en akker en wie het groote offerfeest des konings nog zouden meevieren. En Loema had tellers aangesteld, die op den tweeden dag het getal geblevenen zouden opnemen, om tafels aan te richten op het plein bij de Zuiderpoort.

Groot waren zijn bemoeiingen in deze zware dagen om de bakkerijen van alles te voorzien, wat voor de feestmalen noodig was. Geen zijner voorgangers had dat in een omvang gekend, als nu huttenfeest, koninklijk bruilofts- en offerfeest samenvielen.

Zoo had hij, na overleg met den koning, renboden gezonden naar Sjitrai uit Saroon met een lijst, hoeveel straks van het domeinvee, dat in de Sjaroonvlakte weidde, naar Gibeoon moest worden gedreven, om daar aan te komen in den nacht van den vijf op den zes en twintigsten Tischri, want Sjafaat, de zoon van Adlai had bericht, dat het domeingrootvee in de dalen rondom Gibeoon niet talrijk genoeg was. - Naar Jazin, den Hagirïet, was een lijst gezonden om kleinvee.

Tot Sabdi uit Sjefaam was om aanvulling der koninklijke wijnkelders gezonden, want hij stond over de voorraden in heel het land, - en naar Joas, die over de olievoorraden beschikte, desgelijks.

Een tweetal dagen van betrekkelijke rust lagen tusschen de sluiting van het Chag ha-sukkooth en des konings voorgenomen offerfeest op den zes en twintigsten. Dagen voor het zalig bruidspaar, om elkaar te vinden in haar vertrekken, in de zijne. - Dagen voor het vriendenhart, om even om te zien.

Dagen voor den profeet, om, peinzend, met den wang op zijn vuist te mompelen: ‘Stijgende macht bij dalenden nacht. - Waar voor twee jaar de vrome koppen onzer Jahweprofeten wij aanschouwden, nu de vleeschelijke der prachtige heidenen. - En in dat prachtig hoofd der koningin - vol goden van Mitzrajiem - Jahwe de alleenheerschappij? - Bevroedt ze ook maar van verre, wat haar wensch beteekent? - Waar was de koningin Abisjag, Jahwes verkorene, Sjalomo's verstootene...?’

‘Sjalomo, mijn vriend, mijn gelukkige!’ Zoo was Zaboed zijn vertrekken binnengevallen en had hem omhelsd. - ‘Wat een feesten, wat een mengeling van goddelijke en menschelijke vreugde! En

onze gelezen en gezongen Heilige Schriften: mijn vorst, wat zijn wij rijk!'

'En Mitzrajiem arm,' antwoordde hij. - 'O, Zaboed, nu ze hier is, nu openbaart zich bij al haar lichaams- en meubelenpracht en de pracht der staatsiewagens, die ze meebracht, de armoede van haar geest, die Gezer niet vergoeden kan. - En onze nieuwe, roemrijke vrienden, zijn ze in ons arme landje niet veel grooter vreemdelingen, dan wij in hun rijkdommen? - Onze armoede zien ze wel, - onzen rijkdom niet; - wij zagen beide de hunne!

'Maar toch,' vervolgde hij, 'een pharaonendochter op Dawieds troon, dat zal de heidenen doen vreezen, die onze hoogere rijkdommen niet zien. En Gezer, - bedenk, hoe zijn bezit de onderhandelingen met onzen vriend Chiraam zullen vergemakkelijken. Geen tol aan den Philistijn, geen troepenconvooien voor al het kostbaar hout en metaal, dat we in de eerstvolgende jaren in groote hoeveelheden noodig zullen hebben.'

'En zoolang de vader van Sioons koningin op den troon te Tanis zetelt, zal geen Philistijn of wie ook de hand er naar uitstrekken. - Ze bevinden zich tusschen de molensteenen.

Zoo is het, mijn vriend,' sprak de majesteit van Sioon, sloeg een bekken aan en beval den verschenen slaaf: 'Ontsteek de lampen.' Daar verspreidden de twee prachtige albasten lampen uit Mitzrajiem haar eerste licht.

Sjalomo sprak niet.

Dan opeens zag Zaboed het, die de prachtstukken uit de koninklijke werkplaatsen van Mitzrajiem wel gezien had bij dag, maar nog niet hun nachtelijk werk volbrengend.

'O, ge zijt het beiden overduidelijk,' riep hij uit, toen in de groote vaas van de omraamde lamp de gegraveerde portretten van Sjalomo en Nofernere met licht en donker begonnen te spreken, te duidelijker, naarmate het lemmet in de vaas zijn vlam helderder op deed glimmen.

En dan ontgloeiden de drie lotoskelken op hun zacht golvende stengels en schiepen in de verdichtende schemering van het vertrek lieflijke lichtvlekken en banen, die Sjalomo met stillen glimlach volgde.

Daar werd op de deur naar het huiselijk vertrek, eens de ziekenkamer van Dawied, geklopt. Sjalomo stond op en opende ze.

Voor hem een der staatsievrouwen van Nofernere, die een zwaar kunstvoorwerp droeg. Achter haar een tweede met een gouden olielampje, hoog geheven en daarachter... de koningin.

‘Stoor ik mijn heer en vriend?’ vroeg ze zacht.

‘Elke stoornis mijner koninklijke vriendin gaat alle storeloosheid te boven.’

‘Zet de vaas op 's konings tafel,’ fluisterde ze tot haar voorste gezellin. - Dan verdween het tweetal en Nofernere, Zaboed ontwarend bij het wiegelend licht der lotoslamp, bood hem haar hand ten kus, toen hij buigend naderde.

‘Zie, mijn vriend, wat ik nog voor u meebracht: een reukvaas om uw koningszaal met zoeten geur te vullen, - zie toch.’

‘Mijn lieve Nofe, ik zie wel iets zeer schoons in grooten omtrek, maar er is meer te zien, geloof ik.’

Op zijn bekkenslag verscheen weer een kamerwacht.

De oude gouden schaalluchter met twaalf lemmeten werd ontstoken en deed weldra een vaas onderscheiden van ongelooflijke pracht, een stuk juwelierskunst van goud, een dubbelvat op zware massiefzilveren plaat. - Elk der vaten heeft een voor- en achtervlak in den vorm eener naamplaat, een omlijste rechthoek met ronde hoeken - met hooggedreven ornamentiek, vóór- en achterzijde geïncrusteerd met ondoorzichtig polychroomglas en doorzichtig calciet. - De hoogopgewerkte ornamentiek van het voorvlak der linksche vaas bevat den naam van Sjalomo, de rechtsche die van Nofernere, die op de boven en beneden omgebogen zijvlakken de eeuwigheidsfiguur Heech.

De kanten van het zilveren voetstuk hebben gedreven anch-oeaasranden en dubbele struisveeren met zonneschijf van gouden omranding; ingelegd met polychroomglas zijn de aanvaten van de deksels, - de smaakvolste weelde der achttiende dynastie.

Der geefster dank waren kreten van verrukking der beide vrienden en des eenen innige omhelzing.

Toen op een gouden schaal een vingergreep van het poeder, dat ze bevatten, was ontstoken, en het vertrek met heerlijke geuren, vervulde, trok zich de vriend des konings terug.

Met een gouden dopje doofde Sjalomo de twaalf lemmeten van den gouden luchter en de albasten pronklampen verlichtten het hooge vertrek met fantastische vlekken en banen van licht en donker. Nofernere zette zich op zijn knie, legde haar wang tegen de zijne. - Hij zag het flikkerend lamplicht weerschitteren in haar prachtige kraag van cloisonné: tallooze gouden schijven, ingelegd met polychroomglas en aan de einden aangevat door zware gouden staafjes met prachtige havikskoppen van boven verhoogd. - Hij rook de geur der zalven van haar haar en gewaad.

‘Nofi, wat is het alles heerlijk,’ fluisterde hij.

‘O Sjalomo, als gij geniet, geniet ik nog hooger in het genot van mijn vriend.’

In de heerlijke schemering genoot hij met oogen, hand en lippen van de weeldebronnen, die God in het vrouwenlichaam den man heeft geschonken, als zijn ziel instaat voor de hare in onschendbare trouw. Het oog van den Christus-Amator, zijn Antitypus, rust met welgevallen, op wat zijn Goddelijke wijsheid daarin schiep als zweem van zijn eigene vermakingen met zijn verloste menschheid: het hoogste spel van ziel en zinnen binnen het perk der trouw, die niet breekt, heeft zijn gunst, zijn zegen, den glimlach van zijn Goddelijk welbehagen. In het Sjir ha-sjirim, het hoogtepunt der Openbaring van zijn Goddelijke liefde, heeft hij dat zijn menschheid willen zeggen. - Dat Sjir was gevloeid uit de veder, door de hand gevoerd, die thans vorm en stof en gloed genoot, - was gevloeid over lippen, die thans lippen drukten, - was aanschouwd door oogen, die thans weerfonkelden in oogen..., die het niet hadden doen ontbranden tot lof en prijs en eer van Hem, dien het gold en die slechts één bruid ‘zonder vlek of rimpel’ zich heeft verkoren, hoewel zijn scheppende almacht Hem toch iets anders niet verbood!

Ongebroken trouwe? - Halfverbrokene is ook verbroken...

Abisjag...!

De zes en twintigste Tischri, 's ochtens zeven uur. Een donkere wolkenhemel wacht op Jahwe's bevel nog drie, vier dagen. - Dan zal hij de dorstende aarde antwoorden... Maar Sioons zalig vorstenpaar en zijn gasten behoefden nog enkele dagen...

Het plein tusschen de beide burchten opnieuw vol beweging. - Wat tijdens des jongens konings regeering de Noorderpoort nog niet verliet: een offerstoet naar de Bama van Gibeoon, vormde zich.

De vloekvaardige mond van Sjimeï zwijgt in de Sjeool! Alle andere vijanden, wier bedekte oogen Masjiaach's schaduw: koning-minnaaroverwinnaar, niet hadden begeerd, omdat ze hem niet onderscheidden - voor eeuwig weg als hij. De pharaonendochter in de Dawiedsstad - en het koninkrijk vast in de handen van den jongen Dawiedszoon, zijn hart brandend en dankend in zijn borst.

Duizend brandoffers nu voor Jahwe, zijn Elohiem, die in overgave aan Hem gansch verteeren moesten op het oude altaar van Bezaleëel te Gibeoon!

Duizend dankoffers, duizend Sjelamiem, die den Sjaloom[82)] tusschen den offeraar Sjalomo en zijn God, tusschen den offeraar en zijn volk, door de stamhoofden vertegenwoordigd en nog wachtend rondom den Sioon, - moesten symboliseeren, - op het nieuwe altaar van Dawied, op den Moriah.

Zijn jonge koninkrijk, wordend wereldrijk, zijn jonge groot-koningsdochter Jahwe aangeboden en tegelijk gelost met het bloed van hekatomben offerdieren, - dat zouden zes- en zevenentwintig Tischri bezegelen en dan...?

De bouw van Jahwe's tempel, de bouw van Jahwe's stad!

Een kemelpaar met de purperpluim, - dan een gansche stoet - al de grooten, behalve Benaja en Eliaab bij de wacht van Gezer. - En wie nog meewilden van de giboriem en wie nog konden, met lange, naar bloed dorstende messen - sloten den stoet.

De poort ging open. In het Noordwesten stak de top der Bama, van Gibeoon helder af tegen den bewolkten horizon. De scherpe lijnen der heuvels spraken verrukkelijke taal, te duidelijker, daar alle nevelvorming in den laten herfst was opgehouden.

De stoet daalde af naar het diepe Kidroondal. De kale takken der noteboomen en het met schrompelig loof nog gedekte olijfhout kleedde de flanken van den Maschith sober. Langzaam klom men uit het Kidroondal op naar den Chaar Sophiem. - Eerst kruiste de weg een nog drooge winterbedding na langzaam dalen; dan steil klimmen, dan een eindweegs op dezelfde hoogte, tot een nieuwen klim. De korenvelden van voor enkele weken liggen op den top van den Chaar Sophiem, den Spionnenberg gedeeltelijk als stoppelvelden, - en kleine ossen zwoegen, om, eer de snel naderende regens vallen, alles om te ploegen.

Men reit zich even langs den weg, om koningin Nofernere gelegenheid te geven voor een vergezicht naar het Zuiden. Prachtig buigt zich, met hier en daar een tandige top de rug van het Zuider heuvelland met een naar de waterscheiding in het Westen stijgenden reuzenboog, terwijl de zacht glooiende lijnen der koepels van den Olijfberg met hun groepen immergroen geboomte strekken tot hier. En uit het dal aan zijn voet stijgen naar het westen Sioon en Ofel en Moriah op, hun flanken gekeerd naar den wolkenzwaren oosterhemel, vangend meer verspreid licht, dan de naar het Westen dalende helling van den Olijfberg en grijzig afstekend tegen zijn diep beschaduwde hellingen. - De barsche muren van den Malkisedeqburcht, zwartgrauw van ouderdom, grommen tegen de nieuwigheid

van den Dawiedsburcht en rondom hun voeten de torendragende dubbelmuur. Zichtbaar lager dan de Weststad is Sioons ligging, door de ondiepe geul van het Tyropoeondal van de Westheuvel gescheiden, die naar de waterscheiding opklimt.

En de jonge Sioonvorst legt zijn Egyptische uit, hoe de top van Moriah met een reusachtigen muur moet worden omringd en zijn ruimte gevuld met aarde tot de hoogte van dien top, om grondvlak te bieden voor den nieuwen tempel en zijn pleinen en voor de paleizen, waarvan één eerlang voor haar zal zijn...

En dan een geweldige vierkante omvattingsmuur, die Oost- en Weststad zal vereenigen en waarbinnen de kleine Sioonveste zich zal kunnen ontwikkelen tot de volkerenstad Jeroesjaleem.

Dan voorwaarts naar Gibeoon! - Rechts die wachttoren, eens de Sjaoelsburcht: Gibea Sjaoels. Sjalomo vertelde zijn reisgezellin, wat er van was.

De weg naar Sjekem, naar het noorden, over de hoogste kam tusschen de westelijke en oostelijke bergruggen, bood naar links en rechts een prachtig onbeneveld uitzicht. Oostelijk Anatoth, Abjathars ballingsoord en vooruit Rama en nog een ander Gibea en Michmaz en in de verte in het Noordoosten Beetheel en nog verder naar het Oosten het diepe Jardeendal met zijn eeuwig tropisch groen, - dan de blauwe bergweiden van het veerijke Gileaad.

En links de bergen van het Westen; daarachter - onzichtbaar - de kustvlakte en zichtbaar: de Groote Zee. - Die bergen van grauwe cenomaankalk droegen op hun hoogste toppen de dorpen Gibeoon en Mizpah en Gibea. Daar lagen ze veilig, gemakkelijk verdedigbaar door ommuring en - veilig ook voor het wilde winterwater. - Spaarzaam bedekte roode aarde de harde rotsen der hellingen, de minst steile. - Daar kunnen zacht glooiende akkers beploegd en bezaaid worden. Maar in de dalgronden, waar eeuw na eeuw de slagregens het door de daghitte en nachtelijke koude van den zomer verweerde gesteente heenspoelden, daar is het vruchtbaar en vol geboomte en lieflijk struikgewas, waartusschen de akkers liggen verscholen.

En langs de loodrechte randen der lagen, waaruit de heuvels zijn opgebouwd, tiert aan de zonzijde welig de wijnstok. Daar heeft ze gloeiende zon overdag en licht vriezende nachten, vetten, niet diepgaanden bodem, harden rotswand, die de zonnestralen terugkaatst, die de vruchten rijp moeten stoven. Dan - in den herfst - de nevel, die ze sappig maakt. Al deze zegeningen voor den gedijenden wijnbouw zijn in de bergen van Jehoeda. Daarom wascht hij, Jehoeda,

zijn oogen in wijn. - De rotsen bieden gelegenheid voor het uithouwen van kelders, in grooten getale onder het dichte onderhout verborgen, en de voeten der druiventreders zijn daar rood van druivenbloed.

De weg boog thans af van den heirweg naar het Noorden, westwaarts naar Gibeoon, troonend op zijn bergtop, opgebouwd uit steeds kleinere, ronde steenlagen tot aan den top, waar zijn muren, door geboomte omzoomd, zijn burcht en hutten omsluiten.

'Sjal, mijn vriend, hoe lieflijk en schoon is uw land. Al die ronde, opgestapelde heuvels voor hellingen, die achter zich weer nieuwe glooiingen half verbergen en die wolkenhemel daarboven... mij rouwt de ruil voor onze vlakten nog niet. Alles golft en daalt en klimt. Alleen de witte stadjes en dorpen rusten. Jahwe's land is lieflijk en schoon!'

De weg daalde af naar de delling, die den heuvel van Gibeoon geheel omringde. Naar het Zuid-Oosten klom uit dat dal een smal voetpad naar boven, dat de steilten door zijn slingeren meed en dat de kleine stoet, die het Sionietische koningspaar volgde, langzaam beklom.

Gibeoon lag op het kleine plateau, dat zijn heuvel afrondde, maar behalve het stadje nog een verheffing droeg: de bama, de oude cultusstee van de Amoritische Gibeonieten.

Daar hadden ze, na hun overwinning in bondgenootschap met de Philistijnen op Sjaoel, den tabernakel van Sjilo, het oude woestijnheiligdom, heengebracht en het aan Dawied weer afgestaan, toen hij hun wraak tegen de Sjaoelieden had helpen mogelijk maken.

Het was daar, dat Zadok en zijn zonen met de tot offeren bevoegde priesterschap, zoover de toestand van het oude Sanctuarium toeliet, het wetboek van den eeredienst volgden.

Toen de dorpelwachters hem hadden gewaarschuwd, dat de koninklijke offerstoet in aantocht was, had hij zich in ambtsgewaad met zijn zonen buiten den voorhof begeven en was afgedaald, om zijn vorst te begroeten. - De koning bracht zijn kemel tot knielen, steeg van het zadel en omhelsde hem: de koninklijke beelddrager van Masjiaach en de priesterlijke.

Intusschen werd het loeien der runderen hoorbaar, welker leven ten offer was verkoren en die na lange wandelingen vanuit de kroondomeinen hun honger en vermoeidheid uitbrulden, dat in de zielen der offeraars werd omgeduid in cultisch verlangen, Jahwe te dienen met hun leven...

Men naderde het heiligdom. - Een grauwe, lage muur van baksteen

omringde het, maakte er zelve deel van uit. Honderd ellen de langzijde van West naar Oost, vijftig de breedtezijden van Zuid naar Noord en aan de Westzijde zich verheffend boven den omvattingsmuur een bouwsel met een plat dak, vierzijdig, alles dekkend en beschermend tegen regen en storm het verouderd bouwsel van Mosjè's tabernakel.

Aan de oostzijde de toegang. Tusschen vier koperen zuilen drie bontgeborduurde, zware gordijnen. Zadok hief er één zijwaarts op, om den offeraar: koning Sjalomo met zijn gemalin en de grooten des rijks te ontvangen in de plaats, waar Jahwe woonde te midden van zijn volk, dat Hij, de Heilige, de Almachtige, de onmetelijke eere wilde bewijzen, hun Elohiem te zijn.

Maar die plaats zelve predikte in al zijn geslotenheid: geen onmiddellijke gemeenschap hoegenaamd tusschen Mij en den zondaar. Drie voorhangsels spraken er eenerlei sprake: ‘De ziel, die gezondigd heeft en tot Mij nadert, zal sterven.’

Enkele gevallen waren van dien ontzaglijken regel afgeschroefd.

Niemand in den voorhof, dan priester en Leviet. Geen Gibeonietenhouthakkers-waterdragers. Geen nethiniem, door Dawied geschonken krijgsgevangenen tot hulp der Levieten. Wat ze hebben gebracht, nederzetten voor den ingang en geen stap daarbinnen! Alleen de offeraar, de ziel, die Jahwe in diepen ootmoed iets had te brengen, - ook die mocht binnenkomen en alleen als zulk een ootmoedig zondaar mocht ook Sjalomo, de zoon van Dawied, den koning van Jisraëel, den typus van Masjiaach-Amator-Triumphator binnentreden, alleen als zoodanig de dochter der Egyptische goden...

In zijn heiligdom was Sioons koning een arme smeekeling als zijn slaaf...

Het knetteren, reeds gehoord voor het binnentreden, veroorzaakte het hoogvlammend houtvuur, dat Sjalomo's offer beidde. - Daar gloeide het en rookte op het altaar met zijn wanden van koperen ruitwerk, waarbinnen planken, met zwaar koper overtrokken, de aarde en de steenen bevatten, waarop het vuur loeiend brandde.

Links van het altaar stond een groep priesters, rechts een groep Levieten. Er achter een tweede Levietengroep, de zangers van Chemaan en Jedoethoen. Zij, de opperzangmeesters, hadden het koningspaar buigend de hand gereikt en waren teruggetreden naar hun plaats en deden hun koor spelen en zingen het schoonste deel van Dawieds voor deze plechtigheid bestemd lied:

Zingt Jahwe, gij gansche aarde,
boodschapt zijn heil van dag tot dag!
Vertelt onder de volken zijn eer,
onder alle natiën zijne wonderdaden!
Want groot is Jahwe en zeer te prijzen
en vreeselijk is Hij boven alle goden!
Want alle goden der volkeren zijn afgoden,
maar Jahwe heeft de hemelen gemaakt.
Majesteit en heerlijkheid zijn voor zijn aangezicht.
Maakt u vreugde in zijn heilige plaats.
Geeft Jahwe de eere zijns Naams,
neemt offergaven en komt voor zijn aangezicht.
Buigt u voor Jahwe neder in heilige pracht,
beeft voor zijn aangezicht, gij gansche aarde!
Ook heeft Hij de wereld vastgezet. Zij wankelt niet.
Dat de hemelen zich verheugen en de aarde jubele
en dat zij onder alle volken zeggen: Jahwe is koning geworden!

Het koor trok zich terug.

Daar kwam een Leviet aangetreden met aan zijn hoorntouw leidend een jongstier. Sjalomo trad toe: het was het eerste offer van de duizend, die hij heden aan Jahwe aan te bieden had. Hij legde zijn rechterhand op den kop van het dier.

‘Jahwe, wiens lof daareven weerklonk, heeft ook u geschapen, schepsel zonder rede, zonder spraak, zonder taal in uw oogen, zonder lach of traan, zonder hart of gevoel. - Dier Jahwe's, wij, zijn beeld en gelijkenis, hebben ons waardig gemaakt door onze zonden gansch verteerd te worden, ons bloed te storten, onze ziel te geven... Maar eens komt Hij, die Zich vrijwillig en volkomen zal overgeven aan Jahwe, Zich volkomen laten verteren door het vuur van Jahwe's toorn, door Jahwe's liefde daartoe verordend. - Dier Jahwe's, treed gij in onze plaats als zijn schaduw. Laat u verteeren op zijn altaar, stort uw bloed, alsof het het onze, het zijne was, geef uw dierenziel, alsof zij de onze, de zijne was, sterf als wij moesten, sterf als Hij eens sterven zal.’

Hij trok zijn hand terug.

Levieten bonden het dier voor- en achterpooten en wierpen het ter aarde met doffen smak. Eén legde een lus om de tong en trok den kop strak achterover. Eens anders vlijmend lemmer sneed strot en aderen door. Brullend, kreunend gaf het zijn leven.

Een priester was er reeds bij en schoof een gouden blad onder het stroomende bloed, dat hij goot in een puntige gouden kom, die nergens staan mocht, liep er snel mee naar het altaar, sprengde met een gouden staaf van dat bloed op zijn rand en liet het overige uitvloeien in de goten, die het deden afloopen naar het dal.

De giboriem traden toe, om de huid af te stroopen, de ingewanden te verwijderen, schenkelen en borst te wasschen, dan het geheel in stukken te snijden en die te werpen in het vuur, dat sissend vocht en vet en vezels in dikke smookwolken deed stijgen in den morgenhemel, loodrecht omhoog, als naar den troon Jahwe's.

Tweehonderd jongstieren, rammen, bokken - slechts jong, manlijk, gebrekloos vee aanvaardde Jahwe als brandoffer - gaven hun ziel bij het altaar, dat met een dikke kolom van smook Jahwe de volkomen overgave van den offeraar, zijn Masjiaachkoning, verbeeldde, - offers, die gansch verteerd werden.

Zeven priesters losten telkens zeven andere, door de hitte half verbijsterd, af, om het loeiend en knetterend vuur wakker te houden, opdat de spieren en schonken, poffend en knappend en sissend en borrelend met de grootst mogelijke snelheid, die het altaaroppervlak toeliet, als rook en smook en aschvlokken en vuursprankels opstuiven zouden naar omhoog. - Als de lange koperen poken dreigden te smelten, droegen de Levieten koude aan.

Het bloed, op den altaarrand gesprenkeld, verdroogde er spetterend tot zwarte korst en de priesters, die dat aanbrengen moesten, trachtten zich in ren om het altaar met gloeiende wangen, oogen en baard en handen voor den zengenden gloed der vlammen te beveiligen.

En ze hadden gesidderd als voor het vuur van den toorn Jahwes. - De altaargoten gutsten van bloed. Zelfs de oudste priesters wisten zich hekatomben als deze niet te herinneren. - Men voelde er de kracht van het rijzende Masjiaansche koninkrijk in!

‘Jahwe, hier is mijn ontelbaar volk, mijn wereldkoninkrijk, mijn groot-koningsdochter, mijn hooge roeping,... mijn leven. Neem het alles uit genade om Masjiaachs louterend lijden aan!’

En Masjiaach antwoordt in de psalmprofetie als zijn typus: de lijdende, gekroonde, beminde vriend zijns Gods:

> ‘Slacht- en spijsoffer begeert Gij niet.
> Gij hebt mij gehoor gegraven.
> Brand- en zondoffer verlangt Gij niet.

Des sprak Ik:
Zie Ik kom met de rol des boeks,
het over Mij geschrevene!
Uw wil te doen begeer ik, mijn God,
en uw wet is in het binnenste van Mij!'

Hij zal voor de zijnen de wet Gods volbrengen.

'Gehoorzaamheid is beter dan slachtoffer, opmerken, dan het vette der rammen.'

Dat waren de woorden, waarmee de Sjemoeëelische toorn het koningschap van Sjaoel had verworpen en voor dat van Dawied den weg geopend: Zie ik kom met uw wet in het binnenste van mij!'

En die woorden van gewilligen geest, maar machteloos vleesch, waren overgenomen door Masjiaach, den Sterke, Dawieds Zoon, God uit God!

Eerst toen de duisternis viel, was het loeien der vlammen teruggevallen tot het stille glimmeren van het nachtelijk altaarvuur. - Loema's arm, die eens het leger voor zijn vorst en vorstin bij de sneeuwgrens op den Libanoon had gespreid, beschikte nu over de koningsbedden en tenten der beide burchten.

Tegen den buitenmuur van den voorhof was een houten schutdak aangebracht in den loop van den dag. Daaronder een houten plankier, een el boven den grond en daarop de tent voor den koninklijken offeraar en zijn gemalin. Een eindweegs verder een dergelijk, maar langer houten bouwsel voor de grooten. De regentijd kon elk oogenblik aanbreken en niemand kon waarborgen, dat in den nacht geen plotselinge stortbui viel.

Lange antwoorden op Nofernere's vele vragen hielden de koninklijke gelieven nog lang wakker. Dan omving hen de slaap.

En zie, een uur na zijn inslapen, werd Sjalomo's ziel inwendig geheel verlicht.

Met stille verwondering staarde hij in dien glans.

Dan sprak een stem: 'Vraag, wat Ik u geven zal.'

De slaper herkende - bijna zonder ontroering - de stem zijns Gods... 'Gij hebt uw knecht, mijn vader Dawied, groote goedgunstigheid bewezen en hij heeft voor uw aangezicht gewandeld in trouw en in gerechtigheid van hart jegens U. En Gij hebt deze groote gunst jegens hem niet doen ophouden en hem een zoon gegeven, om te zitten op zijn troon. - Nu dan, Jahwe mijn Elohiem, Gij hebt mij

koning gemaakt in de plaats van mijn vader Dawied, hoewel ik jong ben en zonder ervaring midden onder het volk sta, dat Gij verkoren hebt, een volk te groot om te tellen. - Geef nu uw knecht een luisterend hart, om uw volk te richten, onderscheidend tusschen goed en kwaad, want wie zou daartoe in staat zijn?'

En in de Goddelijke oogen van Adonai, den grooten Opperheer, was het goed, dat zijn jongeling-koning aldus gevraagd had. Daarom antwoordde hem zijn Elohiem:

'Omdat gij dat gevraagd hebt en geen lange levensduur en geen rijkdom, maar onderscheidingsvermogen, om het recht te zien, zie Ik doe naar uw woord, zie, Ik geef u een wijs en verstandig hart als niemand, die voor u geweest is of na u zijn zal. Ja, ook wat gij niet gevraagd hebt, geef ik u: rijkdom en eer zonder wederga onder de koningen, uw leven lang. En indien ge in mijn wegen zult wandelen, door mijn inzettingen en geboden te houden, als uw vader Dawied gedaan heeft, zal Ik ook uwe dagen verlengen...'

De stem zweeg. Het licht in hem verflauwde.

De geweldige spanning, die dat alles in hem gewekt had, verbrak den slaap. Toen wist hij, dat hij een droom Jahwes gedroomd had, en ook zonder de voorbeelden uit de heilige historie zou hij geweten hebben: zekerder dan alle aardsche, zichtbare werkelijkheid zijn de droomen, die Jahwe geeft.

Terwijl hij in zalige slapeloosheid beurtelings in verrukking zijn God dankte voor zijn in geen aardsche waarde uit te drukken nachtelijke ervaring, hemelsche waarde voor heel zijn komend regiment, - beurtelings in stil gepeins luisterde naar de geluiden van den nacht, kwamen hem weer te binnen beelden uit die andere tentnachten van de reis naar Sjoeneem, twee jaren ruim geleden, de lente van zijn tweede regeeringsjaar, - wat waren die jaren vol en rijk! - toen hij na zijn nachtelijk offer, op Abrahaams altaar bij Beetheel gebracht en het uitgieten van zijn oliekruikje, in stillen eerbied voor den aartsvader Jaäqoob over diens opgerichten geloftesteen, - de bede tot zijn Verbondsgod had gefluisterd:

'Jahwe, ook voor mij een getuigenis, dat Gij met mij zijt, als met hem; ook voor mij een teeken, dat van uw engelen een weg is van U tot mij, van mij tot U...'

Meer dan die bede had Jahwe hem thans gegeven: als antwoord op zijn offer had Hij zelf tot hem gesproken... O zaligheid van die gunst zijns Gods!

Bij het krieken van den dageraad, toen Nofernere nog sliep, stond

hij stillekens op, kleedde zich en verliet geruischloos de tent, zocht die van Zaboed. Hij lichtte het tentdek op en trad binnen. Verschrikt sloeg Zaboed zijn oogen op...

'Mijn'... Glimlachend, den vinger op den mond, beduidde hij hem, dat hij op zou staan en ging hem buiten wachten. - Daar nam hij bewogen zijn hand. Samen daalden ze het bergpad af naar het sprakeloos stille dal aan den voet van Gibeoons heuvel.

Een voetpad tusschen pas geploegde graanvelden.

'Zaboed, een slapelooze nanacht van onvergelijkelijke waarde! Herinner je je dien anderen, toen we op onzen tocht naar Sjoeneem stonden bij den steen van Jaäqoob?'

'Als gisteren.'

'En herinner je je mijn bede tot Jahwe, om een teeken, dat Hij met mij zou zijn?'

'Kleingeloof, Sjal, na je koningspsalm.'

''t Is misschien waar, maar die gaf geen onmiddellijk contact met den Eeuwige.'

'Vergeef mijn ondoordachte bestraffing...'

'Luister dan. - Het moet in den voornacht geweest zijn, te oordeelen aan den tijd, dien ik op den dageraad heb gewacht, - dat in mij een licht begon te schijnen, dat langzaam opwaakte tot een schitterenden glans. Een gevoel van groot heil kwam over me. Toen sprak een stem onbeschrijfelijk doordringend en zacht:

'Vraag, wat Ik u geven zal.'

'Ik voelde onmiddellijk, dat het Jahwe was, die tot mij sprak en even onmiddellijk was mijn antwoord:

'Geef uw knecht een luisterend hart om uw volk te richten.'

'En Hij daarop: 'Omdat ge dat hebt gevraagd en geen lange levensduur of rijkdom, maar onderscheidend vermogen om het recht te zien, zie Ik doe naar uw woord; zie, Ik geef u een wijs en verstandig hart, als niemand, die voor u geweest is of na u zal opstaan. - Ja, ook wat gij niet gevraagd hebt, geef ik u: rijkdom en eer zonder wederga onder de koningen, uw leven lang. - En indien ge in mijne wegen zult wandelen, door mijne inzettingen en geboden te houden, als uw vader Dawied gedaan heeft, dan zal ik ook uw dagen verlengen.'

'Toen zweeg de stem, het licht verflauwde en ik werd wakker met de helderheid van den dag.'

Zaboed bleef stil staan, staarde naar den grond. Dan zag hij Sjalomo aan.

‘De vriend des konings zegt hem in liefde en trouw alles wat hij meent, dat in het waarachtig belang is van zijn vorst...’

‘Zoo spraken wij immers af voor vier jaar?’

‘Sjal, let dan als een wachter op den horizon op dat i n d i e n van Jahwe's laatste belofte.’

‘Je woord is juist, Zaboed en ook reeds door mij daarbinnen gesproken. Blijf mij op zijde op de tinne van mijn levensburcht.’

Ze vernieuwden en verinnigden hun trouwverbond met omhelzing en kus.

Toen ze terugkeerden, daalden vrouwen met waterkruiken op den schouder af naar de bronnen in het dal. Ze schuwden de blikken der hooge wandelaars, zagen nieuwsgierig om, als ze voorbij waren. ‘Is dat de koning?... wat een schoon man!’

Reeds had de smookkolom van het altaar zijn weg naar den hemel hernomen. Boven vertelde men den vorst, dat de koningin, verlaten opgestaan, door den Koheen Gadool naar zijn woning wasgenoodigd. Toen Sjalomo en Zaboed er aankwamen met Elichoref, werd lachend het booze stuk des trouweloozen gemaals afgekust en na een korten maaltijd in het kleine gezelschap, op 's hoogepriesters papyrus een memorie door Sjalomo gedicteerd en door Elichoref tot een getuigenis der heilswegen Jahwe's vastgelegd voor de eeuwen.

Drie dagen en nachten hadden de ploegen van priesters, Levieten en giboriem elkander geholpen en afgelost. Wat er van de hekatomben nog restte, kon door den gewonen dienst in één dag worden verwerkt.

Zoo toog dan de morgen van den derden dag de koninklijke offeraar in gouden stemming door de gunsten zijns Gods naar het altaar van Jeroesjaleem, het altaar van Dawied, van Abrahaam, van Jahwe.

De geblevenen van het Huttenfeest hadden, gespijzigd uit de koninklijke keukens, gewacht op zijn terugkeer uit Gibeoon en hem en de zijnen jubelend ontvangen. Thans nog drie dagen offermaal, - het vette, jonge vleesch der vierhonderd dankoffers, vierhonderd Sjelamiem. Sjaloom, vrede tusschen Jahwe en zijn uitverkoren volk!

En ten slotte hadden ze gejubeld met het Asaphitisch Levietenkoor de Dawiedische strophe:

> Looft Jahwe, want Hij is goed,
> want eeuwig duurt zijn goedertierenheid!
> Zegt: verlos ons, o God onzes heils!

Verzamel en red ons uit de heidenen,
opdat wij uwen heiligen Naam loven
en onze heerlijkheid vinden in uw lof.
Geloofd zij Jahwe, Jisraëels God,
van eeuwigheid tot eeuwigheid!
Ameen! Halleloe-Jah!

Dan had de hoogepriester allen gezegend, de koning allen gedankt en tot teerkost op de thuisreis hen met een stuk vleesch en een kleine kruik wijns naar huis gezonden.

Toen lag het koninkrijk vast in Sjalomo's hand!

Onder Loema's zorgen en bevelen werden de verlepte en verdorde loovertwijgen op de hellingen en in de dalen in groote vuren tot asch verteerd.

En zie, daar zagen de giboriem, op de Mashithhelling en langs het pad naar de Noorderpoort daarmee belast, twee vrouwen komen, zichtbaar vermoeid. De meest forsche droeg een kind op den arm. Ze bleven staan en vroegen, of de koning hen zou willen hooren, om haar recht te doen.

Ze moesten dan door gindsche poort gaan en een soldaat van de lijfwacht vragen.

Op het burchtplein werden ze in de vertrekken der lijfwacht met brood en melk verkwikt.

De kamerwacht waagde het, het koningspaar te storen: twee vrouwen smeekend den koning om recht...

‘Vanwaar komen ze?’

‘Van Jericho.’

‘Waarvoor komen ze?’

‘Voor het recht op een kind, o koning.’

‘Roep mij den paleisvoogd.’

Toen de jonge vorst in het purper en gekroond binnentrad in de troonzaal, door Loema in ornaat voorafgegaan, stonden rechts en links van den troon zeven lijfwachten, zaten Elichoref en Achia aan een tafel met de wetsrollen en schrijfgereedschap.

De koning nam zijn zetel in. Een hoofdman van de lijfwacht leidde de vrouwen binnen, de ééne het kind op den arm, de andere een kleine perkamentrol in de hand. - Ze vielen op haar knieën.

Sjalomo wenkte ze, op te staan.

‘Wat wilt ge van mij?’

‘De schrijver van de oudsten in onze stad, o koning, heeft mij dit medegegeven.’
Sjalomo wenkte den hoofdman, die het perkament aan Elichoref gaf. Deze las:

> ‘De koning Sjalomo leve in eeuwigheid!’
> ‘De oudsten van Jericho, niet kunnende uitvinden, welke dezer twee vrouwen de moeder is van het kind, dat bij haar is, bidden den koning, wiens wijsheid duizendmaal grooter is, dan de hunne, recht te doen in deze voor hen duistere zaak. - Nearja, schrijver der Oudsten van Jericho, op hun bevel den vijf en twintigsten der maand Tischri van het vierde jaar der regeering van den koning Sjalomo.’

Sjalomo verschikte even op zijn zetel.
‘Waarom zijn uw mannen niet hier?’
‘We hebben geen mannen.’
Gelijktijdig klonken die duistere belijdenissen.
‘Uwe slavinnen houden herberg te Jericho voor de kooplieden, die van Rabbath-Amon naar Egypte reizen...’
‘Wie uwer is aanklaagster.’
‘Ik, o koning.’
‘Spreek.’
Snel en schokkend begon de kleinste en tengerste der twee:
‘Mijn heer koning, ik en deze vrouw hebben samen een herberg - en ik heb dit kind gebaard...’
‘Nietwaar, ik!’
‘en drie dagen later heeft deze vrouw ook gebaard en er was niemand bij ons die dagen, - er waren geen gasten - niemand.’
‘Toen is de zoon van deze vrouw 's nachts gestorven, omdat ze op hem gelegen had en toen is ze midden in den nacht opgestaan en heeft stil mijn kind weggenomen, zonder dat ik het bemerkte, want ik sliep - en heeft haar doode kind bij mij gelegd.’
‘Dat is een leugen, o koning...!’
‘Wacht uw beurt van spreken!’ En tot de andere:
‘Ga voort.’
‘Toen ik toen 's morgens opstond, zal mijn heer de koning begrijpen, hoe ik schrok, toen ik zag, dat ik een dood kind in mijn armen had. Ik ging er mee naar buiten in het licht en zag dadelijk, dat het mijn kind niet was.’

Ze zweeg en veegde bevend haar voorhoofdzweet af.

‘Nu gij,’ sprak de rechter.

‘Niets van waar, mijn heer koning, niets van waar! Leugens van begin tot eind. Dit kind is van mij, haar kind is dood!’

‘Ze liegt, o koning,’ en haar tegenpartij barstte in hevig snikken uit. ‘Ik lieg niet, gij liegt.’

Sjalomo leunde met den wang op de rechterhand, staarde scherp voor zich uit op het vloertapijt.

Slechts het snikken der ééne vrouw stoorde de gespannen stilte.

Dan sloot hij de oogen.

Maar eer zijn bede om vervulling der belofte van Gibeoon in hem verwoordde, was het Jahwe, die ze verhoorde...

Hij rees op.

‘Trek uw zwaard,’ sprak hij beslist tot den hoofdman.

Met opengesperden mond en schrikoogen en krampachtig optrekkende schouders zag de aanklaagster naar den krijgsman.

‘Snijd dat kind door midden en geef ieder een helft...’

Een snijdende gil was het zwaard voor.

‘Om Godswil, nee, nee, geef het haar maar!’ kreesch de aanklaagster en smeet zich voor 's konings voeten.

Dan - met zwaai naar den krijgsman, die bij een der beentjes het kind had opgenomen en omhoog hield: ‘Om Godswil, nee!’

‘Ja, ja, laat begaan, dat is recht...!’

Nog een hartverscheurende gil...

‘Houd op!’ riep de koning. ‘Geef het haar, zij is de moeder.’

‘Mijn God!’ riep ze en rukte het kind uit des krijgsmans hand, vluchtte er mee naar de zaaldeur, dan terug voor des konings voeten. ‘Dank, dank, o koning...’

Toen verloor ze het bewustzijn.

De lijfwachten snelden toe, droegen moeder en kind naar buiten. Daar stond de misdadige alleen, sprakeloos.

Sjalomo verrees.

‘Elichoref, schrijf nu aan de Oudsten van Jericho, wat hun duister was’.

En toen tot de diep beschaamde:

‘Ga gij thans naar Jericho en vraag er uw vonnis.’

Vol majesteit verliet Masjiaachs rechter zijn troonzaal.

In den namiddag groepten de lijfwachten op het burchtplein en de giboriem op het Zuiderplein samen: ‘Wat een rechter is onze koning!’

En toen het groote gebeuren door Elichoref en Achia in Zaboeds woning was doorgedrongen, had hij zich naar zijns vriends en vorsten werkkamer gespoed.

‘Mijn Sjal, mijn koning, heel Jisraëel, heel de wereld zal ontroeren, als ze dat hooren! Uw droombelofte is vervuld en Jahwe uw God.’ Tranen vloeiden over des gekroonden jongelings wangen.

Toen Nofernere en hij dien avond voor het venster hunner slaapzaal stonden na te mijmeren over het wonder gebeuren van den middag, was de prachtige geel-blauwe weerschijn der bliksemen onder den horizon geen oogenblik van de lucht. De watergordijnen daar beneden werden losgehaakt en schoven met snelheid naar boven.

En in den nanacht ruischten de regenstroomen op daken en pleinen, op heuvels en in dalen en dreunden de donders, elkaar overstemmend, stroomen van zegen met hun bazuinen begeleidend:

‘Sjema Jisraëel, Jahwe is uw Elohiem, Jahwe alleen is Elohiem!’

23/4/'38 Bloemendaal.

Eindnoten:

51) Zie mijn ‘Davidisch of Salomonisch’, Kok 1927, pag. 18.
52) Nieuwe bewerking van psalm 45.
53) Zie: “De Sjoenemietische,” pag. 55 met de noten.
54) Van meerdere zijden is bij de verschijning van het eerste deel van dezen cyclus bezwaar ingebracht tegen het woord Drieëenheid in den mond van Nathan. In mijn brochure ‘Bijbelstof en Belletrie’ in 1934 bij Kok verschenen, trachtte ik op pag. 27 dat te verdedigen:
‘Israël wist, dat er een Schepper aller dingen was.’
‘Israël wist ook, dat er een Goddelijk Wezen was, door Wien de schepping tot stand was gekomen (Spr. 8)’
‘Israël wist ook, dat er een Geest was, die in die Schepping leven indraagt. Gen. 1:2, Ps. 104:30, Ps. 33:6.’
‘Dat die Goddelijke Wezens personen waren, blijkt herhaaldelijk in het Oude Testament. Dus het persoonlijke drieëeenheidsbegrip omtrent de Godheid kan den denkers onder Israël niet zijn ontgaan. Dat die drie een heilige oeconomie vormen, moest natuurlijk opvallen.’ -
‘Men wist daarvan, dat de Eerste Persoon van eeuwigheid den Tweeden genereert (Ps. 1:7) en dat de Derde Persoon uitgaat van den Vader (Ps. 33:6, de Geest zijns monds). Zoodat alleen ontbroken kan hebben, dat de Geest ook uitgaat van den Zoon, als we tenminste Spr. 1:23: Ziet, Ik (de Wijsheid) zal mijnen Geest overvloediglijk uitstorten - als bewijsplaats hiervoor niet aanvaarden.’
‘Wat men dan ook alleen kan aanvoeren is een zeker gevoelsbezwaar tegen het w o o r d Drieëenheid (niet tegen het begrip), omdat het gevormd is in den strijd om de meest exacte bezinning uit geheel de Schrift over haar gegevens hieromtrent.’ ‘Of er een woord te vormen is, dat die gevoelswaarde niet aanhangt, wil ik gaarne overwegen, als maar vast staat, dat de Ouden het begrip toch scherper moeten gehad hebben, dan wij oppervlakkig zouden denken.’

In hetzelfde jaar, 1934, waarin ik dat schreef, verscheen de eerste Egyptische mythologie op de hoogte der wetenschap van de hand van Adolf Erman, dezelfde van wien in noot 2 van pag. 148 sprake is: ‘Die Relegion der Egypter, ihr Werden und Vergehen in vier Jahrtausenden’, Walter de Gruyter & Co., Berlin und Leipzig, 1934.’

Evenals bij het gebruik van ‘Kosenamen’, dat rechtvaardiging vond in zijn Literatur der Egypter’ vindt de term drieëenheid in den tijd van het Oude Testament een zekere sanctie in zijn ‘Religion der Egypter’ (zie noot 30). De passage, waaruit dat blijkt, vindt men op pag. 90/91.
‘Schu und Tefnet erzeugten Keb und Nut, den Erdgott und die Himmelsgöttin und diese wieder erzeugten den Osiris und den Seth, die Isis und die Nephthys - deren Kinder aber sind viele auf Erden.’
‘Diese alle hatten dann einst über die Welt geherscht, noch ehe mit Horus die jetzige Ordnung der Dinge begonnen hatte. Sie waren die groszen Götter und, da sie neun an der Zahl waren, nannte men sie die N e u n h e i t oder genauer die g r o s z e N e u n h e i t v o n H e l i p o l i s.

- - - - - - - - - - - - - - - - -

‘Merkwürdig ist nun, dasz man frühzeitig von dieser Bildung der Neunheit wie von e i n e r Gottheit spricht. Die Neunheit g e b i e r t einen Gott. Das klingt wirklich so, als habe man diese Vielheit der Götter als ein einziges göttliches Wesen angesehen.’ -
Er is nu geen enkele reden om te twijfelen, dat in de Egyptische mythologie naast het woord negenheid, ook zevenheid, drieheid etc. voorkomen. Zooals na het verdrijven der Hyksos door Thebe, Amon-Re, de oude zonnegod daar hoofdgod wordt, Moet, zijn gemalin is, en hun kind Chons, (de maangod) - heeft men daar zeker van d e D r i e h e i d v a n T h e b e gesproken en daar deze godencomplexen steeds een genealogische oeconomie vormden, was het eenheidsbegrip in zulk een numeraal substantief mee gegeven. Alzoo Nathan en het Drieëenheidsbegrip - en zelfs de term Drieëenheid - elkander heel wat nader gekomen, en ik boek met zekere voldaanheid het tweede geval, waarin mijn intuïtie omtrent den cultureelen bewustzijnsinhoud der Egyptisch-Voor-Aziatische wereld van ± 1000 voor Christus, door de Orientalistische wetenschap wordt gesanctioneerd. En nog altijd blijkt, tot zelfs in het hart der Gereformeerde beschouwing, een kluister te werken, door de tendentieuze simplificatiezucht der school van Graft-Kuenen-Wellhausen, wetenschap en fantasie aangelegd. -
Ik acht mij van bovenstaande belofte, te zoeken naar een woord, voor het Drieëenheidsbegrip, dat minder ‘modern’ aandoet, ontslagen, tenzij men de onrijpere Egyptische formatie D r i e h e i d daarvoor zou prefereeren boven de voldragene: D r i e ë e n h e i d. -

55) Kinnereth of -roth is de naam in het Oude Testament van het meer Gennesareth, misschien, omdat het min of meer den vorm van een kinnoor, een luit, heeft.
56) ‘De gouw der heidenen’. De naam waaruit later ‘Gallilea’ ontstond.
57) Laat men, voor men ontdekt, dat David de hollandsche psalmberijming niet kende, zich afvragen of de waarde van dezen vorm niet adaequaat is met den inhoud der psalmwoorden.
58) Kapporeeth = verzoendeksel.
59) Sichem.
60) Niemand spreke hier ondoordacht van een ‘germanisme’. Het bijwoord hervoor is een wat archaïstisch getint, maar zuiver Nederlandsch woord. Zie het Wdb. der Ned. Taal in voce - en Num. 20:10.
61) Ex. 20:18, 19.
62) Deut. 21:10-14.
63) 23:7-8.
58) Kapporeeth = verzoendeksel.
64) Deuteronomium.
65) Ex. 20:18, 19.
66) Jeremia 25:30.
67) Maant, wat de Egyptische priesters zonnen, niet opnieuw, om Israels licht niet doctrinair te verduisteren?
68) Leviticus (23:33-36).
69) Deuteronomium (16:13-16).
70) Prachtvruchten.
71) Deuteronomium 6:4-13.
72) Deuteronomium 11:10 v.v.
73) Numeri.
74) 2 Samuel 6:10-12.
75) Jesaja 9:2.
76) Jesaja 16:9.
77) Jeremia 25:30.
78) Genesis 22.

79) Prof. Aalders (zie pag. 129 ‘Korte Verklaring’ Genesis) wil geen verband leggen tusschen den naam Moriah (berg der verschijning van Jahwe) en Gen. 22:14. Prof. Böhl in ‘Tekst en Uitleg I’, Genesis, pag. 151, doet dit wel. - Zonder mij de beslissing te willen aanmatigen, schijnt mij de opvatting van Böhl de meest aannemelijke in het organisch geheel der Schrifthistorie.
80) David.
81) Saul en zijn rijksgrooten. - In Christus vindt deze profetie natuurlijk haar definitieve vervulling.
82) Vrede.

Lijst der moeilijk herkenbare eigennamen

Achia	= Ahia
Asjeer	= Aser
Assjoer	= Assur
Bachoeriem	= Bahurim
Basjaan	= Basan
Beeth-eel	= Bethel
Beeth-lechem	= Bethlehem
Belijaäal	= Belial
Chaam	= Cham
Chaggieth	= Haggith
Charood	= Harod
Charosjeeth	= Haroseth
Chawwa	= Eva
Chebroon	= Hebron
Chemaan	= Heman
Chethieten	= Hethieten
Chiraam	= Hiram
Choesjaj	= Husaï
Daan	= Dan
Dzjoliaath	= Goliath
Esaaw	= Ezau
Esjkool	= Eskol
Gesjoer	= Gesur
Gichoon	= Gihon
Isbosjeeth	= Isboseth
Jaäqoob	= Jacob
Jabbook	= Jabbok
Jardeen	= Jordaan
Jedoethoen	= Jeduthun
Jehoeda	= Juda
Jehosjoea	= Jozua

Jiftaach	= Jefta
Jischaaq	= Izaäk
Jisjaj	= Isaï
Jisraëel	= Israel
Jisreeel	= Jisraël
Jissakaar	= Issaschar
Joseef	= Jozef
Lemoeëel	= Lemuel
Masjiaach	= Messias
Malkizedeq	= Melchizedek
Mefibosjeeth	= Mefiboset
Menassjè	= Manasse
Mosjè	= Mozes
Oer	= Ur
Oeria	= Uria
Ribqa	= Rebekka
Roebeen	= Ruben
Sarra	= Sara
Seqel	= sikkel
Sjabbaath	= Sabbath
Sjaleem	= Salem
Sjaoel	= Saul
Sjaroon	= Saron
Sjekem	= Sichem
Sjemoeëel	= Samuel
Sjiloaach	= Siloa
Sjilo	= Silo
Sjimeoon	= Simeon
Sjineaar	= Sinear
Sjoemeer	= Sumerie
Sjoeneem	= Sunem
Tarsjiesj	= Tarsis
Zaboed	= Zabud
Zeboeloon	= Zebulon
Zeroeja	= Zeruja